

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**ПЕДАГОГІЧНА НАУКА І ОСВІТА У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Матеріали

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

17 травня 2024

Одеса – 2024

УДК 37.013

П24

*Рекомендовано до друку та розповсюдження мережою інтернет Вченою радою
Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

(протокол № 5 від 22 травня 2024 р.)

Координаційна рада конференції:

1. Задорожна Л. К. – ректор Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат філософських наук
2. Ягоднікова В. В. – проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», доктор педагогічних наук, професор
3. Левчишена О. М. – проректор з науково-педагогічної та методичної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат історичних наук
4. Кузнєцова О. В. – проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат психологічних наук, доцент
5. Кузнєцова Н. В. – завідувачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат педагогічних наук, доцент
6. Юрченко Т. В. – методист науково-методичної лабораторії мовно-літературної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти

Матеріали конференції публікуються за оригіналом рукопису, за достовірність і точність фактів, цитат, власних імен, статистичних даних та інших відомостей повну відповідальність несуть їх автори.

П24 Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (17 травня 2024р.) / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2024. 420 с.

ISBN 978-617-7790-03-6

У збірнику представлені тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку», що висвітлюють актуальні проблеми сучасної педагогічної науки і практики; відображають інноваційні підходи та стратегічні завдання освіти і педагогічної науки в умовах воєнного стану; досліджують виклики, що постають перед учасниками освітнього процесу в умовах сьогодення.

Видання актуальне для науково-педагогічних, педагогічних працівників, керівників закладів освіти, шкільних психологічних служб, здобувачів вищої освіти і всіх, хто цікавиться проблемами педагогіки та освіти.

ISBN 978-617-7790-03-6

УДК 37.013

ЗМІСТ

**ПРОБЛЕМНИЙ КОНТУР СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
НАУКИ ТА ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ,
СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР**

<i>Андріянов Р. В.</i> Розвиток соціального інтелекту як педагогічна проблема	9
<i>Беценко Т. П.</i> Фундаментальна роль народознавчих дисциплін в організації національного освітнього процесу в ЗВО педагогічного профілю	13
<i>Будник М. О.</i> Особливості соціалізації підлітків в інформаційному середовищі в умовах воєнного стану	17
<i>Бялик О. В.</i> З питання формування національної та громадянської ідентичності молоді в умовах	20
<i>Воронова С. В.</i> Стратегія розвитку закладу освіти: фокус цінності	23
<i>Гриньова М. В.</i> Поняття «лідерські якості» у сучасному дискурсі лідерології	28
<i>Грубі Т. В.</i> Формування громадянської компетентності особистості в системі професійної підготовки	32
<i>Задорожна Л. К.</i> Вплив міжнародних проєктів на розвиток освіти в одеській області	36
<i>Здрагат С. Г.</i> Зарубіжний погляд на евалюацію та її призначення	46
<i>Кічук А. В.</i> Пропедевтика пролонгованої реакції дітей на контекст війни: деякий психологічний інструментарій	51
<i>Книш Д. О.</i> Міжкультурна комунікація у діяльності вчителя інформатики	54
<i>Круглянко В. П.</i> Сучасні виклики управління закладом загальної середньої освіти: пошук ефективних стратегій та інструментів	57
<i>Кузнєцова Н. В.</i> Актуальні питання академічної етики в контексті суспільних змін	62
<i>Кузнєцова О. В.</i> Травмопедагогічний підхід у роботі з учнями початкових класів	64
<i>Ліннік Ю. В.</i> Формування ціннісних орієнтацій учнів у сучасній освіті: виклики та перспективи	70
<i>Ліпчевська І. Л.</i> Цифровізація освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів	75
<i>Литвин А. В., Руденко Л.А.</i> Інформатизація освіти та неперервна підготовка фахівців	79
<i>Мороз О. В.</i> Емоційний інтелект у структурі якостей лідерства служіння	82

<i>Проценко О. Б.</i> Педагогіка миру в республіці Польща: сутність та зміст	85
<i>Стрельбицька С. М.</i> Самоосвіта як складова успіху особистісного та професійного розвитку здобувачів освіти	88
<i>Шатайло Н. В.</i> Мережеві освітянські спільноти – платформа професійного зростання педагогів Одещини	92

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

<i>Бондаренко С. Ю., Вітомський Ю. Л.</i> Вплив технологій віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності на результати навчання у вищій освіті	97
<i>Дудко С. Г.</i> Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної та здоров'язривальної компетентностей в освітньому середовищі ЗЗСО	101
<i>Карауш О. В.</i> Підходи до визначення поняття «комунікативна культура викладача»	107
<i>Кобус О. С., Бондаренко С. Ю.</i> Інтеграція соціального та емоційного навчання (SEL) у програми підготовки викладачів	111
<i>Ковальчук Н. Ю.</i> Професійна компетентність педагога – один із основних напрямів реформування освіти	115
<i>Костенко Р. В.</i> Розвиток підприємницької компетентності педагога у системі неперервної освіти	118
<i>Кошелева Н. Г.</i> Психологічні особливості особливості розвитку резильєнтності педагогів в умовах війни	121
<i>Кравчук О. В.</i> Медіаосвіта у формуванні ключових компетентностей учителів	125
<i>Муковіз О. П.</i> Вплив системи дистанційного навчання на рівень розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи	128
<i>Оре І. В.</i> Феномен конкурентоспроможності педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти	133
<i>Терещенко А. І.</i> Професійний розвиток педагогічних працівників: європейський досвід	137
<i>Федорова А. О.</i> Комунікативні якості особистості як складова управлінського потенціалу вчителя закладу загальної середньої освіти	141
<i>Філатова Г. В.</i> Формування інклюзивної компетентності вчителя як вимога часу та держави	144

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

<i>Дерябіна С. В., Нікітенко Р. І., Чешенко О. І.</i> Можливості використання інструментів штучного інтелекту в діяльності педагогів	149
<i>Керізь А. В.</i> Тренінг як технологія навчання фахівців дошкільної освіти	153

<i>Мітельман І. М.</i> Граничний перехід в олімпіадних задачах на доведення й дослідження нерівностей	157
<i>Плетньова Л. А.</i> Медіаграмотність – важливий чинник інформаційно-комунікаційної компетентності в умовах війни	165
<i>Резніченко Г. В.</i> Формування художньо-педагогічної ментальності викладача мистецьких дисциплін	171
<i>Сопівник Р. В.</i> Формування ціннісного світогляду особистості студента: досвід НУБІП України	175
<i>Kharchenko O.</i> European experience in the development of OF continuous education	178

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

<i>Абельмазов А. А.</i> Залучення нових видів спорту «JUNIORS» на уроках фізичної культури як чинник формування відношення до рухової активності	181
<i>Вінтюк Ю. В.</i> Фільмотренінг у підготовці фахових психологів	184
<i>Герасімчук Н. В.</i> Сучасний підручник української мови – інструмент наскрізного виховання у НУШ	188
<i>Касаткін О. С.</i> Літературна освіта України в контексті нової української школи	191
<i>Кінах Н. В.</i> Внутрішні чинники формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя НУШ	195
<i>Кононенко Л. М., Ятвєцька Л. І., Немерцалов В. В.</i> Механізми адаптації класу як соціальної субсистеми в освітньому середовищі НУШ	199
<i>Коршевніук Т. В.</i> Формування компетентностей в інтегрованому курсі «Пізнаємо природу»	204
<i>Мовчан В. А.</i> Проблема організації самостійної пізнавальної діяльності учнів у сучасному науковому дискурсі	207
<i>Онищук С. О.</i> Розвиток професійних компетентностей вчителя НУШ в процесі підвищення кваліфікації	211
<i>Починюк Є. А.</i> Педагогічні переваги ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи	215
<i>Світковська С. А., Верготи Л. Т., Шинкаренко Т. А.</i> Підходи та стратегії у викладанні української мови та літератури крізь призму концептуальних засад Нової української школи	219

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: РІВНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ОСОБЛИВІСТЬ

<i>Амеліна О. С.</i> Механізми децентралізації, які впливають на систему освіти в Україні	225
<i>Берьозка Є. Л.</i> Особливості розвитку пізнавальної мотивації учнів середньої школи	229

<i>Бондаренко Л. Г., Краснолицька Л. М.</i> Формування комунікативних здібностей майбутніх медичних сестер	233
<i>Бугай О. О., Ярошенко В. І.</i> Формування ціннісного потенціалу особистості в умовах діджиталізації освіти	238
<i>Букіна І. В.</i> Дистанційне навчання в умовах воєнного стану	241
<i>Гонімар В. І., Ореховська Н. О.</i> Провідні принципи модернізації національної освіти	246
<i>Долбіна К. Д., Волкова Л. Й., Оганісян Н. Д.</i> Архітектоніка мультикультурного освітнього простору приватного закладу освіти «МІЖНАРОДНА УКРАЇНСЬКО-ВІРМЕНСЬКА ШКОЛА».....	250
<i>Іванова Л. В.</i> Проблеми та перспективи впровадження дуальної форми здобуття фахової передвищої освіти в Україні	255
<i>Ізумінова С. Р.</i> Реалізація принципу політехнізму, профорентації, та економічної освіти учнів як умови формування базових компетентностей: ініціативності та підприємливості	260
<i>Ключко О. М.</i> Ключові аспекти створення гендерночутливого освітнього середовища в сучасному закладі освіти	263
<i>Литвиненко М. В., Кривда Г. Ф., Ларсон Л. М., Яворський Б. І.</i> Особливості викладання патоморфології та судової медицини в умовах воєнного стану	268
<i>Молодіт О. В.</i> Технології та методологічні особливості забезпечення якісного навчання в умовах воєнного стану	271
<i>Панін Є. П.</i> Особливості сучасного освітнього середовища закладу освіти	275
<i>Солтисюк А. В., Голярдик Н. А.</i> Заклади вищої освіти в період воєнного стану	279
<i>Ткач І. В.</i> Дослідницька діяльність старшокласників у сучасних умовах	281
<i>Фоменко В. О.</i> Соціально-емоційне навчання як інструмент розвитку асертивності учнів середньої школи	283
<i>Цвященко О. О.</i> Формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей	288
ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОГРЕСИВНИХ ЗМІН В ОСВІТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	
<i>Бачинський М. П.</i> Інновації: ключ до модернізації освіти	293
<i>Беценко Т. П.</i> До питання про лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту як різновид навчальних вправ і як інноваційний підхід у процесі вивчення рідної та іноземної мови і літератури	296
<i>Білоус Л. І.</i> Інноваційна освіта шляхом використання інтерактивних методів у процесі навчання	300
<i>Біляковська О. О.</i> Інноваційні принципи оцінювання навчальних досягнень учнів	305

<i>Вінтюк Ю. В.</i> Фільмотренінг у профорієнтаційній роботі зі старшими школярами	308
<i>Вороніна В. В.</i> Упровадження освітніх інновацій як наукова проблема та вимога часу	312
<i>Заболотна І. І.</i> Проблема виявлення текстового плагіату	317
<i>Коновороцька Г. М.</i> Особливості управління впровадженням інновацій в освітній процес закладу загальної середньої освіти	320
<i>Кузнецов В. О.</i> Формування загальних компетентностей здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр біології та біохімії	324
<i>Леонідова А. О.</i> Використання цифрових технологій у освітньому процесі	327
<i>Мандруляк Л. С.</i> Місце та роль STEM-освіти у формуванні ключових компетентностей учнів 7-9 класів	330
<i>Матвійчак В. В.</i> Інновації та інноваційні технології як шлях підвищення якості освітнього процесу в закладах освіти громади	334
<i>Михайлова Л. М.</i> Сервіс GOOGLE KEEP у роботі вчителя початкової школи для миттєвого створення різноманітного дидактичного матеріалу	337
<i>Павельчук М. О.</i> Застосування методу гейміфікації для освіти дітей покоління альфа: досвід США	342
<i>Тертична Ю. О.</i> Використання штучного інтелекту в освітньому процесі на прикладі географії	345
<i>Шульга Ю. Г.</i> Інформаційна методична скарбничка «Все для педагога-позашкільника» як інноваційний ресурс для саморозвитку педагогів-позашкільників роменської міської малої академії наук учнівської молоді	348

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

<i>Батюк В. Т.</i> Проблема виховання особистості в сучасних реаліях	354
<i>Данілова О. О.</i> Національно-патріотичне виховання підлітків засобами проєктної технології	356
<i>Демчик Н. О.</i> Статеве виховання учнівської молоді як важливий компонент у їх підготовці до створення сім'ї (на прикладі Фінляндії та Швеції)	359
<i>Костинюк В. С.</i> Вплив військової агресії на формування національної самосвідомості студентів університетів наук про життя	363
<i>Лях Н. Г.</i> Виховний вплив цифрового освітнього середовища на формування цінностей у здобувачів середньої освіти	366
<i>Марусіч Н. Ю.</i> Виховання як процес цілеспрямованого формування та розвитку особистості у вимірі нових освітніх реалій	370
<i>Piven Marharyta</i> Implementation of elements of STEM education at history lessons: key advantages and challenges	373

<i>Сараєва І. В.</i> Стрес та адаптація як фактори, що впливають на розвиток особистості у дошкільному віці	377
<i>Слабціцька Н. В.</i> Патріотичне виховання учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти	382
<i>Шевчишена О. В.</i> Формування життєвих навичок в школярів як запорука успішного розвитку особистості у вимірах сучасного соціуму	385
<i>Ягоднікова В. В.</i> Пріоритети процесу виховання у вимірі сучасних реалій	389
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	403
INFORMATION ABOUT AUTHORS	413

ПРОБЛЕМНИЙ КОНТУР СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

Андріянов Роман Володимирович,

здобувач освіти другого (магістерського) рівня

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ключові слова: соціальний інтелект, соціально-емоційне навчання, соціально-емоційний розвиток

Дана робота має на меті привернути увагу до теми соціально-емоційного навчання (СЕН) та його значення для розвитку соціального інтелекту старшокласників.

У той час як західні школи вже давно визнали важливість соціально-емоційного навчання і впроваджують різноманітні програми з розвитку соціально-емоційних здібностей, в Україні ця концепція залишається майже невідомою.

У таких країнах, як Сполучені Штати, Велика Британія та Австралія, СЕН вже кілька десятиліть перебуває у фокусі освітніх досліджень. У школах цих країн впроваджуються програми з СЕН, які спрямовані на розвиток самосвідомості учнів, розвиток соціальної обізнаності, розвиток навичок налагодження стосунків та розвиток відповідального прийняття рішень. Ці ініціативи ґрунтуються на розумінні того, що соціально-емоційні навички є фундаментальними для успіху у навчанні, а також дуже важливі для психічного здоров'я та загального благополуччя [2, с. 2-3].

Однак в Україні концепція соціальної та емоційної компетентності та її роль в освіті все ще залишається малознайомою. Наша освітня система традиційно надає пріоритет академічній успішності та когнітивному розвитку, при цьому нехтуючи важливістю соціально-емоційної складової. Як наслідок,

наші учні можуть втрачати цінні можливості для розвитку навичок, необхідних для подолання викликів підліткового та дорослого віку.

Для розвитку соціального інтелекту в західному освітньому середовищі розроблено кілька підходів, кожен з яких має свої сильні та слабкі сторони:

Навчальні програми в класі: Багато шкіл впроваджують структуровані, науково обґрунтовані навчальні програми з соціальної компетентності, які навчають соціально-емоційних навичок за допомогою спеціальних уроків і заходів. Ці програми спрямовані на розвиток таких ключових компетентностей, як самосвідомість, самоуправління, соціальна обізнаність, навички налагодження стосунків та відповідальне ухвалення рішень [4, с. 3-6].

Загальношкільні програми: Деякі школи застосовують системний підхід до навчання, який передбачає залучення всіх зацікавлених сторін і пронизує всі аспекти шкільного життя. Такі концепції допомагають школам оцінювати потреби й ресурси і інтегрувати навчання в повсякденну шкільну практику. Створюючи загальний сприятливий шкільний клімат, цей підхід може сприяти соціально-емоційному розвитку більш ефективно ніж окремі програми [2, с. 6-9].

Індивідуальні корекційні заходи: Такий підхід дозволяє педагогам оцінити індивідуальні сильні та слабкі сторони учнів, і порівняти їх з нормами розвитку. Створюються персоналізовані профілі з оцінками, які можуть стати основою для цілеспрямованих корекційних заходів, які відповідають унікальним потребам кожного учня та використовують їхні природні мотивації [5, с. 659-662].

Неформальні практики: Окрім формальних програм та оцінювання, школи можуть сприяти розвитку соціального інтелекту через повсякденну взаємодію та діяльність. Впроваджуючи соціально-емоційне навчання в повсякденне шкільне життя, а не розглядаючи його як окремий предмет чи додаткову програму, педагоги можуть створити середовище, яке

постійно підтримує і заохочує учнів до розвитку їхніх соціальних та емоційних навичок [1, с. 77-79].

Зрештою, найефективніший підхід до розвитку соціального інтелекту, ймовірно, передбачає поєднання науково обґрунтованих програм, загальношкільних систем, персоналізованої підтримки та адаптованих до розвитку практик, які працюють разом для створення комплексного, сталого середовища для навчання соціальної компетентності.

У сфері соціально-емоційного розвитку існують деякі ключові проблеми, які необхідно вирішити для підвищення ефективності навчання підлітків:

Багато існуючих програм соціально-емоційного навчання недостатньо адаптовані до унікальних потреб і проблем розвитку різних вікових груп. Традиційні підходи, що базуються на навичках, які добре працюють для дітей молодшого віку, часто не ефективні для підлітків середнього віку. Щоб бути ефективними, навчальні програми повинні відповідати когнітивним, соціальним та емоційним можливостям кожного етапу розвитку дитини [1, с. 74-75].

Для того, щоб навчальна програма мала довготривалий вплив, вона має бути інтегрована в повсякденну культуру всієї шкільної спільноти. Однак багатьом школам важко досягти такого рівня інтеграції через обмежені ресурси або відсутність підтримки з боку батьків та вчителів [2, с. 6-7].

Незважаючи на наявність інструментів для оцінювання СЕН, багато шкіл не використовують такі дані для планування та впровадження навчальних програм. А без чіткого розуміння індивідуальних сильних і слабких сторін учнів – педагогам важко надавати їм цілеспрямовану підтримку, відповідно до їхнього рівня розвитку [5, с. 659-660].

Недостатній професійний розвиток педагогів також є проблемою, так як ефективне впровадження СЕН вимагає щоб усі працівники школи мали знання та навички необхідні для викладання програм з соціально-емоційного навчання. Однак багато педагогів не отримують достатньої попередньої підготовки

та постійного професійного розвитку в цій галузі. Це може призвести до різної якості викладання програм СЕН та складнощів у створенні послідовного, сприятливого шкільного клімату [2, с. 10].

Розвиток соціального інтелекту є важливим не лише для успішності учнів у школі, але й для їхнього добробуту впродовж усього життя, а також для успіху в кар'єрі та особистих стосунках. Надаючи пріоритет соціально-емоційному навчанню та впроваджуючи ефективні, науково обґрунтовані практики, школи можуть забезпечити учнів навичками та компетенціями, необхідними для подолання викликів підліткового та дорослого віку.

Як українські освітяни ми маємо можливість вчитися на досвіді наших західних колег і маємо можливість адаптувати ці практики до нашого власного культурного контексту. Підвищуючи обізнаність про важливість СЕН та інвестуючи в розвиток соціального інтелекту наших дітей, ми можемо допомогти їм процвітати в академічному, соціальному та емоційному плані. А також будемо мати змогу підготувати їх до успіху в дедалі складнішому світі.

Список використаних джерел

1. David S. Yeager. Social and Emotional Learning Programs for Adolescents. *The Future of Children*. Volume 27, Number 1, 2017 pp. 73-94. <https://doi.org/10.1353/FOC.2017.0004>
2. Eva Oberle, Celene E. Domitrovich, Duncan C. Meyers & Roger P. Weissberg (2016): Establishing systemic social and emotional learning approaches in schools: a framework for schoolwide implementation, *Cambridge Journal of Education*. URL: <http://dx.doi.org/10.1080/0305764X.2015.1125450>
3. Joseph A. Durlak (2016): Programme implementation in social and emotional learning: basic issues and research findings, *Cambridge Journal of Education*. URL: <http://dx.doi.org/10.1080/0305764X.2016.1142504>
4. Marc A. Brackett, Craig S. Bailey, Jessica D. Hoffmann & Dena N. Simmons (2019): RULER: A Theory-Driven, Systemic Approach to Social, Emotional, and Academic Learning, *Educational Psychologist*. URL: <https://doi.org/10.1080/00461520.2019.1614447>

5. Tina Malti & Gil G. Noam (2016) Social-emotional development: From theory to practice, *European Journal of Developmental Psychology*, 13:6, 652-665. URL: <http://dx.doi.org/10.1080/17405629.2016.1196178>

Roman Andriianov,

*Applicant for second (master's) level education of the
Odesa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine*

DEVELOPMENT OF SOCIAL INTELLIGENCE AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Keywords: social intelligence, socio-emotional learning, socio-emotional development.

Науковий керівник: **Ягоднікова Вікторія Вікторівна**, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту.

Беценко Тетяна Петрівна,

*доктор філологічних наук, професор
Суми, Україна
tpb2016@ukr.net*

ORCID: // <https://orcid.org/0000-0002-1936-6673>

ФУНДАМЕНТАЛЬНА РОЛЬ НАРОДОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗВО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Ключові слова: народознавство, освіта, заклади вищої освіти, національний, етнічний, національна культура, педагог

Справедливо вважати, що сучасний освітній простір, орієнтований на європейську інтеграцію, загальноєвропейські цінності, що цілком схвально, разом з тим починає втрачати, образно кажучи, національну привабливість, національний шарм, національно-освітній колорит, виплеканий роками і базований на засадах народної педагогіки, народної етики, національної культури, набуваючи рис деякої шаблонності, національної відчуженості. Є потреба у активізації народознавчого, власне

національного підходу в організації навчального процесу в школах, у професійно-технічних училищах, коледжах, ВНЗ гуманітарного і технічного профілю. Також існує доконечна необхідність у поширенні і утвердженні наших національних традицій, різнорівневого національного досвіду, виплеканого віками на теренах національного буття – в побуті, господарюванні, науці, мистецтві, культурі, збереженого в історичній пам'яті народу. Насамперед нас цікавлять заклади вищої освіти педагогічного спрямування. Термін народознавчий у нашому випадку є синонімічним до понять національний, етнічний, український. Сьогодні суттєво, на наш погляд, ввести у навчальний процес ЗВО викладання дисциплін народознавчого циклу. Такий підхід сприятиме створенню власне етноосвітнього середовища, вноситиме в освітній процес дух національної самобутності.

Духовно-матеріальні національні надбання осмислені в етнографічних розвідках М. Костомарова, П. Чубинського, О. Воропая, І. Нечуя-Левицького, у працях сучасних учених – Г. Лозко, В. Скуратівського, О. Богущ, М. Стельмаховича та ін.

Мета статті: окреслити пріоритети національного (народознавчого) потенціалу в освітньому просторі для утвердження України як держави в загальносвітовому масштабі.

Виклад основного матеріалу

За нашими переконаннями, освітній процес у вищих педагогічних закладах України повинен бути наскрізно пронизаний народознавчими ідеями національно-самобутнього розвою, сформованої і закарбованої генетично з найдавніших часів етнічної духовності, національно-історичної пам'яті, національно-патріотичного духу, задумами у потребі національного відродження, національного самозбереження. Крім того, він повинен передбачати формування в юного покоління, зокрема, – у майбутніх педагогів, – національно-свідомого духу, плекання етнічної свідомості на основі глибинно-вивершених високодуховних понять, суджень, національно-патріотичних переконань. Освітній процес повною мірою має бути орієнтованим

на виховання у молоді любові і шанобливого ставлення до матеріально-духовних святинь, національно-культурних пам'яток, гордості за надбання предків в царині національної культури, прагнення до популяризації національно-культурних здобутків на теренах загальноєвропейського та світового макропростору взагалі. Це стосується національної музично-пісенної творчості (скажімо, кобзарське мистецтво, пісенність календарно-обрядового циклу тощо), народних промислів, народно-декоративного мистецтва (вишивка, писанкарство та ін.), національної кухні, національного одягу, національного господарювання, етнородинного укладу, звичаїв, обрядів, уподобань, настанов та ін.

Для цього потрібно повсякчас, безперервно і послідовно формувати у молоді світоглядну парадигму на основі національних цінностей, національних ідеалів, переконань, уявлень. Важливо, щоб світосприйняття майбутніх педагогів базувалося у першу чергу на основі пізнання національних вартостей.

Необхідно навчати студентів основам народознавчих знань, формувати в них інтерес до етнічних духовно-матеріальних цінностей, потрібно, щоб майбутні педагоги знали, зберігали, примножували, всіляко популяризували національні ідеали та зразки і навчали цьому своїх вихованців. Такий підхід сприятиме збереженню найкращих національних традицій і їх примноженню; слугуватиме утвердженню і поширенню у світовому просторі духовно-матеріальних надбань нашої прадавньої і самобутньої, неповторної, унікальної української народної культури (національних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань, етносвітоглядних переконань), правитиме за взірць у світовому континуумі національних пам'яток духовно-матеріальної культури. Важливо, що у такий спосіб відбуватиметься утвердження і зміцнення нашої Української Держави на світовому рівні. Відмова від національних цінностей, від національного самовираження – особливо на теренах освітнього простору – слугуватиме знеціненню наших національних здобутків, нищенню нашої

національної самоідентифікації, національних пріоритетів. Щоб досягти плідних результатів – потрібно послідовно впроваджувати в навчальний процес для студентів всіх спеціальностей обов'язкове викладання дисциплін народознавчого циклу. Це наповнюватиме освітній процес ВНЗ національним духом, водночас збагачуватиме студентів знаннями на основі саме національного досвіду у різних сферах життєдіяльності.

Висновки.

З метою відродження, утвердження, поширення і зміцнення національних ідеалів, національних надбань, традицій, здобутків на ґрунті народознавчого, етнічного досвіду у вітчизняному освітньому просторі в сучасних умовах необхідно, на наш погляд, впровадити у навчальний процес ВНЗ педагогічного профілю (і не лише) викладання для студентів всіх спеціальностей курсів «Народознавство», «Українська культура», «Українська народна творчість». Це буде першим суттєвим внеском у розбудову освітнього простору на основі народознавчого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009.
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ: Довіра, 2006.
3. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М., Нор К. Ф. та ін. Освітні технології. Київ, 2002.

Tetiana Betsenko,

Doctor of Philology, Professor,

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko,

Sumy, Ukraine

THE FUNDAMENTAL ROLE OF ETHNOLOGICAL DISCIPLINES IN THE ORGANIZATION OF THE NATIONAL EDUCATIONAL PROCESS IN VOCATIONAL SCHOOL OF PEDAGOGICAL PROFILE

Keywords: ethnic studies, education, higher education institutions, national, ethnic, national culture, teacher

Будник Майя Олегівна,

учениця 10-В класу комунальної установи

Сумська спеціалізована школа I-III ступенів № 17, м. Суми, Сумської області, Україна

m.budnyk.2014@ccsh17.distedu.org

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: соціальна адаптація, підлітки, інтернет-середовище, соціалізація, особистість.

Діти і дорослі розрізняються безліччю ознак: ростом, фізичною силою, розумовими здібностями й умінням їх застосовувати, відношенням до небезпеки і ризику, співвідношення розумових і емоційних компонентів, здатністю вчитися на власних помилках, умінням приймати рішення в складних ситуаціях, беручи на себе відповідальність. Нестабільна соціальна ситуація в країні: введення воєнного стану, бойові дії, загроза безпеці та життю, постійне емоційне перевантаження мають значний вплив на розвиток, становлення та реалізованість підростаючого покоління.

Темою нашого дослідження є «Особливості соціалізації підлітків в інформаційному середовищі в умовах воєнного стану». В умовах нестабільної соціальної ситуації та поширення інформаційних технологій вивчення процесів соціалізації підростаючого покоління набуває важливості для розробки ефективних стратегій протидії негативному впливу соціального середовища та забезпечення їхнього адаптивного розвитку.

Процес соціалізації в сучасній науці визначається як засвоєння соціальних стандартів поведінки, цінностей та гармонізація взаємозв'язків з новим соціальним середовищем для активного відтворення соціального досвіду у власній діяльності. Цей складний процес взаємодії індивіда і суспільства забезпечує входження людини у соціальні спільноти та формує її як представника певних соціальних груп. Соціалізація є передумовою адаптації та розвитку особистості, а соціальна адаптація - важливим механізмом цього процесу [3].

Важливим етапом в процесі соціальної адаптації є перехідний вік підлітка, що характеризується формуванням нових цінностей, потреб та індивідуальності, активним вивченням світу та встановлення контакту з ним для розуміння свого місця у суспільстві та власної індивідуальності [2].

Соціальні мережі сьогодні стали важливою складовою життя підлітків і мають значний вплив на їхню соціалізацію. З одного боку, ці мережі надають можливості для розширення соціального кола, обміну думками та інформацією, розвитку творчих навичок та знаходження спільностей з однодумцями. З іншого боку, вони можуть призвести до залежності від онлайн-середовища, порушення приватності, кібербулінгу та соціальних проблем, пов'язаних з психічним здоров'ям.

В умовах воєнного стану соціальні мережі можуть виступати як важливий канал для отримання інформації та збереження зв'язку з родиною та друзями, але водночас можуть сприяти поширенню пропагандистської інформації та створенню розділеності у суспільстві. Воєнний стан та нестабільна соціальна ситуація, разом зі збільшенням часу, проведеним підлітками в інтернеті, низькою стійкістю до емоційних навантажень і імпульсивністю, сприяють підвищенню ризику негативного впливу мережі на їх розвиток і соціалізацію [1].

Дослідження спрямоване на теоретичне обґрунтування впливу воєнного стану на соціалізацію підлітків в інформаційному середовищі та практичне визначення рівня їх соціальної компетентності.

Експериментальне дослідження включало підготовчий етап, проведення тестування та аналіз отриманих результатів. Аналіз показав, що підлітки, особливо у воєнний час, мають певні труднощі у соціалізації в інформаційному середовищі, що відображає рівень їх соціальної компетентності.

Емпіричне дослідження проводилося серед 125 учнів 8-9 класів Сумської спеціалізованої школи № 17. Покажемо результат визначення кількості годин, проведених в інтернеті. Понад 12% опитуваних проводять в мережі більше 9 годин

на день, що свідчить про можливість надмірного впливу факторів розвитку, зокрема, негативних. Для кращого розуміння обізнаності учнів у темі інформаційної безпеки, ми вирішили перевірити їх обізнаність щодо деяких термінів, таких як: претекстинг, фішинг, байтинг, вішинг. На основі отриманих даних можна зробити висновок про те, що понад половина респондентів не розуміє термінів інтернет-загроз, що може свідчити про загальну низьку обізнаність у цьому питанні та підкреслює необхідність проведення інформаційних кампаній, освітніх заходів з метою підвищення рівня обізнаності щодо інтернет-загроз.

В ході дослідження виявлено, що інформаційна війна впливає на процес соціалізації підлітків. Розробка ефективних стратегій соціальної підтримки та виховання є пріоритетною для забезпечення успішної соціалізації підлітків у воєнний період.

Список використаних джерел

1. Кузнецова І. В. Розвиток ментальної моделі світу засобами середовища Інтернет в ранній юності URL: https://studwood.net/803485/psihologiya/osnovniy_zmist
2. Матюхін Д. Процес соціалізації як умова формування стилю життя та соціальних практик молоді. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 80. С. 135-145. URL: <http://soctechjournal.kpu.zp.ua/archive/2018/80/18.pdf>
3. Тадаєва А. В. Особливості соціалізації людини в сучасному інформаційному просторі. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. Вип. 17(2). С. 329-337. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17%20282%29_38

Науковий керівник: **Могілат Дар'я Олегівна**, соціальний педагог комунальної установи Сумська спеціалізована школа I-III ступенів №17, м. Суми, Сумської області.

Рецензент: **Клочко Олександр Олексійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А.С. Макаренка

Maia Budnyk,

Student of the 10th grade of the municipal institution

Sumy Specialized School of I-III degrees No. 17, Sumy city, Sumy region, Ukraine

FEATURES OF TEENAGERS' SOCIALIZATION IN THE INFORMATION ENVIRONMENT IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Keywords: Social adaptation, teenagers, internet environment, socialization, personality.

Бялик Оксана Василівна,

*доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
м. Умань Черкаської обл., Україна
<http://orcid.org/0000-0001-8200-6358>
byalikov@gmail.com*

З ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: громадянське виховання, громадянськість, національна ідентичність, громадянська ідентичність, умови війни

В сучасних умовах надзвичайна увага акцентується на важливості виховання у здобувачів освіти патріотизму, любові до України, поваги національних цінностей, а також формуванні національної та громадянської ідентичності сучасної молоді.

Проаналізовані нами державні документи (Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року, Стратегія національно-патріотичного виховання), в яких, як пріоритетні, визначаються завдання формування громадянськості, національної ідентичності молоді, усвідомлення свого національно-патріотичного обов'язку на основі загальнолюдських і національно-духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота України як ідеологічного чинника розвитку культурного і творчого потенціалу українського народу.

У контексті розкриття термінологічного поля окресленої проблеми нами проаналізовано дефініції «громадянська освіта», «громадянська компетентність», «національно-патріотичне виховання», «громадянсько-патріотичне виховання» тощо.

Так, у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України [3] зацентровано увагу на деяких ключових поняттях, якими необхідно оперувати у вихованні сучасної учнівської та студентської молоді. У Концепції громадянська освіта трактується як сукупність систематизованих знань, умінь, навичок, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, пов'язаних з ідеями демократії та верховенства права, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей.

В той же час громадянська компетентність на рівні держави розглядається як здатність особи реалізовувати і захищати права та свободи людини і громадянина, відповідально ставитися до обов'язків громадянина, брати активну участь у суспільному житті, підтримувати розвиток демократичного суспільства та утверджувати верховенство права, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, пов'язаних з ідеями демократії та верховенства права, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей [4].

Досить цікавим є підхід до трактування основних напрямів виховання у сфері громадянської освіти. Так, громадянсько-патріотичне виховання розглядається як наскрізний виховний процес, спрямований на усвідомлення громадянами України власної відповідальності за розвиток успішної країни та важливості турботи про благо українського народу, тоді як духовно-моральне виховання представлено як наскрізний виховний процес, спрямований на формування та розвиток духовних і моральних цінностей громадян України на основі суспільно-державних (національних) цінностей України.

Ми погоджуємося із визначенням поняття «національно-патріотичне виховання» як «наскрізний виховний процес, спрямований на утвердження української національної та громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей України, соціальної активності та відповідальності, готовності до дієвого виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, державної незалежності і територіальної цілісності України» [4].

В умовах війни особливо гостро стоїть питання української національної ідентичності, яке трактовано, як стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями.

Разом з тим, громадянськість представлено як соціально-психологічне поняття, у якому фіксується психолого-етичний зв'язок особистості з державою, та потрактовано, як складне ціннісно-емоційне утворення, що спонукає до участі у громадянському житті.

Отже, пріоритетним у формуванні громадянськості, національної ідентичності є створення освітнього простору, в якому максимально поєднується сформована система знань, вмінь, навичок, життєвих компетенцій із громадянськими цінностями, які в умовах національно-культурного становлення спрямовуватимуть сучасну молодь до формування нової української нації.

Список використаних джерел

1. Бялик О. В. Формування національної та громадянської ідентичності молоді в умовах сучасних викликів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2023. Випуск 209. С. 29-33. URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1502/1461>
2. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон

Україні від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf>
4. Стратегія національно-патріотичного виховання. Затверджено Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>

Oksana Byalik,

*profesor of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Uman Cherkasy region, Ukraine*

ON THE QUESTION OF THE FORMATION OF THE NATIONAL AND CIVIL IDENTITY OF THE YOUTH IN THE CONDITIONS OF WAR

Key words: civic education, citizenship, national identity, civic identity, conditions of war.

Воронова Світлана Віталіївна,

*кандидат педагогічних наук, завідувач науково-методичної лабораторії
управлінської діяльності та забезпечення якості освіти кафедри
філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-2753-8049>

https://scholar.google.com.ua/citations?user=fCSZzdgAAAAJ&hl=uk&oi=ao_deisyflower3@ukr.net

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ФОКУС ЦІННОСТІ

Ключові слова: заклад освіти, стратегія розвитку, цінності

Військові дії, реформа освіти в Україні, результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 актуалізували питання перегляду розроблених стратегій розвитку закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) та тих, що тільки починають розроблятися, зокрема, в частині сповідування цінностей.

Оскільки стратегія розвитку займає провідну позицію в ефективному управлінні ЗЗСО і відображає його особливості та перспективи, керівник має чітко розуміти етапи (підготовка, аналіз, стратегування, впровадження, моніторинг, оцінювання) та складові її розроблення. Так однією зі складових етапу стратегування виступає визначення цінностей, місії, бачення майбутнього закладу освіти. Отже, зупинимось саме на цінностях.

Дослідження дефініції «цінності» здійснювалися у різних галузях, наприклад, педагогіці, філософії, соціології, психології, що унеможливує вироблення єдиного підходу до її тлумачення. Педагогіка розглядає цінності в рамках освіти, навчання, виховання, розвитку і пов'язує їх з особистістю та створенням індивідуального комунікативного простору й акцентує на системі цінностей, що створюється у процесі освітньої діяльності [2, с. 13]. Філософія розглядає цінності з точки зору етичного змісту людського буття. Соціологія характеризує цінності як показник суспільних відносин, підґрунтя формування соціального капіталу суспільства [4; 5]. Психологія пов'язує цінності з потребами, діяльністю, мотивами, поведінкою, домаганнями, переконаннями людини; характеризує їх як елементи внутрішньої структури особистості, стійкі переконання особистості та певний спосіб поведінки [2; 3]. Досліджуючи цінності, Б. Тонн схарактеризував їх як компоненти існування людини, які можна виміряти, описати словами, сформувати та розвинути шляхом наслідування й модифікувати у світогляд [1].

Розробляючи стратегію розвитку і визначаючи цінності, і ЗЗСО слід звернути увагу на матеріали, запропоновані МОН України «Ціннісні орієнтири сучасної української школи» [6]. В означених матеріалах схарактеризовано основні підходи до продуктивного впровадження ціннісних змін та нові ціннісні орієнтири для здійснення ефективного освітнього процесу. Акцентується саме на освітньому процесі, що орієнтується на усталення морально-етичних, соціально-правових, особистісно зорієнтованих цінностей. При цьому виховний процес виступає складовою освітнього процесу і фокусує увагу на врахуванні

ціннісних принципів в освітньому середовищі та під час взаємодії. Зазначається, що формування цінностей – це щоденна праця і тривалий процес, що відбувається наскрізно через настановлення й особистий досвід; цінності формуються і закріплюються як норми взаємодії; цінності вимагають визначення та інтерпретації; визначені цінності, що сповідує заклад освіти потребують розуміння й усвідомлення та прийняття всіма учасниками освітнього процесу (педагогами, здобувачами освіти, батьками, громадою) [6].

Розуміючи потребу керівників у вмінні визначати та формулювати цінності закладу освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» для означеної категорії впровадила курси підвищення кваліфікації за темою «Стратегія розвитку ЗЗСО: на шляху до школи дієвої демократії», до навчального плану яких було включено модуль «Розробка стратегії розвитку ЗЗСО: стратегування та планування». Під час опанування підмодуля «Цінності, місія, візія, стратегічні напрямки розвитку ЗЗСО», крім висвітлення теоретичних положень щодо розуміння поняття «цінності», керівники практикувалися як індивідуально, так і в групах визначати цінності, що притаманні для того чи іншого закладу освіти за такими критеріями: цінності, що регулюють процеси всередині ЗЗСО і які не можуть бути порушені заради якоїсь вигоди (основні цінності); цінності, що визначають прагнення ЗЗСО, ймовірні зміни, нововведення, перспективи (бажані цінності); соціальні характеристики, які прагне побачити ЗЗСО у нових співробітниках, новоприбулих здобувачів освіти, їх батьках (соціальні цінності); унікальні цінності, що має ЗЗСО і які є найбільш важливими та принципово відрізняють від інших даних закладів освіти (унікальні цінності).

Керівники ЗЗСО до основних цінностей, що регулюють процеси всередині закладу освіти, віднесли та схарактеризували: безпеку (ми розбудовуємо простір фізичної та психологічної безпеки), патріотизм (ми виховуємо патріотів своєї країни), відповідальність (ми усвідомлюємо місію, візію, цілі та завдання закладу освіти), гідність (ми зорієнтовані на демократичні

цінності), рівність (ми сповідуємо однакові права для всіх учасників освітнього процесу), демократичний стиль управління (ми управляємо спираючись на принципи дієвої демократії), партнерство (ми досягаємо мети, працюючи разом), добросовісність (ми будуємо чесність і довіру в навчанні), професіоналізм (ми розвиваємося і самовдосконалюємося).

Бажаними цінностями, що визначають прагнення, зміни, нововведення та перспективи розвитку ЗЗСО, було визначено та схарактеризовано такі як: дитиноцентризм (ми створюємо в навчанні та вихованні ситуацію успіху), лідерство (ми виховуємо лідерів для сталого розвитку держави), розвиток (ми прагнемо зробити світ кращим за допомогою освіти), готовність до змін (ми прагнемо до інновацій у діяльності та схвалюємо творчий підхід), цінність кожної особистості (ми прагнемо до поваги особистості іншого та визнання самоцінності кожного), психологічний комфорт (ми створюємо комфортне психологічне середовище), активні здобувачі освіти (ми активізуємо діяльність учнів, які розуміють мету навчання і планують шлях до неї), довіра (ми прагнемо до довірчих стосунків), турбота (ми піклуємося один про одного).

Соціальними цінностями, що притаманні новим співробітникам, новоприбулим здобувачам освіти та їхнім батькам, керівники вбачають: хоробрість (ми виховуємо непохитність волі та віри, відвагу), відкритість (ми прагнемо до відкритості у стосунках та діяльності), повага (ми поважаємо особистість і надаємо їй свободу вибору), толерантність (ми формуємо розуміння, що людина має право бути не такою, як інші), сім'я (ми пропагуємо сімейні цінності), справедливість (ми розвиваємо справедливе ставлення до інших людей), різноманітність (ми пропагуємо повагу до різноманітності), креативність (ми розвиваємо здатність до продукування нових ідей), доброта (ми пропагуємо, що доброта єднає людей).

Унікальними цінностями, що відрізняють заклад освіти від інших ЗЗСО і є найбільш важливими керівники назвали: шкільна громада (ми взаємодіємо зі стейкхолдерами задля досягнення

спільної мети), національна свідомість (ми наголошуємо на усвідомленні учасниками освітнього процесу своєї етнічної єдності та національної неповторності), розподілене лідерство (ми сповідуємо розподілене лідерство як свободу дій у плануванні та реалізації рішень), командність (ми використовуємо усі ресурси для досягнення спільної мети), цілеспрямованість (ми прагнемо до певної мети), вмотивованість (ми розглядаємо вмотивованість як вплив на отримання якісної освіти), успішність (ми розвиваємо особистість на прикладах успішних практик), ефективність (ми розглядаємо ефективність як індикатор розвитку закладу освіти), комфортність (ми створюємо умови, що сприятливо впливають на самопочуття, діяльність учасників освітнього процесу).

Отже, надана можливість керівникам закладів освіти практикуватися у визначенні цінностей під час проходження курсів підвищення кваліфікації забезпечує розуміння ними означеної дефініції та сприяє ефективній розробці стратегії розвитку ЗЗСО.

Таким чином, визначення цінностей посідає провідне місце на етапі стратегування, оскільки саме вони є фундаментом освіти й наочним набором внутрішніх щоденних принципів, що сповідує заклад освіти задля виховання і розвитку здобувачів освіти, комунікації та партнерства з усіма членами громади.

Список використаних джерел

1. Католик Г. В. Концепція Я дитячого практичного психолога: монографія. Львів : Галицька видавнича спілка, 2020. 311 с.
2. Левківська К. В. Ціннісні засади діяльності освітніх закладів : навч.-метод. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2017. 136 с.
3. Легун О. М. Роль цінностей і ціннісних орієнтацій у розвитку особистості. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ. 2010. Т. XII. Ч. 4. С. 241–248.
4. Семків І. І. Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Вип. 10. С. 699–705.
5. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. Львів : Кальварія, 2005. 380 с.
6. Ціннісні орієнтири сучасної української школи: матеріали МОН України. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%2>

[Oconferentcia/2019 /Presentasia-Roman-Stesichin.pdf](#) (дата звернення: 04.04.2024).

Svitlana Voronova,

*Candidate of Pedagogical Sciences,
head of the scientific and methodical laboratory of managerial activity and
quality assurance of education of the department of philosophy of education
Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine*

EDUCATIONAL INSTITUTION DEVELOPMENT STRATEGY: VALUE FOCUS

Key words: educational institution, development strategy, values

Гриньова Марія Василівна,

*здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії (поза
аспірантурою), завідувачка відділу міжнародної співпраці та
трансферу інновацій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TdqlrG0AAAAJ&hl=ukmarishagrin@ukr.net>

ПОНЯТТЯ «ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ» У СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ ЛІДЕРОЛОГІЇ

Ключові слова: лідер, лідерство, лідерологія, лідерські якості, особистість, виховання лідерських якостей

Сучасний дискурс лідерології доволу поняття «лідерські якості» визначає запит до освітньої практики виховання тих чи інших якостей особистості, які позиціонуються як лідерські. Тож кожен педагог перед початком пошуку відповіді на питання «Як виховувати?» має віднайти конструктивні відповіді на питання «Що виховувати?» та «Для чого виховувати?».

За результатами аналізу наукових джерел зауважимо, що серед українських учених поширеною є думка, що лідерські якості варто розглядати як «сукупність індивідуально-особистісних і соціально-психологічних особливостей (властивостей) особистості» [2; 5]. Водночас вважаємо, що таке тлумачення лідерських якостей

є певною мірою суперечливим, адже: 1) поняття «особистісний» у довідковій літературі трактується як таке, «що стосується когонебудь як особистості» [6], тож соціально-психологічні властивості також варто зарахувати до особистісних; 2) якщо звернути увагу на індивідуальні особливості особистості, то зазвичай їх пояснення відбувається через соціально-психологічні характеристики, адже саме соціальне середовище зумовлює індивідуальні якості особистості.

З огляду на викладене, нас зацікавила думка О. Олесюк, котра під час дослідження різних визначень лідерських якостей доходить висновку, що «лідерські якості є різновидом соціально-психологічних властивостей особистості» [4, с. 373]. Однак при цьому дослідниця оминає інтелектуальні властивості особистості, які низка вчених вважає важливою складовою структури лідерських якостей [3].

Також на основі аналізу міждисциплінарної сукупності визначень лідерських якостей простежуємо тенденцію до здійснення їх трактування через такі поняття: «якість», «риси», «властивість», «здібність», «характеристика». На наш погляд, конструктивною є думка Д. Алфімова, котрий на основі дослідження різних позицій науковців доходить висновку, що «всі розмежування понять «якість», «риси», «властивість» є відносними й умовними, однак їх тлумачення необхідне для з'ясування місця лідерських якостей у структурі особистості» [1, с. 153].

Дискусійним у науковій думці залишається і питання структурування лідерських якостей, які у різних наукових джерелах класифікуються за: природою походження (вроджені та набуті); можливістю розвитку (статичні та динамічні); за значущістю: (загальні та специфічні); спрямованістю прояву (спрямовані на себе та спрямовані на інших); за характером прояву (постійні та ситуативні); за сутністю (фізіологічні, інтелектуальні, психологічні та соціальні).

Додамо, що у міждисциплінарному науковому дискурсі існують численні спроби виокремити серед великого переліку лідерських якостей найбільш пріоритетні для ефективного

лідерства. З одного боку подібні спроби виокремити пріоритетні лідерські якості зазвичай набувають подальшої критики, адже не відповідають реальній практиці лідерства (набір тих чи тих лідерських якостей не гарантує того, що людина відбувається як лідер), а з іншого – визначають спрямованість на виховання найбільш вагомих лідерських якостей, які посилюють вірогідність того, що людина може бути лідером [7].

На основі аналізу наукових джерел констатуємо: лідерських якостей виявлено чимало, що пов'язано з існуванням різних тлумачень понять «лідер» і «лідерство», структури якостей особистості та самого поняття «якість»; спроби ієрархізувати лідерські якості, тобто виокремити серед них другорядні й ключові, що гарантують лідерство, є не зовсім вдалим, адже часто не підтверджуються подальшою практикою; значущість лідерських якостей залежить від контексту ситуації, адже успішність лідерства визначається здатністю проявляти потрібні якості у відповідних ситуаціях; на противагу переконанню у генетичній закладеності якостей лідера («лідерська обдарованість») домінує позиція, що лідерські якості виховуються під впливом процесу лідерства й набуттям відповідного досвіду, тож їх потрібно розглядати в динаміці та у зв'язку із соціальним контекстом; оскільки лідерські якості розглядаються з позиції самореалізації особи в ролі лідера в певному соціальному середовищі, або ж в певній професійній сфері, на диференціацію переліків домінантних лідерських якостей значною мірою впливає специфіка діяльності, через призму якої вони досліджуються.

Отже, за результатами наукового пошуку пропонуємо розглядати лідерські якості як порівняно стійку і водночас динамічну синергетичну сукупність інтелектуальних, психологічних та соціальних якостей особистості, необхідних для визнання за особою в суспільній групі позиції лідера та забезпечення ефективного лідерства. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок вбачаємо дослідження лідерських якостей, актуалізованих активізацією цифрового простору взаємодії.

Список використаних джерел

1. Алфімов Д. Теорія і методика виховання лідерських якостей особистості у сучасній загальноосвітній школі : дис. ... д. пед. н. : 13.00.07. Луганськ, 2012. 496 с.
2. Головешко Б. Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. н. : 13.00.04. Вінниця, 2017. 294 с.
3. Гриньова М. Здатність до інтелектуального лідерства як характеристика успішної особистості. *Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції* : тези доп. та стат. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 30 берез. 2022 р. Вінниця : Вінницький кооперативний інститут, 2022. С. 91–92.
4. Олесюк О. Лідерські риси та якості як складові структури особистості лідера. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4. С. 372–380.
5. Пільганчук А., Кузьменко В. Розвиток лідерських якостей у майбутніх психологів. *Гуманітар. вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький Державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди»* : зб. наук. пр. 2012. Вип. 25. С. 412–415.
6. Словник. *Портал української мови та культури* : веб-сайт. URL: <https://slovyk.ua/index.php> (дата звернення: 1.04.2024).
7. Ягоднікова В. Теорія та методика виховання лідерів : навчальний посібник. Одеса : ВМВ, 2010. 232 с.

Науковий керівник: **Ягоднікова Вікторія Вікторівна**, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Mariia Hrynova,

PhD Postgraduate,

Head of International Cooperation and Innovation Transfer Department

Odessa Regional Academy of In-Service Education,

Odesa, Ukraine

THE CONCEPT OF «LEADERSHIP QUALITIES» IN THE MODERN DISCOURSE OF LEADEROLOGY

Key words: leader, leadership, leaderology, leadership qualities, personality, leadership education.

Грубі Тетяна Вікторівна,

*кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри психології,
педагогіки та соціально-економічних дисциплін НАДПСУ імені Б.*

Хмельницького

м. Хмельницький, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8844-5842>

https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=wpHz_KIAAAAJ

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ключові слова: виховання, компетентність, громадянська компетентність, толерантність.

В умовах сучасних викликів для України, детермінованих повномасштабним вторгненням росії на її територію у лютому 2022 р. та веденням військових дій, що наразі тривають на окремих територіях нашої держави, поряд із надважливими питаннями військового, політичного та соціально-економічного розвитку, особливої уваги потребують проблеми особистісного розвитку громадян, виховання у молодого покоління патріотичних почуттів, позиції активного громадянина власної держави, усвідомлення національної ідентичності тощо.

З урахуванням ризиків та викликів сучасності освітянам, науковцям, практикам доводиться розробляти сучасні підходи, щоб «оновити зміст процесу виховання з урахуванням деонтологічних засад, розвивати у школярів моральну стійкість, особисту відповідальність, повагу до особистості, людської гідності; мужність, сміливість, організованість, дисциплінованість» [2, с. 4-5].

Різні аспекти питання формування громадянської компетентності представлені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців: педагогічний аналіз сутності, структури та критерії сформованості громадянської компетентності опрацьовані у дослідженнях В. Журової, О. Кузьменко, О. Мітіної, О. Пометун, Т. Ремех, Т. Смагіної, Т. Шевчук.

Як слушно зауважують західні науковці, громадянськість належить до тих людських якостей, які неможливо сформувати раз

і назавжди, виписавши програму дій добропорядного громадянина. Зазначений феномен – це насамперед особиста і перманентна установка на життя як творчість, яка ґрунтується на індивідуальному сприйнятті, переживанні, обстоюванні певних, законодавчо закріплених і морально санкціонованих, громадянських цінностей [4, с. 181].

У переліку основних громадянських компетентностей, наведеному у підручнику з громадянської освіти, поряд з такими компетентностями, як «берегти українські традиції та духовні цінності; усвідомлювати національну пам'ять та її вплив на суспільно-політичні процеси; знати європейські цінності, принципи демократії; розуміти права і свободи людини, вміти відстоювати власні права та права інших», значне місце посідає компетентність «розуміння власної громадянської (державної), національної та культурної ідентичності, повага інших культур та етносів; розуміння та сприйняття принципів рівності та недискримінації, повага до гідності людини, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та розв'язувати конфлікти» [1].

Базисом громадянської компетентності виступають такі здатності:

- уміння орієнтуватися у проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, знати процедури участі в діяльності політичних інститутів демократичної держави, органів місцевого самоврядування;
- уміння застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян;
- уміння застосовувати способи і стратегії взаємодії з органами державної влади на користь собі й громадянському суспільству;
- уміння використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству України, задовольняють власні інтереси особи та захищають права людини й громадянина;
- уміння робити свідомий вибір, застосовувати демократичні технології прийняття індивідуальних та колективних рішень,

враховуючи інтереси й потреби громадян, представників певної спільноти, суспільства та держави [3, с. 89].

Узагальнені результати аналізу наукових праць учених свідчать, що формування громадянської компетентності в системі професійної підготовки пов'язано з таким поняттям, як «толерантність». Останню, ми визначаємо як правила, норми поведінки, які виражають терпимість у ставленні до інших людей, їх інтересів, уподобань. Вони реалізуються у повсякденній діяльності, під час професійної взаємодії тощо. Для особистості толерантність передбачає володіння відповідними нормами, способами і засобами їх здійснення.

Особистісна і громадянська компетентність визначається як інтегральна якість особистості, яка забезпечує її стійкість в умовах, що швидко змінюються, та не перешкоджає розвитку індивідуальних здібностей і талантів. У формуванні громадянської компетентності набуття толерантності є складовою та пріоритетом професійної освіти, оскільки концептуальною основою поряд із визначенням культурної різноманітності української нації є налагодження міжкультурного діалогу та взаємодії різних етнічних груп в українському суспільстві.

Серед основних форм та методів формування громадянської компетентності визначимо наступні: усвідомлення толерантності як громадянської цінності (розповідь, роз'яснення, бесіда, переконування); формування досвіду вияву толерантності у громадській діяльності (розв'язування виховних професійних ситуацій, тренування, привчання); стимулювання толерантності у громадянській діяльності (заохочення, змагання).

Щодо виховних форм, то найбільш дієвими вважаємо індивідуальні (консультації, індивідуальні кейс-проекти, творчі завдання) та групові (походи, робота у групах, тренінги). Доцільним є також проведення з педагогічними працівниками у межах заходів удосконалення громадянської компетентності методичних занять («Традиції толерантності у різних професійних групах»), проблемних семінарів-дискусій (із запрошенням видатних людей краю), наукових конференцій «Толерантна

особистість – професіонал та громадянин». Метою таких заходів є розширення теоретичних знань та практичних умінь педагогічних працівників щодо формування громадянської компетентності майбутніх фахівців.

Отже, формування та розвиток громадянської компетентності в професійній підготовці є не лише важливим завданням освітньої системи, її також можна розглядати як одну з ключових компетентностей особистості для розвитку в неї таких якостей, як соціальна активність, відповідальність, повага до прав людини, до інших культур, підготовка молоді до ролі громадян відкритого демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Васильків І. Д. Громадянська освіта. Інтегрований курс, рівень стандарту. [Підручник для 10-го класу закладів загальної середньої освіти]. Тернопіль: Астон, 2018. 256 с.
2. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : дис. доктора пед. наук. Харків, 2003. 430 с.
3. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Помегун, О. Я. Савченко, С. Є. Трубачова Київ: вид-во «К.І.С.», 2004. 112 с.
4. Нестеренко Т. Громадянська компетентність учнів як складова громадянської освіти в початковій школі. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2009. Випуск 213 (4). С. 180-183.

Tetiana Hrubí,

*candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Associate Professor
at the Department of Psychology, Pedagogy, and Socio-Economic
Disciplines, Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border
Guard Service of Ukraine,
Khmelnyskyi, Ukraine*

FORMATION OF CIVIC COMPETENCE IN PERSONALITY WITHIN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING

Keywords: education, competence, civic competence, tolerance.

Задорожна Любов Кирилівна,

кандидат філософських наук, ректор,

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0006-5797-8204>

zadira65@ukr.net

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ НА РОЗВИТОК ОСВІТИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ключові слова: міжнародна співпраця, проєкт, євроінтеграція, людський капітал, професійний розвиток, педагогічні кадри

Розвиток українського суспільства впродовж усього періоду розбудови незалежної держави має трансформаційний характер. Складна соціальна динаміка становлення нації на новітньому етапі історії пов'язана, не в останню чергу, із зіткненням та опрацюванням в духовно-культурній площині фундаментальних протиріч у сфері суспільної свідомості між сенсами, які залишилися у спадок з радянських часів, та цінностями вільного світу. В ході історичних змін та соціальних потрясінь визначились і стали пріоритетними ціннісно-сміслові орієнтири, що спрямовують сьогодні розвиток українського суспільства на утвердження національної ідентичності та модернізацію суспільних практик в рамках євроінтеграційного процесу.

Освіта як одна із ключових сфер гуманітарного життя соціуму відображає інтенції суспільства щодо проєктування майбутнього і відіграє роль провідного чинника утвердження ціннісної парадигми наступних поколінь. В умовах децентралізації та підвищення ролі місцевого самоврядування в Україні розвиток регіональної освіти стає визначальним щодо безпосереднього впливу на становлення особистості, спільноти, громади. Відтак, саме регіональна освіта має високий потенціал ціннісної трансформації суспільства на державотворчих та євроінтеграційних засадах.

Розвиток освіти в Одеській області орієнтований на впровадження найкращих європейських педагогічних практик. В цьому контексті дуже цінною є багаторічна міжнародна співпраця, в межах якої впроваджену низку вагомих європейських

проектів. Кожен з них став поштовхом до імплементації та поширення інновацій в освіті Одеського регіону, спричиняючи не тільки якісні зміни у способах організації освітнього процесу, а й ціннісні трансформації.

Одеська академія неперервної освіти як регіональна науково-методична та освітня установа з початку 2000-х років є координатором впровадження багатьох міжнародних проектів [5].

Імпульс до втілення нового змісту освіти, інноваційних практик та технологій навчання, формування інших ціннісних засад культури шкільного життя, управління освітою надавали проекти відповідного напрямку:

- українсько-нідерландський проект «Громадські платформи освітньої реформи в Україні»;
- українсько-польський проект «Міжкультурна освіта в школі»;
- українсько-австрійський проект «Проектна діяльність у школі»;
- українсько-австрійський проект «Управління конфліктними ситуаціями у школі»;
- українсько-словацький проект «Європа в школі»;
- українсько-австрійський проект «Організаційний розвиток інституту післядипломної педагогічної освіти»;
- українсько-польський проект «Основи підприємницької діяльності Шкільна академія підприємництва»;
- українсько-польський проект «Уроки з підприємницьким тлом»;
- українсько-швейцарський проект «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» (DOCCU) [1].

Аналіз тематики та основних цілей вказаних проектів свідчить про те, що їх успішна багаторічна реалізація стала основою демократизації суспільного життя Одеського регіону, дієвої реалізації євроінтеграційної стратегії через формування та поширення у закладах освіти культурних моделей, що базуються на цінностях партнерства, рівності, верховенства права, поваги до гідності людини, толерантності, культурного різноманіття.

Реалізація міжнародних освітніх проектів на регіональному рівні у попередні десятиріччя призвела також до утвердження

нових підходів у роботі з педагогами. Зокрема, це стосується формування нових професійних ролей та позицій в системі науково-методичного супроводу та навчання педагогів – тренера, ментора, фасилітатора, супервізора. У цьому аспекті одним із конкретних вимірів системного впливу міжнародних проєктів в Одеській області є підготовка тренерів-педагогів.

Питання підготовки тренера-педагога немає на сьогодні системного вирішення, не зважаючи на його очевидну актуальність в контексті впровадження державою реформи «Нова українська школа». Поняття «освітній тренер» є відносно новим для науково-педагогічного дискурсу і у найбільш загальному вигляді розглядається для позначення наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, які здійснюють навчання наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників на основі тренінгових технологій [3]. Т. Сорочан вказує на необхідність володіння фахівцями, які здійснюють навчання вчителів Нової української школи, низки компетентностей, серед яких, на наш погляд, ключовими є: *андрагогічна компетентність* (готовність до роботи з дорослою аудиторією, вміння визначати освітні потреби і запити вчителів, урахувати особливості мотивації, процесу навчання, групової динаміки дорослої аудиторії, застосовувати технології модерації, фасилітації, менторства, залучати аудиторію до інтерактивної взаємодії у процесі навчання, визначати результати навчання, спонукати аудиторію до рефлексії); *професійно-педагогічна компетентність* (обізнаність із новітніми науковими знаннями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному та професійному розвитку вчителів, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів реформування освіти); *соціально-громадянська компетентність* (розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення

глобальних (у тому числі екологічних) проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів). Авторка також розглядає у профілі тренера-педагога і психологічно-фасилітативну, загальнокультурну, мовно-комунікативну, підприємницьку, інформаційно-цифрову компетентності [6].

Як показав досвід Одеської академії неперервної освіти, реалізація освітніх проєктів під керівництвом закордонних наставників впродовж багатьох років стала передумовою підготовки фахівців, які володіють вказаними компетентностями. Саме фахівці Академії, тренери міжнародних проєктів, у 2017 році розпочали підвищення кваліфікації вчителів, асистентів вчителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням, директорів та заступників директорів закладів загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа». Отже, міжнародні освітні проєкти дозволили сформувати команду тренерів-педагогів, компетентних в сфері освіти дорослих, обізнаних на проблематиці сучасного розвитку педагогічної практики, мотивованих до впровадження інновацій, здатних до реалізації завдань державної освітньої політики [2].

В останні роки перед освітою в Україні, зокрема, і в Одеській області, постає низка викликів, пов'язаних не тільки з реформуванням, а й з необхідністю подолання наслідків війни та забезпечення стійкості національного спротиву. Тому виникає гостра потреба поряд із імплементацією в освітню практику нових підходів до управління освітою та організації освітнього процесу, забезпечувати психосоціальну підтримку учасників освітнього процесу, змінювати підходи до управління безпекою. Таке складне багатоаспектне завдання потребує аккумуляції значних

інтелектуальних, людських, управлінських, фінансових, інформаційних, організаційних ресурсів. В цьому контексті міжнародні проекти, маючи відповідні спроможності, є вагомими рушіями позитивних змін в освіті Одеського регіону.

Слід відмітити роль швейцарсько-українського проекту DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» як одного з найбільш відомих і потужних в Україні [7]. Одеська область є однією з пілотних в проекті DECIDE. Він спрямований на підтримку реформ в освіті та процесів децентралізації для розвитку в Україні ефективної системи управління освітою. Головна мета проекту DECIDE – допомогти жителям територіальних громад долучитися до демократичного врядування та отримати рівний доступ до якісної освіти. Проект реалізується ГО DOCCU у партнерстві з Цюріхським педагогічним університетом (PHZH) за підтримки Швейцарії, представленої Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва (SDC).

Проект DECIDE провадить масштабну роботу в Одеській області щодо підвищення обізнаності голів та управлінців освітою новоутворених і реорганізованих територіальних громад з питань ефективного управління освітою, налагодження міжмуніципального співробітництва та формування відповідної регуляторної бази. В межах такої роботи розроблено і презентовано у 2023 році Стратегію розвитку освіти в Одеській області «Відновлення та розвиток людського капіталу Одеської області: освіта».

У рамках реалізації реформи «Нова українська школа» проект DECIDE надає підтримку у впровадженні тренінгових програм з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини (ОДГ/ОПЛ) у систему підвищення кваліфікації учителів та керівників шкіл. Розроблено навчальну програму курсу за вибором «Навчаємось жити в громаді» для учнів 8 (9) класів ЗЗСО, яка успішно вивчається у закладах освіти регіону.

В умовах повномасштабної війни проект DECIDE створив низку ініціатив щодо підтримки освіти та освітян в Україні. Як приклад можна навести спецпроект «Громади та освітяни у війні», що опрацьовує та розповсюджує історії про українську

освіту, її працівників та управлінців в умовах російського вторгнення. Організовано масштабну кампанію DECIDE Summer Clubs «Ми вдома – в Україні», в рамках якої на базі закладів освіти громад-партнерів організували клуби, де на дітей чекало цікаве навчання, майстер-класи, розваги та яскраві емоції. В межах ініціативи проєкту «DECIDE Winter clubs» проведено тренінги та навчання для дітей громад-партнерів щодо програмування та написання комп'ютерних програм, знайомства із журналістикою, роботою кореспондентів та операторів. Реалізована партнерська ініціатива «Громадський бюджет на дитячі мрії», що передбачала співфінансування проєктів, розроблених шкільними командами громад-партнерів Одеської області. Для здійснення психосоціальної підтримки дітей, вчителів, керівників закладів освіти, шкільних психологів, батьків, голів територіальних громад і працівників органів управління освітою запущена ініціатива «Стаємо сильнішими разом!». Проєктом DECIDE разом з Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури, Міністерством освіти і науки України реалізує ініціативу з відновлення шкіл «DECIDE: Відбудова».

Отже, реалізація проєкту DECIDE передбачає не лише інтелектуальні, а й фінансові інвестиції в розвиток громад Одеської області. Так, у 2022 році в межах проєкту DECIDE в 4-х територіальних громадах (Визирській, Кілійській, Красносільській та Нерубайській) за участі Академії організовано конкурс «Громадський бюджет на дитячі мрії», завдяки якому громади отримали фінансування на 2 200 000 гривень; впроваджено курс за вибором «Навчаємося жити в громаді» для учнів 8(9) класів у ЗЗСО, що дозволило цим громадам отримати ще по 75000 гривень фінансування додатково. У 2023-2024 роках у межах програми «DECIDE: Відбудова» було облаштовано укриття у закладах освіти Одеської області, які є учасниками проєкту, на суму 14 400 000 грн.

Одеська академія неперервної освіти є координатором і активним учасником реалізації проєкту DECIDE в Одеській області. Саме фахівці Академії є тренерами, менторами,

фасилітаторами, модераторами стратегічних сесій, розробниками курсів з розвитку громадянської компетентності учасників освітнього процесу, які впроваджуються у закладах загальної середньої освіти, а також у процесі підвищення кваліфікації педагогів та керівників. Відтак, проєкт DECIDE створює можливості для професійного розвитку методистів, викладачів Академії, що надалі впливає на якість освіти в регіоні через систему навчання та науково-методичного супроводу педагогів і керівників закладів освіти, організацію цілеспрямованої підтримки впровадження найсучасніших освітніх та управлінських практик. Зважаючи на системну роль Одеської академії неперервної освіти як інституції, що забезпечує реалізацію державної освітньої політики та підтримку розвитку якісної освіти в регіоні, професійне удосконалення фахівців Академії на основі опрацювання кращого закордонного досвіду є одним із вагомих чинників зростання людського капіталу.

Участь у міжнародних освітніх проєктах забезпечує навчання та професійний розвиток також і значної частини педагогічних працівників різних категорій закладів освіти Одеської області. Так, у 2024 році в межах чесько-українського проєкту «Підтримка відновлення освіти в Україні», які проводить Асоціація з міжнародних питань (АМО) (Чеська Республіка), за участі Одеської академії неперервної освіти реалізується низка ініціатив. Зокрема, продовжується реалізація курсу для керівників закладів загальної середньої освіти «Управління школами в кризових ситуаціях». Для педагогів, практичних психологів проведено серію онлайн семінарів «Системи роботи з проблемною поведінкою учнів», що мали на меті поглиблення знань українських фахівців щодо різноманітних підходів у подоланні психотравми та поведінкових труднощів у учнів.

Ще один напрям проєкту фокусується на опрацюванні компетентностей вчителів у сфері використання усної історії в школі як інструменту розвитку критичного мислення. Важливою складовою проєкту є заходи з гуманітарної та психологічної підтримки вчителів в умовах війни. Академія сприяє долученню

шкільних психологів, педагогічних працівників до заходів психопросвітницького і психопідтримуючого характеру.

У 2023 та 2024 роках чеськими тренерами проведено навчання для шкільних психологів Одеської області у м. Брно за програмою STRONG, яка спрямована на здійснення підтримки інтеграції дітей до нової школи, колективу та місцевої спільноти, що важливо для організації роботи з дітьми – внутрішньо переміщеними особами. У 2024 році для практичних психологів закладів освіти проводиться очний курс «Імпровізація та драма як підтримуюча групова терапія для дітей і дорослих зі складним життєвим досвідом» у м. Трускавець. Отже, в умовах війни міжнародні проекти – це ресурс професійної і психологічної підтримки освітян та учнів.

Окремим вектором у міжнародній співпраці Одеської академії неперервної освіти, що має вагомий вплив на розвиток освіти в регіоні в напрямку євроінтеграції та модернізації, є участь у грантових програмах Європейського Союзу. Ще у 2012-2015 роках Академія стала учасником програми транс-європейського співтовариства в галузі освіти TEMPUS в межах проекту «Східне партнерство у сфері педагогічних інновацій в інклюзивній освіті» («INOVEST»). Проєкт був спрямований на розробку методологічної та освітньої бази для впровадження педагогічних інновацій в інклюзивній освіті і дав поштовх для імплементації найкращого європейського досвіду [4].

Сьогодні Одеська академія неперервної освіти спільно з командою міжнародних партнерів – університетів Чехії, Північної Македонії, Хорватії, Греції реалізує проєкт «Підготовка дітей до школи за допомогою дошкільної програми, заснованої на прикладному поведінковому аналізі» (Ready4School), що фінансується грантовою програмою Erasmus+. Основною метою проєкту Ready4School є розробка на основі принципів прикладного поведінкового аналізу інноваційного та ефективного навчального комплексу для підготовки до навчання у школі дітей дошкільного віку з РАС, а також підготовка педагогів закладів дошкільної освіти до його впровадження. Навчальний комплект

буде містити практичні матеріали, необхідні фахівцю для роботи з дитиною з РАС в умовах інклюзивної освіти: інструменти оцінювання розвитку з перевіркою готовності дитини до школи (у електронному застосунку), навчальна програма на основі оцінювання встановлених параметрів, детальні плани занять за навчальною програмою у закладі дошкільної освіти, таблиці даних для успішного моніторингу та оцінки прогресу.

У 2023 році Академія стала партнером європейського грантового проєкту Фонду Вишеградської четвірки «До інклюзивних практик та підтримки позитивної поведінки в освіті і соціальній роботі» (Positive Educat) разом з університетами Чехії, Словаччини, Польщі, Північної Македонії, України. Проєкт має на меті розробку програми підготовки та підвищення кваліфікації педагогів на основі дослідження проблеми їх готовності до впровадження інклюзивних практик. Програма призначена для імплементації у сфері педагогічної освіти, для підвищення рівня володіння викладачів закладів вищої та післядипломної освіти технологіями інклюзивної освіти, методики підготовки педагогів до реалізації цих технологій у дошкільній та шкільній освіти, роботи зі здобувачами освіти і слухачами з особливими освітніми потребами, а також управління поведінкою здобувачів освіти у різних освітніх середовищах.

В цілому, міжнародні проєкти, які реалізує Одеська академія неперервної освіти в межах участі у грантових програмах Європейського Союзу, стали вагомим внеском у розвиток інклюзивної освіти в Одеській області. Емпіричні дослідження з проблеми інклюзивної освіти, розробка навчальних програм, удосконалення методичного інструментарію. підготовка фахівців, науково-методичний супровід впровадження нововведень у сфері інклюзивної освіти, просвітництво серед широкої громадськості – всі ці аспекти стали складовими імплементації в життя громад, закладів освіти інклюзії як модерної практики розвитку відкритого суспільства, де кожна людина може знайти можливість для утвердження своєї гідності та успішної самореалізації.

Таким чином, міжнародні проекти впродовж багатьох років є потужним чинником розвитку освіти в Одеському регіоні. Цей вплив здійснюється на різних рівнях: ціннісному, змістовому, методичному, інструментально-технологічному, організаційному, технічному, фінансовому, інформаційному. Інтегральний ефект впровадження міжнародних проектів позначається, передусім, у розвитку людського капіталу Одеського регіону, зокрема, у однієї з найбільш вагомих його складових – якості професіоналізму педагогічних кадрів.

Список використаних джерел

1. Задорожна Л. К. Розвиток громадянських компетентностей в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Наша школа*. 2014. №4. С.7-10.
2. Задорожна Л. К. Роль міжнародної співпраці у підготовці тренерів-педагогів НУШ. Розвиток інноваційного потенціалу педагога в умовах упровадження Нової української школи (з досвіду тренерської роботи з учителями початкової школи) : збірник науково-методичних праць. Одеса: КЗВО «ОАНОООР». Умань : Видавець Сочинський М.М., 2023. С.27 – 35.
3. Івашньова С. В. Супервізія в діяльності освітнього тренера. *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С.96-107.
4. Кавалеров В. А., Задорожна Л. К. Інтеграція української освіти в європейський освітній простір. *Наша школа*. 2013. №4. С.7-13.
5. Міжнародна діяльність КЗВО «Одеська академія неперервної освіти деської обласної ради» URL: <https://intwork.oano.od.ua/>
6. Сорочан Т.М. Підготовка тренерів для навчання вчителів Нової української школи. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/709943/>
8. Швейцарсько-український проект DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». URL: <https://decide.in.ua/>

Lyubov Zadorozhna,

*Candidate of Philosophical Sciences, Rector,
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

THE INFLUENCE OF INTERNATIONAL PROJECTS ON THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN THE ODESSA REGION

Keywords: international cooperation, project, European integration, human capital, professional development, teaching staff

Здрагат Світлана Геннадіївна,

*кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри філософії
освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти*

Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2574-1927>

s.zdragat@gmail.com

ЗАРУБІЖНИЙ ПОГЛЯД НА ЕВАЛЮАЦІЮ ТА ЇЇ ПРИЗНАЧЕННЯ

Ключові слова: евалюація, евалюаційне дослідження, оцінювання, оцінювальне дослідження, історія евалюації

Вперше термін «евалюація» виник у зарубіжних країнах для позначення оцінки результативності експериментальної діяльності на основі вивчення і аналізу емпіричних даних. Частіше за все евалюацію сприймали як перевірку ефективності здійсненої діяльності і ступеня її відповідності поставленим цілям. При цьому її розглядали у контексті раціонально-критичного осмислення соціально-педагогічної значущості цілей освітньої діяльності. Евалюація у такому розумінні поєднувала контрольні функції з критичним аналізом емпіричного досвіду на фоні прогнозування тенденцій розвитку освітнього процесу. Вона включала розробку і обґрунтування процедур оцінювання якості освіти та всіх її компонентів [1, с.125].

Польський дослідник К. Конажевські, в залежності від мети, виділив два види евалюації:

1) пізнавальне (діагностичне) дослідження, яке надає інформацію про вид, діапазон і розмір практичної складності;

2) оціночне (оцінювальне) дослідження, котре надає знання про передбачувані і непередбачувані кроки діяльності; з його допомогою можна перевірити нагальність застосованих засобів. Намагаючись визначити місце евалюації, вчений характеризує її як тип наукових досліджень. Причому він зазначає, що метою теоретичних досліджень є дослідження наукової теорії, а практичні дослідження проводяться, щоб додати імпульсів розвитку певної галузі суспільної практики [2, с. 12-13].

Отже, якщо теоретичні наукові дослідження включають дослідження і перевірку, то практичні – пізнання і оцінку. Саме

ця оцінка і на загальному, і на індивідуальному рівні, врешті решт, і складає функціональне призначення евалюації. На нашу думку, слід застерегти від того, щоб всі дії на території школи, спрямовані на розпізнання проблем чи оцінку, вважати за наукові дослідження. Проте, дуже важливо використовувати теоретичні знання на тему досліджень навіть при невеликих оцінювальних заходах.

Згідно стандартів евалюації Німецького евалюаційного товариства, існує чотири основні фундаментальні якості евалюації: корисність, виконуваність, коректність, точність. Стандарти корисності мають забезпечувати направленість евалюації на чітко визначені наміри; виконуваність означає забезпечення реалістичного, добре продуманого планування і проведення евалюації; стандарти коректності стоять на заставі поважного і чесного відношення до учасників евалюації; точність евалюацій повинна забезпечувати збір і передачу достовірної інформації і достовірних результатів відносно даного предмета і завдань.

Слід зазначити, що у ряді західних країн евалюація виділяється як окрема соціально-політична дисципліна. Дослідження звітів, представлених різними евалюаційними компаніями, показує, що найбільш популярними методами при проведенні евалюації є інтерв'ю, анкетування та фокус-групи. По-друге, евалюація є саме соціальним процесом і соціальною дією, соціальною інтеракцією .

З точки зору впровадження, евалюація належить до системних інновацій щодо покращення якості управління школою, вдосконалення освітнього процесу тощо. Як свідчить досвід Швеції, для тривалого успіху реформ необхідним є дотримання, по меншій мірі, трьох умов. По-перше, ті особи, хто відповідають за реалізацію цілей, повинні розуміти, у чому саме полягає сенс окремо взятої цілі, погодитись з тим, що її досягнення є бажаним, і володіти знаннями і компетентністю, які для цього потрібні. Якщо цієї умови не дотримуватися, то поставлені завдання так і залишаться невирішеними. По-друге,

спеціалісти в сфері освіти повинні бути підзвітні у досягненні цілей, сенс яких вони добре знають і розуміють. Вони повинні мати широку базу знань, уміти інтерпретувати цілі й формулювати їх у конкретній формі, що відповідає потребам і потенціалу учнів. По-третє, необхідно налагодити чіткий розподіл відповідальності між суб'єктами в рамках системи і школи, іншими словами, між політиками і адміністраторами, вчителями і директорами. Повинна бути повна ясність, хто і за що відповідає. [3, с. 27].

З досвіду управління школами у Великобританії: всі школи, що існують за рахунок держави, мають піклувальні ради, до яких входять батьки, директори, вчителі та піклувальники, призначені місцевими органами управління освітою або органами церкви. Школи можуть також включити до піклувальної ради чотирьох піклувальників-спонсорів із сфери бізнесу, від яких очікується фінансова або управлінська підтримка. Саме піклувальні ради несуть відповідальність за шкільну політику і рішення, що приймаються школою щодо її запровадження, а також розділяють відповідальність за дисципліну у школі, а також за призначення і звільнення персоналу. Окрім того, піклувальні ради несуть відповідальність за виконання рекомендацій інспекцій; від них вимагається доведення звітів інспекцій і наступних дій у відповідності з рекомендаціями інспекцій до відома батьків.

У плані нашого розгляду інтерес викликає і система інформування про результати діяльності шкіл на рівні штату (штат Каліфорнія, США). Державні школи зобов'язані надавати спільноті інформацію про себе у формі щорічної шкільної доповіді. Ця доповідь включає дані, що дозволяють оцінювати і порівнювати школи за різними показниками: демографічна інформація; безпечне середовище і навчальний клімат у школі; дані про академічні успіхи школярів; розмір класу; інформація про вчителів і персонал; навчальний план і організація навчального процесу; дані про фінанси і витрати. У цій доповіді називають також партнерів школи з бізнесу і спільноти, описують

можливості для залучення батьків, дають таблицю рівня відвідування учнями навчальних досягнень та дані тестування [4].

У Англії серед областей інспектування виділяють наступні: досягнення і стандарти, індивідуальний розвиток і благополуччя учнів, якість надання послуг (викладання і навчання, включаючи оцінку, навчальний план і підтримку учнів), загальна ефективність школи, потенціал школи для удосконалення, керівництво і управління (включаючи самооцінку). В ході інспектування підтвердили свою продуктивність такі орієнтири: 1) в першу чергу приймаються до уваги думки батьків і учнів; 2) шкільна самооцінка є основою для інспекції; 3) дані про досягнуті результати використовуються для формування первинної думки про стандарти і прогрес; 4) обов'язково публікується звіт для батьків і лист про результати перевірки для учнів.

Взагалі, в оцінці освітніх досягнень в Англії використовуються три підходи:

1) збір думок дітей про те, наскільки вони щасливі, проінформовані, соціально пристосовані та готові до активної участі. На основі відповідей дітей робиться висновок, наскільки школи готують їх до реального життя;

2) інспектування шкіл і спостереження за якістю викладання і навчання;

3) збір даних по різних аспектах досвіду дітей (коефіцієнт відвідування шкіл, процент відрахованих, рівень кваліфікацій, рівень зайнятості на ринку праці, здоров'я, добробут і т. п. Ця інформація свідчить про успішність шкільної системи, яка є ключовою частиною середовища, в якому учні задовольняють свої освітні потреби.

Загальні принципи підзвітності і покращення роботи шкіл Австрії акцентуються на результатах, пов'язаних з трьома основними областями: процес навчання, можливість вибору учнем освітньої траєкторії, залученість у процес навчання учнів з вадами здоров'я та їх благополуччя. [3, с.115].

У Шотландії на досить високому рівні відпрацьована методологія здійснення зовнішньої (національна інспекція кожні шість років, щорічний огляд досягнутих результатів, двічі на рік дослідження результатів навчання по конкретних предметах, тричі

в рік зустрічі зі спеціалістами по покращенню якості) і внутрішньої оцінки (систематичний моніторинг у класі, аналіз результатів екзаменів, щомісячні зустрічі з директором та замісниками, моніторинг шкільної статистики (відвідування, виключення і таке інше), а також дослідження за участю батьків, учнів та персоналу школи і щорічні звіти по стандартах і якості.

Важливе методологічне значення мають розробки польських дослідників, які аналізують різні аспекти оцінювання. Вони характеризують його і як елемент культури педагогічної діяльності, і як інструмент організаційного розвитку, і як самоконтроль, і як знаряддя співпраці.

На сьогодні можливо визначити ряд перспективних напрямів розвитку евалюаційних досліджень, до них належать: пошук шляхів розширення можливостей існуючих моделей оцінки щодо інноваційного трактування результатів якості освіти в рамках компетентнісного підходу; пошук та розвиток нових методів і підходів до аналізу впливів різних факторів на зниження об'єктивності вимірювань; дослідження в галузі вдосконалення методики розробки вимірювачів щодо трактування якості результатів освіти; формування та розвиток спеціальних процедур оцінювання адекватних поставленим освітнім цілям та інше. Використання евалюації в освіті, засноване на принципах наукової організації, дозволить прогнозувати позитивні та негативні наслідки освітніх програм і проєктів, удосконалювати освітні професійні програми та підвищувати ефективність діяльності закладу освіти.

Таким чином, з точки зору впровадження, евалюація належить до системних інновацій щодо покращення якості управління школою, вдосконалення освітнього процесу тощо. Це тип наукових досліджень, на основі яких практичні дослідження можуть додавати імпульсів розвитку певній галузі суспільної практики.

Список використаних джерел

1. Здрагат С.Г. Евалюація: історія та розвиток. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент : збірник наукових праць. 2015. № 19-20. С. 121–130.

2. Конажевські К. Як проводити освітні дослідження. Практична методологія. 2000. С. 12-13.
3. Оцінювання в школі / ред. Е. Толвінська-Круліковська]. Варшава: ОРО, 2010.
4. San Diego Unified School District web-site. – URL: <http://www.sandi.net/indices/parents.htm#acc>

Svitlana Zdragat,

*Candidate of Sociological Sciences, Senior Lecturer of the Department of
Philosophy of Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine*

<https://orcid.org/0000-0002-2574-1927>

s.zdragat@gmail.com

A FOREIGN VIEW ON EVALUATION AND ITS PURPOSE

Key words: evaluation, evaluation study, history of evaluation

Кічук Антоніна Валеріївна,

*докторка психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної
психології Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
м.Ізмаїл, Україна*

ORCID ID: 0000-0002-2657-661X

https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=vw

DA_kkAAAAJ

tonya82kichuk@gmail.com

ПРОПЕДЕВТИКА ПРОЛОНГОВАНОЇ РЕАКЦІЇ ДІТЕЙ НА КОНТЕКСТ ВІЙНИ: ДЕЯКИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Ключові слова: психологічна допомога, психокорекція, діти війни, арт-терапевтичні техніки.

За вітчизняних реалій сьогодення актуалізується спектр проблемних питань, пов'язаних із психосоціальною допомогою дитячій спільноті. Фахівці, які комплексно вивчають конструкт «діти і війна» у соціокультурному контексті здебільшого єдиний в тому що окреслений спектр безпосередньо або опосередковано виводить на загострення проблематики суто психологічного змісту і спрямування (Козлова А., Сакалюк О., Хижина О. та ін).

Відтак, на часі підвищення дослідницького інтересу до напрацювань як класичної психологічної науки, так і практикуючих психологів до явищ, пов'язаних із психологією дитячого горювання, феноменологією психологічного стресу, своєрідністю реакцій на травмівну втрату та ін.

Натепер не лише фахівців, а й різні соціальні інституції, діяльність яких пов'язана з «трансгенераційною травмою» (колективною травмою, що необмежена в просторі і в якій втілені спогади та знання відносно руйнацій, котрі відбулися в минулому, тобто передачу наслідків травмування від покоління людей, що її пережили – нащадкам) виявляють підвищену увагу до існуючої теорії травми зради (J. J. Freyd, A. P. De Prince, D. H. Gleaves). Як зауважують дослідники увага сучасного українського соціуму прикута й до понять, які здебільшого епізодично застосовуються при комунікуванні у мирний час (Злишков В., Євдокімова Н., Ліпінська С., Лукомська С.). Йдеться, зокрема, про конструкт «сліпота зради», котрий стосується саме реакції людини на заподіяну в міжособистісних стосунках шкоду [1, с.21].

Саморефлексія досвіду організації пропедевтичної допомоги дітям, які перебувають під певним психотравмуючим впливом, засвідчує про актуалізацію ще одного аспекту вищеокресленої проблеми: низьким рівнем спроможності її найближчого оточення, зокрема, батьків до належної реакції на прояви, наприклад, дитячого горювання; особливо типовою у цьому плані постає ситуація, коли навіть батьки не готові допомогти дитині прямувати зусилля з тим, щоб впоратися із психологічною реакцією у травматичних подіях [1, с.21].

Вивчення й узагальнення конструктивних психологічних технік засвідчують про незаперечність переваг саме терапевтичного впливу на дитину, котра пережила травматичний стрес. Переваги таких технік доведені і класичною психологією (З. Фройд, К. Роджерс, К. Юнг та ін.), і сучасними практиками [3]; деякі вчені їх розглядають у контексті психокорекційних занять [1, с.179-192]. Як засвідчує досвід психологічної роботи із «дітьми війни»,

переваги саме психотерапевтичного впливу у цьому плані полягає не лише в його специфіці, а й в уможливленні використання деяких технік ще й батьками. До прикладу, враховуючи при цьому можливість педагогічної взаємодії із психологом-фахівцем або професійним психотерапевтом. Йдеться про ігротерапію, казкотерапію, глинотерапію, ізотерапію, терапію піском тощо.

У цьому відношенні практикуючі арт-терапевти довели порівняльну ефективність різновиду психологічних технік [4]. Зауважимо на деяких з них: техніка ЕБРУ (за європейською назвою «турецький або мармуровий папір» це техніка «малювання» на поверхні води з подальшим перенесенням зображення на папір або іншу тверду основу), котра не маючи алгоритмів сприяє прояву спонтанності дитини; техніки з сипучими матеріалами (наприклад, пісок, крупи), які дозволяють дитині переключитися емоційно, а, відтак, опанувати звичну психологічну реакцію на травматичні події; техніки «казкотерапії», що спрямовують процес тривожності дитини у звичне і привабливе для неї площину життєдіяльності; техніки «розтרוщування» проблемної ситуації через зміну форми вияву агресії («рятівна подушка», «кричимо-мовчимо» тощо). При цьому, якщо психологічна техніка запроваджується не фахівцем, особливо має бути поради (до прикладу, батьківській громаді), пов'язані з інструктажем із техніки безпеки.

Отже, допомога дитині, яка, як засвідчують результати спеціальних досліджень, значно гостріше і специфічним чином переживає травматичні події та своєрідно виявляє пролонговані реакції горя, утворює за сучасних реалій актуальну соціально-психологічну проблему. Загострення набуває фаховий супровід її здатності самій виявляти зусилля, спрямовані на зміцнення психологічного здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Зливков В., Лукомська С., Євдокімова Н., Ліпінська С. Діти і війна: монографія. К.: Ніжин. Вид.ПП Лисенко М.М.. 2023. 221с.
2. Кічук А. Вдосконалюючи територію інклюзії: поради психолога територія інклюзії дошкільної та початкової освіти: Мет.посібник. Ізмаїл. 2023.С.142-149.

3. Козлова А. Специфіка терапевтичного впливу. *Психолог.* 2019. №2. С.4-11.
4. Хижна О., Сакалюк О., Куцан Е. Артпедагогіка і арт-терапія в соціальній реабілітації дітей К.: «КІП». 2022. 148с.

Antonina Kichuk,

Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of General and Practical Psychology, Izmail State University of Humanities, Izmail, Ukraine

PROPEDEUTICS OF PROLONGED REACTION OF CHILDREN TO THE CONTEXT OF WAR: SOME PSYCHOLOGICAL TOOLS

Key words: psychological help, psychocorrection, children of war, art therapy techniques.

Книш Денис Олександрович,

*здобувач вищої освіти ступеня магістра,
кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету
knysh.denis.31@gmail.com*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Ключові слова: міжкультурна комунікація, інформатика, педагогіка

Важливим складником професійної комунікації для будь-якого педагога є міжкультурна комунікація, в якій сучасний фахівець може бути успішним лише за умови розуміння ним міжкультурологічних аспектів, й уміння використовувати свої культурологічні знання для міжкультурної взаємодії. Педагог має розуміти учасників освітнього процесу, передбачати й вирішувати конфліктні ситуації на міжкультурному підґрунті, реально оцінювати власне мовлення та створювати навчальну атмосферу на засадах співпраці і взаєморозуміння з дотриманням морально-етичних норм. Вчитель має успішно спілкуватись із учасниками освітнього процесу, які є представниками інших культур як на побутовому, так і професіональному рівні.

Дослідженням різних аспектів міжкультурної комунікації присвячені праці П. Донця, В. Манакіна, Е. Холла, Г. Хофстеде, Г. Тріандіса та інших. Так, у працях Е. Холла, який є засновником такого наукового напрямку як «міжкультурна комунікація», можна знайти відповіді на такі питання як: «Яким чином культура допомагає налагодженню міжкультурної комунікації?» та «У чому полягає причина комунікаційних проблем, що виникають між представниками різних культур?». Дослідник вважає, що для того, щоб мати хоч якусь обізнаність у інших культурах, необхідно насамперед усвідомлювати те, які особливості має ваша власна культура. Кожній особистості притаманна культура, в якій вона народилася, але якщо вона не усвідомлює своїх культурних особливостей, то підсвідомо вважатиме їх універсальними, що не завжди є правдою.

У своїх дослідженнях Едвард Холл дійшов до висновку, що для того, щоб ефективно налагодити міжкультурну комунікацію, людині перш за все необхідно подолати обмеженість свого сприйняття алгоритмів і способу мислення, адже на його думку, культура – це сукупність цінностей, норм і переконань, що представляють систему смислів, засвоєних представниками певної етнокультурної спільноти, які визначають діяльнісні орієнтири та детермінують міжкультурні комунікативні процеси [4].

Розглянемо значення міжкультурної комунікації у професійній діяльності вчителя інформатики. Окрім того, що заняття з інформатики можуть відвідувати учні з різними культурними особливостями, не слід забувати також, що інформатика тісно пов'язана із програмуванням та веб-розробкою, а ці напрями є, зазвичай, такими, де розуміння культурних аспектів може бути критичним, особливо коли створюються міжнародні продукти або вебсайти. Робота над проектами зазначених напрямків може включати в себе розгляд питань дизайну, та інтерфейсу з урахуванням різних культурних уподобань і потреб користувачів. Також спеціалісти в таких напрямках зазвичай працюють у командах, до складу яких входять люди що є вихідцями з різних країн, а отже і представниками

інших культур, тому знання особливостей різноманітних культур допоможе не лише у налагодженні стосунків із командою, а також підвищить ефективність та задоволення від роботи [1]. Тому важливо, щоб учитель інформатики був обізнаним у міжкультурній комунікації, та буде зазначати на важливість цього навичку, то учні можуть також почати вивчати різні культурні аспекти своєї, та інших культур, що допоможе їм у їхньому житті, а можливо і у професії.

Отже, можна стверджувати, що міжкультурна комунікація вчителя інформатики впливає на професійну майстерність педагога. Незнання й неврахування вчителем певних культурних особливостей учасників освітнього процесу може призвести до негативних наслідків, а також зниження мотивації учнів до освітнього процесу і уроків інформатики загалом.

Список використаних джерел

1. Костик Л. Б., Доскач С. С., Батринчук З. Р., Платаш Л. Б. Міжкультурна комунікація у процесі професійної підготовки майбутніх психологів та педагогів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Т. 2, № 76. С. 82-84. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-2.14>
2. Максимович О. В. Міжкультурна комунікація як предмет міждисциплінарного теоретизування. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2017. Вип. 39. С. 85-89. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/9850/9373/&ved=2ahUKEwiM-JHxmpCFAxWDgv0HNU97AAkQFnoECCoQAQ&usq=AOvVaw2LeN9KjduVCodWgUIgCBxf> (дата звернення: 26.03.2024).
3. Зеліковська О. Формування міжкультурної компетентності студентів іт-спеціальностей: сучасний вимір. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України: Професійна педагогіка*. 2018. Вип. 15. С. 129-133. URL: <https://www.academia.edu/105742363> (дата звернення: 26.03.2024).
4. Боголюбова Н. М. Теорія культурних моделей взаємодії Е. Холла. *Міжкультурна комунікація*. 2017. Вип. 15. URL: https://stud.com.ua/90308/kulturologiya/teoriya_kulturnih_modeley_vzayemodiyi_holla (дата звернення: 26.03.2024).

Науковий керівник: **Андрощук Ірина Василівна**, доктор педагогічних наук, професор

Denys Knysh,

Student of the department of technological and professional education and decorative arts of the Khmelnytskyi National University

INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE ACTIVITIES OF AN INFORMATICS TEACHER

Key words: intercultural communication, informatics, pedagogy

Круглянко Вікторія Петрівна,

методист науково-методичної лабораторії управлінської діяльності та забезпечення якості освіти кафедри філософії освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

v-11-2a-3d-45@ukr.net

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПОШУК ЕФЕКТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ТА ІНСТРУМЕНТІВ

Ключові слова: якість освіти, управління, управління закладом освіти, управлінські процеси

Сучасний етап інтенсивних змін у процесах управління закладом загальної середньої освіти відзначається пошуком ефективних інструментів та важелів, новітніх концепцій щодо управління загалом та ведення управлінської діяльності зокрема. Реформа в освіті – це суттєві трансформації у процесі управління розвитком освітньої установи, що направлені на удосконалення й підвищення якості освіти. Вагомим важелем забезпечення якісної освіти, при цьому, є дієвий процес управління закладом освіти, який в наш час набув кардинальних змін. Реорганізація системи управління на сучасному етапі знайшла своє відображення у запровадженні автономії закладу освіти, децентралізації, дерегуляції, дотриманні принципу відповідальності за результати діяльності. Пріоритетними в управлінні установою стали принципи демократії, колегіальності, гуманізму, довіри до колег та співуправління. У цьому контексті вагома увага приділяється індивідууму, його розвитку й самореалізації. Крім того, період

інтенсивних змін включає технологічні інновації, а також потребу у відповіді на виклики сучасного суспільства.

Таким чином, актуальності набуває проблема дієвості управління, від якої своєю чергою значно залежить ефективність управлінських процесів, якість структурних змін, успіхи установи й здатність до адаптації в умовах глобальних перетворень в галузі освіти та залучення до процесу навчання сучасних підходів і методів, які забезпечують глибоке і повноцінне засвоєння знань учнями.

Ефективне управління закладом освіти розглянуто у працях Л. Даниленко, В. Кременя, Т. Лукіної, О. Мармази, В. Маслова, О. Онаць, З. Онишкова, Т. Сорочан, Є. Хрикова та ін. У працях Л. Карамушки окреслено психологічну сутність складників процесу управління. Проте, попри достатньо значну увагу науковців до окресленої проблеми, першочерговою необхідністю є пошук нових методів управління та їх форм, які є зародком реформ, що здійснюються наразі в сьогоденній Україні.

У ситуації дослідження вирішальне місце займає підтвердження та розкриття змісту головних понять. Розглянемо найбільш характерні підходи до понять «управління», «управління ЗЗСО», «управлінські процеси ЗО», які є у вітчизняному школознавстві.

За Г. Єльніковою управління є унікальним видом людського функціонування в умовах нескінченних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, який гарантує цілеспрямований вплив на систему, яка є керованою, з метою впорядкування та збереження її в рамках певних можливостей на засадах руху систем самоуправління, закономірностей її розвитку [4, 18]. Є. Хриков розглядає управління як процес, який планується, організовується, має мотиваційний характер та контролюється з метою досягнення цілей, окреслених організацією [5]. Т. Сорочан характеризує управління як вид діяльності, що гарантує результативне та дієве досягнення установою мети [3].

Тож, аналізуючи наукові праці з питання управління, приходимо до розуміння, що на сьогодні відсутній єдиний,

однозначний погляд на сутність поняття «управління». Це, безумовно, пов'язано з різноманітною кількістю концепцій управління, сферами реалізації теорій управління і завданнями, що вирішуються у тому чи іншому випадку.

Термін «управління закладом загальної середньої освіти» також має різні точки зору до трактування. Вони залежать від поглядів, що використовуються різними авторами.

На думку В. Крижка, «управління ЗЗСО» – це цілеспрямована система, яка направлена на забезпечення розвитку найголовнішої системи та її стабілізації, до якої можна віднести ЗО на основі окреслених завдань та мети [4, 23]. Водночас О. Мармаза відмічає, що управління ЗО – це активна та розумна взаємодія керівника з педагогами, громадськістю та іншим персоналом, метою якої є організація та координація зусиль для налагодження педагогічної системи й досягнення вищого і якісного рівня надання освітніх послуг [1, 35].

Відтак, аналізуючи трактування науковців, можна зробити висновок про те, що управління ЗЗСО є різновидом соціального управління та розглядається насамперед як нелегкий динамічний процес, складниками якого є чіткий вибір завдань та мети діяльності, дослідження й аналіз досягнутого рівня розвитку закладу, система доцільного планування, організації діяльності усіх учасників освітнього процесу, окреслення найкращих напрямків для поліпшення рівня виховання й навчання, проведення дієвого контролю.

Безперечно, управління ЗЗСО здійснюється під час виконання чисельних управлінських процесів, інакше кажучи, конкретно спрямованих дій та рішень, які чиняться керівником, дотримуючись декотрих комбінацій та послідовностей.

З точки зору термінології, управлінський процес в ЗЗСО, трактується ДСЯО як діяльність керівника, його органів управління та заступників, націлений на досягнення мети за допомогою чітко сформованих, прийнятих та реалізованих управлінських рішень [2]. Ці процеси, безумовно, удосконалюються й розвиваються одночасно з освітньою установою.

В умовах сьогодення одним з основних викликів є якість управлінської діяльності в ЗЗСО, яка має відповідати сучасним стандартам. Забезпечення якісного управління охоплює не лише ефективне планування і координацію освітнього процесу, але й створення сприятливого середовища для професійного зростання педагогічного колективу, розвиток та впровадження інноваційних методик навчання, а також здійснення системного моніторингу та оцінки результативності закладу.

Ще одним складним викликом є ефективне управління людськими ресурсами. Комунікація з педагогічним колективом, створення мотивуючого середовища, розвиток лідерських якостей у педагогічних працівників – це лише деякі аспекти, які вимагають уваги керівників закладів освіти для забезпечення ефективного функціонування освітньої установи.

Зростаючий вплив технологій на навчання також ставить перед управлінцями нові виклики. Інтеграція інформаційних технологій в освітній процес, розвиток електронних платформ для навчання та спілкування, забезпечення доступу до цифрових ресурсів – це важливі аспекти для досягнення сучасних освітніх стандартів.

Управління фінансовими ресурсами також є суттєвим викликом для керівників закладів загальної середньої освіти. Ефективне розподілення бюджетних коштів, залучення додаткових фінансових ресурсів для розвитку закладу освіти, збалансоване використання фінансів на підтримку якості освіти – це всі аспекти, що вимагають управлінської експертизи.

Крім того, сучасні керівники освітніх закладів повинні вміти адаптуватися до соціокультурних змін, включаючи диверсифікацію учнівського складу, сприяння інклюзивному навчанню, а також розвиток соціальної відповідальності закладу освіти перед громадою.

Оглядаючи сучасні виклики управління закладом загальної середньої освіти, важливо розглядати їх як можливості для розвитку. Постійний пошук ефективних стратегій та інструментів, залучення до професійного зростання та співпраця зі співробітниками, батьками та громадою можуть допомогти

керівникам освітніх установ досягти успіху у складному сучасному освітньому середовищі.

Отже, виклики, які стоять перед управлінням освітніми закладами, вимагають новаторських підходів та стратегій. Наполеглива праця в цьому напрямку дозволить забезпечити якісну освіту, яка відповідає потребам сучасного суспільства і сприятиме сталому розвитку нації.

Список використаних джерел

1. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Харків : ТОВ «Щедра садиба», 2017. С.35
2. Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 30.04.2021 р. № 493. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0809-21#Text>
3. Сорочан Т. М. Менеджмент закладу загальної середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». Професійний розвиток педагога Нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти : збірник спецкурсів / заг. ред. Т. М. Сорочан; наук. ред., упоряд. В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. Київ : Агроосвіта, 2018. С. 282–288.
4. Управління закладом освіти : підруч. для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С. Г. Немченко, В. В. Крижко, О. С. Боднар, В. В. Радул, О. М. Старокожко, Ю. І. Кондратенко. 2-е вид. перероб. і допов. Бердянськ : БДПУ, 2022. С. 18-23
5. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. Київ : Знання, 2016. 359 с.

Viktoriia Kruglyanko,

*Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory of Management Activity and Quality Assurance of Education of the Department of Philosophy of Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

MODERN CHALLENGES OF MANAGING A GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTION: SEARCH FOR EFFECTIVE STRATEGIES AND TOOLS

Keywords: quality of education, management, management of an educational institution, management processes

Кузнєцова Неля Вікторівна,

*кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту*

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-5530-5544>

kuznetsova1108@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ЕТИКИ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

Ключові слова: академічна етика, академічна доброчесність

Сучасна система вищої освіти України характеризується перманентними змінами, що стосуються всіх компонентів: структури, змісту, освітніх технологій тощо. Зовнішні чинники останніх років, зокрема, використання дистанційного та змішаного навчання в умовах пандемії, воєнної агресії росії проти України, стрімкий розвиток штучного інтелекту і використання його в освітньому та науковому процесах актуалізують увагу до учасників освітнього процесу: науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти. Питання їх суб'єктності завжди були предметом дослідження науковців. Суб'єктність учасників освітнього процесу чітко відображена у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки [2]. Однак в останні роки питання академічної етики набувають особливого значення.

У науковому дискурсі останніх років питання академічної доброчесності як складника внутрішньої системи забезпечення якості освіти посідають одні з перших місць. За період з 2016 року, коли ці питання почали системно вивчатись, заклади вищої освіти накопичили досить значний досвід популяризації принципів академічної доброчесності, контролю за їх дотриманням учасниками освітнього процесу тощо. Розроблена загальнодержавна нормативна база щодо академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, удосконалюються процедури щодо контролю за дотриманням норм та притягнення до академічної відповідальності за порушення, ці питання є предметом вивчення та оцінювання під час акредитації

освітніх програм. Разом з тим, ситуація, яка склалася з обговоренням та затягуванням затвердження проєкту Закону України «Про академічну доброчесність», багаточисельні гучні кейси з порушеннями норм академічної етики, на наш погляд, є наслідком кількох чинників, серед яких важливе місце належить аномічності українського суспільства.

Аномія – це стан суспільства, що характеризується розпадом системи суспільних цінностей, відсутністю чітких правил і норм поведінки, коли стара ієрархія цінностей руйнується, а нова ще не склалася.

У листопаді 2022 року соціологічна група Рейтинг разом із фахівцями Інституту соціології НАНУ провела опитування українців, яке дозволяє побачити, яка частка українців вважають, що у нашому суспільстві відсутні загальновизнані норми (аномічний стан), та осіб, які вважають, що такі норми у нас є (неаномічний стан). Це опитування стало дев'ятнадцятим та продовжило опитування, які проводилися Інститутом соціології НАНУ з 1992 року. За результатами опитування «Аномія в українському суспільстві» загалом на даному етапі українське суспільство характеризується майже однаковою кількістю осіб, які вважають, що у нашому суспільстві відсутні загальновизнані норми (аномічний стан) - 46%, та осіб, які, навпаки, вважають, що такі норми існують (неаномічний стан) - 48%. Ще 6% опитаних належать до проміжної групи, про яку важко зробити висновок щодо їх ставлення до існування у суспільстві загальновизнаних норм [2].

Аналіз багаточисельних кейсів з порушенням академічної доброчесності в освітній та науковій діяльності учасників освітнього процесу у вищій школі свідчить про наявність аномічного стану не тільки в українському суспільстві в цілому, а і в освітньо-наукових спільнотах, зокрема. Західні фахівці з огляду отриманих висновків щодо впровадження академічної етики надають перевагу ціннісному підходу до питань, пов'язаних з академічною доброчесністю. В українських закладах вищої освіти, натомість, більше дотримуються нормативного підходу.

Недооцінка внутрішніх, ціннісних регуляторів академічної поведінки учасників освітнього процесу містить небезпеку формалізації вирішення проблеми. Стрімке входження штучного інтелекту в освітню та наукову діяльність є підставою розробки як нормативних документів – регуляторів шляхів вирішення цих питань, так і постійної уваги до розвитку академічної етики як моральної чесноти науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Дев'ятнадцять загальнонаціональне опитування. Аномія в українському суспільстві (20-21 листопада 2022 р.). https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dev_yatnadcyate_zagalnonac_onalne_opituvannya_anom_ya_v_ukra_nskomu_susp_listv_20-21_listopada_2022.html
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки. <http://surl.li/ekgsf>

Nelia Kuznietsova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Pedagogy and Educational Management, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

TOPICAL ISSUES OF ACADEMIC ETHICS IN THE CONTEXT OF SOCIAL CHANGE

Key words: academic ethics, academic integrity

Кузнєцова Оксана Володимирівна,

кандидат психологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4240-7004>

<https://scholar.google.com/citations?hl=ru&authuser=2&user=oEewWKgA>
[AAAJ
o.v.kuznietsova@live.com](mailto:o.v.kuznietsova@live.com)

ТРАВМОПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ключові слова: травмопедагогічний підхід, учні початкових класів, освітній процес, психологічна травма, відчуття безперервності

Реальність війни, тривалий характер якої зумовлює все більш глибокий вплив на усі процеси розвитку, як на рівні суспільства, так і на рівні особистості, спонукає до цілеспрямованого пошуку шляхів нівелювання руйнівних наслідків. Особливого значення це питання набуває при розгляді змін у психолого-педагогічних умовах становлення особистості дитини. Відомо, що психічний розвиток дитини характеризується наявністю сензитивних (сприятливих), періодів для формування тих чи інших функцій, властивостей, якостей (за Л. С. Виготським). Активізація процесів розвитку певних психічних утворень у сензитивний період дає максимальний ефект, потім ці можливості суттєво знижуються [4, с. 72]. Тому в умовах війни фокус уваги на створенні умов, що підвищують вірогідність більш сприятливих впливів на розвиток дитини, є безумовною необхідністю. Тут особливо слід відзначити молодший шкільний вік як сензитивний період для розвитку самосвідомості, рефлексії, довільності поведінки під впливом оволодіння навчальною діяльністю.

Звичайно, немає єдиного рішення щодо усього спектру складностей, які вже окреслюються як певні характеристики такого соціального явища, як «діти війни». Проте, спираючись на дані літератури та наявний практичний досвід роботи педагогів в умовах війни можна пропонувати певні підходи у роботі з учнями початкових класів, які б з високою вірогідністю підвищили ефективність освітньої діяльності та створили більш оптимальні умови для гармонійного розвитку дитини.

В цій феноменологічній площині, як один з можливих, виокремлюється травмопедагогічний підхід як система настанов, принципів, прийомів у роботі з учнями, які б дозволяли трансформувати психічні реакції, викликані переживанням емоційно важкого досвіду. Травмопедагогічний підхід можна розглядати як спосіб організації освітнього процесу, що зорієнтований на подолання психотравматичних реакцій та стимулювання післятравматичного особистісного зростання учня.

Важливість опрацювання травматичного досвіду дитини через різноманітні активності, що можуть бути частиною освітнього процесу, підкреслюється закономірностями впливу психотравми і переживання хронічного стресу на функціонування когнітивної, емоційної, поведінкової, соціальної сфер особистості, що характеризується суттєвим погіршенням і зниженням показників розвитку.

Під психічною травмою при цьому розуміється інтегрована система реакцій у відповідь на травмуючі події, які виходять за межі «звичайного» життєвого досвіду. На думку Дж. Герман, травмуючий характер обставин зумовлений тим, що вони перевантажують звичні стратегії пристосування людини до життя, передбачають близький особистий контакт з насильством і смертю [2, с. 63].

Педагогіка травми – загальне поняття для педагогічних концепцій, що розроблені з метою надання допомоги дітям, які пережили різні психологічні травми, включаючи травми розвитку, зневагу та насилля [5]. Травмопедагогіка полягає у підтримці дітей в освітньому процесі, враховуючи досвід їх психотравматизації, навчання їх способам розуміння себе, власних можливостей, емоцій, поведінки, а також у відновленні довіри до дорослих (за М. Штраубе) [6].

На думку Г. Р. Дубровинського, для молодших школярів, які пережили емоційно важкі ситуації, властиві: амбівалентні почуття стосовно дорослих, проблеми у визначенні сімейних ролей, страх, почуття сорому, відрази, зіпсованості, відчуття «брудного тіла», депресія, суб'єктивне відчуття втрати емоцій, страх перед власним домом, небажання повертатися туди після школи, глобальне переживання недовіри до світу; в поведінці відзначаються відчуження від людей або сильна потреба ухопитися за будь кого, агресія, мовчазність або несподівана балакучість, самотність, відсутність друзів, ізоляція, суперечлива поведінка [3, с. 21]. Така симптоматика з педагогічних позицій часто сприймається як невихованість, ситуативне порушення поведінки і соціальних норм. Натомість, з позицій травмопедагогічного підходу ці прояви

є індикаторами змін у психічному функціонуванні, що потребують використання певних форм та прийомів педагогічної роботи з молодшими школярами.

Одним з аспектів реалізації травмопедагогічного підходу в освітньому процесі у початковій школі є опрацювання відновлення відчуття безперервності життя, оскільки само переживання психотравмуючих подій залишає у дитини відчуття розлому життя на «до» та «після». За визначенням ізраїльських психологів, безперервність життя – це процес відновлення/відтворення звичного ладу життя після травматичної події, тобто відновлення тих видів діяльності, якими людина займалась до травматичної події [1, с. 30-31]. Внеском у відновлення відчуття безперервності є сама можливість повернутися до звичних, соціально унормованих умов життя, що для учнів означає відвідування школи, перебування у класі, навчання тощо.

Виокремлюють такі види безперервності: когнітивна, функціональна, соціальна, емоційна, психофізіологічна [1, с. 30-31].

Когнітивна безперервність – це відновлення уявлень про навколишній світ, норми, правила, відновлення здатності логічно мислити та віднаходити причинно-наслідкові зв'язки, відновлення почуття контролю над ситуацією за допомогою інформації [1, с. 30-31]. В напрямку відновлення когнітивної безперервності на уроці в початковій школі доцільно використовувати такі прийоми: надання інформації, яку дитина може перевірити; дати стимул до самостійного пошуку інформації; розставляти акценти на фактах, показувати відмінності між фактом та інтерпретацією; створення ситуації гарантованого успіху, де б учні відчули власну спроможність контролювати хід подій, якість поданих ідей, зміст використаної інформації та інші аспекти виконання навчального завдання, яке призвело до бажаного результату.

Функціональна безперервність – це відновлення соціальних ролей і обов'язків людини. Саме відновлення функціональної безперервності дозволяє протидіяти почуттю безпорадності [1, с. 30-31]. Соціальна роль молодшого школяра – учень. Отже,

прийомами роботи з відновлення функціональної безперервності можуть бути доручення, які повертають до виконання учнівських обов'язків (доглядати за учнівським приладдям, здавати вчасно роботи, підписані зошити тощо).

Соціальна безперервність – це відновлення приналежності до певних груп: сім'я, друзі, клас, школа, громада [1, с. 30-31]. Тут важливо створювати умови, в яких дитина відчує підтримку від спільноти. Цьому сприяють такі нововведення, які увійшли у початкову школу в результаті впровадження Концепції «Нова українська школа: ранкові зустрічі, правила класу, наявність осередку відпочинку як елемент фізичного середовища класу, практики інтерактивного, кооперативного, соціально-емоційного, діяльнісного навчання.

Емоційна безперервність – це відновлення звичних способів, якими людина себе емоційно виражає, наприклад, збудження, замкненість, пригніченість, спокій, веселощі тощо [1, с. 30-31]. В роботі з молодшими школярами важливо наголошувати на тому, що емоції, які відчуває дитина, приймаються оточенням, не відштовхують інших, не ігноруються. Важливо вчити дитину називати емоції, ідентифікувати розмаїття переживань. Прийоми соціально-емоційного навчання, які поширюються в сучасній освітній практиці, сприяють відновленню емоційної безперервності.

Психофізіологічна безперервність – це відновлення уявлень про власне тіло, здоров'я. Важливим аспектом відновлення безперервності на цьому рівні може бути увага до догляду та піклування про власне тіло [1, с. 30-31]. Зміст початкової освіти достатньо ґрунтовно охоплює тематично такі питання в межах різних навчальних предметів, що створює широкі можливості для поновлення психофізіологічної безперервності. Цьому також будуть сприяти активності із застосуванням прийомів діяльнісного навчання, які привертають увагу учнів до руху та тілесних відчуттів.

Отже, травмопедагогічний підхід – це система настанов, принципів, форм та прийомів роботи з учнями, які б дозволяли

трансформувати психічні реакції, викликані переживанням емоційно важкого досвіду. Це спосіб організації освітнього процесу, що зорієнтований на подолання психотравматичних реакцій та стимулювання післятравматичного особистісного зростання.

Реалізація травмопедагогічного підходу в роботі з учнями початкових класів передбачає дотримання певних принципів:

- пріоритет фізичної і психологічної безпеки;
- розвиток надійних і прозорих стосунків, які сприяють довірі, прийняттю, саморозкриттю та співпраці;
- орієнтація на підтримку психоемоційних ресурсів, стимулювання позитивних переживань, комфортних тілесних відчуттів;
- підтримка і збереження звичного ладу життя;
- інтеграція когнітивно-чуттєвого досвіду в процесі вивчення навчального матеріалу.

Одним з аспектів реалізації травмопедагогічного підходу в освітньому процесі у початковій школі є опрацювання відновлення відчуття безперервності життя, що передбачає вибір певного змісту навчального матеріалу, використання відповідних форм та прийомів роботи на уроці та у позаурочний час, увагу до найменших успіхів дитини у виконанні учнівських обов'язків, розвиток підтримуючого способу взаємодії з молодшими школярами та організацію психологічно безпечного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Боярський Н., Єлфімова Ю., Макієнко Н., Черних О. Посібник з навчального курсу з молодіжної роботи, інформованої про травму : проєкт Ради Європи. 2022. 176 с.
2. Герман Д. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору; переклад з англ. О. Лизак, О. Наконечна, О. Шлапак. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 424 с.
3. Дубровинський, Г. Р. Діти війни: дослідження явища психотравми під час військової агресії в Україні. *Український психологічний журнал*. 2016. №1. С. 16-25.

4. Кочерга О.В. Сензитивність як психофізіологічний стан людини. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2012. (17). С. 71-74.
5. Педагогіка травми. URL: <https://sunshine-kiev.org/page/pedagogika-travmy>
6. Педагогіка травми URL: <https://iintp.info/web/>.

Oksana Kuznietsova,

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
vice-rector for scientific-pedagogical and social-humanitarian activities,
Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine*

TRAUMAPEDAGOGICAL APPROACH IN WORKING WITH PRIMARY CLASS STUDENTS

Key words: trauma-pedagogical approach, primary school students, educational process, psychological trauma, sense of continuity

Ліннік Юрій Володимирович,

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук
КЗВО «Рівненська медична академія»,*

м. Рівне, Україна

ORCID 0000-0002-0203-2714

future.of.ukraine87@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: ціннісні орієнтації, учні, сучасна освіта, виклики

В сучасному світі, охопленому стрімкими змінами та постійним розвитком, формування ціннісних орієнтацій учнів стає однією з найважливіших задач освіти. Цінності визначають наше ставлення до себе, до інших людей, до оточуючого світу, і вони формують наше сприйняття життя та наші дії. Оскільки сучасне суспільство стикається з багатьма складними викликами – економічними, соціальними, екологічними – формування ціннісних орієнтацій стає дещо складнішим завданням. Учасники освітнього процесу повинні бути готові до того, щоб допомогти учням розібратися в цьому складному світі та сформувані свої власні цінності, які допоможуть їм приймати обґрунтовані рішення та

вести здоровий спосіб життя. В цьому контексті виникає потреба в розгляді викликів та перспектив формування ціннісних орієнтацій учнів у сучасній освіті.

Сучасні медіа та інтернет мають значний вплив на формування ціннісних орієнтацій учнів. Оскільки діти та підлітки проводять більше часу в Інтернеті і споживають велику кількість медійного контенту, вони впливають на уявлення про світ і формують певні цінності. Проте, не всі повідомлення, що надходять через ці канали, сприймаються як відповідні чи підтримуючі гуманістичні цінності. Наприклад, соціальні мережі часто підтримують індивідуалістичний підхід та відображають матеріалістичні цінності, що може призвести до зниження важливості спільності та взаємодопомоги. Крім того, в Інтернеті можна знайти велику кількість контенту, що пропагує насильство, безвідповідальність або негативний вплив на здоров'я. Таким чином, важливо враховувати вплив сучасних медіа та Інтернету на формування ціннісних орієнтацій учнів та розробляти стратегії для критичного аналізу цього контенту. Наприклад, в шкільних програмах можуть бути введені уроки медіаграмотності, які допоможуть учням розрізняти правдиву інформацію від маніпуляцій та відбирати контент, що сприяє розвитку позитивних цінностей [1, с.77].

У сучасному світі, де глобалізація зближує різні культури та національності, важливо формувати у учнів уміння розуміти та поважати культурні різноманіття. Це допомагає створити гармонійне та толерантне суспільство, де кожен може вільно виражати свою ідентичність та переконання. Наприклад, уроки міжкультурної комунікації та взаєморозуміння допомагають учням зрозуміти та поважати культурні особливості різних народів. Вони вчать приймати різноманітність як щось цінне та збагачуюче, а не як загрозу чи відмінність. Також, важливо навчати учнів адаптуватися до нових умов, що включає в себе розуміння та прийняття змін, вміння швидко адаптуватися до нових ситуацій та уміння працювати в різноманітних культурних середовищах. Формування у учнів цих умінь та навичок допомагає підготувати

їх до життя в сучасному глобальному світі, де вміння розуміти та поважати культурні різноманіття стає все важливішим.

Сім'я та школа є основними соціалізуючими агентами, які впливають на формування ціннісних орієнтацій учнів. Сімейне оточення передає дітям перші цінності, виховуючи їх в дусі традицій та родинних цінностей. З іншого боку, школа впливає на учнів через освітній процес, сприяючи розвитку критичного мислення та формуванню нових цінностей, які відповідають вимогам сучасного суспільства. Проте, іноді сімейні цінності можуть відрізнятись від цінностей, які пропагуються в школі, що може створювати конфлікти та незгоди у вихованні дитини. Наприклад, якщо сім'я виховує дитину в дусі консервативних цінностей, а школа пропагує прогресивний підхід до життя, можуть виникнути розбіжності в уявленнях про правильне та неправильне. Незважаючи на це, важливо, щоб сім'я та школа співпрацювали для формування гармонійних цінностей учнів. Поєднання сімейних традицій з сучасними освітніми підходами може стати важливим кроком у формуванні учня цілісної особистості, здатної адаптуватися до різних викликів життя [2, с.122].

У сучасному світі, де відбуваються швидкі та глибокі зміни, важливо розробляти педагогічні стратегії, спрямовані на формування ціннісних орієнтацій учнів, які відповідають сучасним реаліям. Педагоги повинні бути готові до того, щоб допомогти учням зрозуміти складні аспекти сучасного життя та сформувати цінності, які допоможуть їм вирішувати етичні та соціальні проблеми. Однією з педагогічних стратегій може бути використання інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, групова робота та проектна діяльність. Ці методи дозволяють учням обговорювати складні теми та вчитися взаємодіяти з іншими людьми, що сприяє формуванню їхніх ціннісних орієнтацій. Крім того, важливо враховувати роль технологій у формуванні цінностей учнів. Використання цифрових технологій може стати ефективним засобом для привертання уваги учнів та сприяти їхньому розвитку. Наприклад, використання віртуальної реальності у навчанні може допомогти учням краще зрозуміти складні концепції та розвинути

свої цінності. Таким чином, вивчення та розробка педагогічних стратегій, спрямованих на формування ціннісних орієнтацій учнів у контексті сучасних реалій, є важливим завданням сучасної освіти. Тільки шляхом поєднання сучасних підходів та технологій можна досягти успіху у цій сфері.

Формування ціннісних орієнтацій учнів тісно пов'язане з розвитком їхнього критичного мислення. Критичне мислення дозволяє учням аналізувати та оцінювати різні цінності та погляди, які їм надаються через сім'ю, школу, медіа та інші джерела інформації. Вміння критично мислити допомагає учням розуміти, чому певні цінності важливі для них, як вони відповідають їхнім переконанням та життєвим цілям, а також як ці цінності впливають на суспільство в цілому. Наприклад, уроки з історії можуть допомогти учням критично оцінювати минулі події та дії людей, а також розуміти, як ці події та дії впливають на формування сучасних цінностей та суспільства. Аналіз історичних фактів може допомогти учням усвідомити різницю між добром та злом, справедливістю та несправедливістю, що сприяє формуванню їхніх власних цінностей та моральних переконань. Крім того, участь у дебатах, дискусіях та проєктах може стимулювати учнів розвивати своє критичне мислення, адже вони повинні аргументувати свою позицію, аналізувати альтернативні точки зору та приймати обґрунтовані рішення. Таким чином, розвиток критичного мислення учнів є важливим елементом формування їхніх ціннісних орієнтацій та допомагає їм стати свідомими, відповідальними громадянами, які можуть робити свідомі вибори в сучасному світі [3, с.50].

Отже, у сучасній освіті формування ціннісних орієнтацій учнів стоїть перед великими викликами та перспективами. Сучасне суспільство стикається з швидкими змінами, які вимагають від людей гнучкості, толерантності та вміння швидко адаптуватися до нових умов. У цьому контексті, освітні заклади мають важливе завдання формування учням ціннісних орієнтацій, які сприятимуть їхньому розвитку як особистостей та як громадян суспільства. Одним із викликів є забезпечення балансу між традиційними

цінностями та новими вимогами сучасності. Наприклад, якщо традиційно було важливо виховувати у дітей певні моральні цінності, то сьогодні діти також повинні розвивати навички критичного мислення, гнучкості у вирішенні проблем та готовності до співпраці у команді. Перспективи формування ціннісних орієнтацій учнів пов'язані з розвитком нових підходів до освіти, таких як особистісно-орієнтоване навчання, де важливу роль відіграє самостійність учня, його відповідальність за власний розвиток. Також, важливою перспективою є використання інтерактивних методів навчання, технологій та ігрових підходів, які допомагають учням не лише засвоювати знання, а й розвивати критичне мислення та ціннісні орієнтації. Отже, формування ціннісних орієнтацій учнів у сучасній освіті відбувається у контексті викликів та перспектив, що створює унікальні можливості для розвитку особистості кожного учня та підготовки його до життя у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О. В. Педагогічні стратегії формування ціннісних орієнтацій учнів у сучасній освіті. *Педагогічні науки*. Харків: Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. № 5. С. 75-88.
2. Лисенко В. Формування ціннісних орієнтацій учнів у сучасній освіті: проблеми та шляхи вирішення. *Освіта і суспільство*. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2019. № 6. С. 112-125.
3. Струтинська О. Формування ціннісних орієнтацій учнів у сучасній освіті: виклики та перспективи. *Педагогічний альманах*. Київ, 2020. № 3. С. 45-58.

Yuri Linnyk,

PhD in Philosophy,

Associate Professor, Department of Social and Humanitarian Sciences,

Rivne Medical Academy,

Rivne, Ukraine

FORMATION OF STUDENTS' VALUES IN MODERN EDUCATION: CHALLENGES AND PERSPECTIVES

Key words: values, students, modern education, challenges

Ліпчевська Інна Леонідівна,

доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,

науковий співробітник відділу дидактики

Інституту педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6901-5863>

<https://scholar.google.com/citations?user=SNO7E-UAAAAJ&hl=uk>
linla@ukr.net

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ УЧНІВ

Ключові слова: цифровізація освіти; інформаційно-комунікаційні технологій в освіті; освітні розриви; мінімізація освітніх втрат; навчання в умовах війни

Згідно результатів науково-педагогічних досліджень, проведених у Інституті педагогіки Національної академії педагогічних наук України [4], дієве рішення питань мінімізації освітніх (навчальних) втрат в умовах сьогодення насамперед передбачає:

- адаптацію наявних дидактичних моделей базової середньої освіти та початкової освіти відповідно до умов воєнного стану в країні та, у подальшому, умов повоєнного відновлення;
- активне використання потенціалу дистанційного/змішаного/гібридного навчання в закладах загальної середньої освіти;
- подальше реформування української системи освіти згідно з Концепцією «Нова українська школа» (2016 р.);
- ефективне використання національного досвіду та досвіду розвинених країн світу щодо упровадження дистанційного/змішаного навчання в період пандемії Covid;
- активацію потенціалу формальної, неформальної й інформальної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах;
- забезпечення та реалізацію партнерської взаємодії учасників освітнього процесу (вчителів, учнів, батьків) задля його оптимізації й удосконалення.

Реалізація наведених положень зумовлює наскрізне використання в освітньому процесі цифрових (насамперед, інформаційно-комунікаційних) технологій задля спілкування суб'єктів освітнього процесу та здійснення учнями навчальної

(навчально-пізнавальної) діяльності. Це сприяє забезпеченню неперервності освітнього процесу, дотриманню принципів систематичності та послідовності навчання, принципу доступності навчання, принципу міцності засвоєння знань, умінь і навичок. Зазначені принципи є системотвірними, їх реалізація має першочерговий вплив на освітній процес і його результат у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в країні [3].

Цифровізація освіти як сучасний тренд є практичним інструментом персоналізації, індивідуалізації, диференціації навчання. Значна варіативність додатків для планування, організації, здійснення навчального процесу, моніторингу/оцінювання його результатів дає змогу створення індивідуальних траєкторій навчання учнів і забезпечує значну самостійність (автономність) здобувачів освіти в опануванні навчального контенту. Водночас, наявний широкий спектр програмного забезпечення та динамічність модернізації цього сегменту інформаційно-комунікаційних технологій зумовлює проблему їх систематизації, необхідність сталого моніторингу й оновлення переліків актуальних для навчання цифрових додатків. Так, у 2023 році з метою типологізації сучасних цифрових інструментів, які доцільно використовувати в освіті, UNESCO було об'єднано інструменти за наступними напрямками: текстові інструменти; інструменти на основі зображень; робота з аудіо; інструменти роботи з відео; цифрові інструменти сторітелінгу; системи управління навчанням (LMS); інструменти організації та обміну знань; інструменти 3D-моделювання; інструменти кодування; інструменти оцінювання; інструменти зв'язків і спільнот; інструменти аналізу даних; інструменти для онлайн-дзвінків; інструменти створення вебсайтів [9]. Запропонований перелік інструментів налічує кілька десятків цифрових додатків. Більшість з них має інтуїтивно-зрозумілий інтерфейс і є нескладними в опануванні, проте їх раціональне, дидактично і методично виважене використання в освітньому процесі можливе лише за умови обізнаності вчителя в питаннях цифрової

освіти, його вмотивованості, здатності і готовності до подальшого неперервного професійного саморозвитку і самовдосконалення. Відповідно до рамки цифрової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників [8] сучасний вчитель має бути компетентним у сферах цифрової грамотності, професійної залученості, цифрових освітніх ресурсів, навчальної діяльності, сприяння формуванню та розвитку інформаційно-цифрової компетентності здобувачів освіти.

Швидкий прогрес цифрового інформаційного суспільства зумовлює необхідність сталого (неперервного) і швидкого системного розвитку цифрової освіти.

Список використаних джерел

1. Ліпчевська І. Л. Визначення сутності вмій візуалізації навчальної інформації майбутніх учителів початкової школи. *Молодь і ринок*. 2022. № 7–8 (205–206). С. 151–156. URL: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.7/205.2022>
2. Ліпчевська І. Л. Засоби наочності у початковій освіті: аспект використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи* : матеріали VI Міжнар. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 12–18 трав. 2020 р. 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1zRJ_kH2acw1pLqhuMN5ofxseerBTbaMi/view
3. Малихін О., Арістова Н., Ліпчевська І. Аналітичні матеріали: дидактичні особливості організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Т. 11, № 10. С. 56–62. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-008>
4. Малихін О. В., Арістова Н. О., Алексеєва С. В. Індивідуалізація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнний час : метод. рек. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2023. 59 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/739694/>
5. Малихін О. В., Ліпчевська І. Л. Візуалізація навчальної інформації як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 4. С. 59–67. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-59-66>
6. Малихін О. В., Ліпчевська І. Л. Педагогічна майстерність учителя початкових класів: візуалізація навчальної інформації в початковій школі : метод. посіб. Київ : "Вид-во Людмила", 2023. 74 с
7. Малихін О. В., Ліпчевська І. Л. Формування вмій візуалізації навчальної інформації майбутніх учителів початкової школи: методи

- діагностики : метод. посіб. Київ : "Вид-во Людмила", 2023. 72 с.
URL: <http://lib.iitta.gov.ua/736301/>
8. Міністерство цифрової трансформації України, Дія: Цифрова освіта. Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науковопедагогічних працівників : проект. 2021. 70 с.
URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2900-2629_frame_pedagogical.pdf
 9. Типологія цифрових інструментів / UNESCO Education team та ін. *Genially*. URL: https://view.genial.ly/6523f3c1289adb00115ffcd9/interactive-content-unesco-interaktiv-m2-tipologiya-cifrovih-instrumentiv?fbclid=IwAR3PCeQZ5VYztz64NmYKId8P9WxXGF7YUx93_LdSA7RJjx3Z2GHwZ_2nJxw_aem_AUK-7hcCIshC1QibQVaGbEDCTMpK0OxSB1TSo743RftTv7MvGPiYoZdJy_zGL (дата звернення: 18.04.2024)
 10. Anxiety among school-age children in war-affected areas in Ukraine and ways to reduce it: parents' views/O. Malykhin et al. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*. 2023. Vol. 1. P. 553–563. URL: <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7088> (date of access: 18.04.2024)
 11. Educators' feedback on website "Overcoming stress and anxiety together: teachers – schoolchildren – parents"/ A. Kaupuzs et al. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*. 2023. Vol. 1. P. 564-574. URL: <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7089> (date of access: 18.04.2024)

Inna Lipchevska

PhD in Field of Study 01 Education/Pedagogy, researcher of the didactics department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

DIGITALIZATION OF EDUCATION AS A MEANS FOR MINIMIZING STUDENTS' EDUCATIONAL LOSSES

Keywords: digitization of education; information and communication technologies in education; educational gaps; minimization of educational losses; learning under war conditions

Литвин Андрій Вікторович,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7755-9780>

https://scholar.google.com.ua/citations?user=Lb2rF_0AAAAJ&hl=uk&oi=ao

avlytvyn@gmail.com

Руденко Лариса Анатоліївна,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1351-4433>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=HBo8AWkAAAAJ&hl=uk>

lararudenko@gmail.com

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ ТА НЕПЕРЕРВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформатизація освіти; система неперервної підготовки фахівців; інформаційно-комунікаційні технології.

Важливою ознакою сучасного суспільства є інформатизація всіх головних сфер державної соціальної структури, широке застосування в них інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), новітніх досягнень технічного прогресу, посилення ролі інтерактивної взаємодії у різноманітних соціальних системах. Під впливом інформатизації відбуваються кардинальні зміни в культурному, науковому житті суспільства, політичній, економічній і мистецькій сферах, а також в освітній галузі [1, с. 9]. Ефективність інформатизації освіти як обов'язкової складової розвитку інформаційного суспільства значною мірою залежить від здатності системи професійної підготовки забезпечити її цілеспрямовану реалізацію в освітньому процесі. Адже неможливо підготувати майбутніх фахівців до успішної трудової діяльності відповідно до запитів сучасного суспільства без формування єдиного інформаційного простору, створення у ЗВО інформаційно-освітнього середовища, розвитку у здобувачів належного рівня інформаційної культури.

Водночас, невпинний розвиток економіки, технологічних і виробничих процесів, а також постійні зміни вимог ринку праці спонукають акцентувати увагу на безперервності сучасної освіти, що є однією з її головних особливостей. Безперервність освіти забезпечується її ступеневістю (багаторівневність) і полівимірністю

поступу особистості в освітньому просторі та передбачає створення якнайкращих умов для її всебічного розвитку за власною освітньою траєкторією. До системотвірних чинників безперервної освіти науковці відносять цілісність та інтегрованість усіх її підсистем і процесів. Тобто, реалізація безперервної ступеневої освіти в інформаційному суспільстві має ґрунтуватися на єдності, тісному взаємозв'язку, взаємозумовленості, наступності цільових функцій усіх компонентів професійної підготовки. Для забезпечення цілісності цього процесу необхідно послідовно розв'язувати максимально наближені до виробничих реалій завдання, що передбачають комплексне застосування знань із різних галузей, а також постійно збагачувати їх арсенал, в тому числі за допомогою самостійної роботи у віртуальному освітньому середовищі, пошуку інформації через різноманітні інтернет-ресурси, використання електронно-освітніх ресурсів тощо. Іншими словами, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації виробничого персоналу мають забезпечити неперервність формування належного рівня і постійного розвитку професійної компетентності фахівців як за усіма напрямками професійної підготовки і зазнати суттєвих змін відповідно до вимог інформаційного суспільства [2, с. 9].

Ключова мета інформатизації освіти, зокрема в системі неперервної підготовки, полягає у формуванні у майбутніх фахівців готовності до професійної діяльності та успішної життєдіяльності в сучасному інформаційному середовищі та участі у його перетворенні, становленні їхнього особистого менталітету в інформаційному суспільстві та розвитку здатності до самореалізації через задоволення державних, особистісних, суспільних потреб відповідно до можливостей закладів освіти і запитів соціуму. Реалізація цієї мети передбачає досягнення низки підцелей інформатизації системи неперервної освіти, до яких відносимо:

– покращення якості освітнього процесу відповідно до сучасних вимог особистості, суспільства, держави до системи професійної підготовки. У цьому контексті інформатизація має

орієнтуватися на вивільнення учасників освітнього процесу для підвищення творчої активності;

– зростання доступності різних форм підготовки фахівців і свободи вибору методики, стилю, засобів навчання; розширення меж освітнього простору, зокрема шляхом використання засобів ІКТ;

– створення випереджувального інформаційно-освітнього простору з широким доступом до наукової, навчальної, професійно значущої інформації з напрямів підготовки з урахуванням освітнього потенціалу ІКТ;

– забезпечення наступності інформаційної підготовки здобувачів професійної освіти на всіх етапах системи неперервної освіти;

– створення і розвиток інфраструктури забезпечення інформатизації системи неперервної підготовки фахівців.

Зважаючи на викладене, перед науковцями в галузі професійної освіти актуалізуються завдання щодо: обґрунтування сутності та змісту інформатизації у системи неперервної підготовки фахівців різного профілю; створення моделі професійно орієнтованого інформаційно-освітнього середовища у системі неперервної професійної освіти; дослідження підготовки професійних кадрів для забезпечення інформатизації системи неперервної підготовки фахівців; розроблення критеріїв та показників оцінювання ефективності інформатизації системи неперервної професійної підготовки.

Отже, інформатизація педагогічної системи закономірно впливає на всі її складники, що призводить до зміни цілей, змісту, методів, засобів та освітніх технологій, а також урізноманітнює та вдосконалює навчально-виховну, організаційно-управлінську, науково-дослідну діяльність в закладах освіти.

Список використаних джерел

1. Коваль М., Литвин А. Інформаційне суспільство та професійна освіта. Естетика і етика педагогічної дії. : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2021. Вип. 23. С. 9–27. DOI: 10.33989/2226-4051.2021.23.238214

2. Литвин А., Руденко Л. Проблема неперервної підготовки фахівців в умовах інформатизації освіти. Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи: зб. наук. праць / [гол. ред. Ю. І. Колісник-Гуменюк]. Київ – Львів – Бережани – Ломза, 2022. Вип. 11. С. 7–13.

Мороз Олег Васильович,

*здобувач ступеня доктора філософії кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування
України,
м. Київ, Україна*

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СТРУКТУРІ ЯКОСТЕЙ ЛІДЕРСТВА СЛУЖІННЯ

Ключові слова: емоційний інтелект, лідерство, служіння

Лідер – це член групи, який у ході міжособистісної взаємодії виділився на роль провідного та забезпечує організацію спілкування і діяльності послідовників, спрямовуючи їх зусилля на досягнення значущого групового завдання в найкоротші терміни з максимальним ефектом результативності. При цьому лідер – це індивід з високим рейтингом популярності, сформованим авторитетом. Лідеру симпатизують члени групи, вони довіряють йому і пов’язують з його рішеннями і діями надії на краще майбутнє.

У той же час справжнім лідером є не той, кому служать, а той, хто допомагає і служить іншим людям. Лідерські якості проявляються в характері того, хто зорієнтований на надання допомоги і підтримки послідовників у їх особистісному і професійному рості. Таких лідерів називають сервант-лідерами (від лат “servant” – слуга). Він породжує сприятливий морально-психологічний клімат у групі, здатний створити команду односторонців, яким делегує повноваження, залучає послідовників до процесу розробки, прийняття та втілення управлінських рішень, поводить себе етично і піклується про послідовників. Зазвичай, показником ефективності лідерства служіння є професійний ріст і розвиток послідовників.

Роберт Грінліф виділив у структурі особисті сервант-лідера цілий ряд (кластер) якостей, серед яких: здатність чути і розуміти співрозмовника, розвинене почуття емпатії, готовність до постійного самовдосконалення, концептуальне і прогностичне мислення, уміння працювати в команді, турботливе ставлення до людей.

Звідси випливає, що в основі якостей лідерства служіння, насамперед, здатність лагодити з людьми, а для цього потрібен високий рівень EQ – емоційного інтелекту. Справжній лідер, націлений на служіння, має бути спостережливим і уважним, чуйно сприймати своє соціальне оточення, розуміти почуття людей, з якими він взаємодіє. Як зазначає Енні Макі, такі лідери наділені активною свідомістю, постійно рефлексують, аналізують і прагнуть жити з глибоким розумінням людей, природи і суспільства. Сервант-лідери зберігають оптимізм і надихають оточуючих власною вірою у те, що спільними зусиллями мрію можна зробити реальністю. У складних ситуаціях сервант лідери, які наділені розвиненим емоційним інтелектом, ставляться до оточуючих зі співчуттям та емпатією. У той же час такі лідери не можуть працювати, зберігаючи постійно позитивний настрій і високу продуктивність через складність і напруженість роботи, яка накладає на них відповідальність не тільки за власні дії чи бездіяльність, а й за весь колектив. Тому, часто, лідери, які служать, можуть піддаватися емоційно-психологічному вигоранню. Психологічний стан, який би забезпечував резонансне лідерство (налаштоване на позитивну хвилю настроїв соціального оточення), можна підтримувати, оволодівши прийомами відновлення особистісного емоційного потенціалу. Якщо лідер-слуга розгубить свій емоційний потенціал, виснажить себе фізично і психологічно, то він може через відкриту лімбічну систему заразити поганим настроєм своїх послідовників і це різко негативно позначиться на показниках продуктивності та моральному кліматі групи. Щоб цього не сталося, як зазначає Енні Маккі, емоційний інтелект має підсилюватися шляхом самовідновлення, розвиваючи в собі: *активну свідомість* (коли людина постійно дослухається до себе,

уважно спостерігає за реакцією оточуючих); *оптимізм* (віра у свої сили і позитивна картина майбутнього); *емпатію* (безкорисливе бажання стати в нагоді іншій людині).

У книзі «Емоційне лідерство» (Primal Leadership) Деніела Гоулмана, Річарда Бояціс і Енні Маккі акцентують увагу на 6 різних стилях лідерства. Основний посил книги полягає в тому, що навички не роблять лідера хорошим. Секрет успішного лідерства полягає у високому рівні емоційного інтелекту. У книзі описані 6 різних підходів до лідерства – чотири з яких резонансні (ідеалістичний, навчаючий, товариський, демократичний) і два дисонансні (амбіційний і авторитарний).

Список використаних джерел

1. Сопівник Р.В., Рахманіна А. С., Санченко О. В. Лідерологія: підручник. Київ: Компринт, 2023. 467 с.
2. Greenleaf R.K. Лідерство служіння: подорож природою законної влади і величі. Нью-Йорк: Paulist Press, 2002. 24.
3. Manfred Kets de Vries. The Leadership Mystique Leading Behavior in the Human Enterprise. Pearson Education, 2009, 276 p.
4. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Мистецтво управління людьми на основі емоційного інтелекту. 2021. Режим доступу: <https://akonit.net/337631-emocionalnoe-liderstvo-iskusstvo-upravleniya-lyudmi-na-osnove-emocionalnogo-intellekta>

Oleg Moroz,

*PhD candidate at the Department of Pedagogy
of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
m. Kyiv, Ukraine*

EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THE STRUCTURE OF QUALITIES OF SERVANT LEADERSHIP

Key words: emotional intelligence, leadership, service

Проценко Олена Борисівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки,

*Університет Ігнатіанум у Кракові,
м. Краків, Республіка Польща*

<https://orcid.org/0000-0001-5046-854X>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=Yy9PgkoAAAAJ&hl=uk>

olena.protsenko@ignatianum.edu.pl

ПЕДАГОГІКА МИРУ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

Ключові слова: педагогіка миру, освіта, культура миру

Майбутнє світу значною мірою залежить від послідовного захисту миру, який розглядається як фундаментальна цінність і отожднюється з безпекою, справедливістю, гармонійними відносинами між людиною і оточуючим її світом. У цьому контексті освіта виступає засадничим елементом у підтримці миру, що дає можливість зрозуміти природу, складність і тенденції розвитку сучасного світу і скеровувати цей розвиток [4, с. 61-62].

Мета дослідження є схарактеризувати засадничі ідеї розвитку педагогіки миру в освіті Республіки Польща.

З. Бабіцкі і М. Кассенс у своїх наукових працях про виховання і освіту заради миру пропонують спиратися на ідеї і концептуальні положення дослідження про педагогіку миру М. Монтесорі [1, с.56]. М. Монтесорі висловлювала переконання, що мир тісно пов'язаний з принципами справедливості і любові між людьми, побудовою світу, заснованого на гармонії. Велику небезпеку вона вбачала в моральній роз'єднаності людей, вона вказувала на необхідність впровадження миротворчого виховання вже на ранньому етапі навчання дітей. Дослідниця окреслила основні кола виховання в дусі миру: коло міжособистісних стосунків (людина-людина), коло суспільного життя і коло, що визначається взаємовідносинами людини з природою. Тому вона відстоювала необхідність побудови педагогіки миру, яка б пояснювала моральні аспекти міжособистісних стосунків і формування суспільного життя, заснованого на принципах спільноти [1, с.57].

І. Войнар також стверджує, що в основі педагогіки миру лежать такі цінності як спільнота, толерантність, розуміння, а особлива роль у реалізації освітньої практики пов'язана з висвітленням спільноті культурної спадщини, культурної ідентичності Європи [5, с. 20]. Виховання в дусі миру - це насамперед діяльність, спрямована на просування культури миру. Тут мир є цінністю,

яку необхідно донести до дітей та молоді, формуючи у них ставлення та поведінку, які підтримують мир, навчаючи способам розв'язання конфліктів через діалог і домовленості без застосування насильства. Таким чином, метою педагогіки миру стало усвідомлення та подолання упереджень щодо інших народів, розуміння специфічних для них проблем, що виникають через середовище, в якому вони живуть і в якому сформувалася їхня культурна самобутність. Важливу роль у цьому процесі має відігравати вчитель, прихильний до миротворчої освіти, і його позиція – відкрите і доброзичливе ставлення до учня і його потреб, готовність прийти йому на допомогу, а також стиль, форми і методи виховної роботи, які мають ґрунтуватися на діалозі і співробітництві. Адже через контакт з педагогом вихованець вчиться відкритості до інших, вмінню висловлювати власні потреби та приймати потреби інших, взаємній довірі та вирішенню конфліктів через діалог [3, с. 33].

К. Чесолкевіч як один із польських дослідників педагогіки миру і цифрової педагогіки миру виділяє компетенції, що сприятимуть мирному співіснуванню у сучасному суспільстві. До них належать [2, с.96]:

1. *Ставлення та цінності*: повага до себе та інших, повага до життя, дружні та добрі стосунки з оточуючими, переконання в єдності людини і навколишнього середовища та їх взаємозалежності, соціальна солідарність, співчуття, турбота про світ, турбота про планету, співпраця, відкритість і толерантність, справедливість, діалог, соціальна відповідальність, позитивне мислення тощо.

2. *Знання*: цілісна концепція миру, знання причин конфліктів та насильства, знання окремих мирних рішень, включаючи роззброєння, ненасильство, знання про трансформацію та запобігання конфліктам, про права людини, людську солідарність, демократизацію, розвиток на основі справедливості, сталий розвиток, самоорганізацію громад, соціальні форми власності та соціальної організації, знання механізмів соціального та екологічного впливу, знання соціальних та екологічних витрат

сучасних економічних, політичних систем, знання екологічних проблем та проєкологічних рішень тощо.

3. *Навички*: рефлексія, критичне мислення, використання надійних джерел інформації, вміння ефективно використовувати технології для спілкування та колективної роботи, прийняття рішень, комунікація, вирішення конфліктів, застосування на практиці емоційного інтелекту, ведення діалогу, активне слухання, прагнення до внутрішньої гармонії, турбота про інших, здатність до соціальної організації навколо ключових цінностей, активний опір усім формам структурного та відкритого насильства [2, с. 96].

Досвід польських дослідників сутності та змісту педагогіки миру свідчить про те, що педагогіка миру має на меті розвиток усвідомлення і розуміння цінності миру, формування культури миру на індивідуальному, міжособистісному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Babicki Z. & Cassens M. Education for Peace and the Idea of Fraternity and Community Friendship. *Forum Pedagogiczne*. 2023. №13 (2), p. 54-64. <https://doi.org/10.21697/fp.2023.2.04>
2. Ciesiołkiewicz K. Holistyczny model pedagogiki dla pokoju jako akcelerator postaw proekologicznych. *Przegląd Pedagogiczny*. 2023. № 1, p. 82–100. <https://doi.org/10.34767/PP.2023.01.05>
3. Fischer B. Wychowanie dla pokoju. Aktualne wyzwanie. *Wychowawca*. 1999, 7-8, 33.
4. Mydłowska B. Wychowanie do pokoju jako ważna kategoria pedagogiki. *Social Dissertations*. 2021. 15(3), p. 61-74. <https://doi.org/10.29316/rs/140447>.
5. Wojnar I. Kształtowanie kultury pokoju - zobowiązaniem edukacyjnym na XXI wiek. *Etos edukacji w XXI wieku*. Warszawa. 2000.

Olena Protsenko,

PhD in Pedagogical Sciences,

Associate Professor of the Department of Social Pedagogy,

Ignatianum University in Cracow, Cracow, Republic of Poland

PEDAGOGY OF PEACE IN THE REPUBLIC OF POLAND: ESSENCE AND CONTENT

Key words: pedagogy of peace, education, culture of peace

Стрельбицька Світлана Михайлівна,

кандидат педагогічних наук (PhD),

*старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1085-2456>

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations>
lawyerkonsult@gmail.com

САМООСВІТА ЯК СКЛАДОВА УСПІХУ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Ключові слова: самоосвітня діяльність, розвиток, здобувачі освіти.

На етапі розвитку сучасного суспільства у світлі динамічних соціально-економічних перетворень відбулась трансформація системи вищої освіти України, суть якої полягає у підвищенні вимог до закладів вищої освіти, зокрема щодо професійної підготовки здобувачів освіти. Так, серед завдань постає збільшення відповідальності ЗВО за підготовку компетентних, успішних і конкурентоздатних фахівців, які швидко й гнучко орієнтуються в реаліях сьогодення, готові творчо підходити до вирішення фахових завдань і прийняття рішень, володіють високим рівнем саморегуляції та рефлексивності, вміють вільно розробляти індивідуальну траєкторію самоосвіти й саморозвитку та здатні систематично, цілеспрямовано і самостійно поповнювати свої професійні знання, вміння та навички. Разом з тим, ще одним важливим завданням яке було висунуто перед ЗВО – створення та організація якісного освітнього простору для реалізації самоосвіти та здійснення самоосвітньої діяльності здобувачами освіти.

Слід підкреслити, самоосвіта відіграє важливу роль у житті кожної особистості, особливо це стосується тих, хто перебуває на шляху отримання майбутньої професії. Через те, вона стає не лише засобом здобуття знань, умінь і навичок, але й важливою складовою їх особистісного успіху та професійного розвитку. Відтак здобувачі освіти, котрі систематично та цілеспрямовано здійснюють самоосвітню діяльність і займаються саморозвитком,

є здатними швидко реагувати на виклики часу та готовими адаптуватися до нових вимог майбутньої професійної діяльності. Також, самоосвіта виступає одним із засобів самовдосконалення та самопізнання здобувачів освіти, позаяк сприяє розвитку когнітивної, емоційно-вольової, мотиваційної, ціннісної сфер їх особистості.

Вочевидь, актуалізація цієї проблеми зумовлена низкою різних чинників. Зокрема, нині головною тезою концепції та філософії освіти визначено освіту впродовж життя. Вважаємо, що це передбачає систематичний, цілеспрямований, самостійний або за супроводом і сприянням системи державних чи громадських інститутів розвиток особистісного й професійного потенціалу особистості, шляхом самоосвіти та відповідно до її потреб і викликів суспільства й держави в цілому. Аналіз досліджень показав, що теоретичним і прикладним аспектам означеної проблематики присвячені наукові розвідки різних українських учених (А. Добридень, Н. Ничкало, І. Жорова, І. Зязюн, В. Радул, О. Савченко та ін.). Однак, щодо визначення сутності поняття «самоосвіта» одностайної точки зору досі немає. Позаяк, розглядається як: 1) неперервна освіта особистості; 2) пізнавальна діяльність; 3) цілеспрямований, систематичний пізнавальний процес; 4) вища форма самовираження особистості; 5) спосіб організації суб'єктом пізнавального процесу; 6) засіб пошуку та освоєння соціального досвіду. Водночас, у ЗУ «Про освіту» самоосвіта зазначається, як самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю тощо [2]. Наразі, самоосвіта не просто доповнення до формальної та неформальної освіти, а й фундаментальний чинник особистого успіху та професійного розвитку. Адже, шляхом постійного навчання та активного пошуку можливостей для самовдосконалення, здобувачі розвивають свій потенціал і досягають поставлених цілей. Так, серед головних засад побудови самоосвіти можна виділити: активність щодо особистісного та професійного розвитку та самовдосконалення, усвідомленість,

чіткість і точність у ході побудови цілей та завдань самоосвіти, системність, цілеспрямованість, мотивація, самоорганізація, самостійність і відповідальність за результати самоосвітньої діяльності, самооцінку та саморефлексія власної роботи.

Зауважимо, сучасний світ постійно та динамічно змінюється, і те, що було актуальним вчора, може застаріти сьогодні. Відтак, саме самоосвіта дозволяє здобувачам постійно оновлювати свої знання, уміння та навички, щоб знати та розуміти останні тенденції у своїй професійній діяльності. Більш того, надає можливість саморозвиватись і самовдосконалюватись у власному темпі, відповідно до свого розкладу та самостійно обирати індивідуальну освітню траєкторію. Так, здобувачі освіти можуть обирати, що вивчати, коли її здійснювати та як саме, адаптуючи процес до своїх індивідуальних потреб, вподобань та викликів сьогодення. Разом з тим, зазначимо, самоосвіта сприяє не лише професійному та особистому розвитку, але й дозволяє здобувачам освіти досліджувати нові інтереси, розвивати навички критичного мислення та розширювати своє світобачення. До того ж, інвестування свого часу та ресурсів у самоосвіту збільшує їх шанси на отримання роботи мрії, відкриває нові можливості для кар'єрного зростання, розвитку та конкурентоздатності загалом.

Зауважимо, що сьогодні, відповідно до нових професійних стандартів самоосвітньої діяльності здобувачів освіти є обов'язковою складовою підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних і готових успішно та якісно здійснювати свій особистісний і професійний розвиток. Вочевидь, в сучасних умовах можливі різні варіанти вирішення означеної проблематики. Відтак, пропонуємо такі форми самоосвіти: систематичне читання фахових періодичних видань, методичної, професійної та предметної літератури, огляд професійної інформації в Інтернет просторі, відвідування семінарів, вебінарів, воркшопів, майстер-класів, тренінгів, конференцій, дискусії, наради, обмін досвідом із колегами, вивчення сучасних психолого-педагогічних методик, вивчення іноземних мов, систематичне проходження курсів підвищення кваліфікації, вивчення ІКТ тощо.

Підсумовуючи зазначимо, що у реаліях сьогодення саме самоосвіта є однією з ключових здатностей особи і складовою успіху її особистісного та професійного розвитку, здійснення якої стає можливим шляхом систематичної та цілеспрямованої самоосвітньої діяльності не тільки здобувачів освіти, але й педагогів. Тож, подальшого дослідження вимагають особливості впровадження в освітній процес різних форм самоосвіти, які дозволять самостійно або із супроводом розробляти індивідуальну освітню траєкторію й стануть стимулом подальшого успішного особистісного та професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Драйден І. Революція в навчанні. Львів : Літопис, 2005. 542 с.
2. Про освіту : Закон України від 24.03.2024 р. № 3482-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.04.2024).
3. Стрельбицька С. М. Самостійна робота студентів у ВНЗ як засіб формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців. *International Scientific-Practical Conference Actual questions and problems of development of social sciences*. Kielce : Holy Cross University, 2016. P. 7-9.
4. Тимошенко Н. Є., Снітко М. А. Самоосвіта як складова професійного самовдосконалення майбутнього соціального педагога. *Proceedings of the XIV International Academic Congress «Fundamental and Applied Studies in the Modern World»*. 2015. Volume II. С. 657-662.

Strelbytska Svitlana,

Candidate of Pedagogical Sciences (PhD),

senior lecturer at the department of pedagogy and educational management

Odesa Regional Academy of In-Service Education Odesa, Ukraine

SELF-EDUCATION AS A COMPONENT OF PERSONAL AND PROFESSIONAL SUCCESS DEVELOPMENT FOR EDUCATION ACQUIRERS

Key words: self-education activity, development, education acquirers

Шатайло Наталія Вікторівна,

кандидат педагогічних наук

завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4247-2391>

https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=BjV

TzuwAAAAJ

nvodesa@gmail.com

МЕРЕЖЕВІ ОСВІТЯНСЬКІ СПІЛЬНОТИ – ПЛАТФОРМА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІВ ОДЕЩИНИ

Ключові слова: мережеві освітянські спільноти, Професійний стандарт вчителя, професійне зростання, учителі базової середньої освіти

Серед викликів сучасної освіти особливої актуальності набули питання сформованості професійної ідентичності учителя, індикаторами якої є низка компетентностей як комбінація знань, умінь, навичок, ставлень педагога, відображених у Професійному стандарті вчителя. Одним з вкрай важливих мотиваторів в контексті професійного зростання є об'єднання педагогічних працівників довкола вирішення нагальних проблем, котрі здебільшого обумовлені процесом реформування української освіти та потребують від них швидкого і гнучкого реагування на зміни.

Відтак, реалізація завдань науково-методичного супроводу фахового зростання педагогів Одещини спонукала співробітників кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» до підтримки функціонування мережевих освітянських спільнот. Згуртування освітян у межах даного сучасного формату взаємодії дозволяє задовольняти їхні професійні потреби, ситуативно надавати/отримувати методичну допомогу, поширювати, апробувати, модифікувати педагогічний/цифровий інструментарій, результативні практики, взаємодіяти з колегами на засадах партнерства тощо.

Мережева спільнота в Енциклопедії Сучасної України визначається як група людей, котрі підтримують спілкування і здійснюють інтеракції за допомогою комп'ютерних локальних та глобальних мереж [2]. За визначенням О. Шашко професійною мережевою спільнотою є формальна або неформальна група об'єднаних спільними інтересами людей, котрі взаємодіють в єдиній предметній або проблемній професійній сфері в мережі [4, с. 161]. У віртуальному середовищі ОАНО функціонують регіональні мережеві освітянські спільноти вчителів-предметників закладів загальної середньої освіти, вчителів, які пілтують Державний стандарт базової середньої освіти, тренерів НУШ Одещини. Координатори освітніх галузей НУШ долучені до участі у мережевих спільнотах всеукраїнського рівня.

Необхідність побудови стратегії розвитку мережевих освітянських спільнот Одещини обумовлена вимогами Професійного стандарту вчителя, а саме позиціями діяльності, які комплексно наповнюють зміст професійної компетентності «Здатність до навчання впродовж життя» (трудова функція Д «Безперервний професійний розвиток»): «визначати умови та ресурси професійного розвитку; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії)» [3, с. 9]. Означене потребує від педагогів зокрема обізнаності щодо «напрямів діяльності професійних спільнот і асоціацій вчителів» та застосування умінь і навичок «визначати ефективні форми взаємодії з професійними спільнотами» і активно долучатися до їх діяльності [3, с. 26].

Зауважимо, що мережеві спільноти вчителів Одещини, які викладають предмети різних освітніх галузей в межах їхнього фахового зростання покликані сприяти реалізації низки освітніх завдань, серед яких: визначення актуальних потреб педагогів щодо ресурсного забезпечення педагогічної діяльності; підтримка мотивації педагогів до розвитку професійних компетентностей; посилення цифрових компетенцій щодо використання у власній практиці поширених у спільноті матеріалів; усвідомлене дотримання норм академічної доброчесності; розвиток культури

мережевої взаємодії учасників спільноти; удосконалення умінь відбору та адаптації запропонованого учасниками спільноти педагогічного інструментарію відповідно до освітньої мети; удосконалення умінь застосування педагогічного інструментарію для моніторингу, об'єктивного оцінювання, аналізу результатів навчальної діяльності здобувачів освіти, зворотного зв'язку; здійснення педагогічної рефлексії щодо застосування компетентнісно орієнтованого методичного інструментарію у власній практиці.

Форматом спільноті у мережевих спільнотах є чат для інтерактивного письмового спілкування, взаємодії, між учасниками у Viber-спільнотах, онлайн-дошці Padlet. Мережування (нетворкінг) учасників спільноти здійснюється з метою знайомства з дієвим дидактичним, цифровим інструментарієм, практиками розвитку креативності, критичного мислення, емоційного інтелекту, самозарадності, навичок комунікації та співпраці, партнерської взаємодії усіх учасників освітнього процесу тощо.

Робота постійно діючих нетворкінг-просторів учителів базової середньої освіти Одещини значно активізується напередодні, під час та після проведення освітніх івентів у віртуальному просторі Академії. Так, зокрема в означені терміни у спільноті поширюється інформація про проведення дискусійних просторів, практичних інтенсивів, педагогічних студій для педагогів; надаються рекомендації щодо використання кращих практик; здійснюється пошук особистісних та спільних професійних ресурсів, спрямовується увага на можливість участі у освітніх івентах, тренінгах з особистісного розвитку, майстер-класах, вебінарах, дискусіях, активностях, зустрічах з лідерами думок.

Залученості освітян Одещини до власного професійного розвитку сприяє не лише безпосередня участь у діяльності мережевих спільнот, а й навчання на курсах підвищення кваліфікації відповідного спрямування на базі ОАНО. Так під час опанування змісту курсів «Особиста навчальна мережа: створюємо разом», «Інтеграція навчання: цінності, компетентності, практики» слухачі мають можливість практикуватися у створенні

та модифікації особистої професійної мережі; використанні соціальних медіа та технологій для розробки спільних професійних проєктів; апробації форматів організації освітніх спільнот (груп, блогів, каналів); застосуванні інструментарію підтримки та мотивації в процесі інтеграції спільнот тощо.

Спільна діяльність у межах роботи регіональних мережевих спільнот педагогів допомагає учасникам у самопізнанні, подоланні труднощів та адаптації до нестабільних умов сьогодення, віднайденні відновлювальних механізмів для власного організму, знаходження балансу між докладеними зусиллями та отриманим результатом, зануренні у робочий процес, сфокусованості на поточних задачах, плануванні довгострокових справ, пошуку задоволеності, радості, натхнення у повсякденні, зміцненні впевненості у власній компетентності. Загалом педагоги починають виокремлювати у власній професійній діяльності чинники, які їх мотивують або демотивують та усвідомлено здійснювати екологічний вибір між ними. Окреслені позиції є запорукою якісних змін у професійній діяльності педагогів, підтверджують цінність їхньої педагогічної праці, дозволяють зосередитись на максимальному розкритті інтелектуального, інноваційного творчого потенціалу особистості.

Список використаних джерел

1. Левченко Ф. Г. Мережеві педагогічні спільноти як інструментарій професійного розвитку вчителя до формування ключових компетентностей учнів. *Le tendenze e modelli di sviluppo della ricerche scientifici. Tomo 2. Збірник наукових праць ЛОГОС. Roma, Italia. 2020. С. 100–102. URL : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/1328/1343> (дата звернення: 15.04.2024).*
2. Мережева спільнота / Н. Б. Отрешко // *Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL : <https://esu.com.ua/article-66566> (дата звернення: 10.04.2024).*
3. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL : https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/266-nakaz_2736.pdf (дата звернення: 16.04.2024).

4. Шашко В.О. Професійні мережеві спільноти як інструмент розвитку професійної компетентності, забезпечення якості та безперервності професійної освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. Випуск 10. Ч. 4. Херсон, 2015. С. 160–163. URL : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_13/economic_13_1.pdf (дата звернення: 16.04.2024).

Nataliia Shatailo,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Head of the Department of teaching methods and content of education Odesa

Odessa Regional Academy of In-Service Education,

Odesa, Ukraine

**NETWORK EDUCATIONAL COMMUNITIES – A
PLATFORM FOR THE PROFESSIONAL GROWTH OF
TEACHERS IN ODESCHINA**

Key words: network educational communities, Professional teacher standard, professional growth, teachers of basic secondary education

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

Бондаренко Степан Юрійович,

*фахівець кафедри технологій захисту кіберпростору центру кібербезпеки
Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та стратегічних
комунікацій*

*Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=OkuO4vsAAAAJ&hl=uk>
<https://orcid.org/0000-0001-8328-5117>

Вітомський Юрій Леонідович,

*кандидат психологічних наук
доцент кафедри філософії та психології*

*Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна*

[https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=jZV-
L6AAAAAJ&view_op=list_works&sortby=pubdate](https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=jZV-L6AAAAAJ&view_op=list_works&sortby=pubdate)
<https://orcid.org/0000-0003-3094-5104>

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ (VR) ТА ДОПОВНЕНОЇ (AR) РЕАЛЬНОСТІ НА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Ключові слова: VR, AR, вища освіта, результати навчання, імерсивне навчання, експериментальна освіта.

Технології віртуальної і доповненої реальності (VR, AR) стали перспективними інструментами для покращення навчального процесу у вищій освіті. Авторами розглядається багатогранний вплив VR і AR на результати навчання, досліджується їхній потенціал революціонізувати методики викладання, покращити залучення студентів і сприяти створенню середовища, що занурює в навчальний процес. Спираючись на емпіричні дослідження та теоретичні засади, у цій роботі розглядаються когнітивні, афективні та поведінкові аспекти інтеграції VR і AR у вищій освіті, а також проблеми та майбутні напрямки використання цих технологій в освітніх цілях.

В останні роки технології віртуальної реальності (VR) і доповненої реальності (AR) привертають значну увагу у вищій освіті завдяки своєму потенціалу трансформувати традиційні парадигми навчання. Занурюючи користувачів у симульовані середовища і накладаючи цифрову інформацію на фізичний світ, VR і AR пропонують унікальні можливості для залучення студентів до інтерактивного, експериментального навчання. Від віртуальних лабораторій та імерсивних симуляцій до доповнених підручників та інтерактивних навчальних модулів – застосування VR і AR у вищій освіті є різноманітним і далекосяжним. Щоб зрозуміти вплив VR і AR на результати навчання у вищій освіті, важливо розглянути теоретичні засади, які прояснюють когнітивні, афективні та поведінкові процеси, що лежать в основі навчання. Когнітивна теорія мультимедійного навчання стверджує, що люди навчаються ефективніше, коли інформація представлена в різних сенсорних модальностях, таких як візуальні та слухові канали. Технології віртуальної і доповненої реальності узгоджуються з цією теорією, забезпечуючи імерсивний, мультисенсорний досвід навчання, який залучає учнів на різних рівнях. Крім того, конструктивістська теорія навчання підкреслює важливість активного залучення, соціальної взаємодії та рихтування у побудові знань. Середовища віртуальної і доповненої реальності сприяють конструктивістському навчанню, дозволяючи здобувачам досліджувати, експериментувати і співпрацювати в імерсивному цифровому просторі.

Технології віртуальної і доповненої реальності привертають увагу здобувачів і сприяють активному залученню, забезпечуючи захоплюючий інтерактивний навчальний досвід. Завдяки симуляціям, віртуальним екскурсіям та гейміфікованим заходам учні можуть досліджувати складні концепції та сценарії в динамічній, практичній манері, що підвищує їхню мотивацію та інтерес до навчання. Дослідження показують, що експериментальне навчання у VR і AR-середовищах сприяє глибшій обробці інформації та кращому запам'ятовуванню вивченого матеріалу [1]. Контекстуалізуючи абстрактні поняття в

імерсивних сценаріях і забезпечуючи інтерактивний зворотний зв'язок, симуляції віртуальної і доповненої реальності покращують розуміння і засвоєння студентами концептуальних знань. Додатки віртуальної і доповненої реальності пропонують можливості для розвитку навичок у різних дисциплінах, від наукових експериментів і медичної підготовки до архітектурного дизайну і вивчення мов. Дозволяючи здобувачам практикувати навички в реалістичних, змодельованих середовищах, ці технології уможливають експериментальне навчання та перенесення навичок у реальний світ. Технології віртуальної і доповненої реальності мають потенціал для подолання бар'єрів доступності та сприяння інклюзивності у вищій освіті. Віртуальні симуляції можуть задовольнити різноманітні навчальні потреби та вподобання, забезпечуючи персоналізований навчальний досвід для здобувачів з інвалідністю або особливими освітніми потребами. Крім того, додатки доповненої реальності можуть доповнювати фізичні навчальні матеріали, роблячи освітній контент більш доступним для учнів з різними сенсорними модальностями.

Хоча VR і AR мають величезні перспективи для покращення результатів навчання у вищій освіті, необхідно вирішити кілька проблем, щоб максимізувати їхню ефективність. Технічні обмеження, такі як вартість, вимоги до обладнання та технологічна грамотність, можуть обмежити широке впровадження та доступність. Крім того, ретельного розгляду потребують етичні міркування щодо конфіденційності даних, цифрової справедливості та етичного використання імерсивних технологій в освіті. Майбутні дослідження мають бути спрямовані на емпіричну оцінку ефективності втручань з використанням VR і AR, визначення найкращих практик інтеграції та розробку педагогічних рамок, які б використовували унікальні можливості цих технологій.

Таким чином, технології віртуальної (VR) і доповненої (AR) реальності мають потенціал революціонізувати викладання і навчання у вищій освіті, пропонуючи інтерактивний досвід з ефектом занурення, який залучає здобувачів і покращує

результати навчання. Використовуючи додатки віртуальної і доповненої реальності, викладачі можуть створювати динамічні, експериментальні навчальні середовища, які сприяють активному залученню, глибшому розумінню і розвитку навичок з різних дисциплін. Однак реалізація повного потенціалу віртуальної і доповненої реальності в освіті вимагає вирішення технічних, етичних і педагогічних проблем, а також сприяння розвитку культури інновацій та співпраці. Оскільки VR і AR продовжують розвиватися, вони сприятимуть трансформації вищої освіти і допоможуть сформувати сучасне майбутнє навчання.

Список використаних джерел

1. Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися – освітній блог «Освіторія» Медіа. URL: <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yakoyu-mozhe-buty-suchasna-osvita/> (дата звернення: 17.03.2024).

Stepan Bondarenko,

*Specialist of the Department of Cyberspace Protection Technologies of the
Cybersecurity Center
of the Educational and Research Institute of Information Security and
Strategic Communications
National Academy of the Security Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Yurii Vitomskyi,

*PhD in Psychology
Associate Professor of the Department of Philosophy and Psychology
Kyiv University of Intellectual Property and Law
National University «Odesa Law Academy»
м. Kyiv, Ukraine*

THE IMPACT OF VIRTUAL (VR) AND AUGMENTED (AR) REALITY TECHNOLOGIES ON LEARNING OUTCOMES IN HIGHER EDUCATION

Key words: VR, AR, higher education, learning outcomes, immersive learning, experiential education.

Дудко Сергій Григорович,

кандидат педагогічних наук,

заступник директора Полтавської академії неперервної освіти

ім. М. В. Остроградського, м. Полтава, Україна

dudko@papo.pl.ua

<https://orcid.org/0000-0002-2560-0825>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=JcEIIBoAAAAJ>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯРОЗВИВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗЗСО

Ключові слова: здоров'язбережувальна та здоров'ярозвивальна компетентності, освітнє середовище, педагогічні умови, здобувачі освіти.

Формування в учнівської молоді свідомого ставлення до здоров'я та дотримання засад здорового способу життя, збереження і зміцнення здоров'я кожного учня визначено пріоритетним напрямом розвитку освітньої галузі в Україні. Оновлені Державні стандарти початкової та базової загальної середньої освіти створюють умови для формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей під час вивчення таких освітніх галузей, як «Фізична культура», «Соціальна та здоров'язбережувальна» [1]. Найбільш ефективно розвиток зазначених компетентностей школярів відбуватиметься під час їхнього навчання в здоров'язбережувальному освітньому середовищі. Відтак потреба створення такого середовища в сучасних закладах освіти є досить нагальною, адже головною і незмінною метою кожної школи була й лишається проблема збереження здоров'я учнівської молоді [2].

Здоров'язбережувальне середовище в умовах освітнього процесу – це освітнє середовище, яке буде безпечним для дітей, зберігатиме й розвиватиме всі складові здоров'я учасників освітнього процесу (фізичне, психічне, соціальне, духовно-моральне). Здоров'язбережувальне освітнє середовище для учнів годі забезпечити без: а) формування в дітей цілісних знань про дійсність як підґрунтя розвитку здоров'язбережувальної та

здоров'язрозвивальної компетентностей; б) доцільних педагогічних технологій та методів навчання, здатних задовольнити природний потяг учнів та учениць до пізнання дійсності; в) системи занять, що мінімізує статичне навантаження на школярів; г) матеріальної бази, що забезпечує таку систему занять; г) інтегрального педагогічного простору, який уможлиблює взаємоузгоджену діяльність педагогів [3; 4; 5].

Сформоване нами здоров'язбережувальне освітнє середовище в Полтавській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів № 24 має позитивні результати: у закладі зменшується кількість випадків травматизму, кількість учнів, хворих на короткозорість, сколіоз, психічні розлади, інші захворювання, загалом зменшується кількість учнів, які перебувають у спеціальних медичних групах для занять фізкультурою, є тенденція до підвищення рівня навченості учнів, що підтверджено результатами міських та обласних предметних олімпіад [2; 3].

На основі вивчення педагогічної, наукової, психологічної літератури, аналізу досліджень науковців, власного досвіду роботи в школі нами встановлено такі педагогічні умови формування здоров'язбережувальної та здоров'язрозвивальної компетентностей:

1. Спрямованість управлінської діяльності керівника ЗЗСО та професійної роботи педагогічних працівників на формування здоров'язбережувальної діяльності закладу.

2. Забезпечення дидактичної інтеграції змісту освіти, навчально-методичного забезпечення, організаційних форм здоров'язбережувальної діяльності в освітньому процесі (урочної та позакласної) задля розбудови безпечного, здорового (здоров'язбережувального) освітнього середовища.

3. Упорядкування взаємодії усіх учасників освітнього процесу з метою формування в учнів та учениць ЗЗСО мотивації до проблеми збереження здоров'я, прагнення дотримуватися здорового способу життя на основі ціннісного ставлення до здоров'я власного та людей навколо.

4. Проведення постійного моніторингу учасників освітнього процесу з метою встановлення рівня володіння ними

здоров'язбережувальною та здоров'ярозвивальною компетентностями і цілеспрямованого осмислення результатів власної оздоровчої діяльності.

5. Побудова освітнього процесу у ЗЗСО на засадах освіти сталого розвитку.

Формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей може відбуватися за вищезазначених умов шляхом інтеграції змісту навчання на основі особистісно значущої системи знань про здоров'я та таких понять, як «самозбереження», «збереження свого роду, народу, довкілля», «здоровий спосіб життя», «усвідомлення значущості здоров'я у житті людини». При цьому важливим в освітньому процесі є застосування відповідного для навчання в русі навчально-методичного забезпечення (екологічні панно, навчальні маячки, сенсорні хрести, методичні рекомендації щодо використання здоров'язбережувальних технологій, прийомів, включення спецкурсів до варіативної складової робочих навчальних планів тощо); використання форм, методів, прийомів і засобів здоров'язбережувальної діяльності (спецкурси, підручники, робочі зошити, щоденники досліджень, інтегровані уроки, заняття в «зеленому класі», на екологічній стежині, дні у довкіллі, зони відпочинку).

Необхідною умовою формування досліджуваних компетентностей та здоров'язбережувальної діяльності закладу є сформованість управлінської компетентності керівника ЗЗСО та професійної компетентності педагогічних працівників. Реформотворчі зміни у сфері освіти України потребують від керівника та педагогічних працівників ЗЗСО нових підходів, у зв'язку з чим змінюються їхні ролі, функції й компетентності. Керівник ЗЗСО має виступати в ролі ефективного менеджера, діяльність якого залежить від його професійних компетентностей та природних здібностей [3]. Найбільш затребувані трудові функції, виходячи з нашого дослідження та відповідно до професійного стандарту керівника освітнього закладу [3], – це організація здорового, безпечного, розвивального,

інклюзивного освітнього середовища. Маючи такі професійні компетентності, керівник зобов'язаний докласти максимум зусиль для створення безпечного здоров'язбережувального освітнього середовища, в якому формуватимуться здоров'язбережувальна та здоров'ярозвивальна компетентності, забезпечуватиметься зміцнення й збереження здоров'я здобувачів освіти, що допоможе їм стати всебічно розвиненими, вихованими й соціалізованими особистостями [3].

Упроваджуючи засади Нової української школи, забезпечити розвиток в здобувачів освіти здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей здатен компетентний учитель зі сформованими згідно із затвердженим Професійним стандартом ключовими та професійними компетентностями й функціями. Застосовуючи власну професійну здоров'язбережувальну компетентність та професійну функцію з організації безпечного та здорового освітнього середовища, використовуючи сучасні здоров'язбережувальні технології, педагоги мають цілісно вплинути педагогічними методами на свідомість та поведінку учнів шляхом розвитку в них життєвих компетентностей, сприятливих для здоров'я і спрямованих на формування стійкої мотивації до здорового способу життя, безпеки та гармонійного здоров'язбережувального і здоров'ярозвивального розвитку [4]. Підготовленість педагогічного працівника до професійної педагогічної діяльності має виявлятися у його внутрішній активності, спрямованій на подолання певних протиріч та творчу реалізацію професійних планів і програм [7].

Зосереджуючи зусилля на формуванні в учнів/учениць здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей, керівник закладу освіти та всі педагогічні працівники мають дослідити та впорядкувати організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу (методи, прийоми організації спільної діяльності вчителів, учнів, батьків, громадськості) задля розвитку в школярів ЗСО мотивації до збереження здоров'я, прагнення дотримуватися здорового способу життя на основі ціннісного ставлення до здоров'я

власного та навколишніх.

У контексті розбудови безпечного здоров'язбережувального освітнього середовища з метою формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей учнів/учениць ЗЗСО важливим є розвиток ціннісних орієнтирів, культурного світобачення кожного здобувача освіти щодо захисту й збереження природи, природних ресурсів, усвідомлення екологічних засад суспільства, турботи про людину, необхідності побудови освітнього процесу у ЗЗСО України на засадах освіти сталого розвитку суспільства, що натеper є стратегічним завданням усієї світової спільноти.

Стратегічний напрям нашої держави на впровадження концепції НУШ сприяє впровадженню засад освіти сталого розвитку в освітній процес і відображений у законодавчих та нормативних актах, зокрема, в Національній стратегії розбудови безпечного й здорового освітнього середовища в Новій українській школі. У документі враховується необхідність розбудови безпечного та здорового освітнього середовища на засадах сталого розвитку суспільства, наголошено на недостатньому рівні ефективності освіти, яка забезпечує соціальний і здоров'язбережувальний компоненти навчання, медіа- та цифрову грамотність учнів/учениць, що можуть сприяти безпечній життєдіяльності, збереженню та зміцненню здоров'я, дотриманню здорового способу життя, безпечної комунікації [6]. Формування та застосування учнями здоров'язбережувальних і здоров'ярозвивальних компетентностей є необхідною умовою здорового й безпечного життя та має сприяти досягненню глобальних цілей сталого розвитку, проголошених ООН [5].

Нормативно-правове забезпечення освітянської галузі сприяє цілісному підходу до формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей, новому розумінню усіма учасниками освітнього процесу необхідності формування таких компетентностей, ролі здоров'я в життєдіяльності громадян, оцінці застосування і результативності вказаних компетентностей.

Стан сформованості досліджуваних компетентностей і їхню результативність у щоденній життєдіяльності школярів можна виявити шляхом проведення постійного моніторингу впливу освітнього середовища (безпечного, здоров'язбережувального, інклюзивного) на рівень володіння здоров'язбережувальною та здоров'язрозвивальною компетентностями, сформованість життєствердного здоров'язбережувального образу світу, фізичного, психічного, соціального, духовно-морального здоров'я учня/учениці закладу загальної середньої освіти. Результати таких моніторингових досліджень можуть бути використані авторами підручників, посібників для вчителів, при формуванні змісту освіти в ЗЗСО, плануванні його освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України № 688 від 24.07.2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Дудко С. Г. Актуальність формування здоров'язбережувальної та здоров'язрозвиваючої компетентностей учнів 5-6 класів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка : науковий збірник. 2021. № 41. С. 229-242. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-37>.
3. Дудко С. Г. Компетентність керівника закладу загальної середньої освіти у формуванні безпечного та здоров'язбережувального освітнього середовища. 2022 Acta Paedagogica Volynienses, 1, 56-62, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.9>
5. Дудко С. Г. Професійні компетентності педагогічних працівників у формуванні здоров'язбережувальної та здоров'язрозвиваючої компетентностей учнів. Педагогічні науки: теорія та практика. 2022. № 1 (41). С. 135-141. DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-1-20>
6. Дудко С. Г. Формування здоров'язбережувальної компетентності як напрям реалізації цілей сталого розвитку. Витоки педагогічної майстерності. 2021. № 27. С. 96–101. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.27.247053>
7. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі. Указ Президента України № 195/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>.

8. Сидоренко В. Акмеологічні технології в освіті дорослих. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2016. Вип. 26 (36). С. 38-42.

Serhiy Dudko,

*PhD in Pedagogical Sciences, Deputy Director,
M.V. Ostrohradskiyi Poltava Academy of Continuous Education.
Poltava, Ukraine*

ORCID ID [0000-0002-2560-0825](https://orcid.org/0000-0002-2560-0825)

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=JcEIIBoAAAAJ>

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF
HEALTH CARE AND HEALTH DEVELOPMENT
COMPETENCIES IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT
OF THE INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY
EDUCATION**

Key words: health-preserving and health-developing competence, educational environment, pedagogical conditions, students of education.

Карауш Ольга Вікторівна,

*здобувачка вищої освіти ступеня магістра,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

karausolga1@gmail.com

**ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА»**

Ключові слова: комунікація, комунікативна культура, комунікативна культура викладача

Сучасний світ потребує професійних та креативних фахівців, які спроможні вирішувати складні завдання за допомогою якісної комунікації. На сьогодні комунікація – це основа соціальної людської активності. Дебати, переговори, вебінари, лекції, консультації – це далеко не повний перелік видів комунікації сучасного спеціаліста. «Тверді навички» доповнюються «м'якими навичками», які потребують формування. В основі «soft skills» лежать навички, які є фундаментом для успішної комунікації.

Для вирішення таких завдань у вищій освіті важливим чинником є рівень комунікативної культури викладачів.

Метою публікації є аналіз та осмислення поняття «комунікативна культура викладача» та підходів щодо його визначення.

Різні аспекти проблеми формування комунікативної культури висвітлюються в працях Н. Волкової, О. Галацин, О. Корніяки, Л. Руденко, С. Сисоевої та інших.

Поняття комунікативної культури в науці з'явилося на початку 90-х років ХХ століття. Аналіз теоретичних джерел дозволяє зробити висновок про існування різних підходів до визначення поняття комунікативної культури. Л. Руденко виокремлює такі підходи до розуміння феномену комунікативної культури: культурологічний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, синергетичний, діяльнісний, компетентнісний [6].

При культурологічному підході комунікативна культура розуміється як професійно-особистісна характеристика та є показником загальної культури особистості. Аксіологічний підхід орієнтується на цінностях, що сприяють задоволенню особистих потреб людини відповідно до запитів та певних історичних чи життєвих ситуацій. У свою чергу особистісно-орієнтований підхід акцентує увагу на розвитку мотивації самореалізації, розкритті особистісного потенціалу. Синергетичний підхід спрямований на усвідомлення особистістю необхідності професійного саморозвитку, самовиховання і самовдосконалення. Діяльнісний підхід розглядає комунікативну культуру як інструмент успішної професійної діяльності, передумову і мету самореалізації в ній особистості. Компетентнісний підхід є основою формування умінь і навичок для успішного виконання комунікативних завдань у реальній комунікативній ситуації [6].

Деякі дослідники розглядають комунікативну культуру як частину професійної культури чи комунікативний аспект професійної підготовки, чи компонент культури особистості [2, с. 58]. «Відповідно до різноманітності підходів, комунікативна культура є соціальним феноменом» – зазначає дослідниця

О. Галацин. Для визначення поняття дослідниці використовує культурологічний та діяльнісний підхід. Саме в процесі обміну думками та інформацією відбуваються зміни статусів речей і учасників комунікації. Тому передумовою професіоналізму є високі вимоги до комунікативної культури. Жодна професійна діяльність неможлива без міжособистісної співпраці, а продуктивна співпраця можлива лише завдяки успішній комунікації. Майбутні викладачі мають бути готові до різнобічних контактів, ґрунтуючись на принципах взаємної поваги, підтримки, справедливості, об'єктивності.

Аналізуючи праці А. Білоножко та Н. Волкової, можна підсумувати, що комунікативна культура розглядається не тільки в межах особистісно-орієнтованого підходу, а і як характеристика спеціаліста, показник якісної фахової підготовки і частина професійно-педагогічної культури та культури особистості, що відповідає діяльнісному підходу [1, с. 62]. На думку дослідниці О. Корніяки, комунікативна культура тлумачиться як морально зорієнтований засіб спілкування, що забезпечує передачу інформації між людьми, стає посередником під час їхньої взаємодії та взаємовпливу, уможливорює міжособистісне сприймання та взаєморозуміння (перцепцію) [5, с. 32].

Одним із завдань нашого дослідження є з'ясування специфіки комунікативної культури викладачів та шляхів її формування. В. Гриньова зазначає, що особливе місце у підготовці майбутнього педагога до організації міжкультурної взаємодії із здобувачами посідають комунікативні вміння – способи комунікативної діяльності особистості на основі набутих знань про спілкування. До переліку форм спілкування дослідниці включає і етикет, який дає змогу, підтримуючи суверенітет кожної особистості, досягати взаєморозуміння і взаємоповаги, формувати ту ауру людської культури, в якій тільки і може нормально існувати й розвиватися особистість [3, с. 89].

Всі вищезазначені підходи до визначення поняття «комунікативна культура викладача» підтверджують багатовимірність та багатоаспектність досліджуваного феномену.

З урахуванням завдань нашого дослідження вважаємо доцільним зосередитися на культурологічному, особистісно-орієнтованому та діяльнісному підходах як таких, що відповідають контексту педагогіки вищої школи.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: монографія. Дніпро: РВВ ДНУ, 2015. 304 с.
2. Галацин К. Комунікативна культура майбутнього фахівця: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 132 с.
3. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичні та методичні аспекти). Харків: Основа, 2008. 300 с.
4. Корніяк О.М. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2016. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Випуск 16. С. 82-92.
5. Словник іншомовних слів /Уклад.: Н.М. Бирик. Київ: Folio, 2020. 624 с.
6. Руденко Л. А. Модель формування комунікативної культури фахівців сфери обслуговування. *Молодий вчений*. 2015. № 3(2). С. 109-114. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_3\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_3(2)_26).

Науковий керівник: **Кузнцова Неля Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olha Karaush,

a master's degree student,

Odessa Regional Academy of In-Service Education,

Odesa, Ukraine

APPROACHES TO DEFINING THE CONCEPT «COMMUNICATIVE TEACHER'S CULTURE»

Key words: communication, communicative culture, communicative the teacher's culture.

Кобус Олена Сергіївна,

кандидат фізико-математичних наук, доцент
завідувач кафедри технологій захисту кіберпростору центру
кібербезпеки Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та
стратегічних комунікацій
Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-3130-6515>

Бондаренко Степан Юрійович,

фахівець кафедри технологій захисту кіберпростору центру
кібербезпеки Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та
стратегічних комунікацій
Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=OkuO4vsAAAAJ&hl=uk>

<https://orcid.org/0000-0001-8328-5117>

ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (SEL) У ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДЧІВ

Ключові слова. SEL, підготовка викладачів, професійний розвиток, емоційний інтелект, міжособистісні навички, самосвідомість, емпатія, педагогічні підходи.

Соціально-емоційне навчання (СЕН) [SEL] стало найважливішим компонентом освіти, що сприяє цілісному розвитку учнів, а не лише їхній академічній успішності. Усвідомлюючи його важливість, навчальні заклади дедалі більше наголошують на інтеграції SEL у програми підготовки вчителів. Авторами розглядаються підстави для інтеграції SEL у педагогічну освіту, досліджуються ефективні стратегії її впровадження та висвітлюються потенційні переваги як для викладачів, так і для здобувачів. У динамічному освітньому просторі фокус уваги вийшов за межі традиційних академічних предметів і поширився на соціальне та емоційне благополуччя здобувачів. SEL, що визначається як процес, за допомогою якого люди набувають і ефективно застосовують знання, ставлення та навички, необхідні для розуміння та управління емоціями, постановки та досягнення позитивних цілей, співчуття та співпереживання іншим,

встановлення та підтримання позитивних стосунків і прийняття відповідальних рішень (CASEL) відіграє ключову роль у забезпеченні загального розвитку здобувачів [1]. Усвідомлюючи взаємозв'язок між академічним успіхом та емоційним благополуччям, освітяни дедалі частіше інтегрують принципи SEL у свою педагогічну практику. Однак для ефективного впровадження SEL у закладах вищої освіти вкрай важливо забезпечити викладачів необхідними знаннями та навичками під час їхньої початкової підготовки. Таким чином, інтеграція SEL у програми підготовки викладачів має величезне значення.

Ми вважаємо, що включення SEL у програми підготовки вчителів сприяє цілісному підходу до освіти, задовольняючи когнітивні, соціальні та емоційні потреби здобувачів. Розуміючи, як створити сприятливе навчальне середовище, що розвиває емоційний інтелект і навички міжособистісного спілкування, викладачі можуть краще задовольняти різноманітні потреби своїх здобувачів. Тому, викладачі, які володіють компетентностями з SEL, краще підготовлені до ефективного управління динамікою в аудиторії. Вони можуть встановлювати позитивні стосунки зі здобувачами, сприяти формуванню почуття приналежності до колективу та конструктивно вирішувати конфлікти, створюючи оптимальне навчальне середовище, що сприяє академічному успіху. Наприклад, навички з англійської мови професійного спрямування чи з вищої математики дають змогу викладачам розвивати автентичні зв'язки зі своїми здобувачами, сприяючи зміцненню довіри та взаємоповаги. Такі позитивні стосунки між викладачем та здобувачами корелюють із підвищеною зацікавленістю, мотивацією та академічною успішністю останніх. У сучасному суспільстві, що швидко розвивається, здобувачі стикаються з різними соціальними та емоційними викликами як в аудиторії, так і поза нею. Викладачі, які пройшли підготовку з SEL, краще підготовлені до того, щоб допомагати здобувачам долати ці виклики, озброюючи їх важливими життєвими навичками, що виходять за межі академічних знань.

Тобто, можна констатувати, що включення принципів SEL в існуючі навчальні програми підготовки викладачів гарантує, що майбутні педагоги отримають всебічну підготовку, яка охоплює як педагогічні, так і соціально-емоційні компетентності. Такої інтеграції можна досягти за допомогою спеціальних курсів, модулів або семінарів, присвячених концепціям і практикам SEL. Включення можливостей практичного навчання, таких як практика, рольові ігри та аналіз конкретних ситуацій, дає змогу майбутнім викладачам застосовувати принципи SEL у реальному контексті. Участь у рефлексивних практиках дає їм змогу вдосконалити свої навички міжособистісного спілкування та розвинути глибше розуміння своєї ролі у сприянні соціальному й емоційному розвитку здобувачів. Створення спільнот для спільного навчання в рамках програм підготовки викладачів сприяє взаємній підтримці та обміну навчальним досвідом. Беручи участь у дискусіях, спільних проектах і сесіях зворотного зв'язку з колегами, присвячених SEL, майбутні викладачі можуть обмінюватися думками, стратегіями та найкращими практиками щодо інтеграції SEL у свої майбутні заняття.

Надання можливостей для наставництва та коучингу дозволяє майбутнім викладачам отримати персоналізовані поради та підтримку від досвідчених педагогів, які володіють практиками навчання в умовах SEL. Завдяки наставництву викладачі-початківці можуть отримати цінну інформацію, конструктивний зворотній зв'язок та вдосконалити свої компетентності з SEL під керівництвом досвідчених наставників. Навчання за програмою SEL озброює викладачів методами самоусвідомлення, саморегуляції та управління стресом, сприяючи їхньому соціальному та емоційному благополуччю. Надаючи пріоритет своєму психічному здоров'ю та емоційній стійкості, викладачі можуть стабільно підтримувати розвиток своїх здобувачів, запобігаючи при цьому вигоранню. Викладачі, які досконало володіють методикою SEL, створюють інклюзивне та сприятливе середовище в аудиторії, де здобувачі почувуються в безпеці, відчувають, що їх цінують, і мають змогу навчатися. Позитивний

клімат в аудиторії розвиває почуття приналежності та сприяє соціально-емоційному зростанню здобувачів, що призводить до покращення академічних результатів та загального благополуччя. Дослідження показують, що здобувачі, яких навчають викладачі, що володіють знаннями з SEL, демонструють вищу академічну успішність, кращу поведінку та розвинені соціально-емоційні навички. Інтегруючи SEL у програми підготовки викладачів, ЗВО можуть зробити свій внесок у довгостроковий успіх і процвітання майбутніх поколінь.

Таким чином, інтеграція SEL у програми підготовки викладачів має важливе значення для озброєння педагогів знаннями, навичками та схильностями, необхідними для сприяння цілісному розвитку здобувачів. Впроваджуючи принципи соціальної та емоційної освіти в процес підготовки викладачів, ЗВО можуть підготувати кадри, які не лише добре знають свій навчальний предмет, але й вміють сприяти соціальному, емоційному та академічному розвитку здобувачів. Зважаючи на складнощі освіти у 21 столітті, пріоритетність викладання SEL у програмах підготовки викладачів має першочергове значення для формування процвітаючих навчальних спільнот, де кожен здобувач може досягти успіху.

Список використаних джерел

1. What Is the CASEL Framework? - CASEL. CASEL. URL: <https://casel.org/fundamentals-of-sel/what-is-the-casel-framework/> (дата звернення: 17.03.2024).

Olena Kobus

*PhD Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor
Head of the Department of Cyberspace Protection Technologies of the
Cybersecurity Center of the Educational and Research Institute of
Information Security and Strategic Communications
National Academy of the Security Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Stepan Bondarenko

*Specialist of the Department of Cyberspace Protection Technologies of the
Cybersecurity Center of the Educational and Research Institute of
Information Security and Strategic Communications
National Academy of the Security Service of Ukraine*

Kyiv, Ukraine

INTEGRATING SOCIAL AND EMOTIONAL LEARNING (SEL) INTO TEACHER EDUCATION PROGRAMS

Key words: SEL, teacher education, professional development, emotional intelligence, interpersonal skills, self-awareness, empathy, pedagogical approaches.

Ковальчук Наталія Юрївна,

*спеціаліст I категорії, вчитель англійської та німецької мов,
Судилківський ліцей, с. Судилків, Хмельницька область, Україна
natalikov88@gmail.com*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА – ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Ключові слова: Державний стандарт освіти, професійна компетентність, професійне зростання, професіоналізм

Професія вчителя – одна з найвідповідальніших професій. Можна сказати, що вчитель створює майбутнє країни, тому що від його праці багато в чому залежить різнобічність розвитку знань молодого покоління, його переконання, світогляд та моральні якості.

Зважаючи на сучасні виклики, необхідне усвідомлення такого феномену як «професійна компетентність учителя», адже конкурентоспроможним може бути саме сучасний, грамотний, умотивований, сертифікований педагог. Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямів реформування освіти.

Професійна компетентність педагога – це його знання, вміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Професійну компетентність потрібно постійно розвивати й удосконалювати. І це не лише навчання на курсах підвищення кваліфікації. Процес підвищення кваліфікації педагога не обмежується якоюсь однією формою. Це також участь у тренінгах, конференціях, курсах, семінарах, вебінарах.

Питання професійно-педагогічної компетентності знайшли своє відображення у роботах Л. Васильченко, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дяченко, О. Пометун, О. Савченко, С. Шишова, Р. Шаповал та інших.

Оновлення змісту освіти, робота за новим Державним стандартом освіти вимагає пошуку нових форм підвищення фахового рівня педагогів. Найважливішою ланкою, від якої залежить успіх реалізації завдань Державного стандарту, є ефективна праця вчителя на основі створення портфоліо, яке відображатиме його власні ідеї, підходи і технології, професійну діяльність, у процесі якої проходить самооцінювання та сприйняття необхідності саморозвитку.

Управління навчально-виховним процесом та підвищення фахового рівня педагогів здійснюється у контексті вимог Державного стандарту освіти та охоплює два аспекти – загальнопедагогічний (зокрема дидактичний) та методичний. Загальнопедагогічний аспект передбачає розкриття таких питань: Державний стандарт освіти як нормативний документ, компетентнісний підхід у початковій, базовій та повній середній освіті, особливості оцінювання навчальних досягнень школярів, варіативність навчальної літератури школярів.

Зазначений документ націлює на посилення результативної складової навчального процесу, що знаходить своє відображення у навчальних досягненнях школярів, які представлені через спеціальні новоутворення – компетентності.

На думку О. Савченко, ключові компетентності учнів є наскрізними інтегрованими утвореннями, які формують засобами всіх предметів у взаємозв'язку урочної та позаурочної роботи, у взаємодії із соціумом [4, с.3]. Зазначимо, що у Державному стандарті початкової загальної освіти серед ключових компетентностей наведено такі: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність,

інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання протягом життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність [2].

Основою формування ключових компетентностей є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі (школі, родині), різноманітних соціальних ситуаціях та обумовлюють формування ставлення до них.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами [2].

Тому про педагога як фахівця судять за рівнем сформованості у нього професійної компетентності – інтегральної якості особистості, що має зазначені складові й дозволяє фахівцеві найбільш ефективно та якісно здійснювати професійну діяльність, а також сприяє його саморозвитку і самовдосконаленню.

Список використаних джерел

1. Про повну загальну середню освіту. Закон України [електронний ресурс. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>].
2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) [електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>].
3. Державний стандарт базової середньої освіти затверджений постановою Кабінету Міністрів України від від 30 вересня 2020 р. № 898 [електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>].
4. Савченко О. А. Удосконалення професійної підготовки вчителів початкових класів. *Початкова школа*. 2001. № 7. С. 3 - 9.

Nataliia Kovalchuk,

Specialist of the first category, teacher of English and German, Lyceum of Sudydkiv, Sudydkiv, Khmelnytskyi region, Ukraine

PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE TEACHER IS ONE OF THE MAIN DIRECTIONS OF EDUCATION REFORM

Key words: State standard of education, professional competence, professional growth, professionalism.

Костенко Ростислав Валерійович,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-6022-6904>

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: підприємницька компетентність, педагоги, неперервна освіта

В умовах євроінтеграційних процесів та реформ в Україні все більшої актуальності набуває проблема розвитку підприємницької компетентності педагогів у системі неперервної освіти. Однією з найважливіших передумов стабільного функціонування ринкової економіки є високий рівень підприємницької компетентності молодого покоління. Педагогам відводиться визначальна роль у формуванні підприємницької компетентності здобувачів освіти, що вимагає постійного підвищення кваліфікації у цьому напрямку.

У професійних стандартах за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», «Вихователь закладу дошкільної освіти» [2], [3] підприємницька компетентність педагога вказана як загальна. В сучасних умовах ринкової економіки постає необхідність її розвитку у всіх педагогів для успішного здійснення професійної діяльності.

Як справедливо зазначає Н. Куриш, «підприємницька компетентність у педагогічних працівників наразі не сформована і в

умовах сучасних викликів реформування освітньої галузі покладається головним чином на інститути післядипломної педагогічної освіти, завданнями яких є забезпечення безперервності процесів формування й розвитку компетентнісно-грамотного вчителя» [1, с. 563]. Вчена досить вдало розглядає розвиток підприємницької компетентності у педагогів як «дворівневий показник, що включає економічну складову (вміти планувати свою професійну діяльність, володіти економічними знаннями та навичками при вирішенні різних життєвих ситуацій, бути фінансово грамотним і вміло планувати власний бюджет, користуватися фінансовими інструментами, оцінювати наслідки господарської діяльності людини на навколишнє середовище, раціонально використовувати ресурси та інше) та особистісну (вміти оцінювати свої сильні та слабкі сторони, працювати в команді, лідерські якості, гнучко підходити до прийняття рішень, діяти впевнено, передбачати ризики, вміло розпоряджатися своїм часом та інші)» [1, с. 559].

Вчені (М. Бачігалупо, П. Кампіліс, І. П'юні, Г. Ван ден Бранде) у структурі підприємливості викремлюють п'ятнадцять окремих компетентностей: виявлення можливостей; креативність; бачення; оцінювання ідей; етичне та обґрунтоване мислення; самосвідомість і самоєфективність; мотивація і наполегливість; мобілізація ресурсів; фінансова та економічна грамотність; мобілізація інших осіб; ініціативність; планування та управління, долання бар'єрів, пов'язаних із неоднозначністю, невизначеністю та ризиками; співпраця з іншими особами; навчання через досвід [5, с. 13-14].

На нашу думку, фінансова грамотність відіграє надзвичайно важливу роль у процесі здійснення підприємницької діяльності, тому у процесі розвитку підприємницької компетентності у системі неперервної освіти значну увагу необхідно приділяти саме формуванню фінансової грамотності педагогів, оскільки у педагогічних закладах вищої освіти цим питанням приділяється недостатня увага. Освітньо-професійні програми підготовки майбутніх вчителів та вихователів, як правило, не містять освітніх

компонентів фінансово-економічного напрямку, що зумовлює відсутність у багатьох педагогічних працівників сформованої підприємницької компетентності після закінчення педагогічних закладів вищої освіти. У такому випадку в системі неперервної освіти доводиться не просто розвивати вже набуті раніше знання, вміння, навички, фінансову грамотність, економічне мислення та інші важливі складові підприємницької компетентності, а й формувати у багатьох педагогічних працівників все це з самих початкових кроків. Значну увагу при цьому слід приділити базовим та основним компетентностям, визначеним у такому документі як Рамка фінансових компетентностей дорослого населення України [4], який було розроблено спільно Національним банком України, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Враховуючи той факт, що Рамка фінансових компетентностей є документом, який можна використовувати для розроблення програм фінансової освіти дорослого населення, у тому числі навчальних програм курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у контексті вирішення проблеми розвитку підприємницької компетентності педагогів є доцільним розробити і впровадити у практику підвищення їхньої кваліфікації у системі неперервної освіти окремі навчальні курси за кожним розділом вказаного документа: «Гроші та угоди», «Планування та управління фінансами», «Ризики та винагорода», «Фінансовий ландшафт», що є перспективами подальших досліджень та науково-методичної роботи у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Куриш Н.К. Розвиток підприємницької компетентності як однієї зі складових педагогічної майстерності вчителя Нової української школи. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2022. № 2(2). С. 555-556.
2. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20.

3. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»: Наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 № 755-21.
4. Рамка фінансових компетентностей дорослого населення України. URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Ukraine_Financial_Competence_Framework_Adults.pdf
5. Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN. 2016. 41 p. doi:10.2791/593884

Rostyslav Kostenko,

*doctor of pedagogical sciences, professor,
professor of the department of pedagogy and educational management
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine*

DEVELOPMENT OF TEACHER'S ENTREPRENEURIAL COMPETENCE IN THE SYSTEM OF CONTINUOUS EDUCATION

Key words: entrepreneurial competence, teachers, continuous education

Кошелева Наталія Геннадіївна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Дніпро, Україна*

<http://orcid.org/0000-0002-0380-3242>

https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=vGtfGFsAAAAJ&view_op=list_works&authuser=1
e-mail: cosheleva.natali@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: резильєнтність, педагоги, психотравма, психічне здоров'я.

Актуальність теми обумовлена складною ситуацією, в якій продовжують працювати українські педагоги в умовах повномасштабної війни, яка триває третій рік поспіль. Багато хто з учителів зазнав особистих важких втрат, опинився у статусі внутрішньо переміщеної особи, змушений працювати виключно

в онлайн-режимі, який не дає можливості живого спілкування і повноцінної підтримки один одного, відчуває самотність, невпевненість у завтрашньому дні, розгубленість та безпорадність. У шкільних класах навіть тих населених пунктів, які не знаходяться в небезпечній зоні, з'являються нові учні із родин переселенців, що значно змінює класний колектив. Часто це діти з важким психотравматичним досвідом, що на власні очі бачили жахи війни, пережили поранення чи загибель знайомих, рідних, близьких, руйнування власних домівок, усього колишнього життя. Інколи травми вчителів накладаються на травми учнів, якщо йдеться, наприклад, про колектив школи, який був змушений виїхати із зони активних бойових дій і натепер працює онлайн. До цього як у вчителів, так і в учнів та їхніх родин додаються проблеми особистої невлаштованості, складнощі у вирішенні побутових, фінансових та організаційних питань. Усе це призводить до негативних психоемоційних станів, що погано позначається на фізичному та психічному здоров'ї учасників освітнього процесу.

Тому актуальним стає питання щодо розвитку резильєнтності педагогів. У професійному стандарті шкільного вчителя зазначаються такі його компетентності, як: здатність до міжособистісної взаємодії та роботи в команді; здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності, мотивування людей; виявлення та розв'язання проблем (загальні), а також здатність визначати і враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів; сприяти розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; усвідомлювати особисті почуття та емоції, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; зберігати особисте психічне та фізичне здоров'я під час професійної діяльності тощо (спеціальні) [2]. Резильєнтність вчителя забезпечує ефективну реалізацію цих компетентностей, що є важливим як для самих педагогів, так і для учнів, оскільки діти в сьогоdnішній ситуації дуже потребують розуміння й підтримки з боку вчителів.

Резильєнтність можна розуміти як здатність особистості протистояти складним життєвим обставинам та знаходити ресурси

для відновлення після травмуючої або стресової події [1, с. 605]. Науковці пов'язують це поняття з такими явищами, як стресостійкість, життєстійкість, адаптивність, позитивність, толерантність, спроможність відновлюватися, особистісна ефективність, витривалість, ресурсність та ін. Резильєнтність розуміється як людська властивість або сукупність особистих якостей, яка забезпечує здатність особистості переживати стресову ситуацію, зберігати при цьому фізичне і психічне здоров'я і продовжувати здійснювати успішну діяльність та соціальну активність [3, с. 84–85]. Ознаками резильєнтності є: менталітет уцілілого (це свого роду життєздатність, вміння бачити себе таким, що витримає, виживе, і активно діяти для цього); ефективна емоційна регуляція; сильний внутрішній локус контролю; вміння раціонально вирішувати проблеми; позитивне самосприйняття та самоствавлення; вміння звертатися за підтримкою [1, с. 606].

Напрями розвитку резильєнтності педагогів можуть бути наступними. Це формування навичок: турботи про своє фізичне здоров'я; планування свого часу; самопомоги при стресі; формування ефективних копінг-стратегій та емоційного інтелекту; розвиток: адекватного самосприйняття, самоствавлення і самооцінки; навичок саморегуляції; прогнозування і планування; адаптивності; системи цінностей; проактивної поведінки та ін. Цілями є: розвиток у педагогів чітких уявлень про майбутнє і власні цілі; підвищення особистої ефективності та самооцінки; формування більш оптимістичних поглядів на життя, навичок управління стресовими і конфліктними ситуаціями, здатності навчатися й розвиватися не тільки у сфері своєї професії, але й розвивати особистісну психологічну компетентність. І це важливо, щоб педагог, у першу чергу, вмів дбати про власний емоційний стан, оскільки виснажений, зневірений вчитель нічим не зможе підтримати своїх учнів. Натомість педагог з розвинутою резильєнтністю зможе допомогти учням менш болісно переживати наслідки травмуючих подій, оскільки матиме в собі достатньо ресурсу для підтримки. Допомогу педагогам можуть надавати шкільні психологи: ознайомити вчителів зі складовими

резильентності; використовувати вправи і техніки для розвитку кожної з них; сформувані вміння застосовувати алгоритм розвитку позитивного (корисного) мислення; навчити знаходити свої сильні сторони і спиратися на них при визначенні стратегій поведінки, застосовувати ці навички для вирішення конкретних ситуацій. Корисними для розвитку резильентності педагогів є дихальні техніки, вправи на розслаблення, «заземлення», майдфулнес-практики, методи арт-терапії, тренінги особистісного зростання та запобігання професійному вигоранню тощо.

Отже, резильентність є важливою здатністю сучасних педагогів витримувати важкі ситуації, спричинені війною та її наслідками, та ефективно відновлювати свій психоемоційний стан і зберігати психічне здоров'я. Важливим результатом розвиненої резильентності педагогів є їхня спроможність надавати підтримку й допомогу учням, що зазнали психотравм через важкі життєві ситуації, оскільки вчителі дуже часто є першими в школі, хто стикається з проявами цих травм. Вважаємо, що це забезпечить більш сприятливі умови для подолання дітьми їхніх наслідків та відновлення і зміцнення психічного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Медянова О.В. та ін. Психологічна резильентність особистості в умовах війни. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 10 (28). С. 601-611.
2. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (затвердж. наказом Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736 від 23.12.2020 р.). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-601-611](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-601-611)
3. Цюман Т. та ін. Психологічні умови резильентності педагога в період воєнного стану. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*: зб. наук. праць. 2022. № 38(2). С. 83–89. URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.3813>

Natalia Kosheleva

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology,
Horlivka Institute for Foreign Languages of the State Higher Educational
Establishment «Donbas State Pedagogical University»,
Dnipro, Ukraine*

PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF TEACHERS' RESILIENCE IN WAR CONDITIONS

Key words: resilience, teachers, psychological trauma, mental health.

Кравчук Оксана Володимирівна,

*доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту*

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0001-6502-5856>

okskravth@gmail.com

МЕДІАОСВІТА У ФОРМУВАННІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛІВ

Ключові слова: медіаосвіта, інформація, компетентності, формування компетентностей, медіаграмотність

У сучасних умовах «медіаосвіта стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді, формуванні української ідентичності» [1, с. 5].

Функціонування та ефективність національної системи освіти визначають вчителі, їх схильності та особистісні риси, а також загальна кваліфікація і рівень професіоналізму. Якість педагогічної діяльності вчителя значною мірою визначає характер перебіг і результативність освітнього процесу. Незалежно від предмета, який викладається, вчитель має забезпечити всебічний розвиток учня та допомагати йому в конструюванні власних знань і заохочувати його до активного навчання. Специфіка роботи вчителя вимагає оволодіння багатьма компетенціями, які визначають ефективність його викладання та виховання, а також складають базовий контекст формування компетентності учнів. Як зауважила І. Сергієнко: «В цьому аспекті особливої уваги заслуговують питання підготовки майбутніх вчителів, діяльність яких сприяє кращій підготовці та адаптації дитини до життя в цьому суспільстві» [2, с. 183].

Компетентний учитель – це різностороння особистість, яка має загальну педагогічну освіту, здатна до міждисциплінарного викладання, сприймаючи пріоритетні теми сучасного світу.

Інформаційне суспільство є ознакою сучасної цивілізації. Динамічний розвиток медіа спричиняє те, що змінюється й візія сучасної освіти, яка має бути адаптована до мінливої соціальної реальності.

Медіа та їхнє значення для сучасної освіти є предметом аналізу багатьох дослідників, переважно педагогів, медіаекспертів, соціологів, психологів, які одностайно зауважують на тому, що медіа стали невід’ємним атрибутом людини у навчанні, а також у побуті чи на роботі. Медіа впливають на соціальну реальність та мають вплив на виховання та становлення особистості, особливо дітей та молоді.

Використання медіа та пов’язаних із ними інструментів є нормою в сучасному світі і головним чином у професійній діяльності. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології не становлять окремого простору активностей особистості, а є невід’ємним складником багатьох проявів життя, як от: освіта, повсякденні справи, фінанси, міжособистісні стосунки здоров’я, відпочинок, хобі, громадянська активність тощо.

Комп’ютер та Інтернет стають основним інструментом для отримання інформації та використання її в роботі чи навчанні. Ці зміни у житті необхідно розглядати та аналізувати також із соціальної точки зору, тобто у тісному зв’язку з освітою, яка безпосередньо є виразником проблем суспільства [3, с.6].

Відсутність розвитку медіакомпетентностей призводить до соціального відчуження, труднощів у функціонуванні особистості в сучасній реальності, яка наповнена вимогами та можливостями, пов’язаними із використанням Інтернету.

Тому у сучасній освіті зростає роль не лише самих засобів масової інформації, а й роль педагогів, які мають навчати і виховувати дітей та молодь у цій сфері. Медіа є не стільки передавачем інформації, скільки носієм конкретних соціальних,

етичних і культурних цінностей, незалежно від техніки їхньої передачі.

Діяльність педагога має бути зосереджена не лише на аналітичному та критичному здобутті знань, але й на підготовці учнів до сприйняття нових ситуацій і нових медіа та технологій, які ще розробляються. Вчителі повинні бути належним чином підготовлені до впровадження медіаосвіти, а для цього необхідно володіти компетентностями, що дозволяють використовувати медіа в освітньому процесі. Названі чинники вимагають нових компетенцій учителя: знання та вміння використовувати методи та техніки віртуального спілкування, розв'язувати проблеми з використанням онлайн-джерел, знань та інформації, співпраця у віртуальному робочому колективі, творче використання медіа.

Зі зростанням популярності дистанційного онлайн-навчання створюється нова модель стосунків учитель-учень, вони все більше стають «опосередкованими» стосунками: учитель-медіа-учень.

Сучасні цивілізаційні вимоги змушують до інноваційного освітнього мислення для успішного функціонування на ринку праці, який постійно змінюється.

Щоб орієнтуватися в новому «цифровому» світі учителю потрібні не лише технічні навички, а й глибоке розуміння можливостей, проблем, а іноді навіть етичних, пов'язаних із новими технологіями.

Імідж сучасного вчителя визначається тим, що він володіє навичками, необхідними для використання різноманітних медіа для досягнення поставленої мети.

Сучасна молодь вміє шукати інформацію в Інтернеті, але не знає, як оцінити її достовірність. Розвиток навичок критичного мислення, аналізу змісту повідомлень і розуміння складних повідомлень форми словесно-образної розповіді, оцінювання та створення медіаповідомлень є дуже важливою метою медіаосвіти. Сучасну комп'ютерну освіту слід розглядати разом із медіаосвітою, оскільки комп'ютер, підключений до Інтернету, є одним із найважливіших засобів масової інформації, а сам

Інтернет є середовищем, що містить інші засоби масової інформації [3, с. 16].

Завдання учителя – навчити молодь шукати інформацію в Інтернеті, аналізувати, оцінювати та синтезувати її, аналізувати факти, віднайти логіку їхнього поєднання і водночас створювати нові знання та ділитися ними з іншими.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдюнової, М. М. Слюсаревського. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ. 2016. 16 с.
2. Сергієнко І. Формування медіакомпетентності сучасного вчителя іноземної мови. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. [Том 2 № 2 \(101\)](#). С. 175- 191.
3. Morbitzer J. Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki. Kraków. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej. 2007. 380с.

Oksana Kravchuk,

*Doctor of Pedagogical Sciences
professor at the Department of Pedagogy and Educational Management
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

MEDIA EDUCATION IN THE FORMATION OF TEACHERS' KEY COMPETENCES

Key words: media education, information, competences, competence formation, media literacy

Муковіз Олексій Павлович,

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0001-9262-9209>
alexsmukovoz@gmail.com

ВПЛИВ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА РІВЕНЬ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: система дистанційного навчання; методична компетентність; експериментальна група; майбутні учителі

початкової школи; викладачі; педагогічний експеримент; дистанційне навчання; діагностика.

Основні вимоги до сучасного вчителя відображені у ключових нормативних документах, таких як Закони України «Про освіту» і «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна стратегія розвитку освіти України до 2021 року, а також у Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. У зв'язку з цим методична підготовка майбутніх учителів початкової школи та їх компетентнісний розвиток нерозривно пов'язані з їх здатністю до самостійної пізнавальної діяльності.

У своєму дослідженні ми оцінювали ефективність впровадження розробленої нами системи дистанційного навчання майбутніх учителів початкової школи [1] у розвитку їх методичної компетентності з урахуванням порівняльного методу наукового дослідження. Його суть полягає в порівнянні результатів констатувального етапу з формувальним під час педагогічного експерименту.

Одним з основних завдань нашого дослідження було експериментально перевірити вплив системи дистанційного навчання на розвиток методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Кількість учасників педагогічного експерименту залишалася незмінною, так само як і кількість респондентів, задіяних на констатувальному етапі (три експериментальні групи (ЕГ) – 960 осіб [2]).

Під час педагогічного експерименту було запроваджено:

1. Підсистему методичного розвитку організаторів дистанційного навчання, доступну за посиланням <https://sno.udpu.edu.ua>.

2. Навчально-методичну підтримку процесу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до дистанційного навчання за допомогою електронних навчальних курсів «Інформаційно-комунікаційні технології в початковій освіті» та «Основи дистанційного навчання в початковій освіті», доступних

за адресою <http://dls.udpu.edu.ua>. Респондентам експериментальної групи було запропоновано проходження цих курсів. У той же час, у контрольних групах використовувалася традиційна система навчання, включаючи стандартні курси, що не орієнтовані на дистанційне навчання..

3. Систему дистанційного навчання для майбутніх учителів початкової школи [1].

Освітній процес складався з трьох основних етапів: орієнтовна очна сесія, дистанційне навчання і підсумкова екзаменаційна сесія.

На етапі формування педагогічного експерименту застосовувалися аналогічні методи діагностики розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи, що використовувалися на етапі констатації (теоретична та педагогічна підготовка майбутніх учителів початкової школи до фахової діяльності) [2].

Маючи кваліметричні показники за методами діагностики виявлених рівнів розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи за діагностичними блоками, ми співвіднесли суми отриманих балів у відповідну складову компетентності із загальною кількістю набраних балів та перевели у відсотки, які було вираховано за формулою 1:

$$P = \frac{\sum_n}{\sum_m} \times 100\%, \quad (1)$$

P – рівень розвиненості методичної компетентності,

\sum_n – загальна сума балів,

\sum_m – максимальна сума балів.

Після цього було проведено аналіз результатів з метою визначення компонентів, які потребують більшої уваги. Для статистичного аналізу отриманих даних використовувалися електронні таблиці Microsoft Excel.

Проведений аналіз даних показує, що після впровадження відповідної моделі майбутні учителі початкової школи в експериментальних групах майже не мають низького рівня

теоретичної підготовки (у середньому 5,6 %). Проте зросла кількість студентів із достатнім рівнем (на 5,0 %) та високим (на 3,9 %).

Отримані результати свідчать про те, що учасники експериментальних груп краще засвоїли теоретичні знання, які є стійкими та комплексними. Крім того, зростання рівня достатньої та середньої теоретичної підготовки вказує на здатність майбутніх вчителів початкової школи свідомо використовувати свої професійні теоретичні знання, систематично проявляти самостійну пізнавальну діяльність, а це в свою чергу розширює їх педагогічний потенціал і спонукає до активного пошуку нових шляхів пізнання та осмислення інформації.

Статистичні дані, отримані під час вихідного та вхідного тестування за теоретичним блоком, переконливо підтверджують, що впроваджена нами система дистанційного навчання для майбутніх учителів початкової школи є дієвою.

Ще одним показником успішності нашої дослідно-експериментальної роботи є позитивні зміни в рівнях розвиненості методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи за педагогічним блоком. Схожу динаміку, що спостерігалася при аналізі теоретичного блоку, можна побачити й у педагогічній підготовці учасників експериментальних груп: високий рівень в середньому підвищився на 5,0 %, достатній – на 3,0 %. Майже відсутнім став низький рівень – 5,4 %.

Дані демонструють перевагу достатнього та середнього рівнів розвитку методичної компетентності серед студентів закладів вищої освіти у всіх визначених блоках. Це підтверджує ефективність впровадження розробленої нами системи дистанційного навчання для вчителів початкової школи. Отримані результати свідчать, що учасники експериментальних груп мають значно кращі можливості для практичного застосування та ефективної адаптації своїх знань та умінь у вирішенні конкретних педагогічних завдань. Це стосується порівняння, аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації та прогнозування. Зростання рівня педагогічної підготовки учасників експериментальних груп

свідчить про позитивні зміни у розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Вони проявляють здатність до перетворення професійного та життєвого досвіду на більш високому рівні, ніж просте репродукція.

Для остаточного підтвердження результативності експерименту необхідно порівняти дані експериментальних груп на констатувальному та формуальному етапах, використовуючи критерій Пірсона для теоретичного, педагогічного блоків та загального рівня розвиненості методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Емпіричні значення критерію для ЕГ 1 складають відповідно 19,25; 12,07; 16,11; для ЕГ 2 – 17,58; 18,78; 18,93; для ЕГ 3 – 18,84; 18,39; 19,47. Виявлені розбіжності між експериментальними та контрольними групами можна вважати значущими.

Це перевищує критичне значення $\chi^2_{кр.} = 7,81$ для ступеня свободи $\nu = 3$ та $\alpha = 0,05$.

Використання критерію Пірсона для порівняльного аналізу між отриманими та критичними значеннями за кожним з показників дозволило зробити висновок про ефективність впровадження розробленої системи дистанційного навчання для вчителів початкової школи. Це підтверджують результати педагогічного експерименту.

Список використаних джерел

1. Муковіз О., Веремієнко В., Мельничук В. Система дистанційного навчання вчителів початкової школи: теоретичні засади. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип.1. С. 85–93.
2. Муковіз О. Експериментальна перевірка рівня розвитку професійно-педагогічної компетентності вчителів початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць*. Умань, 2021. Вип. 1 (23). С. 42–50. DOI: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.1\(23\).2021.232756](https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(23).2021.232756).

Mukoviz Oleksii,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Department of Preschool and Primary Education*

*Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council,
Odesa, Ukraine*

**INFLUENCE OF THE DISTANCE LEARNING SYSTEM ON
THE DEVELOPMENT LEVEL OF METHODOLOGICAL
COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL
TEACHERS**

Keywords: distance learning system; methodological competence; experimental group; future primary school teachers; teachers; pedagogical experiment; distance learning; diagnostics.

Оре Ірина Володимирівна

*здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради,
м. Одеса, Україна*

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=oIy6hCYAAAAJ,alenirinaore10022018@gmail.com>

**ФЕНОМЕН КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Ключові слова: конкурентоспроможність, професійний саморозвиток, педагогічні працівники

У сучасному світі, де динаміка змін вимагає адаптації на кожному кроці, конкурентоспроможність трансформувалася з економічної категорії в універсальний принцип життя. Ця тенденція не оминає й освітню сферу, де вона набуває особливої ваги в контексті педагогічної діяльності в ЗЗСО. Забезпечення високого рівня конкурентоспроможності перетворюється на складне завдання, що охоплює не лише готовності вирішувати поточні завдання, але й здатності передбачення майбутніх змін та викликів.

Вивчення феномену конкурентоспроможності педагогічних працівників у сучасних умовах є актуальним, оскільки допомагає розкрити необхідні компетенції та компетентності, які дозволять педагогу не просто адаптуватися до сучасних вимог освітнього процесу та ринку праці, але й успішно конкурувати на ньому,

розвиваючи важливі професійні та особистісні якості. Різні аспекти конкурентоспроможності вивчали відомі зарубіжні (М. Портер, К. Прахалат, В. Хаєк, Дж. Хікс, Й. Шумпетер та ін.) та українські (Л. Антонюк, Д. Богиня, О. Гош, Л. Калініченко, М. Кизим та ін.) учені. Так, концепція конкурентоспроможності вперше введена М. Портером, як порівняльна перевага по відношенню до інших фірм, здатність суб'єкта ринкових відносин бути на ринку на одному рівні з наявними там аналогічними конкуруючими суб'єктами [3, с. 18]. В свою чергу, дослідники І. Бех, Н. Демчук, І. Зязюн підходять до конкурентоспроможності як до здатності особистості досягати поставлених цілей у різних, швидко мінливих освітніх ситуаціях завдяки володінню методами вирішення професійних завдань різного змісту й рівнів складності [1]. Разом з тим, сучасні наукові розвідки (О. Романовський, Л. Сергєєва) зосереджуються на аспектах формування та розвитку особистості в процесі навчання, підкреслюючи важливість конкурентоспроможності як здатності до неперервного професійного та особистісного зростання [3, с. 22]. Зокрема, В. Боднар зазначив, що конкурентоспроможність фахівця (яка забезпечується формуванням професійної компетентності) створює передумову для розвитку конкурентоздатності як особистісного утворення [3, с. 22]. Цікавою виступає думка Ю. Завалевського, який розглядає конкурентоспроможність як інтегративний комплекс особистісних рис і вмій педагога, необхідних в об'єктивно наявних умовах конкуренції [1].

Зауважимо, що конкурентоспроможність як одна з найважливіших категорій сучасності, має дуже широкий спектр вираження та може розглядатись з точки зору будь-якого об'єкта: біологічного, технічного, соціально-економічного. Узагальнюючими для всіх зазначених категорій є те, що вони відображають здатність та можливість: 1) вчасно й ефективно коректувати параметри своєї діяльності залежно від змін у зовнішньому середовищі; 2) підтримувати існуючих і створення нових конкурентних переваг; 3) досягати власних цілей через задоволення потреб споживача в

умовах динамічних змін конкурентного середовища в певний проміжок часу.

Дослідники психології розвитку феномен конкурентоспроможності розглядають як розвиток рефлексивної особистості педагога, який має новий стиль мислення, володіє нетрадиційними підходами до вирішення освітніх проблем, адекватно реагує в нестандартних навчальних, виховних, комунікаційних ситуаціях, здатен планувати та ефективно організовувати свою професійно-педагогічну діяльність. Не менш важливим виступає управлінський хист педагога, зокрема його здатність керувати освітнім процесом, вільно обирати найбільш придатні для учнівської аудиторії методи управління для того, щоб досягти найкращого результату навчання.

Прагматичні виклики сучасності передбачають ще один аспект конкурентоспроможності педагога – його здатність сформувати учня як конкурентоспроможну особистість, якій притаманне розуміння особистої відповідальності за власне життя та вміння ефективно реалізувати свій потенціал у реаліях сучасного суспільства [1].

Водночас, якість конкурентоспроможності педагога характеризується внутрішніми та зовнішніми суперечностями і визначається складною системою показників (соціальний престиж професії, фах, стаж, вікові дані працівника бюджет робочого та вільного часу, здатність забезпечити ефективну працю спеціалізація, основні тенденції оплати праці та пенсійного забезпечення тощо). Конкурентоспроможність педагогів включає їхню здатність створювати позитивний емоційний клімат в класі, заохочувати та мотивувати учнів, взаємодіяти з колегами, батьками та громадськістю, ефективно працювати в команді, виявляти лідерські якості та ініціативу в організації освітнього процесу та позакласних заходів. Саме такий педагог може конкурувати за краще навчальне навантаження, класне керівництво в певному класі, сумісництво, комфортний розклад занять тощо.

Відтак, для виявлення особливостей конкурентоспроможності сучасного педагога важливо з'ясувати, якого саме фахівця чекають

у сучасній школі. А саме, потрібно враховувати потреби та думки учнів, батьків, менеджерів освіти, колег, майбутніх роботодавців, викладачів ЗВО та суспільства в цілому [1].

Таким чином, конкурентоспроможність педагогічних працівників ЗЗСО є багатовимірним феноменом, який полягає у здатності відповідати та перевершувати вимоги освіти, мати високу кваліфікацію, глибокі знання та вміння, передавати ці знання учням, постійно розвивати свої професійні навички, використовувати інноваційні методики навчання, володіти цифровими технологіями та бути готовими адаптуватися до швидко мінливих умов та вимог сучасності.

Список використаних джерел

1. Завалевський Ю. І. Особливості конкурентоспроможності сучасного вчителя. Народна освіта. 2015. № 3 (27). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3695.
2. Мешко Г. М. Управління професійним розвитком учителів у закладі загальної середньої освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 1 (52). С. 110–114.
2. Сергеева Л. М., Стойчик Т. І. Конкурентоздатність як умова професійного становлення фахівців : монографія. Дніпро : Журфонд, 2020. 181 с.

Науковий керівник: **Стрельбицька Світлана Михайлівна**, кандидат педагогічних наук (PhD), старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Iryna Ore,

*applicant for higher education of the second (master's) level
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine*

alenirinaore10022018@gmail.com

THE PHENOMENON OF COMPETITIVENESS OF PEDAGOGICAL STAFF IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Key words: competitiveness, professional self-development, pedagogical staff

Терещенко Анастасія Іванівна,

здобувач другого (магістерського) рівня

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

vesperialmoon@gmail.com

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Ключові слова: розвиток, професійний розвиток, педагогічні працівники, європейський досвід.

Модернізація змісту української освіти, оновлення дидактичних систем, педагогічних технологій, методик, практичне впровадження інноваційних форм організації освітнього процесу, розроблення критеріїв оцінювання освітніх та управлінських процесів актуалізують необхідність оновлення підходів до управління процесом професійного розвитку педагогічних працівників, зокрема з точки зору особистісних цілей та соціальних вимог, а також розробки відповідних методичних рекомендацій. Тому важливим джерелом для визначення стратегічних векторів реформування української системи неперервної педагогічної освіти можна вважати вивчення й аналіз закордонного досвіду організації професійного розвитку педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти [4, с. 110].

Вивченням європейського досвіду у сфері професійного розвитку педагогічних працівників займалися Н. Авшенюк, О. Антоненко, О. Берегова, Ю. Гришук, К. Денек, Ю. Кобюк, Й. Кужма, О. Огієнко, Н. Постригач, Т. Прибора, О. Старостіна та ін.

Звертаючись до європейських освітніх практик, О. Берегова наголошує, що ключова роль у професійному розвитку педагогічних працівників відведена інтегрованій моделі освітньої діяльності; професійній майстерності; впровадженню інформаційно-комунікативних технологій; підготовці до умов комунікації в полікультурному освітньому середовищі; взаємозв'язку теоретичних та практичних компонентів

навчальних дисциплін; успішному переходу від педагогічної освіти до професійної діяльності [2, с. 398].

Слід зазначити, що далеко не всі країни Європи мають розроблений і затверджений професійний стандарт вчителя. До прикладу Велика Британія та Чехія впровадили «професійний стандарт вчителя» (teacher professional standards). В рамках реалізації професійного стандарту чеських педагогів використовується чотирирівневий підхід до набуття професійної кваліфікації (вчитель-початківець, самостійний вчитель, видатний вчитель, зразковий вчитель) з урахуванням етики професійної поведінки, самовизначення вчителя в освітньому середовищі, комунікації з усіма учасниками освітнього процесу [7]. Також при закладах освіти Чехії функціонують методичні кабінети, що сприяють обміну досвідом та підвищенню кваліфікації вчителів. У процесі професійного розвитку найбільша увага приділяється формуванню наступних компетенцій: знання дисципліни, яку викладає педагог, дидактики і психодидактики, педагогіки, діагностики, комунікативні, управлінські та соціальні.

Стандарти професійної підготовки педагогічних працівників Норвегії та Фінляндії враховують вимоги до професійних компетентностей випускників педагогічних програм, їхню атестацію і сертифікацію, внутрішню потребу до постійного професійного саморозвитку [1]. Відмітимо, що оновлення професійних стандартів в різних країнах відбувається по-різному: в одних чітко вказані терміни (кожні 3-5 років), в інших – оновлення відбувається спонтанно, на підставі громадських або урядових ініціатив.

Своєю чергою, Польща на державному рівні прийняла документ («Карта вчителя»), що висвітлює статус вчителя, інформацію про підвищення кваліфікації та передбачає ступені професійного розвитку (учитель-стажер, контрактний учитель, штатний учитель, заслужений учитель, почесний професор освіти). Для здобуття найвищого кваліфікаційного рівня вчителю необхідно мати вищу педагогічну освіту, конкретний педагогічний стаж, позитивну характеристику та успішно складений іспит

[3, с. 63]. Організація професійного розвитку польських педагогів здійснюється за рахунок участі у педагогічних семінарах, лекціях, обміну практичним досвідом з колегами, самостійного вивчення фахової літератури. Водночас підвищення кваліфікації забезпечують також закріплені на законодавчому рівні заклади освіти.

Варто звернути увагу на те, що педагогічний працівник без ступеня «магістр» має право викладати лише предмети вузької спеціалізації в середній школі або ліцеї, за умови проходження додаткової підготовки. В той час як педагог з дипломом ступеня «магістр» може працювати в закладах освіти будь-якого типу.

Досліджуючи тенденції розвитку педагогічної освіти Італії, Н. Постригач підкреслює, що освітня політика цієї країни ставить в пріоритет професійний розвиток педагогів, який своєю чергою покращує рівень досягнень учнів. Більш того, під час підвищення кваліфікації практичний досвід перетворюється у важливий ресурс для покращення рівня якості освіти у майбутньому. Тому головним аспектом саморозвитку є модернізація освітніх моделей [5]. Разом з тим О. Старостіна вважає, що досвід Великої Британії стане перспективним для України у впровадженні п'ятирівневої програми підвищення професійної кваліфікації, яка включає такі категорії: педагог-початківець, просунутий вчитель, фахівець, знавець, експерт. Особлива увага відводиться саме вчителям-початківцям, бо серед них можуть бути педагоги, які ще не мають досвіду роботи в закладах освіти або тривалий час не працювали за фахом. Впродовж першого року своєї діяльності молодому спеціалісту потрібно проходити оцінювання, отримувати сертифікати та співпрацювати з досвідченими педагогами-наставниками. Підвищення кваліфікації здійснюється безпосередньо в закладі освіти або організовується на базі вищої школи [8].

Також слід звернути увагу на досвід професійного розвитку в закладах освіти Німеччини, через впровадження інноваційних форм удосконалення компетентностей педагогічних працівників: «Модель безперервного тренінгу» – програма базується на

виявлені конфліктних ситуацій на ранніх стадіях та практичному відпрацюванні технологій конфлікт-менеджменту; «Гамбурзька модель» – опирається на прагматичний підхід та задоволенні власних потреб того, хто навчається; «Супервізія» – це інструмент професійної підтримки та консультування в рамках здійснення методичного супроводу; секвенції – процес навчання в умовах поєднання безперервного професійного самовдосконалення з щоденною діяльністю в закладі освіти [6].

Таким чином, значний науковий інтерес становлять прогресивні здобутки країн, що демонструють високий рівень професійної підготовки педагогічних працівників, відповідно до світових стандартів. Тому вивчення та аналіз європейського досвіду підвищення компетентності педагогічних працівників відкриває нові можливості для модернізації системи неперервної педагогічної освіти України в умовах її адаптації до вимог європейського освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Авшенюк Н. М., Кобюк Ю. М., Огієнко О. І. Механізми забезпечення якості педагогічної освіти в Австралії, Великій Британії, США : метод. рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 109 с.
2. Берегова О. А. Міжнародний досвід професійного розвитку педагогічних працівників. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 397-401.
3. Гришук Ю. В. Розвиток педагогічної освіти у Республіці Польщі : теоретичний аспект. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 1. С. 61-74.
4. Муқан Н. Дослідження професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл у системах неперервної педагогічної освіти Великої Британії, Канади, США. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2012. № 3 (13). 2012. С. 110-116.
5. Постригач Н. О. Розвиток педагогічної освіти в Греції, Італії та Іспанії (кінець ХХ – початок ХХІ століття): тенденції та перспективи: монографія. Київ; Тернопіль: Терно-граф, 2019. 424 с.
6. Прибора Т. Особливості підвищення кваліфікації вчителів в Німеччині. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки*. 2015. Вип. 135. С. 176-179.
7. *Стандарт у питаннях і відповідях : офіційний сайт Міністерства освіти, молоді та спорту Чеської Республіки. URL:*

<https://www.msmt.cz/standarducitele/standard-v-otazkach-a-odpovedich>
(дата звернення: 27.03.2024).

8. Старостіна О. Удосконалення вітчизняної системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з урахуванням досвіду Великої Британії. *Вісник національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2018. № 13. С. 92-100.

Науковий керівник: Воронова С. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Anastasia Tereshchenko,

Master's Degree Applicant

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS: EUROPEAN EXPERIENCE

Keywords: development, professional development, teaching staff, European experience.

Федорова Анжела Олексіївна,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

anzh9691@gmail.com

КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: комунікативні якості; професійно-педагогічна комунікативність; вербальна та невербальна комунікація; емпатія; взаєморозуміння.

Комунікативний аспект професійної діяльності вчителя є визначальним для успішного розв'язання педагогічних завдань. В процесі педагогічної діяльності відбувається педагогічна комунікація з учнями та їх батьками, з колегами та адміністрацією. Комунікативні якості вчителя, як особистості, відіграють важливу роль у встановленні ефективної взаємодії та співпраці між усіма учасниками освітнього процесу. Ефективне управління розвитком

комунікативних якостей вчителя допомагає створити позитивне освітнє середовище, покращує якість навчального процесу та сприяє професійному зростанню педагогів.

Одним з ключових аспектів комунікативних якостей особистості є вміння ефективно, чітко, структуровано висловлювати свої думки та ідеї. Це включає в себе не лише здатність чітко та зрозуміло формулювати свої думки у вербальній формі, але й вміння використовувати різні стилі комунікації залежно від ситуації та аудиторії.

До комунікативних якостей особистості відносяться і навички невербальної комунікації. Міміка, жести, поза та інші елементи невербального спілкування можуть передавати суттєву інформацію про настрій вчителя, його ставлення до уроку та учнів. Тому важливо, вміти контролювати свою невербальну поведінку та намагалися зробити її якомога сприятливішою для створення продуктивної атмосфери в класі.

Уміння слухати є також важливою складовою комунікативних якостей особистості. Людина, яка проявляє зацікавленість до думок та почуттів інших, демонструє емпатію та вміє створювати сприятливу атмосферу для вільного обміну ідеями, має зазвичай високий рівень комунікативних якостей. Головна мета вчителя полягає у створенні на уроці такого простору для спілкування, що дає змогу забезпечити ефективну комунікацію.

Крім того, до важливих аспектів комунікативних якостей особистості можна віднести вміння будувати відносини з іншими людьми. Люди з високим рівнем комунікативних якостей зазвичай є відкритими до спілкування, вміють вирішувати конфліктні ситуації, впевнені в собі.

Одним з ключових аспектів комунікативних якостей вчителя є його здатність ефективно висловлювати свої думки та ідеї. Вчителю необхідно вміло комунікувати з учнями, використовуючи доступну їм мову та стиль мовлення. Дуже важливо вміти пояснювати складні поняття простими та

зрозумілими словами, а також використовувати різні методики навчання, щоб краще донести матеріал до учнів [3].

Не менш важливою є здатність вчителя створювати позитивну та доброзичливу атмосферу в класі. А для цього необхідно проявляти гнучкість та толерантність у ставленні до різних учнів, вміння вирішувати конфліктні ситуації, стимулювати ініціативу та творчість здобувачів освіти, підтримувати співробітництво та взаємоповагу в класному колективі.

Сьогодні відбувається перехід від суб'єкт-об'єктної до особистісно орієнтованої парадигми освіти, яка акцентує увагу на проблемі педагогічного спілкування. Необхідність активного діалогу, спонукання до обміну думками та враженнями стають ключовими у професійній педагогічній діяльності. Одним із основних компонентів Нової української школи є педагогіка партнерства. Співпраця між усіма учасниками навчального процесу сприяє створенню умов для формування ініціативності, креативності, відповідальності у кожного учня з урахуванням його індивідуальних можливостей [1].

Важливою складовою професійно-педагогічної комунікативності є здатність вчителя співпрацювати з батьками учнів. Сучасний вчитель відкритий до спілкування, вміє чітко та зрозуміло пояснювати батькам актуальні питання навчання та виховання дитини, а також вміє шукати спільні шляхи вирішення проблем та покращення навчального процесу.

Професійно-педагогічна комунікативність вчителя включає також взаємодію з колегами та адміністрацією закладу. Важливо, щоб учитель був відкритим до обміну досвідом та ідеями з колегами, вмів критично оцінювати свою роботу та шукати шляхи її вдосконалення. Також важливо вміння ефективно співпрацювати з адміністрацією школи, виконувати встановлені норми та вимоги, а також долучатися до колективного прийняття рішень щодо організації навчального процесу [2].

Отже, професійно-педагогічна комунікативність вчителя визначається його здатністю ефективно спілкуватися з учнями, батьками, колегами та адміністрацією закладу. Вона передбачає як

вербальне, так і невербальне спілкування, а також здатність створювати позитивну атмосферу в класі та забезпечувати взаєморозуміння та співробітництво з усіма учасниками навчального процесу. Ці навички та вміння є важливими для успішної професійної діяльності вчителя та впливають на якість освіти та виховання молодого покоління.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності. Житомир: ЖДУ, 2023.15 с.
2. Михайлова О. В. Комунікативні якості вчителя: теорія і практика. Київ: Освіта, 2005. 184 с.
3. Павленко О. П. Професійно-педагогічна комунікативність вчителя: сутність, структура, умови розвитку. Київ: Педагогічна думка, 2012. 351 с.

Angela Fedorova,

Student Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

COMMUNICATIVE CHARACTERISTICS OF THE TEACHER'S MANAGERIAL POTENTIAL LAY THE FOUNDATION FOR THE SECONDARY EDUCATION

Keywords: communicative skills, professional and pedagogical communication skills, verbal and non-verbal communication, empathy, mutual understanding

Філатова Ганна Володимирівна,

*кандидат філологічних наук,
заступник директора з навчально-виховної роботи,
Ізмаїльська гімназія № 8 з початковою школою Ізмаїльського району
Одеської області,
м. Ізмаїл, Україна*

<https://orcid.org/0009-0001-5080-8281>

https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=4g5QF0MAAAAJdist_edu@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЯК ВИМОГА ЧАСУ ТА ДЕРЖАВИ

Ключові слова: інклюзивна компетентність

Сьогодні Україна активно здійснює цілеспрямовані кроки для створення максимально сприятливих умов для інтеграції та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами (далі - ООП). В освітній простір активно впроваджується інклюзивне навчання, за якого кожна дитина незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не відрізнятиметься від освіти здорових дітей. Безперечно, в таких умовах інклюзивної освіти значно розширюються функції соціально-педагогічної діяльності вчителя. Він, крім безпосереднього навчання та виховання, допомагає дітям з ООП соціалізуватися та увійти в соціальну структуру суспільства. Водночас, здійснюючи різні види робіт та організовуючи спільну діяльність дітей з різними видами порушення із здоровими однолітками, вчитель інклюзивного класу допомагає задовольнити потреби дитини адаптуватися до нових умов освітнього соціального середовища, в якому з повагою ставляться до їхніх відмінностей, результатом чого є позитивна динаміка оволодіння знаннями, уміннями та навичками пізнавальної діяльності.

Очевидним є факт, що така специфіка соціально-педагогічної діяльності вимагає підвищення компетентності педагогів, адже лише сформовані психолого-педагогічні та методичні компетентності вчителів, розуміння ними ідей інклюзії та готовність до роботи в умовах інклюзивного навчання є передумовою ефективного та успішного впровадження основних положень та ідей інклюзивного навчання в заклади загальної середньої освіти. Створений інклюзивний освітній простір може бути ефективним лише за відповідного рівня професійної компетентності педагогів.

У зв'язку з цим держава на законодавчому рівні закріплює якісно нові вимоги до особистості вчителя, його професійної діяльності.

Зокрема, у 2020 році був затверджений Професійний стандарт вчителя, в якому окреслено основні вимоги до професійних компетентностей вчителя – того синтезу знань, умінь та навичок, які необхідні йому для успішного здійснення соціально-педагогічної

діяльності. Серед 15 професійних компетентностей виокремлено інклюзивну компетентність, яка передбачає: 1) здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; 2) здатність до педагогічної підтримки осіб з ООП; 3) здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів. Зокрема, вчитель повинен знати та вміти застосовувати принципи й стратегії універсального дизайну та розумного пристосування для забезпечення доступності здобуття освіти, здійснювати необхідні адаптації/модифікації в освітньому процесі відповідно до особливих освітніх потреб учнів, використовувати в роботі з учнями матеріали, пристрої та обладнання (за потреби) для задоволення їхніх індивідуальних потреб у навчанні, особистісному та фізичному розвитку, застосовувати власні педагогічні прийоми роботи, розробляти завдання для їх оцінювання з урахуванням ІПР та ІНП, проєктувати та застосовувати особисто створені матеріали тощо [3].

Враховуючи вимоги вказаного стандарту, Державна служба якості освіти та її територіальні органи як уповноважений державою орган із забезпечення якості освіти (стаття 67 Закону України «Про освіту») при здійсненні інституційного аудиту закладів освіти, оцінюючи інклюзивний освітній простір закладу освіти, вивчає й педагогічну діяльність педагогічних працівників. Так, серед критеріїв, індикаторів оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти (додаток 1 до наказу № 17 від 09.01.2019 р. зі змінами) визначено критерій 1.3.2. *«У закладі освіти застосовуються методика та технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (у разі потреби)»* та індикатори 1.3.2.2. *«У закладі освіти забезпечується корекційна спрямованість освітнього процесу»* та 1.3.2.3. *«Педагогічні працівники застосовують форми, методи, прийоми роботи з дітьми з особливими освітніми потребами»*. Під час спостереження за проведенням навчального заняття вивчається

організація роботи вчителя з учнями з ООП: чи використовуються вчителем методики роботи з дітьми з ООП, якщо такі є у класі (спеціально розроблені завдання, допоміжні (спеціальні засоби корекції) та дидактичні матеріали тощо), наскільки вони використовуються, чи співпрацює вчитель із асистентом вчителя, чи простежується (у разі потреби) адаптація/модифікація навчального змісту та/або адаптація часу, відведеного на виконання завдання/вправи, чи планується робота на уроці з урахуванням індивідуальних потреб учнів з ООП, чи відповідає темп заняття індивідуальним можливостям таких учнів, чи комфортно почувається дитина з ООП під час проведення навчального заняття, наскільки вона залучена до роботи та співпраці із іншими учнями класу [1, Додаток 10].

Зазначене вище підтверджує, що першочерговим завданням і стратегічною метою професійної освіти на сьогодні стає формування інклюзивної компетентності у педагогів як складника їх професії, а актуальність підготовки педагогів, які є компетентними в умовах освітнього середовища, набуває нового значення. Стаття 51 Закону України «Про повну загальну середню освіту» передбачає у загальній кількості академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника протягом п'яти років, яка оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, не менше 10 відсотків, спрямованих на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з учнями з ООП [2, стаття 51]. А стаття 9 цього ж закону наголошує на важливості методичної компетентності у галузі інклюзивної освіти, адже передбачає, що рівний доступ до здобуття повної загальної середньої освіти забезпечується, окрім іншого, шляхом: 1) викладання навчальних предметів (інтегрованих курсів) способами, що є найбільш прийнятними для осіб відповідного віку, у тому числі шляхом адаптації/модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з ООП; 2) використання розвиваючих засобів і методів навчання, що враховують особливі освітні потреби учнів та сприяють

успішному засвоєнню змісту навчання і розвитку дитини [2, стаття 9].

Таким чином, необхідність формування інклюзивної компетентності вчителя є тенденцією сучасного розвитку освіти. Лише за умови сформованої інклюзивної компетентності вчитель зможе ефективно здійснювати власну професійну діяльність в умовах спільного навчання та виховання дітей з ООП та їх нормативними однолітками й відповідати тим новим функціям та вимогам, які пред'являє до нього та його діяльності держава.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти : Наказ Державної служби якості освіти України від 29 березня 2021 р. № 01-11/25 URL: <https://sqe.gov.ua/law/pro-zabezpechennya-provedennya-institutiv/>
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 р. № 463-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20/ed20240324#Text>
3. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: затв. наказом М-ва розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

Hanna Filatova,

*Candidate of Sciences in Philology, deputy headmaster,
Odessa region Izmail district Izmail Gymnazium № 8 with Primary School
Odesa, Ukraine*

FORMATION OF TEACHER'S INCLUSIVE COMPETENCE AS A REQUIREMENT OF THE TIME AND THE STATE

Key words: teacher's inclusive competence

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

Дерябіна Світлана Василівна,

*старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

ORCID: 0000-0001-9181-0882

svetlanaderyabina123@gmail.com

Нікітченко Регіна Іванівна,

*методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної
освіти кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

ORCID: 0000-0002-4041-7666

regina_work@ukr.net

Чешенко Олена Іванівна,

*методист науково-методичної лабораторії природничо-математичної,
інформатичної та STEM-освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

ORCID: 0000-0002-1177-9182

jchenko-e@ukr.net

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ

Ключові слова: штучний інтелект, освітній процес

Штучний інтелект (ШІ) стає неодмінною частиною нашого сучасного світу, впливаючи на різні сфери нашого життя, від медицини до транспорту, від виробництва до комунікацій. Поступово ШІ проникає в сферу освіти, відкриваючи перед педагогами нові можливості та перспективи, робить освітній процес більш персоналізованим, ефективним, захоплюючим, покращує сприйняття, розуміння та засвоєння навчального матеріалу. Водночас цифрові технології не замінюють учителя, а доповнюють його. Формуючи власну стратегію впровадження/використання новітніх інструментів на основі ШІ, вчителю варто оцінити весь спектр можливостей нейромереж, щодо змішування, гейміфікації, адаптації, інтеграції освітнього контенту.

Заглиблюючись у світ інтелектуальних систем та програм, проаналізувавши різноманітні інструменти, пропонуємо розглянути їх можливості, як саме вони можуть змінити та вдосконалити освітній процес.

Питанням використання штучного інтелекту в освіті приділяється достатньо уваги зарубіжними науковцями: Beverly Park Woolf (Беверлі Парк Вулф), Carolyn Rose (Керолайн Розе), Peter Norvig (Пітер Норвіг), Ryan Baker (Раян Бейкер). Теоретичною основою з даного питання є наукові праці українських учених, які у своїх дослідженнях вбачають майбутнє для розвитку науки та освіти: особливості використання штучного інтелекту в освіті (І. Візнюк, Н. Буглай, Л. Куцак, А. Поліщук, В. Киливник) [1], вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання (К. Певень, Н. Хміль, Н. Макогончук) [5], вплив штучного інтелекту на сучасне мистецтво (В. Волинець) [2].

На думку О. Панухник, впровадження технологій ШІ в освітній процес сприяє розширенню доступу до можливостей навчання, збільшенню індивідуального досвіду отримання знань, оптимізації методів, стратегій для досягнення очікуваних результатів [4, с. 209]. Спираючись на аналіз та узагальнення автора щодо переваги використання штучного інтелекту в системі освіти, можемо виділити: адаптивність (контент, LMS, цифровий інструментарій), персоналізація (маршрутизація руху), гейміфікація (динаміка, компоненти, механіка) тощо.

Як свідчать результати «Всеукраїнського дослідження перспектив ШІ в освіті», проведеного в рамках проекту Projector та Малої академії наук України за підтримки дослідницької компанії Factum Group Ukraine та інформаційної підтримки дослідження Міністерства освіти і науки України (вересень – жовтень 2023 р.), вчителі та учні все більше знайомляться з AI-технологіями, краще їх опановують, позбуваються певних побоювань і стереотипів, готові до нових цікавих рішень [3].

Пропонуємо розглянути можливості використання ШІ в освітньому процесі як дієвого інструменту в діяльності педагогів у створенні освітнього контенту:

Canva – це онлайн-сервіс для створення графіки та дизайну, який використовує штучний інтелект для автоматичного підбору кольорів, шрифтів, елементів дизайну. Містить функцію «Magic Resize» (для зміни розміру);

Stable Diffusion – генерація 3D об'єктів, генерація музики та звукових ефектів високої якості;

Magenta Studio – набір інструментів музичної творчості, створених на основі моделей Magenta з відкритим кодом, які використовують передові методи машинного навчання для створення музики, експериментувати з музикою та візуальним мистецтвом через алгоритми генерації;

IBM Watson Education – інструменти для персоналізованого навчання, оцінювання та аналітики;

Copilot – застосунок можна завантажити як додаток або користуватись в браузері. Зручно генерувати світлини та створювати прототипи під задану техніку;

Beatoven – використовує передові методи створення музики, відео, подкастів та ігор;

Bedtimestory – можливість створювати персоналізовані історії за власним сценарієм, стилем тощо;

Snapedit – редактор фотографій з використанням штучного інтелекту, який надає дивовижні інструменти для легкого виправлення зображень;

Google AI – пропонує ряд інструментів, які можуть бути інтегровані в освітній процес, наприклад, AutoML для машинного навчання, а також різні API для розпізнавання мови та зображень тощо;

ChatGPT – може дати відповіді на ваші промти (запити), підкинути ідею, вигадати приклади завдань, написати вітання, створити таблицю, намалювати, нагадати про методи викладання, знайти необхідну інформацію, тощо.

Пропонований перелік інструментів штучного інтелекту надає вчителю та учням можливість модифікувати, експериментувати, генерувати/візуалізувати ідеї, створювати власні унікальні стилі, бренди. отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Перспективою подальшого розвитку в даному напрямку вбачаємо створення практичного кейсу з використання інструментів ШІ в освіті.

Список використаних джерел

1. Візнюк І. М., Буглай Н. М., Куцак Л. В., Поліщук А. С., Киlivник В. В. Використання штучного інтелекту в освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Випуск 59. 2021. С.

- 14-22. DOI: 10.31652/2412-1142-2021-59-14-22. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/3031/2458>.
2. Волинець В. Вплив штучного інтелекту на сучасне мистецтво: можливості та виклики. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2023. Том 6 № 1. С. 21-31. DOI: 10.31866/2617-796X.6.1.2023.283933. URL: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/283933/278282>.
 3. Всеукраїнське дослідження використання ШІ у шкільній освіті: *Дослідження ініційоване Projector Creative & Tech Institute та Малою академією наук України (МАН) за підтримки дослідницької компанії Factum Group*. (вересень – жовтень 2023 р.). 59 с. URL: <https://znayshov.com/News/Details/vseukrainske-doslidzhennia-vykorystannia-shi-u-shkilnii-osviti>.
 4. Панухник О. Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. *Галицький економічний вісник*. <https://galicianeconomicjournal.com>, № 4 (83) 2023. С. 202-211. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42652/2/GEJ_2023v83n4_Panukhnyk_O-Artificial_intelligence_202-211.pdf.
 5. Певень К., Хміль Н., Макогончук Н. Вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання: аналіз технологій для забезпечення ефективності індивідуальної освіти. *Перспективи та інновації науки*, (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2023. № 11(29). С. 306-316. DOI: 10.52058/2786-4952-2023-11(29)-306-316. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/5496/5527>

Svitlana Deriabina,

senior teacher of the department of teaching methods and content of education

*Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine*

Regina Nikitenko,

senior teacher of the department of teaching methods and content of education

*Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine*

Olena Cheshenko,

methodologist of the department of teaching methods and content of education

*Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine*

OPPORTUNITIES FOR USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS IN THE ACTIVITIES OF EDUCATORS

Key words: artificial intelligence, education

Керізь Алла Владиславівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
наукового інституту педагогіки і психології
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка,
м. Одеса, Україна
keriz@ukr.net
svitlana.tuntueva@gmail.com

ТРЕНІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: компетентність, компетенція, тренінг, педагоги ЗДО, особистісні якості

Динамічні зміни в економічному, політичному та соціальному житті країни створюють потребу в професіоналах, які вміють пристосовуватись до мінливого середовища та ефективно вирішувати складні завдання. Зважаючи на те, що в сучасній педагогіці найефективнішими формами, методами, технологіями, прийомами, засобами навчання і виховання визнані інтерактивні, вважаємо, що тренінгові технології є ефективними у формуванні професійної компетентності фахівців дошкільної освіти.

Саме ця форма організованого інтенсивного психологічного впливу сприяє ефективному подоланню стресів, регуляції емоційних станів, необхідних для усвідомлення своїх можливостей, допомагає навчитися об'єктивно оцінювати проблемні ситуації в роботі з дітьми та їх родинами і розвивати існуючі ресурси. Зараз тренінги користуються популярністю у Європі та США. Проте в Україні процес поширення тренінгової роботи з педагогами закладів дошкільної освіти недостатньо розвинутий.

Тренінг – це активний метод отримання нової інформації, теоретичних знань людиною з практичною перевіркою запропонованих умінь та навичок у безпечному середовищі. Психологічний вплив, заснований на активних методах групової роботи, надає змогу особистості свідомо переглянути власні сформовані погляди й уміння у сфері спілкування, відпрацювати

форми взаємодії з іншими людьми, вирішувати складні та конфліктні ситуації.

Мета будь-якого тренінгу полягає не в аналізі та інтерпретації проблем особистості, задля подальшого їх усунення або зміни мотивації поведінки, а в активному, свідомому навчанні бажаної поведінки. Як вважає І. Бех, тренінг має бути взагалі складовою підготовки спеціалістів різного профілю, адже цей вид діяльності здійснює вплив на особистість, сприяючи підвищенню емоційної стійкості та формуванню критичного мислення [1, с. 154-157].

Суттєвою перевагою тренінгу є те, що він створює безпечну обстановку і дає можливість вчитися без хвилювання стосовно неприємних наслідків, які можуть виникнути у випадку прийняття неправильного рішення. Висока ефективність тренінгової технології є результатом того, що на занятті створюються комфортні умови, цінується позиція й знання кожного учасника, є можливість вчитись виконуючи практичні дії, можна ділитися власним досвідом, а помилки не призводять до негативних наслідків. Тренінг слід розглядати як цілеспрямовану та інтенсивну підготовку до більш активного та повноцінного життя у суспільстві [3, с. 204-206]. Отже, соціально-педагогічний тренінг забезпечує просоціальний вплив на особистість та сприяє гармонійному її розвитку.

Педагогічний тренінг ми визначаємо як засіб впливу на особистість педагога, орієнтований на застосування активних методів групової педагогічної діяльності з метою розвитку професійної компетентності, формування навичок конструктивної поведінки, відпрацювання системи вправ (організаторських, комунікативних, гностичних, перцептивних та ін.).

Основними завданнями, які вирішуються під час організації педагогічного тренінгу є такі:

- розвиток умінь і навичок виконання різних видів педагогічної діяльності у стандартних і нестандартних навчально-виховних ситуаціях;
- формування умінь організації позитивної міжособистісної взаємодії у спільноті дітей і батьків, педагогічного колективу;

- розвиток умінь критичного і творчого мислення у процесі вирішення професійних завдань;
- розвиток умінь аналізу і вибору педагогічних дій у навчально-виховних ситуаціях;
- набуття навичок роботи у команді.

Методами активного навчання, які застосовуються у тренінгу є лекція (як метод навчання); структурована або керована дискусія; розбір кейса або кейс-стаді; рольова гра (моделювання професійної діяльності, де студенти грають ролі спеціалістів); робота в командах над завданнями, які поставлені перед учасниками тренінгу; презентація організації, послуги, самопрезентація; аналітичні вправи; ігри - симуляції, імітаційні ігри; фрагменти ділових ігор; відео демонстрації і відео аналіз поведінки учасників навчання.

Під час тренінгу застосовується трирівнева модель навчання: Набуття → Демонстрація → Використання.

Основними напрямками у тренінговому навчанні є вербальна комунікація (бесіди, міні-лекції і обговорення); подання інформації у наочному вигляді, демонстрація навичок (презентація, демонстрація і моделювання); практичне вироблення необхідних навичок (розробка документів, робота з комп'ютером, педагогічна практика).

Тренінги включають: навчання аналізу структури професійно педагогічної ситуації, навчання способам подолання бар'єру відповідальності і умінню оцінювання результатів власної діяльності, навчання аналізу ситуації в процесі організації рольових ігор. В процесі аналізу професійно-педагогічних ситуацій не тільки формується розуміння проблем і шляхів їх рішення, але і усвідомлюється особистісна відповідальність за створення і вирішення педагогічної ситуації. Основними формами організації є групові дискусії, міні-лекції, рольові ігри, ігри, спрямовані на інтенсивну фізичну взаємодію, робота в парах, трійках, групах.

Досвід показує, що застосування педагогічного тренінгу допомагає показати різнобічність педагогічного процесу. Впровадження тренінгових вправ на заняттях допомагає практично відтворити професійні вміння педагога, що неможливо під час звичайних практично-семінарських занять. Тому

педагогічний тренінг можна вважати сучасною технологією в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: когнітивно-практичні засади. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 400 с.
3. Лобурцова О. О. Тренінгова технологія в роботі соціального працівника. *Студентський науковий вісник Ніжинського державного університету імені М. Гоголя*. 2018. № 20.
4. Луганцева О.Г. Тренінгові технології навчання у професійній підготовці соціальних педагогів до роботи з сім'єю. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 4 (215). С. 199-212.

Науковий керівник: **Тунтуєва Світлана Володимирівна**, доцент кафедри соціальної педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Alla Keriz,

*recipient of the second (master's) level of higher education of the scientific institute of pedagogy and psychology, majoring in «Social work. Social pedagogy. Practical psychology» of «Luhansk National University named after Taras Shevchenko»,
Odesa, Ukraine*

TRAINING AS A TECHNOLOGY OF TRAINING PRESCHOOL EDUCATION SPECIALISTS

Keywords: competence, competence, training, teachers of preschool educational institutions, personal qualities

Мітельман Ігор Михайлович,

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-9817-6690>

<https://scholar.google.com/citations?user=eLBb0BwAAAAJ&hl=uk>
i.m.mitelman@gmail.com

ГРАНИЧНИЙ ПЕРЕХІД В ОЛІМПІАДНИХ ЗАДАЧАХ НА ДОВЕДЕННЯ Й ДОСЛІДЖЕННЯ НЕРІВНОСТЕЙ

Ключові слова: фундаменталізація змісту підвищення кваліфікації вчителів математики, профілізація шкільної математичної освіти, олімпіадні задачі, доведення нерівностей, границі функцій та послідовностей.

У роботах [6; 8; 9] на конкретних тематичних прикладах моделювання дидактичних комплексів у контексті післядипломної підготовки вчителів математики актуалізуються науково-методичні підходи до систематизації та відбору змісту навчання в умовах пріоритетних вимог щодо фундаменталізації освітнього процесу в Новій українській школі під час переходу до старшої профільної школи. Ми обґрунтовуємо, що в навчанні учнів з підвищеними математичними освітніми потребами, у фаховому компетентнісному розвитку педагогів-математиків теорія і практика роботи з нерівностями, оцінювання виразів є важливим дидактичним інструментарієм.

Методична ефективність залежить від координованої інтеграції предметних і дидактичних зв'язків на рівні змістових ліній математичної освітньої галузі. У старшій (профільній) школі продовжується вивчення однієї з головних змістових ліній – функціональної лінії. Розв'язування рівнянь і нерівностей, доведення нерівностей більш помітно асоціюється не лише зі способами діяльності як системою послідовних дій та операцій, логічних кроків, виконання яких суто в межах таких змістових ліній, як «Числа і вирази», «Рівняння і нерівності», призводить до потрібного результату, а й з інтерпретацією таких задач з точки зору властивостей функцій однієї чи навіть декількох змінних. Утім, у старшій школі функціональна лінія набуває принципово нового статусу: учні отримують первинні уявлення про границі функцій (нагадаємо, що числові послідовності також можна розглядати як функції натурального аргументу), знайомляться з основами диференціального й інтегрального числення. Реальний стан викладання та вивчення основ математичного аналізу виокремлює значущу дидактико-методичну проблему. Граничний

перехід є базовою самостійною складною категорією основ аналізу, джерелом введення нових понять і доведення теорем. Але фактично цей матеріал вимушено розглядається без якісної наукової формалізації, без доведень тощо або ж у спрощеному описово-імітаційному форматі (навіть на рівні профільної математичної шкільної освіти), чим невідворотно знижується його ресурсний статус. Значна кількість посібників, статей, методичних розробок демонструє широкі можливості застосування диференціального й інтегрального числення, властивостей неперервних функцій як основи методів розв'язування олімпіадних задач. Водночас, недостатньо висвітленими залишаються такі ситуації, в яких не теоретичний результат з курсу математичного аналізу, а власне граничний перехід є невід'ємною складовою міркувань під час розв'язування нестандартних ускладнених задач, умова (постановка) яких цього не передбачає.

Дослідження та системне впровадження в практику післядипломної освіти сучасних підходів щодо подолання таких проблем і протиріч, виведення творчо працюючих учителів на високий компетентнісний рівень реалізації математичної та методичної інтеграції провідних змістових ліній може орієнтуватись на дидактичний ресурс і координацію освітніх підходів XP (eXtreme Pedagogy) та ATLM (Agile Teaching / Learning Methodology), працюючих на основі цінностей Маніфесту agile (Manifesto for Agile Software Development, 2001) [2; 7]. У статті [7] докладно аналізується та обґрунтовується, що в загальній методології agile ключову категорію *робочого продукту* в контексті неперервної педагогічної освіти слід розглядати передусім з позицій зростання професійного статусу її здобувача по завершенні чергового кроку підвищення кваліфікації в будь-якій існуючій формі. Зокрема, у роботах [4; 5] аналізується застосування ідей eXtreme Pedagogy на платформі закладу післядипломної педагогічної освіти для проектування, моделювання та реалізації дидактичних комплексів, спеціалізованих предметно-методичних кейсів. При цьому робочий продукт технології XP (конкретні працюючі інструменти

для виконання чітко поставлених педагогічних завдань) [10] на методологічному, фактологічному та праксеологічному рівні нерозривно взаємодіє з основним робочим продуктом технології ATML – компактною, збалансованою системою знань з обраної теми, яка – з одного боку – і спрацює відразу у форм-факторі *коротких релізів*, і вплине на здатність розробки власних дидактико-методичних проєктів (кейсів, кластерів), набуття (розвиток, модернізацію) *навичок для навчання протягом усього життя* (зазначимо, що принцип «*skills for life-long learning*» було сформульовано саме в межах стратегії ATLM).

Ми розглядаємо приклад змістового наповнення продуктивного тематичного проєкту кластерної моделі за мотивами матеріалів авторських семінарів «Предметно-методичний супровід учнівських олімпіад з математики: розвиток ідей шкільного курсу в контексті сучасних олімпіадних завдань», проведених у КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». Дидактико-методична архітектура проєкту (такий проєкт має, безумовно, вузькоспрямований характер) відрізняється від класичних задачних комплексів каскадного (лінійного) типу, апробованих задачних «ланцюжків» тощо та, вважаємо, доповнює їх [3]. Задачі-моделі [1, с. 9–12] різнопланової тематичної спрямованості об'єднуються неочевидними внутрішніми «потребами» в здійсненні граничних переходів у різних математичних обставинах, а мотиваційний, змістовий та дійовий компоненти розгортаються за незвичним та непередбачуваним для вчителів (і для учнів з підвищеними освітніми потребами в галузі математики) евристичним сценарієм, який передбачає також володіння додатковими теоретичними знаннями, технічними прийомами різного рівня складності.

Задача 1 (Всеукраїнська олімпіада, 1981 р.). Нехай a_1, a_2, \dots, a_n – такі дійсні числа, що для всіх $x \in \left(-\frac{\pi}{4}; \frac{\pi}{4}\right)$ має місце нерівність $|a_1 \sin x + a_2 \sin 2x + \dots + a_n \sin nx| \leq |\sin x|$. Доведіть, що $|a_1 + 2a_2 + \dots + na_n| \leq 1$.

□ Для всіх $x \in \left(-\frac{\pi}{4}; \frac{\pi}{4}\right) \setminus \{0\}$ маємо, що

$$\left| a_1 \frac{\sin x}{\sin x} + a_2 \frac{\sin 2x}{\sin x} + \dots + a_n \frac{\sin nx}{\sin x} \right| \leq 1. \quad (1.1)$$

З теореми про *першу визначну границю* ($\sin t \sim t, t \rightarrow 0$) випливає, що $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin \alpha x}{\sin \beta x} = \frac{\alpha}{\beta}, \alpha \neq 0, \beta \neq 0$. У нерівності (1.1) перейдемо до границі при $x \rightarrow 0$ і отримаємо потрібний результат. ■

Задача 2. Доведіть, що для довільних дійсних додатних чисел a, b і c виконується нерівність

$$\frac{a}{a+b} + \frac{b}{b+c} + \frac{c}{c+a} < 2. \quad (2.1)$$

Чи можна константу 2 у правій частині цієї нерівності замінити меншим числом?

□ Позначимо $F(a, b, c) = \frac{a}{a+b} + \frac{b}{b+c} + \frac{c}{c+a}$. Тоді $F(a, b, c) - 2 = -\frac{a^2c + ab^2 + bc^2 + abc}{(a+b)(a+c)(b+c)} < 0$.

Точність оцінки – тобто неможливість зменшити константу в правій частині нерівності (2.1) – зручно обґрунтувати за допомогою такого граничного переходу (для фіксованого значення $a = a_0 > 0$): $F(a_0, b, c) \rightarrow 2, b = \frac{1}{c} \rightarrow 0, c \rightarrow +\infty$. ■

Зауваження. Ми встановили також, що $\sup\{F(a, b, c) : a > 0, b > 0, c > 0\} = 2$.

Задача 3 (Відкрита олімпіада Рішельєвського лицю, 1995 р.). Дано натуральне число $n > 2$. Доведіть, що для будь-яких додатних дійсних чисел a_1, a_2, \dots, a_n виконується нерівність

$$\frac{a_1 - a_2}{a_1 + a_2} + \frac{a_2 - a_3}{a_2 + a_3} + \dots + \frac{a_{n-1} - a_n}{a_{n-1} + a_n} + \frac{a_n - a_1}{a_n + a_1} < n - 2. \quad (3.1)$$

Чи можливо зменшити константу $n - 2$?

□ Нерівність (3.1) для подальшого її доведення методом математичної індукції можна записати в рівносильному вигляді $\sum_{k=1}^n \frac{1}{b_k + 1} > 1$ для таких додатних чисел b_1, b_2, \dots, b_n , що $b_1 \cdot b_2 \cdot \dots \cdot b_n = 1$. Якщо взяти $a_k = (n + 1 - k)^\lambda, 1 \leq k \leq n$, то за умови $\lambda \rightarrow +\infty$ ліва частина нерівності (3.1) прямуватиме до $n - 2$. Відтак, зменшити константу $n - 2$ неможливо. ■

Задача 4 (Відкрита олімпіада Рішельєвського лицю, 2003 р.). Дано натуральне число m . Відомо, що функція $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ має похідну в кожній точці числової прямої, причому для всіх $x \in \mathbb{R}$ і

для будь-якого $n \in \mathbb{N}$ справджується нерівність $f'(x) \leq f'(x + \frac{m}{n})$. Доведіть, що функція $\varphi(x) = f'(x)$ є неспадною на всій числовій прямій, тобто $f'(a) \leq f'(b)$, якщо $a < b$.

□ Нехай $F_n(x) = \frac{n}{m} \left(f\left(x + \frac{m}{n}\right) - f(x) \right)$, $n \in \mathbb{N}$. Тоді $F'_n(x) = \frac{n}{m} \left(f'\left(x + \frac{m}{n}\right) - f'(x) \right)$, $F'_n(x) \geq 0$, $x \in \mathbb{R}$. Звідси $F_n(a) \leq F_n(b)$

для $a < b$, тобто $\frac{f\left(a + \frac{m}{n}\right) - f(a)}{\frac{m}{n}} \leq \frac{f\left(b + \frac{m}{n}\right) - f(b)}{\frac{m}{n}}$.

Перейдемо в останній нерівності до границі при $n \rightarrow \infty$ і з урахуванням означення похідної функції в точці отримаємо, що $f'(a) \leq f'(b)$. ■

Зауваження. Розібрана задача має вагоме теоретичне значення для опанування учнями класів математичного профілю строгого означення похідної.

Наступна відома задача використовує не лише прийоми роботи із середніми величинами, але й *розбіжність* гармонічного ряду $\sum_{k=1}^{\infty} \frac{1}{k}$, тобто те, що $\sum_{k=1}^n \frac{1}{k} \rightarrow +\infty$, $n \rightarrow \infty$ (цей факт досить часто обговорюється на факультативних, гурткових заняттях, на уроках у класах математичного профілю тощо).

Задача 5 (L. Kurlyandchik & A. Merkuriev, 1986). Знайдіть найменше можливе число μ таке, що для кожного натурального $n \geq 2$ нерівність $\sum_{k=1}^n k \left(\sum_{i=1}^k a_i \right)^{-1} < \mu \sum_{k=1}^n a_k^{-1}$ має місце для будь-якого набору додатних дійсних чисел a_1, a_2, \dots, a_n .

□ Позначимо $m = \frac{k(k+1)}{2}$. За нерівністю між середнім арифметичним і середнім геометричним маємо:

$$\frac{m^2}{a_1 + \left(\frac{a_2 + a_2}{2}\right) + \dots + \left(\frac{\frac{a_k + \dots + a_k}{k} \text{ разів}}{k \text{ разів}}\right)} \leq \frac{1}{a_1} + \left(\frac{2}{a_2} + \frac{2}{a_2}\right) + \dots + \left(\frac{\frac{k}{a_k} + \dots + \frac{k}{a_k}}{k \text{ разів}}\right),$$

$$\frac{k}{a_1 + a_2 + \dots + a_k} \leq \frac{4}{k(k+1)^2} \left(\frac{1}{a_1} + \frac{2^2}{a_2} + \dots + \frac{k^2}{a_k} \right).$$

Відтак,

$$\begin{aligned} \sum_{k=1}^n k \left(\sum_{i=1}^k a_i \right)^{-1} &\leq \sum_{k=1}^n 4k^2 \left(\sum_{j=k}^n \frac{1}{j(j+1)^2} \right) a_k^{-1} < \\ \sum_{k=1}^n 2k^2 \left(\sum_{j=k}^n \left(\frac{1}{j^2} - \frac{1}{(j+1)^2} \right) \right) a_k^{-1} &= \sum_{k=1}^n 2k^2 \left(\frac{1}{k^2} - \frac{1}{(n+1)^2} \right) a_k^{-1} = \\ \sum_{k=1}^n \left(2 - \frac{2k^2}{(n+1)^2} \right) a_k^{-1} &< 2 \sum_{k=1}^n a_k^{-1}. \end{aligned}$$

Ми довели, що всі $\mu \geq 2$ мають потрібну властивість.

Нехай тепер $\mu < 2$. Візьмемо $a_k = k$, $1 \leq k \leq n$. Тоді $\sum_{k=1}^n k \left(\sum_{i=1}^k a_i \right)^{-1} - \mu \sum_{k=1}^n a_k^{-1} = \sum_{k=1}^n \frac{2}{k+1} - \mu \sum_{k=1}^n \frac{1}{k} = (2 - \mu) \sum_{k=2}^n \frac{1}{k} + \frac{2}{n+1} - \mu \rightarrow +\infty$, $n \rightarrow \infty$, і ця різниця, починаючи з деякого n , буде набувати додатних значень.

Отже, жодне $\mu < 2$ умову не задовольняє, і шуканим найменшим значенням константи μ є саме $\mu = 2$. ■

Певні типи олімпіадних задач про цілу й дробову частину також можна класифікувати як задачі, пов'язані з нерівностями (оскільки ціла частина $[a]$ дійсного числа a фактично визначається через нерівності: ціле число m називається цілою частиною числа a , якщо $m \leq a < m + 1$).

Задача 6 (Всеукраїнська олімпіада, 1998 р.). Дано такі **нерівні** дійсні числа $x \geq 1$ та $y \geq 1$, що для кожного $n \in \mathbb{N}$ виконується рівність $\left[\frac{x}{y} \right] = \frac{[nx]}{[ny]}$. Доведіть, що числа x і y є натуральними і при цьому x ділиться без остачі на y .

□ З умови задачі випливає (при $n = 1$), що $[x] = [y] \left[\frac{x}{y} \right]$, $[x] : [y]$. Припустимо, що x – неціле число, тобто $0 < \{x\} < 1$. Для деякого натурального n виконується рівність $[n\{x\}] = 1$, і тоді $\left[\frac{x}{y} \right] = \frac{[nx]}{[ny]} = \frac{[n[x] + n\{x\}]}{[ny]} = \frac{n[x] + 1}{[ny]}$, $[ny] \cdot \left[\frac{x}{y} \right] = n[x] + 1$, $[ny] \cdot \frac{[x]}{[y]} = n[x] + 1$. Оскільки $[x] : \left[\frac{x}{y} \right]$, то $1 : \frac{[x]}{[y]}$, $[x] = [y]$, $\left[\frac{x}{y} \right] = 1$. Отже, $x \geq y$, $\{x\} \geq \{y\}$.

Якщо $\{x\} > \{y\}$, то існує таке натуральне число m , що $[m(\{x\} - \{y\})] \geq 1$. Маємо:

$$\begin{aligned} 1 &= \frac{[mx]}{[my]} = \frac{m[x] + [m\{x\}]}{m[y] + [m\{y\}]} = \frac{m[x] + [m\{y\} + m(\{x\} - \{y\})]}{m[y] + [m\{y\}]} \geq \\ &\frac{m[x] + [m\{y\}] + [m(\{x\} - \{y\})]}{m[y] + [m\{y\}]} > 1 \end{aligned}$$

(ми застосували відому властивість цілої частини числа: $[u + v] \geq [u] + [v]$ для всіх дійсних u і v). Отримана суперечність показує, що $\{x\} = \{y\}$. Але тоді, урахувавши рівність $[x] = [y]$, дістаємо, що $x = y$, а це не відповідає умові задачі.

Відтак, число x є натуральним, і тепер доведемо, що й y є числом натуральним, тобто $y = [y]$. Для цього достатньо показати, що $\left[\frac{x}{y}\right] = \frac{x}{y}$, бо $\left[\frac{x}{y}\right] = \frac{[x]}{[y]}$. Позаяк $k\{y\} - 1 < [k\{y\}] \leq k\{y\}$, $\{y\} - \frac{1}{k} < \frac{[k\{y\}]}{k} \leq \{y\}$, $k \in \mathbb{N}$, то $\lim_{k \rightarrow \infty} \frac{[k\{y\}]}{k} = \{y\}$ (6.1).

Далі, $\left[\frac{x}{y}\right] = \frac{[kx]}{[ky]} = \frac{kx}{[ky] + k\{y\}} = \frac{kx}{k[y] + [k\{y\}]} = \frac{x}{[y] + \frac{[k\{y\}]}{k}}$ для всіх $k \in \mathbb{N}$, $\left[\frac{x}{y}\right] = \frac{x}{[y] + \{y\}} = \frac{x}{y}$ (ми скористались граничним співвідношенням (6.1)). ■

Ми конструктивно задіяли основні типи граничних переходів, доступні для учнів старшої школи, що стимулює пошукову активність учителя під час підвищення кваліфікації, семінарів, тренінгів, а також сприяє актуалізації задачної бази для занять зі студентами математичних спеціальностей закладів вищої педагогічної освіти.

Наукові здобутки й практики кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» створюють подальші передумови щодо дидактичного ресурсного доповнення взаємодії структури спеціалізованих предметно-методичних компетентностей учителя новим виміром синхронізації з компонентами математичних компетентностей учнів з високим рівнем підготовки.

Список використаних джерел

1. Бурда М. І., Васильєва Д. В., Волошена В. В., Глобін О. І. Навчання математики в старшій школі на профільному рівні : Методичні рекомендації. Інститут педагогіки НАПН України, 2017. [Електронний ресурс]. URL:<https://undip.org.ua/library/navchannia-matematyky-v-starshiy-shkoli-na-profilnomu-rivni-metodychni-rekomendatsii> (дата звернення: 17.04.2024).
2. Задоріна О. М., Мітельман І. М., Папач О. І. Питання підготовки майбутніх учителів математики до інтеграції в систему

- післядипломної педагогічної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2022. Т. 111. № 3. С. 81–90. DOI: 10.37026/2520-6427-2022-111-3-81-90.
3. Мітельман І. М. Розвиток предметно-галузевих компетентностей учителів математики в контексті формування згорнутих дидактичних структур. *Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика* (колект. моногр.), В. В. Ягднікова (ред.). Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. С. 241–257.
 4. Мітельман І. М. Синхронізація спеціалізованих компетентностей під час підготовки учнів до математичних олімпіад. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку»* (м. Одеса, 14 травня 2021 р.). С. 198–204.
 5. Мітельман І. М. Особливості моделювання спеціалізованих методичних кейсів у контексті підвищення кваліфікації вчителів математики. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2021. Вип. 2. С. 137–149. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2021.236672>.
 6. Мітельман І. М. Формування навичок знаходження найбільших значень функцій трьох змінних під час розв'язування деяких олімпіадних задач. *Збірник наукових праць Сумського державного педагогічного університету «Актуальні питання природничо-математичної освіти»*. 2022. Вип. 2(20). С. 64–74. URL: https://zenodo.org/record/7426573#ZDR_DfZBzPA. DOI: 10.5281/zenodo.7426573.
 7. Мітельман І. М. Дидактичні ресурси agile-стратегій підготовки вчителів до роботи з математично обдарованими учнями. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. № 1(1). С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.61339/2786-6947.2023.1.286305>.
 8. Мітельман І. М. Оцінювання деяких виразів з модулем числа під час розв'язування задач з параметрами в дидактичному контексті підвищення кваліфікації вчителів математики. *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. [Електронне фахове видання]. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8096614> (дата звернення: 17.04.2024).
 9. Мітельман І. М. Дидактико-методичний контекст застосування теорем Ворніку-Шура для доведення деяких типів нерівностей математичних олімпіад. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 67. Т. 2. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.2.5>.
 10. Andersson R., Bendix L. eXtreme teaching: A framework for continuous improvement. *Computer Science Education*. 2006. Issue 16(3). P. 175–184.

Igor Mitelman,

Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor,

associate professor at the Department of Teaching Methodology and Educational Content, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

PASSAGE TO THE LIMIT IN THE OLYMPIAD-TYPE PROBLEMS ON PROVING AND INVESTIGATING INEQUALITIES

Key words: fundamentalization of content for mathematics teachers professional development, profiling of high school mathematical education, olympiad-type problems, proving inequalities, limits of functions and sequences.

Плетньова Лариса Анатоліївна,

*методистка української мови та літератури, зарубіжної літератури науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
pletnova_74@ukr.net*

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: масмедіа, медіаграмотність, компетентність, медіаконтент.

Тривалий час нас переконували: хто володіє інформацією, той володіє світом. Розпізнавати те, про що ми дізнаємося з масмедіа, декодувати безкінечний масив щоденної інформації і монтувати з неї нові для себе змісти – це велика майстерність, якою мало хто володіє. Доба, у яку ми живемо, називається інформаційною, а працювати з інформацією ще нещодавно ніде спеціально не навчали.

Кожна людина має розвивати свої навички мислення вищого рівня, критично оцінювати та синтезувати інформацію, до якої відкрився безмежний доступ і в цьому допоможе медіаграмотність. Це найважливіший комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. Як знаходити потрібну інформацію і переконуватися в її вірогідності,

як відокремлювати пропаганду від фактів і фільтрувати інформацію в ситуаціях конфлікту; що таке інформаційна безпека і чим вона відрізняється від цензури, як розпізнавати маніпуляцію – це лише неповний список викликів, що стоять перед людьми в різних країнах світу.

На нашу думку, сьогодні медіаграмотність – життєво необхідна навичка в контексті російської інформаційної агресії. Інформаційно-пропагандистська війна Росії проти України вже внесла істотні зміни до мотивації та змісту медіаосвіти, з фокусом на формуванні навичок критичного мислення та імунітету до маніпуляцій громадською свідомістю та пропаганди. Українське суспільство потребує ширшого вироблення навичок формування медійної та інформаційної грамотності в умовах пропагандистсько-психологічних війн, особливо нині в умовах повномасштабної війни з Росією. Освітні заклади – це саме ті інституції, що мають усі можливості для того, щоб долучитися до формування медіаграмотного споживача. Як для вчителів, так і для учнів важливо стати інформаційно та медійно грамотним, набути певних навичок, пов'язаних із роботою в інформаційному та медіапросторі [2, с. 6-7].

Медійна грамотність містить такі складники:

- естетичні та креативні навички: здатність бачити, чути, створювати та інтерпретувати медіаконтент;
- інтерактивні навички: здатність спілкуватися за допомогою медіа та уявляти себе в різних медіаролях;
- навички критичного аналізу: уміння інтерпретувати й розуміти значення різноманітних медіаконтентів, використовуючи різні аналітичні інструменти;
- навички безпеки: уміння знаходити вихід зі скрутних ситуацій і уникати їх (захист особистої інформації і вміння уникати шкідливих контактів) [1, с. 4].

Медіаграмотність є результатом медіаосвіти. В Україні діють різноманітні проєкти з медіаосвіти, які допомагають споживачеві медійного контенту краще зрозуміти суть медіа, орієнтуватися в інформаційному просторі, навчитися критично ставитися до ЗМІ, відрізнити якісну й достовірну інформацію, виявляти

маніпулятивні спроби впливати на громадську думку і не підпадати їх впливу, дізнаватися про інформаційні права й можливості їх використання.

Проекти та онлайн-курси з медіаграмотності:

Портал «Медіаосвіта і медіаграмотність». Це інтерактивна платформа для спілкування медіапедагогів задля сприяння відкритості та публічності процесів у медіаосвітньому середовищі. Структура порталу містить спеціальні розділи: для вчителя середньої школи (з градацією за групами класів), для викладачів ЗВО та медіаспоживачів. Створено мапу медіаосвітніх ініціатив України, електронну бібліотеку, календар подій, запропоновано плани уроків, презентації тощо [6].

Курс «Медіаграмотність для освітян» на платформі Prometheus містить багато корисних інструментів, які можна використовувати для формування позитивного іміджу закладу освіти, а також у процесі спілкування з медіа та ефективного використання медіаресурсів у освітньому процесі [3].

Курс «Цифрова безпека та комунікація в онлайні» навчить спілкуватися безпечно у Facebook, Twitter, YouTube та інших мережах. У курсі об'єднано два напрями: спілкування в онлайні та цифрову безпеку, аби навчитися ефективно комунікувати і водночас не ризикувати особистими даними [3].

Курс «Медіаграмотність педагогічних працівників закладів освіти: проблеми набуття та підходи до вдосконалення». Це офіційний курс підвищення кваліфікації для працівників освіти. Актуальним питанням є медіаграмотність педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти [1, с. 5 -7].

Як розвинути навички медіаграмотності, крім проєктів та курсів? Ключове тут поняття критичного мислення – комплексу усвідомлених дій і навичок, які ми застосовуємо, коли оцінюємо інформацію, достовірною вона чи маніпулятивна. Як для учнів, так і для педагогів навички медіаграмотності допоможуть засвоїти онлайн-ігри такі, як:

Для набуття медіаграмотності величезну роль грає і самоосвіта. Осягнувши знання можна з книг та посібників як в

електронному вигляді, так і в паперовому. Пропонуємо список такої літератури:

«Обачність. Пильність. Захист. Ввічливість. Сміливість», навчальний посібник із цифрового громадянства й безпеки, розроблений Google у співпраці з Альянсом із захисту користувачів в інтернеті [3, с. 44].

Посібник із медіаграмотності. /Посібник у простій практичній формі допоможе сформуванню критичний погляд на події та факти, відрізнити наукові знання від псевдонауки, а об'єктивну статистику від фейків, ідентифікувати ботів і тролів, обережніше взаємодіяти із соцмережами [2, с. 104].

«У мережі з санго». Мета цієї мінікниги – ознайомити дітей з їхніми правами та з правилами безпеки в цифровому середовищі [4, с. 33].

«Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності». Пітер Померанцев. Книга-спостереження британського журналіста на індустрію маніпулювання нашими думками, про нові та старі інструменти залякування та брехні. У книжці, зокрема, йдеться і про те, як працюють російська пропаганда та дезінформація [5, с. 288].

«Постправда» Лі Макінтайр. Книжка американського дослідника досліджує поняття «постправда». Де межа між інтерпретацією фактів і фальсифікацією? Як наука стала заручницею маніпуляцій і до чого тут когнітивні упередження? Автор майстерно розповідає про різні ареали поширення постправди – від політики до медіа та соціальних мереж.

«Війна у 140 знаках. Як соціальні медіа змінюють конфлікти у XXI столітті» Дейвид Патрикаракос. Збірка репортажів британського журналіста, яка розповідає про вплив соціальних мереж на прикладі трьох воєн: Росії проти України, Ізраїлю й ХАМАСу, а також США й ІДІЛу [9, с. 333].

«Сила запитань». Трей Гауді. Книжка американця Трея Гауді про вміння переконувати. Він вважає, що у світі офлайн-спілкування вміння вправно комунікувати є інструментом захисту як себе, так й інших [1, с. 9-12].

Відомо, що медіа можуть бути й потужним джерелом знань, і серйозною завадою у навчанні та вихованні. Засилля низькопробної в художньому і змістовому сенсі продукції кіноринку, сцени насильства – усе це вимагає посилення уваги педагогів до виховання засобами медіа, уміння на ретельно відібраному матеріалі розвивати високий рівень художнього сприйняття, пізнавальні інтереси і творчі можливості особистості [5, с.158].

Отже, оскільки, медіаосвіта є частиною інформаційної безпеки країни, виконує стратегічну функцію у вихованні патріотизму молоді [4], тому вагомим є підготовка медіа грамотного вчителя, який спроможний критично мислити, здійснювати професійну діяльність із застосуванням медіа технологій адекватно сучасним тенденцій розвитку [7, с. 7].

Список використаних джерел

1. Медіаграмотність для освітан в умовах війни: інформаційно-аналітичні матеріали. Освіта і наука в умовах війни. Віртуальний читальний зал освітянина ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського/ Упорядник У. Кірієнко. К. , 2023. С. 15.
2. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О.Мокрогуза К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. С. 201.
3. Медіаграмотність та медіаосвіта. URL: http://bibliografinform.blogspot.com/p/blog-page_80.html
4. Медіаграмотність: корисні матеріали. URL: <https://msu.edu.ua/library/mediahramotnist-korysni-materialy/>
5. МОН. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція).URL:http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
6. Турчак А.Л. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування здорового способу життя молоді. URL: https://core.ac.uk/display/84826447?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1
7. Цогла О. Медіаграмотність освітан – потреба сучасного суспільства. URL: <https://medialiteracy.org.ua/category/vykladachu/publication-oppi-vykladachu/>
8. Гра «Медіаграмотна місія». Проект дає можливість дорослим перевірити свої знання та навички з медіаграмотності та критичного мислення, а також покращити їх в ігровій формі. Мета гри – навчити

користувачів медіа розпізнавати джинсу, маніпуляції та фейки. URL: <https://irex.mocotms.com/>

9. Навчальна гра «Медіазнайко» розрахована на дітей шкільного віку й дає можливість у цікавій ігровій формі дізнатися якомога більше про інформаційне (медійне) поле та стати медіазнайком. Суть гри полягає в тому, що потрібно пройти 9 рівнів/етапів, стати журналістом, створити телепрограму, сайт, вебсторінку або інтернет-журнал, дізнаючись при цьому, як працюють медіа і як вони впливають на тебе – споживача інформації. URL: <https://www.aup.com.ua/Game/index.html>
10. Гра «Вижити в інтернеті – місяч нездійсненна». Ця онлайн-гра є інтерактивним інструментом, який представляє основні питання, що виникають у користувачів в інтернеті. Гравці зможуть перевірити свої навички з медійної грамотності. URL: <http://game.cedem.org.ua/>
11. Медіаосвітня гра «Пригоди літератуса». Гра розрахована для дітей молодшого і середнього шкільного віку. Принцові Літератусу доводиться оцінити достовірність і правдивість інформації, з якою він стикається, перевірити її та знайти правду. URL: <https://media.am/literatus/#uk>

Larisa Pletnyova,

methodologist of the department of teaching methods and content of education of Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

MEDIAGRAMOTNOST IS AN IMPORTANT FACTOR IN INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE IN WAR CONDITIONS

Key words: massmedia, mediagramotnost, kompetentnost, mediakontent.

Резніченко Галина Володимирівна,

старший викладач науково-методичної лабораторії суспільно – гуманітарної освіти кафедри методики викладання та змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», член Національної спілки художників України,

Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8890-700X>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=UQUmUokAAAAJgala.od.ua@gmail.com>

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Ключові слова: художня ментальність педагогічна ментальність, толерантність, етнокультурні традиції, духовність, автентика, творча діяльність

У змісті низки нормативно-правових документів визначено концептуальні положення й шляхи розвитку професійної освіти України на засадах історичних підвалин народної ментальності та спадщини національної культури, мистецтва. Суттєво важлива роль у цьому процесі відводиться системі підготовки та удосконалення вчителів з високим рівнем якості професійної компетентності, духовної культури, толерантної ментальності. Актуальність проблеми посилюють положення, окреслені у змісті рекомендацій європейського парламенту й Ради Європи щодо формування ключових компетентностей впродовж життя [1].

Поняття «художньо-педагогічна ментальність» вчителя мистецьких дисциплін виражає художній спосіб бачення, розуміння і трактування його призначення та місця в сучасному українському суспільстві, у системі художньо-педагогічної освіти, усвідомлення ролі в світобудові полікультурного простору в Україні. На підставі державних нормативних документів щодо розвитку педагогічної й мистецької освіти, а також сучасних наукових парадигм культурологічних вимірів у галузі культури і мистецтва, національного виховання нового покоління педагогічних кадрів, висвітлюємо науково-методичні чинники педагогічного управління процесом формування художньо-педагогічної ментальності й професійної толерантності викладачів мистецьких дисциплін.

У педагогічній науці актуальність проблеми формування професійної ментальності вчителя знайшла своє відображення в наукових працях І. Зязюна, О. Ігнатович, С. Коновець, Т. Осьмак, І. Туманова, О. Шевнюк, О. Щолокова.

Найбільш суттєвими для вивчення теоретичних засад проблеми вартують уваги наукові доробки вчених І. Попович,

О. Ребрової, які визначають поняття «художня ментальність», «педагогічна ментальність» як процес відображення картини світу властивих субкультури сучасного суспільства в особливих мовних, символічних знаках і формах, в котрому формується якість індивідуального і колективного відчуття статусу ідентичності, система цінностей соціально-культурної поведінки і світоглядне відношення особистості до національних традицій свого народу в постмодерному полікультурному просторі. Узагальнення новітніх дослідницьких праць учених в галузі педагогічної науки уможливило виокремити узагальнене визначення концептуальної парадигми, в змісті якої окреслені характеристики змістової структури процесу формування толерантної художньо-педагогічної ментальності викладача мистецьких дисциплін [3].

В процесі дослідження проблеми в якості теоретичного інструментарію у розгляді питань і завдань ми, перш за все, спиралися на досвід діяльності вчених наукових шкіл одеського регіону І. Гризлові, Н. Кічук, І. Пастир, І. Попова, А. Уймова.

Аналіз наукових праць учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, які безпосередньо брали участь у становленні і розвитку художньо-педагогічної освіти в Україні ще з 70-х років минулого століття, надав можливість виокремити основні концептуальні засади розгляду проблеми дослідження а саме: педагогів І. Богдановаї, А. Богуш, З. Курлянд, О. Реброва, М. Резніченко, та ін, а також мистецтвознавців Т. Басанець, О. Тарасенко, А. Носенко [2].

Концептуальні теоретико-методологічні погляди українських вчених є найбільш репрезентативною джерельною основою наукового дослідження проблеми й визначення шляхів у вирішенні проблеми. Висновки сучасних досліджень учених свідчать про зростання усвідомлення того, що індивідуальність вчителя мистецтва має бути ментально толерантною в своїй педагогічній діяльності. У розгляді окреслених питань ми звернулися до методу синкретичного аналізу окресленої проблеми в контексті осмислення складових цілісної, структурно складної

й багаторівневої системи художньо-педагогічної освіти. Це дозволяє нам висловити власне бачення проблеми в контексті виявлених особливостей феномену поняття «художньо-педагогічний ментальність». Ми вважаємо що суттєвими для розгляду проблеми є: а) потенціальні психологічні новоутворення, котрі проявляються в художньо-педагогічній, а отже в творчій діяльності викладача; б) інтегративно - компетентнісний підхід до організації освітнього вектору в системі художньо-педагогічної підготовки та перепідготовки освітян; в) методика формування ціннісно-смыслових культурологічних та мистецтвознавчих знань, що є дієвими компонентами процесу формування художньо-педагогічної ментальності в змісті освітнього вектору викладача мистецьких дисциплін, компетентного і толерантного носія національної культури свого етносу, народних, етноментальних традицій в полікультурному просторі нової української школи [4].

Розв'язання зазначених проблем зумовлює необхідність теоретико-методологічного обґрунтування концепції професійно-художньої освіти й педагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців та перепідготовки викладачів художнього профілю на засадах особистісно-орієнтованого підходу. Визначення вимог до формування змісту й створення комплексу навчально-методичного забезпечення професійної перепідготовки фахівців з урахуванням етнокультурних традицій українського народу дозволить на цій основі змістовно забезпечити освітній вектор «навчання – пізнання – учіння – творчість», що має бути спрямованим на формування толерантної художньо-педагогічної ментальності та компетентності викладача мистецьких дисциплін та спрямувати зусилля на пошук методичних можливостей формування безпосередньо в освітньому процесі толерантної художньо-педагогічної ментальності освітян на заняттях з тем мистецького циклу: як от: «Етнодизайн в шкільній мистецькій освіті», «Художньо-творча діяльність» та ін. [5]. Особлива роль приділяється комплексу навчальних модулів, зміст котрих передбачає оволодіння та удосконалення рівня професійної компетентності щодо різних видаів декоративного мистецтва, а

саме: декоративний народний розпис, художнє оброблення паперу, декоративна пластика, художньо прикладна графіка, основи кольорознавства, народне ужиткове мистецтво, художні ремесла. Саме зміст таких модулів забезпечить художню перепідготовку й матиме найбільш продуктивний вплив на формування професійної ментальності викладача мистецьких дисциплін.

Список використаних джерел

1. Локшина О. І. Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя: оновлене бачення 2018 року: *Український педагогічний журнал*. 2019. № 3. С. 21-29.
2. Пастир І.В. Основи педагогіки художньої творчості: монографія. Ізмаїл: Ібріс, 2018. 444 с.
3. Попович М. В. Проблеми теорії ментальності: Київ: Наук. думка, 2006. 407 с.
4. Радкевич В.О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю: монографія. Київ: УкрІНТЕІ, 2010. 424 с.
5. Реброва О. Є. Теоретичне дослідження художньо-ментального досвіду в проєкції педагогіки мистецтва: Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. 295 с.

Galina Reznichenko,

*Senior Lecturer of the Department of Teaching Methods and Content of Education of the Scientific and Methodological Laboratory of Social and Humanitarian Education, Odessa Academy of Continuing Education of the Odessa Regional Council, member of the National Union of Artists of Ukraine,
Odesa, Ukraine*

FORMATION OF ARTISTIC AND PEDAGOGICAL MENTALITY OF THE TEACHER OF ART DISCIPLINES

Keywords: artistic mentality, pedagogical mentality, tolerance, ethnocultural traditions, spirituality, authenticity, creative activity

Сопівник Руслан Васильович,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

<https://orcid.org/0000-0001-7446-9707>

sopivnyk_r@nubip.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВИТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА: ДОСВІД НУБІП УКРАЇНИ

Ключові слова: ціннісний світогляд, особистість, студент

Ті явища, які розгортаються у національному і глобальному вимірі, змушують нас приділяти належну увагу формуванню ціннісного світогляду особистості студента. Це: надмірна прагматизація життя; абсолютизація матеріальних цінностей; пропаганда насильства і шовіністичних ідеологій; меркантилізм і цинізм; ставлення до людини як до засобу; терористичні загрози і війни; зміна автентичності живої природи (трансгенні культури); стрімке зростання техногенного навантаження на довкілля; нівелювання всього святого. Це, зрештою, ставить під сумнів перспективи виживання людини на планеті Земля, а тому диктує нам категоричну вимогу доповнення знаннєцентристської парадигми освіти педагогікою духо- і культуротворчості, гармонійного і всебічного розвитку людини, громадянина, патріота, фахівця. Це особливо актуально для закладів вищої освіти та фахової передвищої освіти, педагоги-наставники яких мають справу, в основному, з випускниками дев'ятих класів.

Якщо результатом процесу навчання є знання, уміння і навички, то результатом процесу формування ціннісного світогляду особистості є інтеріоризовані, переведені у внутрішній план цінності, які стають якостями особистості, а відтак, визначають її соціально корисну поведінку і діяльність. З огляду на це, найвищою мірою прояву якості є навичка чи звичка, як дія доведена до автоматизму, чи усталена форма поведінки.

Забезпечити формування у майбутніх фахівців ціннісного світогляду можна шляхом чіткого програмування кінцевого результату, реалізуючи системний підхід, діагностичні інструменти, та алгоритмізуючи виховну роботу в закладі освіти. Це дозволяє розроблена ученим нашого університету на чолі із ректором Станіславом Ніколаєнком Програма виховання студента «Фахівець, громадянин, патріот», яка діє також у відокремлених

структурних підрозділах НУБіП у різних куточках України. Програма враховує головні групи цінностей (за О. Вишневським) валео-екологічні цінності (природосвідомість, збереження здоров'я) – цінності особистого життя (характерність) – сімейні цінності (родинність) – громадянські цінності (демократизм) – національні цінності (патріотизм) – абсолютні вічні цінності (моральність) – Бог та забезпечує гармонійний і всебічний розвиток особистості студента.

Програма реалізується алгоритмічно, з першого по четвертий курс (бакалаврат). На кожному із етапів (курсів) відповідно до мети професійного становлення та логіки розгортання освітнього процесу визначається конкретні виховні завдання, які послідовного розв'язуються.

На першому році: «НУБіП – твоя нагорода! Колектив – дружна сім'я!». У цей період відбувається адаптація першокурсника до умов закладу вищої освіти, тому слід приділяти значну увагу питанням формування у молоді здорового способу життя. І не забувати про артикулювання чітких за змістом і категоричних за формою педагогічних вимог, щоб студент знав за що хвалити, а за що застосовують стягнення. Із цього варто розпочинати.

У першому семестрі наставник має приділяти увагу формуванню громадської думки, рольовій диференціації колективу, роботі з активом, якому згодом передається частина організаційно-виховних функцій.

На другому році: «Київ – моє надбання! Україна – Батьківщина моя!». У цей період треба вживати заходів щодо знайомства студентів із пам'ятними і вартими уваги місцями регіону чи України. Ми вийшли з колоніального минулого, переживали денационалізацію, етноцид, лінгвоцид (якщо мова померла в устах народу, помер і народ – писав К.Д. Ушинський). Зараз ведеться проти нашої країни кровопролитна війна з боку російського агресора. З огляду на це суб'єктам освітнього процесу необхідно приділяти належну увагу утвердженню національних і патріотичних цінностей, звертати увагу на переможну історію

нашого народу, що укріплюватиме віру молоді у незламну силу українства в боротьбі за державність. Наприклад, Битва на Синіх Водах 1363, битва під Оршею 1514, Конотопська битва 1659 тощо.

На третьому році: «Професію здобути – успіху досягнути!». Передбачається відвідування студентами провідних підприємств у галузі. Слід зосереджувати увагу на екологічному вихованні, особливо, якщо студенти опановують біономічні професії типу «людина-природа». На цьому етапі доцільно аналізувати біографії лідерів у певній галузі чи професії членів Ради роботодавців, спробувати розкрити секрети їх професійного успіху.

На четвертому році: «Від навчання до справи». На цьому етапі слід забезпечувати реалізацію лідерського потенціалу студентів, розвивати їх дослідницькі уміння і навички, варто організовувати екскурсії на провідні підприємства у галузі, де застосовуються найновіші технології, базувати там практичне навчання саме на сучасних, реально діючих моделях виробництва.

Уже сьогодні на полях провідних аграрних компаній працюють роботи, які виконують високотехнологічні операції, наприклад збирають урожай томатів чи полуниці, які дозрівають неодноразово, але завдяки вмонтованим 3-D-камерам і делікатним маніпуляторам, визначає точне місце розташування і кондицію ягоди, дбайливо зрізає і акуратно складає в лоток. Ця техніка вже сьогодні працює на полях Японії і Сполучених Штатів Америки.

Програма містить індикатори ефективності, за допомогою яких можна визначити наскільки продуктивно функціонує система виховної роботи закладу вищої освіти та окремо взяті її суб'єкти, а також чи досягаються на відповідних етапах її реалізації проміжні завдання та кінцева мета.

Список використаних джерел

1. Сопівник Р.В., Рахманіна А.С., Санченко О.В. Лідерологія: підручник. Київ: «Компринт», 2023. 467 с.
2. Ніколаєнко С. М., Сопівник І. В., Петрів А. Б., Кушнір А. О., Моїсеєв В. В. та ін. Програма виховання студента: «Фахівець, громадянин, патріот». Навчально-методичний посібник. Київ: «Ай Си Ес - Актив», 2016. 75 с.

Ruslan Sopivnyk,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of
Pedagogy at the National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine*

FORMATION OF THE STUDENT'S VALUE WORLDVIEW: THE EXPERIENCE OF NUBIP UKRAINE

Keywords: value worldview, personality, student

Kharchenko Oksana,

*Senior teacher, the English Language Department
Kyiv-Mohyla Academy
Kyiv, Ukraine
0009-0004-8850-041X*

[*o.kharchenko@ukma.edu.ua*](mailto:o.kharchenko@ukma.edu.ua)

EUROPEAN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF CONTINUOUS EDUCATION

Key words: continuous education, lifelong education, higher education, education.

Continuous education plays a decisive role in the development of modern states. In a world where technology is rapidly developing and globalization opens up new opportunities, constant updating of knowledge and skills is a necessary element to ensure competitiveness in the international market. Investing in the training of workers and citizens helps not only to ensure their resilience to changes in the socio-economic environment, but also increases the productivity and innovativeness of the economy. Through continuous learning, people can adapt to new technologies, standards and market requirements, ensuring stability and development of their careers. In addition, the constant development of skills and knowledge contributes not only to individual professional growth, but also creates prerequisites for the innovative development of the economy and society as a whole. Education is a key factor in ensuring social stability, because a high level of education and skills helps to reduce unemployment, poverty and raise the general standard of living. Thus, continuous learning becomes not only a tool for achieving individual and organizational

goals, but also an important condition for the sustainable development of the state in the conditions of the modern world. Continuous learning is not only a process of acquiring new knowledge and skills, but also a life philosophy that encourages continuous development and self-improvement. Conditions are also created for the emergence of new ideas, technologies and approaches, which contributes to the innovative development of the economy and social spheres. Investing in the development of human capital opens up opportunities for better use of the potential of each member of society, raising his standard of living and ensuring sustainable socio-economic development.

That is why the EU is actively developing the field of lifelong learning and a good example is the European Lifelong Learning Platform [3], which unites 44 European organizations in the field of education, training and youth, representing 50,000 educational institutions and associations that cover all aspects of formal, informal and informal education.

The aim of the activity is to "promote pan-European cooperation between civil society organizations to voice citizens' concerns about lifelong learning and propose concrete solutions based on the knowledge, competences and experience of their networks, so that lifelong learning becomes a reality for all. By bringing together participants from all sectors and levels of education and training, the Platform promotes flexibility between systems" [1].

On the initiative of NGOs, AEGEE, EAEA, EfVET, EURO-WEA, EVTA, SOLIDAR, a consultation platform was created in 2004 on the implementation and development of lifelong learning. And already in 2009, "the European Civil Society Platform on Lifelong Learning (EUCIS-LLL) was recognized by the European Commission as a "unique representative" of lifelong learning at the EU level" [2]. In 2015, the Lifelong Learning Platform celebrated its 10th anniversary and changed its name from EUCIS-LLL to the Lifelong Learning Platform. To achieve its goals, "The Lifelong Learning Platform speaks to European institutions, sharing its views on issues related to education and civil society participation" [4].

Also, LLLPlatform participates in EU projects aimed at supporting its political strategy, in order to provide arguments and develop solutions for solving important educational issues. Periodic surveys and involvement of researchers are also carried out in order to expand one's ability to make informed decisions.

LLL Platform's activities significantly contribute to the development of lifelong learning in the EU, given its role in ensuring cooperation and coordination between various educational organizations and public institutions. The platform is a key tool for sharing knowledge, best practices and innovation in lifelong learning. Her work contributes to the development of strategies and initiatives aimed at improving the quality of education and expanding access to education for all EU citizens. This approach makes it possible to provide a wider and more accessible range of educational opportunities for all categories of the population, contributing to the overall development and competitiveness of the European Union. The importance of lifelong learning lies not only in ensuring individual success, but also in the formation of a developed, flexible and competitive economy that has a significant impact on the international arena. Thus, continuous education acts as the main component of the successful and sustainable development of the state in the modern world.

References:

1. About us. URL: <https://www.lllplatform.eu/aboutus>
2. History. URL: <https://www.lllplatform.eu/history>
3. Lifelong Learning Platform7 URL: <https://www.lllplatform.eu/aboutus>
4. What We Do. URL: <https://www.lllplatform.eu/whatwedo>

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Абельмазов Анатолій Анатолійович,
вчитель фізичної культури 2 категорії,
Одеський ліцей № 85 Одеської міської ради
м. Одеса, Україна
tolia.abelmazov@gmail.com*

ЗАЛУЧЕННЯ НОВИХ ВИДІВ СПОРТУ «JUNIORS» НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ВІДНОШЕННЯ ДО РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

Ключові слова: рухова активність, нові види спорту «JUNIORS», Нова українська школа, формування рухових навичок

У сучасних умовах життя спостерігається тенденція до погіршення здоров'я в підростаючого покоління, зокрема, зниження інтересу школярів до рухової активності, що веде до розвитку різноманітних захворювань. Дослідження, проведені Українським інститутом охорони дітей та підлітків МОЗ України, свідчать, що здоровими можна вважати лише 27% дітей дошкільного віку, 90% дітей випускників мають відхилення у стані здоров'я, у 41% дітей шкільного віку – хронічні захворювання. Тому, зважаючи на результати останніх 5 років, фізична активність дітей та підлітків знизилася більш ніж 50%. Недостатня рухова активність дітей є причиною зниження рівня фізичного розвитку, рухової підготовленості та розумової працездатності [1, с. 39-42].

Як наслідок – збільшення кількості учнів, які не справляються з навчальними програмами, а понад 50% школярів мають недостатній рівень розвитку рухових якостей. Зважаючи на негативні тенденції, перед закладами загальної середньої освіти стоїть важливе завдання, яке полягає в пошуку шляхів модернізації процесу фізичного виховання школярів та залучення їх до занять руховою активністю. Рухова активність є безумовною складовою життя кожної людини [2, с. 54-57].

Завдяки сучасним розробкам створюються нові методи, засоби, види спорту, наприклад модульна програма Нової

української школи спільно з Президентською ініціативою «Здорова Україна» та «JUNIORS». У шкільному віці формуються життєві цінності, світоглядні позиції, свідоме ставлення до різних видів діяльності та спілкування. Тому покращити наявну ситуацію може виховання інтересу до занять руховою активністю, що сприятиме формуванню у школярів почуття відповідальності за власне здоров'я, систематичності та самовдосконалення власних досягнень.

З метою визначення ставлення до рухової активності нами було проведено анкетування учнів 5-х класів, які займаються на уроках фізичної культури новими видами спорту «JUNIORS». Для вирішення поставлених завдань були використані такі методи дослідження: анкетування та методи математичної статистики.

Оцінювання рівня рухової активності проводилось у кожному класі. Було визначено 12 учнів з кожного класу, які мають досвід не менше одного року занять новими видами спорту. За результатами показників анкети ми зробили поділ оцінок кожного учня на три категорії : низький рівень мав від 0 до 16 балів, середній рівень: 17-34 бали та високий рівень від 35 балів і вище. В анкеті було 13 запитань з варіантами відповідей від 1 до 4 балів. Таким чином, індивідуально кожен учень мав змогу отримати всього 52 бали. Анкетування проводилось кожного тижня протягом місяця.

Аналізуючи рівень рухової активності 5-А класу, які займаються спортом «JUNIORS», 12 учнів мають результат 38,4 балів та мають найбільший показник оцінки високого рівня рухової активності на уроках з фізичної культури. Наступний 5-Б клас, які займаються новітніми видами спорту у складі респондентів 12 учнів – мають результат 34,2 балів оцінки та відповідно високий рівень рухової активності, але нижче за показник 5-А класу. Та третій 5-В класу у складі 12 учнів набрали 32,6 балів та мають середній рівень рухової активності, нижчий за інші класи своєї паралелі 5–тих класів нової української школи.

Результати даної роботи демонструють позитивні результати, такі як застосування цікавих форм, методів, засобів на уроках фізичної культури при залученні нових видів спорту «JUNIORS».

Зведені результати анкетування у кожному з класів розподілилися таким чином: в 5- А класі три учні (25,0%) мають середній рівень рухової активності. Дев'ять учнів (75,0%) – мають високий рівень. Рівні рухової активності в 5-Б класі визначилися наступним чином: два учні (16,6%) з низьким рівнем, два учні (16,6%) мають середній рівень рухової активності. Вісім учнів (66,8%) мають високий рівень рухової активності. У 5- В класі маємо наступні: один учень (8,3%) має низький рівень, шість учнів (54,5%) – середній рівень і, відповідно, п'ять учнів (41,6%) високий рівень рухової активності.

Аналізуючи отримані дані, можемо стверджувати, що більшість здобувачів освіти 5-х класів нової української школи мають високий рівень рухової активності завдяки залученню нових видів спорту «JUNIORS» на уроках фізичної культури. Загалом це 64,4 % учнів, тоді як середній рівень мають 30,6 % та низький рівень всього 12 %. Це вражаючий показник, який підтверджує доцільність використання таких захоплюючих видів спорту та демонструє покращення рівня рухової активності учнів на уроках фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Балакірева О.М., Бондар Т.В., Павлова Д.М. Показники та соціальний контекст формування здоров'я підлітків : монографія: ЮНІСЕФ, Український ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка, 2018. С. 39-42.
2. Васкан І.Г. Стан та перспективи вдосконалення спеціально організованої рухової активності учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 54–57.

Anatoly Abelmazov,

Teacher of physical culture of the 2nd category

Odesa Lyceum No. 85 Odesa City Council

Odesa, Ukraine

**INVOLVING NEW TYPES OF SPORTS «JUNIORS" IN
PHYSICAL EDUCATION LESSONS AS A FACTOR OF
FORMING THE ATTITUDE TOWARDS PHYSICAL ACTIVITY**

Key words: motor activity, new types of sports «JUNIORS», New Ukrainian school, formation of motor skills

Вінтюк Юрій Володимирович,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри практичної психології та педагогіки

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-6263-4744>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=kam2EAAAAJ>

yurvin@ukr.net

ФІЛЬМОТРЕНІНГ У ПІДГОТОВЦІ ФАХОВИХ ПСИХОЛОГІВ

Ключові слова: підготовка фахових психологів, фільмотренінг, навчально-виховний процес, формування професійної компетентності.

Налагодження і реалізація якісної підготовки фахівців різних спеціальностей у закладах вищої освіти вимагає застосування сучасних методів навчання, у відповідності до наявних світових вимог. Дана обставина стосується також підготовки майбутніх фахових психологів, що здійснюється у навчальних закладах України. У даному викладі будуть наведені приклади з досвіду використання фільмотренінгу у підготовці студентів-психологів при викладанні різних навчальних дисциплін.

Мета роботи: розглянути можливості використання фільмотренінгу при викладанні різних навчальних дисциплін у підготовці фахових психологів.

Тренінгові заняття вже здобули належне визнання і розповсюдження у вітчизняних навчальних закладах. Вони використовуються для здійснення підготовки фахівців різних спеціальностей, при викладанні різних предметів, оскільки вітчизняні викладачі належно оцінили їхні переваги у вирішенні різноманітних повсякденних завдань. Відповідно до прийнятого визначення, *тренінг – це метод активного навчання, спрямований на розвиток знань, вмінь, навичок і соціальних установок; форма інтерактивного навчання, метою якої є розвиток компетенцій*

міжособистісної та професійної поведінки у спілкуванні. В якості стимульного матеріалу для проведення тренінгових занять використовуються: спеціальні вправи, або певним чином підібрані притчі, оповідання, відеофрагменти чи кінофільми – як короткометражні, так і повнометражні, як документальні, так і художні. Відтак можна констатувати: тренінг, що використовує фільми (або їхні фрагменти) в якості стимульного матеріалу для проведення занять, створення певного змістового, емоційного й інтелектуального настрою, називається фільмотренінгом. Фільмотренінгу властиві певні особливості, які слід враховувати як при підготовці до занять, так і в ході їхнього проведення. Детальніше ознайомитися з цими особливостями можна, зокрема, за попередніми публікаціями на дану тему [1; 2].

При підготовці студентів-психологів, які навчаються у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, навчальними програмами з різних предметів передбачено також проведення тренінгових занять. Далі буде наведено інформацію з наявного досвіду їхнього застосування.

У процесі викладання навчального курсу «Психологія маркетингу, реклами та PR», після висвітлення всіх тем курсу, передбачених навчальною програмою, студентам на практичних заняттях поставлено завдання застосувати одержані знання на практиці. Для цього їм запропоновано переглянути фільм «Засновник», у якому головний персонаж досяг успіху саме завдяки проведенню ефективної маркетингової політики. Студентам перед переглядом фільму було поставлено завдання: виявити і зафіксувати дії Засновника, спрямовані на використання маркетингу, зокрема: створення бренду закладу, проведення рекламної кампанії, створення іміджу, а також їхні особливості. Після перегляду студентам були задані запитання, спрямовані на виявлення одержаних знань із психології маркетингу, а також можливостей їхнього застосування у практичній діяльності. Під час відповідей на поставлені питання було також влаштовано їхнє обговорення. Не тільки запропонований фільм, за темою предмету розгляду, але і його аналіз та обговорення викликали чималий

інтерес у студентів, особливо при обговоренні можливостей застосування одержаних знань у їхній майбутній діяльності за обраним фахом.

При викладанні навчального курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування» програмою також передбачено проведення тренінгових занять. Роботу доцільно розпочати з виконання спеціальних вправ, за темою кожного з занять, проте варто також передбачити поступовий перехід на наступний, вищий рівень. Передбачено також змінювати і форми проведення занять, зокрема, для розгляду та аналізу ситуацій з повсякденного життя студентам були запропоновані відеофрагменти зі зображенням реальних повсякденних ситуацій, які зустрічаються в реальному житті. Розгляд та аналіз різних реальних ситуацій складає важливу частину повсякденної роботи фахового психолога. Зокрема, студентам були запропоновані відеофрагменти, що зображають конфліктні ситуації різного характеру, відібрані з художніх кінофільмів. Кожен фрагмент передбачав проведення роботи з його аналізу, з застосуванням попередньо набутих знань із різних навчальних дисциплін.

Після вивчення всіх тем навчального курсу «Сімейне консультування» студентам було надано можливість спробувати себе в якості сімейного консультанта, не покидаючи навчальної аудиторії. Так, присутнім було запропоновано для перегляду фрагменти з кінофільмів, де правдоподібно зображено різні ситуації з повсякденного сімейного життя. Наприклад: перегляд перших 20 хв. із фільму «Мачуха» демонструє реальну ситуацію в сім'ї, яка має значні труднощі, до вирішення яких персонажам варто звернутися до сімейного психолога. Після перегляду названого фрагмента студентам запропоновано охарактеризувати наявну ситуацію, проаналізувати її причини, можливі наслідки, а також запропонувати план роботи з персонажами, в якості сімейного психолога, з оптимального вирішення виявлених труднощів. Після того, як студенти висловлять свої міркування, варто влаштувати обговорення поданих пропозицій. Проте на цьому робота не завершується, оскільки далі студентам

запропоновано продовжити перегляд фільму, щоб з'ясувати подальший перебіг подій, як і дії персонажів із вирішення наявних труднощів. Після цього знову влаштовується обговорення, здійснення узагальнень, підбиття підсумків.

Обмежений обсяг публікації не дозволяє висвітлити особливості проведення фільмотренінгу, зокрема, при викладанні інших навчальних дисциплін.

Висновок. Здійснений огляд можливостей використання фільмотренінгу для викладання різних навчальних дисциплін при підготовці фахових психологів, як і набутий досвід їхнього проведення, свідчать, що така форма тренінгових занять є ефективною для вирішення різноманітних завдань; викликає чималий інтерес у студентів, стимулює їхню активність, і дає позитивні результати у формуванні їхньої професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Вінтюк Ю. В. Психологічний аналіз художнього фільму у навчальному процесі (на прикладі фільму «Товариство мертвих поетів»). *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 2023. № 1(31). С. 19-27.
2. Вінтюк Ю. В. Психологічний аналіз у навчальному процесі при підготовці студентів-психологів (на прикладі фільму «Засновник»). *Вісник науки і освіти*. № 2(20). 2024. С. 632-646.

Yurii Vintyuk,

*candidate of psychological sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of Practical Psychology and
Pedagogy*

Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine

FILM TRAINING IN THE TRAINING OF PROFESSIONAL PSYCHOLOGISTS

Key words: training of professional psychologists, film training, educational process, formation of professional competence.

Герасімчук Надія Вікторівна,

*спеціалістка вищої категорії, старший учитель, учитель-методист,
учителька української мови та літератури Одеська гімназія №26
Одеської міської ради, тренерака НУШ,
м. Одеса, Україна*

nadegerasimchuk@ukr.net

СУЧАСНИЙ ПІДРУЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ – ІНСТРУМЕНТ НАСКРІЗНОГО ВИХОВАННЯ У НУШ

Ключові слова: наскрізне виховання, підручник, слово дня, епіграф

Суспільство ставить перед закладами освіти все нові й нові вимоги. Сьогодні вони мають забезпечувати всебічний розвиток особистості, виховувати конкурентоздатних особистостей з активною життєвою позицією, що спроможні навчатись впродовж всього життя та здатні приймати відповідальні рішення. Таким чином, ми маємо не просто надати здобувачам освіти якісь знання, а навчити адаптувати їх до життя [2].

Відповідно до Закону України «Про освіту», Концепції Нової української школи виховання є невід’ємною складовою освітнього процесу, є наскрізним процесом, охоплює усі сфери шкільного життя і має ґрунтуватися на цінностях [1].

Сучасний підручник в Новій українській школі відіграє ключову роль у процесі наскрізного виховання. Він стає не лише засобом передачі знань, але й інструментом формування особистісних якостей, цінностей та компетентностей учнів.

Враховуючи сучасні вимоги до освіти, створення сучасного підручника передбачає використання інноваційних підходів, таких як інтерактивність, диференціація змісту, мультимедійність та зручність для педагогів і здобувачів освіти.

Зміст підручника має передавати не лише академічні знання, а й сприяти вихованню учнів, включаючи в себе розвиток ключових компетентностей, таких як критичне мислення, комунікативність, творчість, креативність. Зміст завдань має стосуватися життєвих ситуацій, щоб допомогти зрозуміти матеріал краще та заохотити застосування набутих знань у реальному житті. Містити такі тексти та завдання, які спонукають учнів до емоційного співпереживання, розвитку емпатії та розуміння різноманітності в суспільстві.

Так, епіграф у сучасному підручнику може бути потужним інструментом наскрізного виховання здобувачів освіти. Він виконує ряд функцій, спрямованих на формування різних аспектів особистості здобувачів освіти. Епіграф, як правило, є цитатою або коротким висловлюванням відомої особистості, яка викликає інтерес до подальшого матеріалу. Він може стимулювати здобувачів освіти до активної участі в уроці та бажання дізнатися більше про тему. Епіграф може містити мудру думку, яка підкреслює важливість певних цінностей, які важливі для виховання здобувачів освіти, таких як чесність, доброта, толерантність тощо. Вибір епіграфу може спонукати до аналізу, розуміння та обговорення важливих ідей, концепцій чи моральних дилем. Це сприяє розвитку їхнього критичного мислення та аналітичних здібностей. Епіграф може надихати здобувачів освіти на творчість, розвиваючи їхні творчі здібності та здатність виражати власні думки та ідеї. Якщо епіграф відображає цілісну тему або ідею, він може підтримати мотивацію учнів до вивчення матеріалу, показуючи його значимість та актуальність.

Таким чином, епіграф у сучасному підручнику може бути не лише елементом уроку, але і потужним засобом виховання, який впливає на формування різних аспектів особистості здобувачів освіти.

Наступним ефективним елементом наскрізного виховання є рубрика «Слово дня». Введення нового слова кожного дня допомагає здобувачам освіти поповнювати свій словниковий запас та вивчати нові терміни та поняття. Вибір слова дня може базуватися на певній цінності чи принципі, який важливий для формування моральних та етичних уявлень.

Цікаве та неочікуване слово може привернути увагу здобувачів освіти та спонукати їх до бажання дізнатися більше про його значення та використання. Кожне нове слово може служити основою для вивчення правильного вживання та контекстного розуміння мовленнєвих конструкцій. Слово дня може бути використане у різних контекстах, що дозволяє здобувачам освіти краще зрозуміти його значення та застосування. Вибір слова може бути пов'язаний з темами, що вивчаються у різних предметах, що сприяє інтеграції знань та формуванню загального розуміння предметного матеріалу. Дає можливість здобувачам освіти

використовувати слово дня у власних творчих завданнях, що сприяє розвитку їхнього творчого потенціалу та самовираження.

Отже, слово дня може бути ефективним засобом не лише для розширення словникового запасу, а й для наскрізного виховання, що сприяє всебічному розвитку учнів.

Використання різножанрових текстів є також ефективним інструментом для наскрізного виховання здобувачів освіти.

Різноманітні тексти різних жанрів (вірші, оповідання, нариси, драматичні твори тощо) сприяють розвитку мовленнєвих навичок здобувачів освіти. Читання та аналіз різних жанрів допомагає розширити словниковий запас, вдосконалити граматику та синтаксис, а також навчити ефективно виражати свої думки. Різноманітність жанрів сприяє розвитку критичного мислення, допомагає здобувачам освіти розуміти та оцінювати інформацію, розрізняти факти від думок, аргументувати свою позицію.

Через різноманітність літературних творів здобувачі освіти мають можливість співпереживати героям, розуміти їхні почуття та переживання. Це сприяє розвитку емпатії та соціальної чутливості. Різні жанри літературних творів демонструють різні аспекти людського життя та різноманітні цінності. Вони допомагають здобувачам освіти розуміти і цінувати різноманіття поглядів та переконань, а також розвивати власну систему цінностей, надихають на творчість. Вони можуть навчити здобувачів освіти різним способам вираження своїх думок та почуттів, а також стимулювати їхню уяву та творчу уяву.

Через вивчення різних жанрів літературних творів учні мають можливість поглиблювати свої знання про різні культури, традиції та історію світу, що сприяє розвитку їхньої культурної компетенції та розумінню різноманітності людського досвіду.

Різножанрові тексти в сучасних підручниках створюють багатогранне середовище для виховання та розвитку здобувачів освіти, допомагаючи їм стати освіченими, емпатичними та критично мислячими особистостями.

Отже, епіграфи, слово дня та різножанрові тексти є не лише засобами навчання, а й потужними інструментами наскрізного виховання, що сприяють розвитку всебічної особистості здобувача освіти та формуванню його ключових компетентностей. Вони

допомагають не лише засвоювати знання, а й розвивати критичне мислення, емпатію, культурну свідомість та соціальну компетентність, що є важливими складовими сучасного освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Національно-патріотичне виховання – один із головних векторів діяльності всього українського суспільства: методичні рекомендації. URL: <https://cutt.ly/8ZRzhLs> (дата звернення: 23.03.2024).
2. Сучасний підручник: яким має бути, як обрати та ефективно застосувати в освітньому процесі. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>. (дата звернення: 20.03.2024).

Nadiya Gerasimchuk,

specialist of the highest category, senior teacher, teacher-methodologist, teacher of Ukrainian language and literature, Odesa Gymnasium No. 26 of the Odesa City Council, NUS coach, Odesa, Ukraine

nadegerasimchuk@ukr.net

MODERN TEXTBOOK OF THE UKRAINIAN LANGUAGE – A TOOL FOR THROUGHOUT EDUCATION AT NUS

Key words: throughout education , textbook, word of the day, epigraph

Касаткін Олег Сергійович,

*аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія
неперервної
освіти» Херсонської обласної ради,
Херсон, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-3323-8069>

oleg.kasatkin1993@gmail.com

ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: літературна освіта, Нова українська школа, літературна освітня галузь, компетентність.

За роки незалежності Україна зробила значні кроки щодо реформування системи середньої освіти. Запровадження нових

стандартів, перехід до новітніх методів і методологій навчання, застосування ефективних методик оцінювання знань здобувачів освіти, різноманітність типів шкіл у країні, інноваційні пошуки педагогічних працівників свідчать про успішність української школи, яка прагне досягти світового рівня.

Одним із важливих напрямів української освіти є забезпечення духовного розвитку здобувачів освіти. У межах навчальних дисциплін література має особливе значення як мистецтво слова та як спосіб формування загальної культури, моральних орієнтацій і цінностей особистості. Оскільки літературна освіта в закладах загальної середньої освіти забезпечується різними предметами, необхідно розробити єдину концепцію навчання в сучасних умовах.

Практичне значення нової літературної освіти зумовлене багатьма факторами [3, с. 46]:

- відсутня послідовність і наступність між програмою та навчальними матеріалами різних предметів літературної освіти;
- надто велике навантаження курсів літератури, а введені твори не відповідають віковим особливостям здобувачів освіти, що призводить до втрати читацького інтересу;
- діти та підлітки потребують всебічного залучення до мовного та культурного багатства народів України та світу;
- важливість підвищення загального культурно-морального рівня сучасного українського суспільства;
- стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, засобів масової інформації та аудіовізуальної продукції змінив ставлення до книги;
- необхідність формування у підростаючого покоління активної громадянської позиції;
- розширення відносин України з іншими країнами (особливо в напрямку вступу до Європейського Союзу);
- перехід до 12-річної загальноосвітньої школи;
- вступ до професійної підготовки тощо.

Літературна освітня галузь має на меті цілісний розвиток дитини та формування комунікативної компетентності, однієї з найважливіших для здобувачів нової української школи (далі – НУШ). Кожна людина, незалежно від професії, потребує навичок зв'язно висловлювати свої думки. Вміння користуватися мовою

дозволяє ділитися з людьми своїми знаннями, думками та враженнями, відстоювати свої переконання та уникати непорозумінь [1, с. 135].

У період становлення особистості діти шкільного віку оволодівають мовою і мовленням як засобом пізнання, спілкування, виховання й розвитку, самовираження й самоствердження в соціумі. Тому питання якісної організації мовно-літературної освіти дітей в умовах НУШ є актуальним. Мовно-літературна освітня галузь НУШ зосереджує увагу на вивченні рідної та іноземних мов з метою розвитку комунікативних навичок. Таким чином, розширюється сфера спілкування та забезпечуються потенційні можливості і потреби особистості в міжкультурній комунікації. Метою вивчення української мови та літератури, зарубіжної літератури, а також мов і літератур корінних народів і національних меншин, є формування у дітей навичок спілкування та читання. Досягненню цієї мети сприяють такі чинники [2, с. 1212]:

1. Організація освітнього процесу відповідно до засад НУШ.
2. Використання цифрових інструментів навчання в реалізації освітнього контенту та досягненні цілей.

Також важливим є гармонізація традиційних і нових принципів літературної освіти [2, с. 1212], а саме:

1. Ціннісний підхід.
2. Нерепресивна свідомість, толерантність та мультикультуралізм.
3. Автентичність класичної літератури як основи літературної освіти.
4. Наближення шкільної літературної освіти до сучасних реалій і проблем.
5. Внутрішня природа.
6. Аналіз літератури в контексті культурно-мистецького розвитку.
7. Компаративізм.
8. Діалогізм.
9. Цілісний підхід до вивчення художніх творів.
10. Використання знань різних мов та перекладів.

Аналізуючи вищезазначені чинники й принципи, педагогічні працівники, які викладають літературні дисципліни, повинні дати можливість здобувачам освіти опанувати зміст художніх творів,

зрозуміти їх естетичну значущість і зробити висновки, важливі для морального становлення особистості та загального рівня освіченості. Література як вид мистецтва також задовольняє естетичні потреби особистості та розвиває її художні почуття у процесі взаємодії з прекрасним. Тому, літературна освіта в закладах загальної середньої освіти має сприяти формуванню культурного читача, який відчуває потребу в читанні, веде внутрішній діалог з книгою, отримує естетичну насолоду в процесі розуміння художніх творів і розширює свої знання.

Список використаної літератури

1. Нежива Л., Паламар С. Інноваційні технології в літературній освіті майбутніх учителів початкової школи. Освітологічний дискурс. 2020. №4 (31). С. 129-142. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.4.9>
2. Резнікова К. Стан шкільної літературної освіти України в період з 1991 по 1998 рр. Вісник науки та освіти. 2024. №1 (19). С. 1208-1217. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/download/8947/8994>
3. Слижук О. Літературна освіта підлітків в Україні: психолого-педагогічні основи. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2019. №7 (85). С. 45-48. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Literary-education-of-teens-in-Ukraine-psychological-and-pedagogical-bases-O.-A.-Slyzhuk.pdf>

Oleh Kasatkin,

*Postgraduate Student at the Department of Pedagogy and Education
Management,*

*Municipal Higher Education Institution «Kherson Academy of Continuing
Education» of the Kherson Regional Council
Kherson, Ukraine*

LITERARY EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Key words: literary education, New Ukrainian school, literary educational field, competence.

Кінах Неля Володимирівна,

*доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти*

м. Луцьк, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-9025-6514>

e-mail: nelyakinax@gmail.com

ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ВЧИТЕЛЯ НУШ

Ключові слова: професійно-педагогічне підприємництво, вчитель НУШ, професійний розвиток, особистісні якості, чинники.

В умовах трансформаційних змін освітньої сфери затребуваною стає взаємодія розумових і практичних дій учителя, зумовлена інтелектуалізацією навичок підприємницької діяльності. Для молодого покоління вчителів, підприємництво – це основна або вторинна форма зайнятості, що актуалізує проблему формування у них підприємницьких навичок. При цьому саме середовище неперервної освіти, вміння і бажання розвиватися, вдосконалюватися, йти в ногу з часом забезпечує неперервне й систематичне навчання педагогів для подолання розриву між здобутою ними у закладах вищої освіти професійною підготовкою, отриманим на практиці досвідом і сучасними вимогами, відповідно до змін, що відбуваються в науці й суспільстві, дозволяє створювати власну методику викладання, беручи до уваги зміни у змісті освіти, інноваціях в освітньому процесі, а також у розвитку підприємництва вчителів.

Для ефективного формування підприємництва недостатньо знати його означення, а необхідно розуміти його чинники, які на нього впливають. Затребуваність процесів формування підприємництва в освітній сфері зумовлено, на нашу думку, такими основними чинниками. По-перше, існує потреба реформувати освітню галузь відповідно до вимог сучасності при успішній інтеграції в середовище, базоване на підприємництві в сфері освітніх послуг. По-друге, інтеграція вітчизняного освітнього середовища в європейський простір потребує, поза сумнівом, розширення сфер діяльності освітніх закладів з урахуванням напрямків міжнародної взаємодії. По-третє, сучасні

українські освітні заклади функціонують в умовах соціально-економічної напруженості, недостатнього фінансування, обмежених ресурсів, підвищеної конкуренції, заниженого соціального статусу тощо.

Внутрішні чинники, що забезпечують формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя НУШ, зумовлені ієрархією потреб особистості, які, трансформуючись у життєві цінності та інтеріоризовані норми, визначають домінанту її діяльності, забезпечують активну позицію, розвиток і саморозвиток вчителя. На нашу думку, до внутрішніх чинників, що впливають на формування професійно-педагогічного підприємництва можна віднести:

1) значущі для учителів норми і цінності, що визначають їхнє ставлення до підприємницької діяльності. Вважаємо, що найбільш значущими для формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя НУШ у процесі неперервного професійного розвитку є: усвідомлення необхідності самовдосконалення та саморозвитку; прагнення до творчої самореалізації у професійній діяльності; бажання досягти високого результату освітнього процесу;

2) особистісні якості та внутрішні потреби вчителя. На формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя НУШ у процесі неперервного професійного самовдосконалення позитивно впливають: їхні професійні потреби (потреба постійного поповнення підприємницьких знань, вдосконалення підприємницької компетентності; усвідомлення необхідності відповідності цієї компетентності сучасним умовам професійної діяльності й інформаційно-освітнього середовища, прагнення до самоосвіти й особистісного саморозвитку тощо); професійно важливі особистісні якості: цілеспрямованість, принциповість, креативність, працездатність, самостійність, відповідальність, впевненість у собі, вимогливість, організованість, відкритість, ініціативність, здатність до емпатії та рефлексії тощо) [1].

Також, необхідно зазначити, що рівень професійно-педагогічної освіти вчителя НУШ визначає вихідний рівень його педагогічного розвитку і чим він вищий, тим більше бажання вчителя отримувати доходи [3]. Як свідчать наші спостереження освітньої практики, вчителі мають високий рівень предметної професійної підготовки, але часто не усвідомлюють важливість знань з основ підприємництва, що суттєво можуть впливати на результати їхньої професійної діяльності, крім цього у процесі професійної діяльності учителі накопичують власний досвід і таким чином удосконалюють власну педагогічну компетентність. Внаслідок цього у них виробляється система оптимальних педагогічних дій, що має позитивний ефект за умов стабільної організації освітнього процесу. Проте, в сучасних умовах численних педагогічних інновацій такий підхід створює бар'єри. Зміна вимог до педагогічної діяльності вимагає коригування відпрацьованої системи, гнучкості під час педагогічної взаємодії, орієнтації вчителя в сучасних тенденціях підприємництва в освіті. Ефективному виробленню цих умінь і навичок сприятиме професійно-педагогічне підприємництво вчителів у процесі неперервного професійного вдосконалення.

Сучасна ситуація на ринку освіти засвідчує посилення потреби в доступних освітніх послугах для вчителів. У реаліях сьогодення актуалізується педагогічна діяльність, базована на власних капіталовкладеннях учителя у професійний розвиток. А для цього педагог має бути вмотивованим, але не лише матеріально, через підняття заробітної плати. Важливими чинниками-мотиваторами професійного розвитку вчителя стають: розширення базису знань у площині закордонних практик та моделей освіти; упровадження вмотивованого навчання; сприяння творчості та самостійності вчителів тощо [1]. Під час підготовки тренерів і вчителів 1 класу для НУШ спостерігаємо, як розкривається творчий потенціал педагога, відбувається переорієнтація професійних цінностей на основі використання творчих імпульсів особистості вчителя. Тому професійний розвиток учителів НУШ – це процес становлення творчих лідерів

в освіті, в якому важливу роль відіграють і заклади післядипломної педагогічної освіти.

Нова українська школа, на відміну від класичного підвищення кваліфікації, згуртовує професійну українську спільноту, що навчається. Професійний розвиток у площині формування підприємництва вчителя передбачає цілевизначення, планування власного розвитку, відповідальність за свою працю, можливості додаткового прибутку тощо. Заклади післядипломної педагогічної освіти, на відміну від класичної системи підвищення кваліфікації, демонструють продукування, створення та трансфер освітніх технологій, що передбачає не лише надання права на використання науково-методичних розробок як об'єктів інтелектуальної власності. Доцільно ставиться Лілією Гриневич питання проходження інновацій від дослідництва до виробництва, що передбачає використання новостворених освітніх технологій і нових знань для належного науково-методичного забезпечення реалізації ідей Нової української школи як завдяки експериментам, так і за рахунок інноваційної освітньої діяльності щодо поширення розроблених у регіоні експериментальних продуктів, зокрема лабораторії професіоналізму.

Список використаних джерел

1. Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О., та ін. Основи підприємництва: підручник під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир: ЖДТУ, 2019. 492 с.
2. Концептуальні засади нової української школи [Електронний ресурс]. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua/sch2016/konczepczyia.html>.
3. Креденцер, О. В. Підприємницька самоєфективність персоналу освітніх організацій як чинник розвитку їх підприємницької активності. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2016. №1(4). С. 51-60.

Nelia Kinakh,

*doctor of pedagogical sciences, associate professor, head of the department
of pedagogy and psychology
Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education
Lutsk, Ukraine*

INTERNAL FACTORS OF THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL ENTREPRENEURSHIP OF A TEACHER OF NUSH

Keywords: professional-pedagogical entrepreneurship, NUSH teacher, professional development, personal qualities, factors.

Кононенко Лариса Михайлівна,

завідувач лабораторії природничо-математичної, інформатичної та STEM-освіти, кафедри методики викладання та змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

<https://orcid.org/0000-0001-9044-0285>

larysakononenko18@gmail.com

Ятвецька Лариса Іванівна,

старший викладач кафедри методики викладання та змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

<https://orcid.org/0000-0001-8742-3740>

lar.yatv@gmail.com

Немерцалов Володимир Володимирович,

кандидат біологічних наук, доцент,

доцент кафедри методики викладання та змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

<https://orcid.org/0000-0002-2562-9281>

nemertsalov@gmail.com

МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ КЛАСУ ЯК СОЦІАЛЬНОЇ СУБСИСТЕМИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУШ

Ключові слова: інституціональна система, механізми адаптації, освітні системи, системно-комплексний підхід, субсистеми

Розвиток освітньої парадигми у ХХ та ХХІ століттях призвів до трансформації суспільного замовлення, що реалізується в Україні в рамках системи Нової української школи. Компонентами формули НУШ є дитиноцентризм, педагогіка партнерства, інклюзивна освіта, наскрізний процес виховання, що ґрунтується на цінностях [3, с. 7].

Ці компоненти витікають з поняття «освіта» як загальної, цілісної та поліфункціональної категорії. НУШ концентрується на таких аспектах цієї категорії: освіта як цінність, освіта, як сфера соціального життя, освіта як система, як процес і результат.

За В. Огнев'юком: «Освіта як соціальне явище і як процес, як соціальна система й інститут, будучи елементом суспільства, відчуває на собі практично всі трансформації, що відбуваються у суспільстві» [6, с. 10].

Ідея системного підходу в освіті спирається на такі важливі категорії діалектики як всебічний зв'язок і цілісність систем, базових принципах та законів еволюції соціальних та природних систем.

Досліджуючи феномен освіти з позицій системного підходу, розглянемо її інституціональну складову, що представлена зокрема закладами освіти, в яких функціонують інші субсистеми, зі своєю структурою, коннектомом (системою зв'язків) та своїми особливостями. В умовах демократизації системи освіти її субсистеми набувають більшої незалежності та функціонують на основі принципів системно-комплексного підходу до змісту і процесу освіти, вибору методів і засобів взаємодії, чинників впливу на індивідуумів. Згідно із Законом України «Про освіту» навчання дитини може відбуватися як індивідуально, так і в групах. Навчання, як процес індивідуалізації та соціалізації особистості відбувається в освітньому середовищі. Таким освітнім середовищем для більшості учнів є навчальний клас [2].

Зосередимося на класі, як одній із субсистем, яка являє собою соціальну групу учнів та вчителів, що співдіють у віртуальному або реальному освітньому просторі переважно в межах освітньої субодиноци – уроку.

Розглянемо клас як інституціональну систему, що складається з освітнього середовища (в поточних умовах цифровізації це середовище комбіноване: віртуально-реальне) та учасників освітнього процесу, яка дозволяє їм періодично взаємодіяти між собою в межах уроків задля реалізації освітніх цілей. Ознаками класу є відносно сталий склад, соціальна спадковість, ієрархічність, відкритість для входу та виходу учасників, добровільність, емерджентність, динамічність, адаптивність, цілеспрямованість,

Як і для будь-якої біосоціальної системи для шкільного класу притаманна здатність пристосовуватися до поточних умов існування, де одним із ключових факторів успішного навчання у парадигмі НУШ є адаптація класу до компетентнісних цілей освіти та запитів сучасного соціуму.

Для розуміння механізмів адаптації класу важливо звернутися до теорій соціальної психології та педагогіки. Теоретичні розробки таких науковців, як К. Левін, К. Л. фон Бергаланфі, О. Кеніг, А. Шлейхер, К. Шаттенхофер, В. Кремін, В. Огнев'юк, П. Горностай, Л. Шрагіна та М. Меєрович, дають нам ключові поняття для розуміння функціонування навчального класу як соціальної освітньої субсистеми.

Зазвичай клас створюється як формально організована група, що має діяти як колектив, тобто демонструвати подібні дії, підпорядковуватися певним правилам поведінки та педагогічним впливам. Розглядаючи адаптацію субсистеми класу до НУШ з позицій групової динаміки, започаткованої, за словами Андреаса Шлейхера [7], Куртом Левіном, звернемо увагу на комплексність цього процесу, в якому діють механізми безпосередньо пов'язані з рівнем професійних компетентностей вчителя: предметно-методичної, психологічної, соціально-педагогічного партнерства, прогностично-проектувальної та рефлексивної.

Ці професійні компетентності вчителя носять інтегративний характер і мають взаємний вплив на здійснення вчителем освітньої діяльності через те, що кожна з них реалізує діагностичну, прогностичну, організаційну, комунікативну, сенсотворчу, мотиваційну, корекційну функції на основі педагогічної рефлексії [5], та забезпечує керування освітнім процесом [8].

Існує ряд механізмів, які сприяють адаптації класу до нових умов НУШ, основоположною цінністю якої є забезпечення рівного доступу до якісної освіти, компетентісно орієнтований характер, сформованість наскрізного уміння навчатися протягом усього життя. Постійне навчання та перенавчання в умовах, коли зовнішні обставини постійно змінюються, вимагає безперервного процесу реагування, передбачення і дії [1, с. 32]. Клас як складна

соціальна субсистема адаптується через механізми, які пов'язані зі статусом, взаємністю, лідерством, груповими рішеннями, міжгруповими та внутрішньогруповими відносинами тощо.

У партнерській взаємодії, на якій будуються відносини учасників освітнього процесу, лідерство висуває певні вимоги до вчителя як організатора та керівника освітнього процесу. На думку Г. Куценко, педагог як менеджер освіти має бути лідером колективу учнів (студентів) на занятті, щоб ефективно вирішувати різноманітні освітні проблеми (реагувати на непередбачувану поведінку учнів, активізувати їхню розумову працю, встановлювати з ними надійний зворотній зв'язок, ставити учнями чіткі, зрозумілі завдання, управляти навчальною колективною діяльністю, створювати умови для самостійного вирішення проблем тощо) [4]. Виникнення лідерства в групі є результатом психологічного трансферу цінностей, які представлені у вигляді значущих особистісних якостей, умінь, знань, досвіду та реалізуються у міжособистісних відносинах з користю як для окремих індивідів, так і для групи в цілому. Лідерські якості сучасного педагога забезпечують ефективність його професійної діяльності щодо формування сприятливого екологічного мікроклімату класу в освітньому середовищі, яке функціонує на основі комунікації, кооперації та колегіальності.

Серед практичних кроків до адаптації зазначимо наступні: створення правил класу, що ґрунтуються на цінностях НУШ; заохочення до висловлення думок та почуттів; заохочення до співпраці та взаємодопомоги; використання методів активного слухання та емпатії; вирішення конфліктів мирним шляхом. Формами здійснення цих кроків можуть бути групові проекти та завдання, рольові ігри та симуляції, дискусії та дебати та інші інноваційні методи навчання, що активізують учнів, стимулюють їх до самостійної роботи та співпраці.

Одним з механізмів адаптації індивіда в складі класу як субсистеми є його залучення до керування освітнім процесом, що дає йому можливість брати відповідальність за своє навчання та відчувати свою значущість. Цей механізм адаптації може бути

реалізованим через залучення учнів до розробці правил класу, системи та критеріїв оцінювання та планування навчання; залученість до оцінювання та самооцінювання; участь в організації та проведенні соціальнозначущих заходів та проєктів тощо.

Таким чином, погляд на навчальний клас, як інституціональну субсистему дозволить виявити, окреслити та визначити основні принципи та закономірності, що сприятимуть трансформації традиційного класу на клас НУШ.

Список використаних джерел

1. Куценко Г. Г. Компетентності сучасного вчителя лідера. Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера : матеріали обласного науково практичного семінару, присвяченого 290-річчю з дня народження Г.С. Сковороди. Полтава : ПОППО, 2012. С. 45–47
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року / МОН України / 27.10.2016 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934> (дата звернення: 01.05.2024).
3. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. Кооперативні читання: 2013 рік : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
5. Немерцалов В. В., Ятвецька Л. І. Рефлексивна компетентність як метакомпетентність вчителів Нової української школи. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 19 травня 2023 р., Одеса : КЗВО «ОАНООР», 2023 С. 104-107
6. Огнев'юк В. О. Лекція 2. Ідея освіти та її феномен. Освітологічний дискурс. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44410/2/V_Ognevyuk_Lektsiya_2_FSGN.pdf (дата звернення: 01.05.2024).
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII, редакція від 21.11.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.05.2024).
8. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf (дата звернення: 01.05.2024).
9. Шлейхер Андреас. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття : монографія. Львів : Літопис, 2018. 296 с.

10. Ятвєцька Л. І., Ятвєцький В. М. Розвиток прогностичної компетентності вчителів як необхідна складова реалізації Державного стандарту базової середньої освіти. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 20 травня 2022 р. Одеса : КЗВО «ОАНООР» 2022. С. 85-87

Larysa Kononenko,

*head of the Scientific and Methodical Laboratory
of Science, Mathematics, Informatics and STEM education
of the Department of Teaching Methods and Content of Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

Larysa Yatvetska,

*Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of
Education Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

Volodymyr Nemertsalov,

*Ph.D., docent, docent of the Department of Teaching Methods and Content of
Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

MECHANISMS OF CLASS ADAPTATION AS A SOCIAL SUBSYSTEM IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF NUSH

*Key words: educational systems, subsystems, adaptation mechanisms,
institutional system, system-complex approach*

Коршевнюк Тетяна Валеріївна,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний
науковий співробітник відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-0430-5808>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=0HVGFfr0AAAAJ&hl=ru>
korsevnukt@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ»

*Ключові слова: базова середня освіта, природничо-наукова
компетентність, ключові компетентності, інтегрований курс
«Пізнаємо природу»*

Конструювання авторської модельної навчальної програми курсу «Пізнаємо природу» для 5-6 класів здійснено на засадах системного, діяльнісного, дослідницького, особистісно зорієнтованого, компетентнісного підходів [2]. З-поміж чинників формування структури й змісту програми чільне місце належить розвитку ключових компетентностей, визначених у Державному стандарті базової середньої освіти [1].

Щодо когнітивного складника компетентностей, то в авторському курсі дотримано баланс між способами отримання знань (видами пізнавальної діяльності відповідно до джерела інформації про природу) та знаннями як результатом використання певного способу їх опанування. Тобто, акцентовано на тому, як отримувати знання (з яких джерел, в який спосіб) та як їх можна застосувати. Такий підхід сприяє формуванню в учениць/учнів уміння самостійно виконувати завдання за рахунок аналізу власного досвіду та можливостей, пошуку необхідної інформації, вибору ресурсів (часу, інструментів, учасників), визначення способу пізнавальної діяльності.

У наших підручниках «Пізнаємо природу», що реалізують зазначену програму, набуття учнями ключових компетентностей забезпечує діяльнісна домінанта змісту [3, 4]. Вона включає систему завдань, що виступають організаторами діяльності здобувачів середньої освіти із засвоєння навчального матеріалу, та методичним орієнтиром вчительства.

Компетентнісний потенціал інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» детермінує потребу у формуванні в учнів здатності розв'язувати проблеми, уміння оцінювати можливості, працювати з інформацією природничого змісту й використовувати знання в конкретних ситуаціях. Враховуючи інтегрований характер кожної ключової компетентності (синергію ціннісного, знаннєвого, діяльнісного компонентів), у підручниках система завдань спрямована на набуття учнівством досвіду розв'язування різних навчальних і позанавчальних проблем, у процесі якого компоненти компетентностей інтегруються в цілісну функціональну систему.

Різноманітні навчальні завдання створених підручників забезпечують діяльну основу формування компетентностей. Використання простих запитань/завдань, відповіді на які потребують знань фактичної інформації, у підручнику зведено до мінімуму. Це лише перше запитання рубрики «Тобі до снаги», сконструйоване за принципом трьох фактів. Наприклад, «Назві одне звукове явище, два штучних джерела звуку, три природні джерела звуку», «Назві одну гірську породу, дві форми рельєфу, три чинники формування рельєфу». Натомість у підручниках доволі часто учням пропонуються завдання, що спонукають до самостійного набуття знань в процесі роботи з інформаційними джерелами, до яких належать не лише паперові й електронні видання чи повідомлення, але й власноруч проведене спостереження чи експеримент, опитування однокласників чи дорослих щодо певної проблеми природничого змісту.

Використання в авторському інтегрованому курсі «Пізнаємо природу» рольових завдань передбачає інтерпретацію поведінки чи точок зору персонажів. Це сприяє розвитку в учнівства варіативності мислення, здатності усвідомлювати причини власних дій та оцінювати дії інших. Особливу увагу в підручнику приділено завданням для розвитку креативного мислення учнівства, як-от: «Уяви ситуацію: ти з друзями на кілька днів вирушаєш у похід. Тобі доручили забезпечити групу посудом. Посуд з якого матеріалу ти обереш? Поясни свій вибір», «Що ти можеш дослідити, використовуючи інструменти із переліку: пробірка, секундомір, лінійка, лупа, колба, терези, бінокль».

Використання розглянутих видів завдань в освітньому процесі з інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» спрямоване на розвиток умінь (пізнавальних, комунікаційних, практичних, рефлексивних та ін.), емпатії, критичного і творчого мислення, конструювання знань в діяльності, здатності відшукувати різні способи розв'язання однієї проблеми. Учні набувають якостей і досвіду, необхідних у повсякденному житті, що свідчить про розвиток компетентностей.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. (2020). [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Коршевніук Т.В. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795). [Електронний ресурс]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727549>
3. Коршевніук Т.В., Ярошенко О.Г. Пізнаємо природу: підручник інтегрованого курсу для 5-го класу. Київ, УОБЦ «Оріон», 2022. URL: <https://shkola.in.ua/2635-piznaiemo-pryrodu-5klas-korshevniuk-2022.html>
4. Коршевніук Т.В., Ярошенко О.Г. Пізнаємо природу: підручник інтегрованого курсу для 6-го класу. Київ, УОБЦ «Оріон», 2023. 256 с. URL: <https://shkola.in.ua/2847-piznaiemo-pryrodu-6-klas-korshevniuk-2023.html>

Tetiana Korshevniuk,

PhD in Pedagogy,

*Senior Researcher, Leading Researcher at the Department of biological, chemical and physical education of Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine*

FORMATION OF COMPETENCES IN THE INTEGRATED COURSE «GETTING TO KNOW NATURE»

Keywords: basic secondary education, natural and scientific competence, key competences, integrated course «Getting to know nature»

Мовчан Володимир Анатолійович,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Педагогіка середньої освіти»

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

hamurappi7@gmail.com

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Ключові слова: самостійна пізнавальна діяльність, нова українська школа.

Розвиток самостійної пізнавальної діяльності учнів є одним із пріоритетних напрямків педагогічної освіти. Так, одним із пріоритетних завдань сучасної школи є виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку, вміє творчо застосовувати набуті знання. У державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів зростає роль уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати й оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної та творчої діяльності. Ще К. Ушинський відзначив: «Слід пам'ятати, що треба передавати учневі не тільки ті чи інші знання, але й розвивати в ньому бажання і здатність самостійно, без вчителя, засвоювати нові знання» [5].

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки різні аспекти пізнавальної діяльності досліджували І. Бех, І. Зязюн, О. Киричук, Г. Костюк, В. Лозова, С. Сисоєва, Т. Тернавська, Є. Хилько та ін.

Студіюванню проблеми формування, розвитку й активізації самостійної пізнавальної діяльності присвячені наукові праці Н. Бойко, С. Заскалета, О. Ліпецький, О. Малихін, О. Савченко, Л. Солдатенко, Т. Шепеленкота ін.

Зазначимо, що незважаючи на чисельні дослідження з означеної проблематики, проблеми розвитку в учнів середньої і старшої школи самостійної пізнавальної діяльності ще недостатньо опрацьовано, зокрема в умовах запровадження засад концепції «Нова українська школа», проаналізувати і розробити нові підходи до організації самостійної пізнавальної діяльності учнів в умовах НУШ.

Для визначення сутності поняття «самостійна пізнавальна діяльність», ми вслід за О. Муковозом [4], зосередимо увагу на його семантичних складниках: «самостійність», «пізнання», «пізнавальна діяльність». Так, самостійність дослідник визначає як вольову властивість особистості, якій притаманна незалежність, активність, свідомість та відповідальність, здатність до конкретного виду діяльності та виявляється під час виконання навчально-пізнавальних і практичних завдань. Пізнання, тлумачить автор, як психічний процес відображення

навколишньої дійсності у свідомості. Щодо пізнавальної діяльності, то це система, яка пов'язує основні елементи, які в процесі реалізації навчально-пізнавальної мети забезпечують виконання трьох основних функцій: орієнтувальної, виконавчої, контрольнокоригуючої.

Аналіз наукових джерел свідчить, що поняття «самостійна пізнавальна діяльність» тлумачиться по-різному. Проте це поняття ґрунтується на таких ідеях: учень повинен виконувати роботу самостійно, без участі вчителя; учень повинен самостійно орієнтуватись в матеріалі та здійснювати самостійні мислені операції; учень самостійно обирає зміст і способи виконання завдання. Тобто самостійна пізнавальна діяльність співвідноситься з пізнавальною активністю та пізнавальною самостійністю.

Пізнавальна активність в наукових джерелах розглядається як риса особистості, яка виявляється в її стані д процесу пізнання, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, спрямованої на оволодіння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань [1].

Щодо пізнавальної самостійності, то це поняття тлумачиться як потреба і уміння особистості мислити, здатність орієнтуватися в новій пізнавальній ситуації, шукати і знаходити засоби розв'язання нових проблем [1].

Зауважимо, що ці поняття взаємопов'язані і є якісними характеристиками пізнавальної діяльності. Вони взаємно посилюють одна одну, оскільки в умовах мисленої активності виразніше виявляється самостійність здобувача [3].

Цінними для нашого дослідження є наукові розвідки О. Липецького, який стверджує, що самостійна пізнавальна діяльність обумовлена як психологічними факторами, так і практичною підготовленістю. Тобто психологічна основа містить мету, мотиви, схильності, інтереси, силу волі, здібності, досвід емоційно-вольового відношення учня до пізнавальної діяльності, детерміновані природними задатками, соціальними й пізнавальними здібностями. Практична підготовка визначається

рівнем засвоєння учнем соціального досвіду людства, що залежить від оточуючого його природного і соціального середовищ: наявністю певного об'єму первісних знань про предмет самоосвіти, певним рівнем процесуальних умінь ведення самоосвітньої діяльності, наявністю досвіду пошукової, творчої діяльності [2].

Отже, узагальнюючи вищевикладене під поняттям самостійна пізнавальна діяльність учнів розуміємо діяльність, яка здійснюється у процесі навчання, спрямована на організацію й реалізацію процесу пізнання, засвоєння певного досвіду відповідно до освітніх завдань.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Нац. Акад. пед. наук України, гол. ред. В.Г.Кремень. 2-ге вид., допв. Та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
2. Липецький О. П. Особливості формування пізнавальної самостійності підлітків у процесі дослідницької діяльності. URL: https://lib.iitta.gov.ua/4201/1/46_Lypetskyi.pdf
3. Малихін О. Аспектний аналіз категорій «пізнавальна самостійність» і «пізнавальна активність» у контексті організації самостійної навчальної діяльності студентів. *Рідна школа*. 2011. № 3 С. 25-29.
4. Муковіз О. П. Сутність поняття самостійна пізнавальна діяльність майбутніх вчителів початкових класів. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/252/1/Stat_1.pdf
5. Ушинський К.Д. Твори у 6 томах. К., 1954 Т.2. 235с.

Науковий керівник: **Ягоднікова Вікторія Вікторівна**, доктор педагогічних наук, професор

Volodumur Movchan,

a graduate of the second (master's) level of the educational and professional program "Pedagogy of secondary education"

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

THE PROBLEM OF ORGANIZING STUDENTS' INDEPENDENT COGNITIVE ACTIVITY IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE

Keywords: independent cognitive activity, new Ukrainian school.

Онищук Світлана Олександрівна,

кандидат педагогічних наук,

завідувач науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

e-mail: onisichuksv2016@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3101-8524>

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ НУШ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Ключові слова: цифрова компетентність, розвиток, вчитель, заклад загальної середньої освіти, Нова українська школа, Професійний стандарт вчителя.

Перебуваючи більше чотирьох років у змішаному форматі викладання предметів у закладах загальної середньої освіти України, вчителі більше починають розуміти, для чого потрібно розвивати професійну компетентність. Важливо при цьому володіти інформаційно-цифровою компетентністю, а це: по-перше, спонукає до здатності орієнтуватись в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності, для опанування/відфільтрування інформації у обраних та пошукових контентах цифрового простору; по-друге, здатності ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси, що дозволяє робити освітній процес для учнів з більш цікавим контентом; по-третє, здатності використовувати цифрові технології в освітньому процесі, тим самим напрацьовувати методичний кейс для навчального планування освітнього/оздоровчого простору [1, с.7].

Слушну думку висловлює професор Вікторія Ягоднікова про те, що здатність до навчання, значний і позитивний обсяг життєвого, професійного та інноваційного досвіду, усвідомлення необхідності у розвитку і вдосконаленні власної професійної компетентності сприяє професійному розвитку педагогів/вчителів в умовах неперервної освіти [5, с.171].

Як вважає науковець Любов Задорожна, трансформації парадигми професійного мислення педагога, особистий досвід переживання зламу усталених і народження нових моделей професійної діяльності стає основою усвідомленого впровадження освітніх інновацій. Відтак, в контексті стрімких змін в освіті особливого значення набуває питання опанування педагогами нововведень, пошуку та використання освітніх інновацій, готовності фахівців до внутрішніх (особистісних) і зовнішніх (поведінкових, діяльнісних) зрушень під впливом нових ідей і рішень [2, с.34]. Саме це стає передумовою розвитку професійних компетентностей педагогів/вчителів, що знаходяться у постійному процесі набуття нових знань у системі неперервної освіти, що в першу чергу прослідковується саме у опануванні цифрового інструментарію для розвитку цифрової компетентності вчителя.

Тому робимо акцент на підходах у використанні цифрового інструментарію, що сьогодні є досить актуальним серед учнів закладів загальної середньої освіти країни. Саме через дієву практичну складову учням краще та простіше засвоїти навчальний матеріал, як закріплення, так і пізнання нового, з інноваційною подачею вчителя. Відповідно до оновлених методик навчання вчитель розвиває професійну компетентність, у тому числі інформаційно-цифрову, що засвідчує про набуття інноваційних підходів до викладання. Важливим аспектом вважаємо саме сприйняття вчителем нових викликів сьогодення та опанування цифрового інструментарію для практичного використання у професійній діяльності.

За модельною навчальною програмою «Фізична культура. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Педан О. С., Коломoeць Г. А., Боляк А. А., Ребрина А. А., Деревянко В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та інші), рекомендованою Міністерством освіти і науки України, наказ від 17.08.2022 року № 752 та модельною навчальною програмою «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Коломoeць Г. А., Боляк А. А., Дутчак М. В., Дніпров О. С., Бідний М. В., Ребрина А. А.,

Деревянко В. В., Малечко Т. А., Омеляненко І. О., Волкова І. В., Педан О. С. та інші), рекомендовано Міністерством освіти і науки України, наказ від 24 липня 2023 року № 883, вчителі фізичної культури мають бути компетентними/обізнаними у 60 варіативних модулях для досягнення загальної мети базової середньої освіти: розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу. Навчання фізичної культури спрямоване на формування готовності виконувати громадянський та конституційний обов'язок щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави.

Для вчителів фізичної культури важливим є попередній пошук або підготовка відео матеріалів/контентів, пов'язаних з виконанням як теоретичних, так і практичних дій/фізичних вправ (руханки, фізкультхвилинки, розминки, спеціальні вправи, специфічні рухи) [3, с. 47].

На курсах підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури за темою «Методичний кейс діяльності вчителя фізичної культури» у модулі 5. Інтерактивні технології навчання за підтемою 5.2. Нові модулі спорту: інтеракція і цифровізація, опануємо цифровий інструмент Quizlet – сервіс, який дозволяє легко запам'ятовувати будь-яку інформацію, яку можна подати у вигляді навчальних карток. Для цього потрібно знайти в базі модулі або створити власні картки до обраного варіативного модуля з навчальної програми. Вчителі/слухачі курсів вдало пройшла апробацію даного контенту за запропонованими варіативними модулями: хокей на траві (представлені правила гри), інтегрований контент з англійською мовою, географія (з вивчення національних прапорів країн).

У межах отриманих результатів вбачаємо перспективу подальшого студіювання в цьому напрямі, а саме - плануємо розгляд інтегративних стратегій для подальшого розвитку професійної компетентності вчителя НУШ в процесі підвищення кваліфікації. Практика проєктування інтегрованого навчання втілюється в інтегрованій взаємодії педагогів різних освітніх галузей, зусилля яких спрямовуються на синхронізацію тематики, змістового наповнення, структурних елементів уроку та дієвого методико-педагогічного інструментарію, зокрема і цифрового. Відтак процес пошуку як горизонтальних, так і вертикальних міжпредметних/міжгалузевих зв'язків призводить до істотного покращення результативності і якості шкільної освіти [6, с. 165-166].

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України за №898 від 30.09.2020 р. [Ел. ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Задорожна Л.К. Розвиток професійної компетентності педагога в системі неперервної освіти: стратегічні вектори. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку*. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2023. С. 34–38.
3. Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форм : Освітня галузь «Фізична культура». 5 клас : посібник / уклад.: Л. К. Задорожна, О. М. Дікова-Фаворська, С. О. Вишня [та ін.] ; відп. ред. О. М. Левчишена. КЗВО «Одес. академ. неперерв. освіти Одес. обл. ради». Одеса : Екологія, 2023. 80 с.
4. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». [Ел. ресурс]. URL: https://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf
5. Ягоднікова В.В. Нейропедагогічний підхід до професійного розвитку педагогів у системі неперервної освіти. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку*. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2023. С. 168–173.
6. Шатайло Н.В., Онишук С.О. Інтегративна стратегія навчання: можливості реалізації в умовах змін. *Педагогічна наука і освіта у*

сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2023. С. 165-167.

Svitlana Onyshchuk,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Social and Education at the Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council»
Odesa, Ukraine*

DEVELOPMENT OF INFORMATION AND DIGITAL COMPETENCE OF NUS TEACHER

Keywords: digital competence, development, teacher, institution of general secondary education, New Ukrainian School, Professional teacher standard

Починюк Євгенія Анатоліївна,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-6419-4567>

https://scholar.google.com.ua/citations?user=Vupmp_UAAAAJ&hl=uk&oi=ao_zimnica@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕВАГИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: ігрові технології, освіта, soft skills.

Процес модернізації національної системи початкової освіти, відповідно до вимог законодавства України, зокрема Концепції «Нова українська школа» та Державного стандарту початкової освіти, націлений на створення особистісно зорієнтованої моделі навчання, що націлює на значущість інтересів і здібностей кожної дитини, враховує її погляди та потреби в розвитку. Очевидно, що тенденція до гуманізації освітнього процесу в початковій школі передбачає пошук шляхів, які сприяють заохоченню та зацікавленості молодших учнів у навчанні, спілкуванні та пізнанні навколишнього світу. Вочевидь, ключовим маркером сучасного

освітнього процесу початкової освіти Концепція НУШ визначає навчання через ігруву діяльність.

Останнім часом методисти виявляють зростаючий інтерес до питань використання ігрових педагогічних технологій. Це не випадково, оскільки перший етап навчання в сучасній початковій школі є адаптаційно-ігровий, який спрямований на природне включення дитини в шкільне середовище та послідовну адаптацію до нього за допомогою ігрових методик навчання.

На сучасному етапі розвитку освітньої практики значну увагу до використання ігрової діяльності у формуванні особистості школярів приділяють педагоги-дослідники та психологи: Н. Андрощук, Л. Артемова, І. Бех, І. Вишковський, С. Гриценко, І. Дичківська, О. Запорожець, І. Коротков, Г. Селевко, А. Цветова, В. Шахрай, К. Шевченко та ін.. Педагогічні пошуки щодо реалізації змісту та методів початкового навчання засобами ігрової діяльності здійснювали Н. Бібік, В. Бондар, М. Вашуленко, П. Копосов, Н. Мачинська, О. Савченко, Г. Тарасенко та ін..

У дитячі роки гра є основним видом діяльності людини. Адже в мовах гри діти краще зосереджуються, запам'ятовують матеріал, проявляють творчість і фантазію, набувають особистісних рис [1, с.379].

На основі даних логіко-теоретичного аналізу наукових позицій учених можемо відзначити, що педагогічна технологія передбачає систематичне, послідовне й алгоритмічне керівництво освітнім процесом з метою досягнення освітніх, виховних і розвивальних цілей. Вона включає в себе цільові (мета), змістові (зміст технології), процесуальні (форми, методи, засоби взаємодії суб'єктів та об'єктів технології), результативні (підсумок та аналіз) компоненти.

Використання ігрових технологій у навчанні дітей молодшого шкільного віку відповідає їхнім природним потребам і уподобанням, сприяє підвищенню якості освіти та розвитку пізнавальної активності та творчої індивідуальності дітей. Ігрові технології дозволяють вчителям створювати ситуації успіху для учнів початкових класів, стимулюють їхній інтерес до знань та

бажання вивчати нове, а також допомагають знаходити нестандартні шляхи вирішення завдань. Ці технології виступають важливим дидактичним інструментом для педагогів, що доповнюють традиційні методи навчання молодших школярів, розширюючи і урізноманітнюючи педагогічний арсенал вчителів початкової школи.

На нашу думку, використання ігрових технологій повинно сприяти розвитку *soft skills*, або так званих «гнучких» навичок (універсальні соціальні, інтелектуальні та вольові компетенції). У Концепції НУШ та навчальних програмах, *soft skills* подають як наскрізні уміння. Саме педагог має інтегрувати формування означених навичок (бути ініціативним і креативним, співпрацювати з іншими в команді, розв'язувати проблеми, оцінювати ризики і приймати рішення тощо) у процесі застосування ігрових технологій у початковій школі.

Ігрові технології відрізняються від інших технологій тим, що є добре відомими з дитинства й позитивно сприймаються всіма учасниками освітнього процесу, викликаючи позитивні емоції, стимулюючи пізнавальну активність, розвиток уяви, творче мислення. У грі легше долаються труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри. Ігрова діяльність сприяє формуванню здорового способу життя. У колективних іграх реалізуються елементи змагань, а це дає змогу використовувати суперництво як ще один чинник створення зовнішньої мотивації до формування в учнів компетентностей. Саме в іграх діти проявляють як позитивні, так і негативні риси, маючи змогу реалізувати себе в різних ситуаціях, виконати певні соціальні ролі, продемонструвати способи подолання проблем [2].

У процесі наукового пошуку виявлено, що ігрові технології можна віднести до групи технологій співпраці, оскільки вони передбачають демократичні та партнерські відносини між вчителем і учнем. Також вони можуть бути включені в групу активних (інтерактивних) технологій, оскільки спрямовані на групову взаємодію (інтерацію), кооперацію та співпрацю між рівноправними учасниками освітнього процесу.

Під ігровими педагогічними технологіями нами розуміються різноманітні методи та прийоми, представлені у формі дидактичних ігор, які спрямовані на досягнення визначеної мети та володіють освітніми, розвивальними, виховними і соціалізуючими функціями початкової освіти, що діють в органічній єдності.

Застосування ігрових технологій навчання відповідає сучасним вимогам розвитку педагогічної освіти та дозволяє повністю реалізувати її потенційні можливості (розвиток soft skills, активізація пізнавальної діяльності, підтримка інтересу до навчання, задоволення інтелектуальних та емоційних потреб, підвищення самооцінки, розвиток творчих здібностей та вольових зусиль, формування навичок самостійної роботи, створення творчої атмосфери для колективного пошуку та прийняття рішень тощо).

Список використаних джерел

1. Ремезова Н.М., Яковлев В.П., Дорошенко В.І. Ігрові технології музичного розвитку дітей дошкільного віку. *PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND PRACTICE*: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (14-17 грудня 2021р., Прага, Чехія). DOI - 10.46299/ISG.2021.ІІ.XIII С. 379-382.
2. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.

Yevheniia Pochynok,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department
of Primary Education*

*Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
Poltava, Ukraine*

PEDAGOGICAL ADVANTAGES OF GAME TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL

Keywords: game technologies, education, soft skills.

Світковська Світлана Андріївна,

*старша викладачка кафедри методики викладання і змісту освіти,
методистка вищої категорії НМЛ мовно-літературної освіти КЗВО
«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,*

відмінник освіти України,

м. Одеса, Україна

svitlanasvinkovska@gmail.com

Верготі Лідія Танасіївна,

учителька української мови та літератури вищої категорії, учитель-методист, відмінник освіти України, Чорноморський академічний ліцей імені Тараса Шевченка Чорноморської міської ради Одеського району

Одеської області,

м. Чорноморськ, Україна

vergotilidiya@ukr.net

Шинкаренко Тетяна Анатоліївна,

учителька української мови та літератури вищої категорії, учитель-методист, заступник директора з НВР, Чорноморський ліцей № 4 Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області,

м. Чорноморськ, Україна

tatjana-v@ukr.net

**ПІДХОДИ ТА СТРАТЕГІЇ У ВИКЛАДАННІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ КРІЗЬ ПРИЗМУ
КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ШКОЛИ**

Ключові слова: концептуальні засади НУШ, підходи, стратегії, українська мова, література

Для сучасної освіти особливого загострення набуло питання ефективної організації процесу навчання здобувачів освіти. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у 2023/2024 навчальному році наголошують: «Упродовж тривалого часу навчання української мови було зорієнтоване на накопичення знань відповідно до заданої наукової парадигми, що позбавляло цей знаннєвий багаж перспектив застосування його за межами школи. Зі зміною освітніх орієнтирів українська мова як шкільний предмет покликана бути засобом розвитку й соціалізації учнів [1, с. 2]. Водночас міністр освіти і науки Оксен Лісовий в інтерв'ю NV.ua озвучив таку думку: «НУШ певною мірою «провисла» через неготовність учителів». Звичайно, реформаторська «незрілість» окремих учителів – це не єдина

(і навіть не головна) причина, але саме на неї ми можемо вплинути, допомогти вчителям обрати найефективніші підходи до навчання, які будуть суголосні із засадами НУШ.

Незважаючи на самовіддані зусилля вчителів, деякі з них допускають помилку, застосовуючи уніфіковані підходи до всіх учнів без урахування їхніх індивідуальних потреб і характеристик, темпу їхнього навчання і, звичайно, умов. «Такий підхід може призвести до того, що деякі учні залишаться позаду без достатньої уваги вчителя» [5].

ФОРМУЛА НОВОЇ ШКОЛИ [3, с. 7] серед дев'яти ключових компонентів має у складі й такі: педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання. Отже, учительство вже має переорієнтовуватися на компетентнісні засади, педагогіку партнерства, індивідуальний підхід. Саме підходи та стратегії вчителів визначають ефективність їхньої комунікації з учнями та продуктивність освітнього поступу.

Модельні навчальні програми з української мови та літератури побудовані на засадах цінностей українського народу, компетентнісного, когнітивно-комунікативного, особистісно зорієнтованого, аксіологічного, інтегративного та діяльнісного підходів до навчання, що становить орієнтири мовної-літературної освіти відповідно до вимог Державного стандарту 2019 року. Вочевидь, розв'язання навчальних проблем на уроках української мови та літератури, побудоване на концептуальних засадах НУШ, вимагає узгодженого застосування різних стратегій для реалізації цих підходів.

Поняття «навчальні стратегії» можна схарактеризувати «як сукупність свідомих дій, операцій, процедур чи підходів у процесі взаємодії з навчальним матеріалом, що спрямовані на підвищення позитивних результатів навчальної діяльності учнів і на полегшення самого процесу оволодіння знаннями, уміннями й навичками». У найбільш відомій та загальноновизнаній

класифікації стратегій виділено п'ять загальних груп: стратегії підготовки, стратегії елаборації, організаційні стратегії, метакогнітивні стратегії та афективні або стратегії мотивації [2, с. 47].

Стратегії підготовки використовуються для того, щоб прискорити процес актуалізації інформації перед вивченням нового матеріалу, створюють умови для більш свідомого навчання. На цьому етапі вкрай важливо врахувати індивідуальні досягнення й динаміку здобувачів освіти в опануванні попередніх тем, адже для деяких це буде не лише згадування, а й надолуження. Прикладом стратегій цієї категорії може бути складання тез, спеціальне маркування, нотування, читання вголос, встановлення відповідностей між термінами та їхніми визначеннями, творами та їхніми авторами тощо. Дієвою для оновлення в пам'яті вивченого матеріалу є вправа «Будь-яке запитання з теми», під час виконання якої учні не бояться з'ясувати в учителя або інших учнів те, що викликає в них сумніви або труднощі.

Стратегії елаборації (здатність комплектувати рішення, опрацьовувати в деталях, доводити до завершеного стану) використовуються для встановлення зв'язку між тим, що вже знає учень, і тим, що намагається вивчити. Це вже наступний етап. Об'єднання нових знань із наявними в упорядковане єдине ціле сприяє покращенню розуміння матеріалу. Використання перефразування, узагальнення, аналогізування, метафор, порівнянь, створення образів є прикладами стратегій цієї категорії. Під час вивчення морфології такі прийоми, як сторітелінг і візуалізація, забезпечують зв'язок між частинами мови, адже якщо дитина намалює окремий континент «Морфологія» з кордонами між самостійними та службовими частинами мови, виділить межами іменні частини мови, змінні тощо, визначить характери мешканців міст (власне частин мови), їхні особливості, специфіку, то цілісного й свідомого сприйняття цього розділу мовознавства дитиною досягти значно легше. Головне, щоб це була діяльність самого здобувача освіти.

Організаційні стратегії використовуються для перетворення інформації в інший формат задля зручності її розуміння: створення алгоритмів, парадоксів, ментальних карт, фанфіків, перегруповання, об'єднання частин в ціле, створення схем, інфографік, списків тощо. Прийом «Якби...» допоможе учням краще зрозуміти тему, заглибитись у неї, систематизувати, усвідомити взаємозв'язок складових, фундаментальні основи філології. Учням пропонується зсимулювати й описати ситуацію, якщо у вивченому матеріалі щось змінити, наприклад: головний герой твору робить інший вибір, звуки міняють у слові позицію, слово-загальна назва захотіло, щоб його написали з великої літери тощо. Виконання учнями подібних завдань не тільки розвине їхню здатність уявляти, а й значно покращить стійкість знань.

Метакогнітивні стратегії спрямовані на планування, контролювання, оцінювання власної діяльності, знаходження й використання найкращих шляхів навчання. «Уміння й навички, сформовані на уроці, будуть цінними для учнів тоді, коли в них буде потреба за межами уроку й школи», – наголошує докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України Ніна Голуб. Компетентнісна спрямованість мовно-літературної освіти спрямовує вчителів-словесників змінити стратегію й тактику в підготовці та проведенні сучасного уроку української мови чи літератури з чітко визначеною дидактичною метою – розвинути комунікативну компетентність учня, його здатність доцільно й ефективно спілкуватися в різних сферах соціального життя, уміти формувати та формулювати цілі, оцінювати ступінь досягнення власної мети. Методи гіпотез, прогнозування, рецензій, рефлексії, самооцінки, контролю, конструювання правил, взаємонавчання, самоорганізації навчання мають бути в арсеналі вчителя. «Варто наголосити: знанневий компонент не ігнорується, лише змінює свій статус, адже головну увагу зосереджено не на знаннях як таких, а на корисності їх і здатності учня використовувати у процесі розв'язання різних проблем» [4].

Стратегії мотивації або афективні стратегії спрямовані на створення й підтримку сприятливих умов для освітнього процесу. Активно задіяними на кожному уроці мають бути психологічні прийоми, що загалом формують ситуацію успіху, розвивальне навчальне середовище: приховане інструктування дитини в способах і формах здійснення діяльності («Ви, звичайно, пам'ятаєте алгоритм...», «Можливо, краще почати з ...», «Виконуючи роботу, не забудьте про ...»), висока оцінка деталей («Тобі особливо добре вдалося ...», «Ця строфа у твоєму виконанні звучала найбільш драматично...») тощо. Нетрадиційні завдання мотивують до роботи навіть найменш активних учнів. Наприклад, застосовуючи прийом аглютинації, учитель може запропонувати здобувачам освіти поєднати непоєднані в реальності якості, властивості мовних одиниць, характери літературних героїв тощо і зробити висновки.

Стратегії та підходи, обрані вчителем для уроків української мови та літератури, мають діяти цілісно, доповнюючи й поглиблюючи один одного. Комплексна їх реалізація здійснюється шляхом упровадження закономірностей, сучасних принципів, технологій, форм, методів, прийомів та засобів навчання, адже лише інноваційна за своєю сутністю освіта може виховати успішну в сучасному суспільстві людину, всебічно розвинену, самостійну, самодостатню особистість, яка керується в житті власними знаннями, досвідом і переконаннями.

Список використаних джерел

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. Мовно-літературна освітня галузь. 2023. 19 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2023/09/12/IMR-2023-2024-Ukr.mova.12.09.2023.pdf>
2. Бульба Т.Ю. Зарубіжний і вітчизняний досвід вивчення феномену «навчальні стратегії». *Педагогічна інноватика*. 2014. № 22. С. 46-49.
3. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН, 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Голуб Н.Б. Підходи до навчання української мови в основній школі [Електронний ресурс], 2017. URL: https://lib.iitta.gov.ua/9509/1/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B1%20_3_.pdf
5. Освітні втрати обертаємо на освітні знахідки: успішні стратегії вчителя. URL: <https://osvitoria.media/experience/osvitni-vtraty-obertaye-mo-na-osvitni-znahidky-uspishni-strategiyi-vchytelya/>

Svitlana Svintkovska,

Senior lecturer of the Department of Teaching Methods and Content of Education Odesa Academy of Further Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine, svitlanasvintkovska@gmail.com

Lidiia Verhoti,

Teacher of the Ukrainian language and literature of the highest category, teacher-methodologist of the Academic Lyceum of Chornomorsk, Chornomorsk city council of Odessa district, Odessa region, Chornomorsk, Ukraine, vergotilidiya@ukr.net

Tetiana Shynkarenko,

Teacher of the Ukrainian language and literature of the highest category, teacher-methodologist, vice-principal of the Lyceum № 4 of Chornomorsk, Chornomorsk city council of Odessa district, Odessa region, Chornomorsk, Ukraine, tatjana-v@ukr.net

**APPROACHES AND STRATEGIES IN TEACHING THE
UKRAINIAN AND LITERATURE THROUGH THE PRISM OF
THE CONCEPTUAL PRINCIPLES OF NEW UKRAINIAN
SCHOOL**

Key words: conceptual foundations, approaches, strategies, Ukrainian language, literature, New Ukrainian school

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: РІВНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ОСОБЛИВІСТЬ

Амеліна Оксана Сергіївна,

доктор філософії (в галузі історії),

директор Одеського ліцею «Фонтанський» Одеської міської ради, м. Одеса,

Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2450-7848>,

<https://scholar.google.com/citations?user=2-RU45cAAAAJ&hl=uk>

sunkiss2017@ukr.net

МЕХАНІЗМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА СИСТЕМУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: децентралізація, реформи в освіті, громади, навчальні заклади

Сьогодні наша держава перебуває в періоді системних реформ та змін, які впливають на усі сфери життя суспільства, в тому числі й освітню сферу, яка є важливою складовою для життя кожної людини. Попри важкі обставини воєнного стану, економічні та соціальні виклики Україна впевнено йде до євроінтеграції, однією із складових якої є удосконалення управлінської діяльності та адміністрування. Так, серед найуспішніших змін, які вплинули на сучасне обличчя країни в позитивному напрямку, стала реформа децентралізації – передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування [1].

Одним із актуальних напрямів зазначеної проблематики є питання реформування системи освіти на регіональному рівні в умовах децентралізації. Вони безпосередньо впливають на стратегії розвитку кожної громади та регіону, які сьогодні виконують роль центрів соціально-економічного, політичного, освітнього та культурного життя країни й забезпечують обороноздатність нашої держави. Так, у межах реформи децентралізації ми можемо говорити і про децентралізацію освіти. Фактично – це передача повноважень і відповідальності за управління освітою та фінансування освіти демократично обраним органам місцевого самоврядування та освітнім закладам.

Такі механізми дають можливість визначати освітні стратегії навчальним закладам, що забезпечує реалізацію напрямів освітньої реформи в Україні сьогодні.

Варто розглянути ті механізми, які впливають на усі напрямки реформування освіти в умовах децентралізації. Безперечно, ключовим у будь-яких управлінських змінах є законодавство. Так, процес децентралізації безпосередньо вплинув на нормативно-правову базу освітньої сфери. Закон України «Про освіту» чітко визначає вплив місцевих громад на організацію та забезпечення освітою населення. У статті 70 «Громадське самоврядування та державно-громадське управління у сфері освіти» ми бачимо, що громадське самоврядування у сфері освіти реалізується: в закладі освіти відповідно до статті 28 цього Закону; на місцевому (територіальному) рівні; на національному (всеукраїнському) рівні [5]. Громадам делегується рішення щодо наявності чи відсутності на території їхньої громади навчальних закладів різного типу [5]. Окрім широких повноважень громад закон передбачає автономію навчальних закладів, які діють у межах чинного законодавства, але реалізують власні стратегії [5]. Якщо ми проаналізуємо засади децентралізації та її основні напрямки, то побачимо, що вони співвідносяться з фінансовою, академічною та кадровою автономією. Очевидним є те, що через законодавчі механізми процес децентралізації безпосередньо впливає на освіту. Окрім вище зазначеного закону, варто згадати про Закон України «Про повну загальну середню освіту» [6], який теж відображає механізми автономії навчального закладу.

Виходячи з вищезазначеного, бачимо, що важливим аспектом є те, у якій саме організаційній формі створюється та функціонує орган управління освітою в громадах – без створення юридичної особи чи зі статусом юридичної особи. Ці питання добре висвітлені в poradniku «Створюємо орган управління освітою в громаді» [2, с. 4-5].

Варто зазначити, що органи місцевого самоуправління мають право створювати органи державно-громадського управління у сфері освіти. Ці органи можуть бути представлені різними

формами, наприклад: робочими групами чи дорадчими, громадськими, експертними та ін. Повноваження таких груп, функціонал та термін існування прописується в актах їх створення [5].

Окрім законодавчого механізму, важливу роль у реформуванні освіти відіграють фінансові аспекти. Так, за рахунок Державного бюджету здійснюється: оплата праці з нарахуваннями педагогічних працівників закладів, що здійснюють здобуття загальної середньої освіти (освітня субвенція, про яку вже зазначалося раніше); оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів (теж освітня субвенція); закупівля підручників; підтримка осіб з особливими освітніми потребами (ООП) в закладах дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти; забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти НУШ; інші видатки (бюджетні програми) [3, с. 25]. У свою чергу за рахунок місцевого бюджету, тобто фінансів ОТГ, здійснюється: утримання закладів та оплата праці педагогічних працівників закладів позашкільної, дошкільної освіти, центри позашкільної роботи (ЦПР) та міжшкільні ресурсні центри (МРЦ); оплата праці непедагогічних працівників усіх заснованих закладів; виконання стратегії розвитку ЗЗСО, зокрема здійснення інноваційної діяльності закладу освіти. У свою чергу Стратегія розвитку закладу освіти має передбачати різні напрями, такі як: розвиток матеріально-технічної бази, в тому числі капітальні видатки на реконструкцію та ремонт, створення інклюзивного, комфортного, безпечного освітнього середовища [3, с. 25]. Очевидно, що фінансові механізми є важливими аспектами впливу на розвиток освіти в межах громади.

Варто зазначити, що важливою складовою, також механізмом впливу, є контроль з боку територіальних громад до освітньої сфери. Проте, моніторинг та перевірка діяльності закладу освіти засновником не є формою державної перевірки чи нагляду. Тому результатом такого контролю можуть бути рекомендації, які засновник надає навчальному закладу з метою покращення

організації освітнього процесу. Такий контроль не порушує організаційні та освітні процеси, академічну доброчесність чи автономні права закладу освіти. Разом з тим дає можливість оцінити роботу адміністрації закладу, перевірити доцільність використання коштів, якість та безпечність освітнього процесу, що сьогодні є дуже важливим питанням.

Також важливим механізмом контролю є громадськість. Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 30) уся діяльність закладу освіти має бути доступною та оприлюдненою на офіційних ресурсах (сайтах) [5]. Заклад має проводити свою діяльність у межах чинного законодавства щодо захисту персональних даних [4].

Окрім механізмів контролю важливими є доступність освіти для територіальної громади. Так, ОТГ мають забезпечувати підвезення учнів та вчителів закладів дошкільної та загальношкільної освіти та вживати заходів для забезпечення потреби в дошкільній та позашкільній освіті (Закон України «Про освіту», стаття 66) [5]. Це питання може бути вирішене через ряд механізмів, які можливі завдяки реформі децентралізації [3, с. 12].

Виходячи з вищезазначеного, можемо стверджувати про те, що реформа децентралізації дає чимало механізмів впливу та реформування системи освіти, переважно через місцеві органи самоврядування. Важливим аспектом стають прозорість та відкритість освіти, громадський контроль. Загалом децентралізована система освіти функціонує через співпрацю та координацію діяльності багатьох незалежних інституцій, кожна з яких має законодавчо визначену сферу автономії.

Список використаних джерел

1. Реформа децентралізації. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>
2. Створюємо орган управління освітою в громаді: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / за ред. Протасової Н. Київ: ТОВ «Агентство Україна», 2020. 66 с.
3. Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад/за ред. Протасової Н., Полторака В., Жабенко Л., Михайлової Т. Київ :

Швейцарсько-український проєкт DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». 2021. 52 с.

4. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
6. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Oksana Amelina,

PhD, director of the «Fontansky» Odesa Lyceum, Odesa, Ukraine

DECENTRALIZATION MECHANISMS AFFECTING THE EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

Key words: decentralization, reforms in education, communities, educational institutions

Берюзка Євгеній Леонідович,

здобувач ступеня вищої освіти магістра

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

[*eugene.beruozka@gmail.com*](mailto:eugene.beruozka@gmail.com)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: учень, вчитель, пізнавальна мотивація, метод, особистісний розвиток

У сучасній школі важливо активно працювати над підвищенням ефективності освітнього процесу та вдосконаленням його якості. Це викликано зростаючим обсягом інформації, яку учні потрібно засвоїти. Отже, ключовим завданням є пошук інноваційних технологій, що сприятимуть глибокому засвоєнню знань. Проблема мотивації до навчання є центральною в освітній системі, адже позитивна мотивація учнів є важливим чинником успішного та ефективного навчання.

Наголосимо на тому, що організація освітнього процесу повинна сприяти переходу від навчання до професійної практики. Розглянемо визначення, які, на нашу думку, найкраще

відображають поняття «навчальна діяльність». Науковець В. Б. Легін стверджує, що провідною діяльністю школярів є навчальна, яка має виражену суспільну значущість і передбачає оволодіння як предметними (спеціальними), так і міжпредметними (загальнонавчальними) уміннями і навичками, формуючи учня – суб'єкта навчальної діяльності, здатного вдосконалювати і вчити себе, розуміти навчальне завдання й усвідомлювати недостатність наявних знань і вмінь. Навчальна діяльність формується в дітей віком від 6 до 10 років. На її основі у дітей виникає теоретична свідомість і мислення, розвиваються відповідні здібності; у цьому віці також відбувається становлення потреб і мотивів навчання [1, с. 75].

На думку дослідників Л. В. Дзюбо та Л. І. Гриценок, при організації навчальної діяльності для вивчення кожного розділу або теми варто враховувати три етапи: мотиваційний, операційно-пізнавальний та рефлексивно-оціночний [2].

На мотиваційному етапі передбачається пояснення, чому цей розділ чи тема є важливими для учнів і які основні цілі навчання пов'язані з цим.

Цей етап зазвичай має три навчальні дії:

- 1) створення навчально-проблемної ситуації, що вводить у зміст майбутньої теми. Це досягається за допомогою таких прийомів:
 - а) постановка перед учнями завдання, розв'язання якого можливе лише з вивченням даної теми;
 - б) розповіді вчителя про теоретичну і практичну значущість запропонованої теми;
 - в) історичний наратив щодо способів вирішення цієї проблеми в історії науки;
- 2) формулювання основного навчального завдання як підсумку обговорення проблемної ситуації, що стає ціллю для учнів на уроці;
- 3) розгляд питань самоконтролю і самооцінки можливостей щодо вивчення цієї теми.

Після постановки завдання учні розробляють і обговорюють план майбутньої роботи, визначають необхідні знання і вміння для вивчення теми, а також визначають, чого їм не вистачає для виконання завдання. Таким чином, створюється установка на

необхідність підготовки до вивчення матеріалу. Слід зазначити, що вимоги до учнів, можуть бути різними за змістом (до предмету, до роботи), за формою (детальні, загальні: вказівки, коментарі, міміка), за алгоритмами, за типом (універсальні та індивідуальні), за характером (групові, загальні або детальні), а також за способом пред'явлення (прямі або непрямі). Це важливо враховувати, тому що може вплинути на кінцевий результат виконаного завдання учнями.

Роль оцінки результатів навчальної діяльності у мотивації учнів не підлягає сумнівам. Важливо, щоб оцінка здійснювалася якісно, а не лише кількісно, звертаючи увагу на позитивні аспекти та прогрес у освоєнні навчального матеріалу. Також необхідно виявляти причини наявних недоліків, а не обмежуватися лише констатацією їх присутності.

Внутрішня мотивація учнів до будь-якої діяльності описується як внутрішній стан задоволення, радості та натхнення, який виникає у людини внаслідок самої діяльності [2]. Внутрішня мотивація є результатом взаємодії людини з її оточенням і нерозривно пов'язана з самою діяльністю. Основою внутрішньої навчальної мотивації є пізнавальний інтерес, пов'язаний з досліджуванним предметом, де отримання знань вважається метою діяльності учня, а не просто засобом досягнення інших цілей. За словами О. Е. Коваленка і Н. В. Корольової, зовнішня мотивація базується на заохоченні, покаранні та інших формах стимулювання, що можуть спрямовувати або гальмувати поведінку людини. У той час як внутрішня мотивація сприяє задоволенню від роботи, викликає інтерес та радісне збудження, підвищуючи самооцінку особистості [3].

Мотивація учнів середніх класів до навчальної діяльності проявляється у формуванні стійкого інтересу до певного предмету. Однак у багатьох підлітків може виникати загальне зниження мотивації навчання, що призводить до зміни мотивів відвідування школи: вони відвідують заняття не за власним бажанням, а через необхідність. До таких установок можна віднести, наприклад, осуд тих учнів, які не дозволяють списувати або не підказують на уроці.

Для збільшення зацікавленості у навчанні та посилення мотивації важливо використовувати різноманітні методи навчання. Один із таких методів – інтерактивне навчання, яке застосовується як у класі, так і поза його межами.

Одним з способів підвищити мотивацію у підлітків середніх класів є інтерактивна форма навчання, яка є дуже актуальною у сучасній освіті. Цей метод, який активно залучає учнів до процесу навчання шляхом взаємодії, обміну думками та спільної роботи. Основна ідея полягає в тому, щоб зробити навчання більш залучаючим і ефективним шляхом активної участі кожного учасника процесу. Цей метод включає в себе різноманітні підходи, такі як групова робота, дискусії, рольові ігри, використання інтерактивних технологій та вирішення проблемних завдань. Інтерактивне навчання стимулює активність, розвиває критичне мислення, сприяє співпраці та комунікаційним навичкам учнів, що робить процес навчання більш ефективним та зацікавлюючим для всіх учасників [4].

Користь інтерактивного навчання полягає в декількох аспектах. По-перше, це залучення учнів до освітнього процесу. Інтерактивні методи стимулюють учнів брати участь у діяльності, оскільки вони можуть відчувати себе більш залученими та зацікавленими у темі. По-друге, завдяки цьому методу розвивається критичне мислення у дітей, оскільки вони змушені аналізувати інформацію, висловлювати свої думки та обґрунтовувати свої погляди під час дискусій та групової роботи. І по-третє, інтерактивне навчання сприяє підвищенню мотивації учнів до самостійного розвитку. Учні, які беруть активну участь у освітньому процесі через інтерактивні методи, частіше виявляють більший інтерес до самостійного навчання та бажання розвивати свої знання в майбутньому [4].

Отже, підвищення мотивації учнів до навчальної діяльності виступає як один із способів збільшення ефективності навчання. Щоб досягти цієї мети, важливо створювати умови, які дозволяють кожному учневі відчути радість від успіху в навчанні та повністю

реалізувати свій особистісний потенціал. Одним із таких способів є методика інтерактивного навчання.

Список використаних джерел

1. Легін В. Б. Рефлексивні вміння у навчальній діяльності молодших школярів. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). С. 73-77.
2. Дзюбо Л. В., Гриценко Л. І. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. Психодіагностика: зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державн. пед. ун-тет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2019. Вип. 4. С. 33-43.
3. Коваленко О. Е., Корольова Н. В. Методика професійного навчання: проектування технологій навчання: робочий зошит. URL: https://forca.com.ua/knigi/navchannya/metodika-profesiinogo-navchannya_3.html (дата звернення: 02.04.2024).
4. Решетченко, С., Скубарєва, Т. Інтерактивні методи навчання як засіб успішної навчальної діяльності учнів. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2021. № 33. С. 62-68. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-07>.

Yevhenii Berozka,

*applicant for a master's degree Odesa Regional Academy
of In-Service Education,
Odesa, Ukraine*

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE MOTIVATION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Key words: student, teacher, cognitive motivation, method, personal development

Бондаренко Людмила Григорівна,

викладач, КЗ «Кам'янський фаховий медичний коледж» ДОР

Краснолицька Лариса Михайлівна,

викладач, КЗ «Кам'янський фаховий медичний коледж» ДОР

м. Кам'янське, Україна

[*bondarenko@med.cc.ua*](mailto:bondarenko@med.cc.ua)

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Ключові слова: спілкування, соціальні навички, здобувачі освіти, медсестри

Спілкування – це процес обміну інформацією та розвитку стосунків через взаємодію. Це має важливе значення для сестринського догляду, забезпечуючи основу для встановлення комунікації і довіри з пацієнтами та їхніми родинами. Часто вважають, що медсестри можуть інтуїтивно добре спілкуватися; як наслідок, традиційно бракує формального навчання в цій сфері. Однак комунікація – це навичка, яку можна розвивати та вдосконалювати. Комунікація, орієнтована на пацієнта, є важливою для досягнення кращих результатів для здоров'я [1], включаючи більшу участь у лікуванні, покращення якості життя. У цьому сенсі медсестри найчастіше взаємодіють з пацієнтами; їх роль є ключовою для встановлення ефективної комунікації між пацієнтом, родиною та іншими медичними працівниками, причому комунікація є одним з важливих показників для оцінки якості медичної допомоги [2].

Спілкування між медсестрою та пацієнтом є ключовим для досягнення головної мети сестринського догляду, тобто допомогти людям та їхнім сім'ям ефективно та прийнятно протистояти хворобі, зменшуючи її вплив на повсякденне життя пацієнта. Цей тип міжособистісного спілкування складніший і глибший, ніж простий супровід інструментальних дій, зазвичай пов'язаних із сестринською роботою. Результати медсестринського догляду значною мірою залежать від характеру спілкування між медсестрою та пацієнтом. Дані досліджень свідчать про те, що здатність медичного працівника пояснювати, слухати та співпереживати пов'язана зі здатністю пацієнта виконувати медичні рекомендації [4].

Професійну підготовку медичних сестер необхідно розуміти як складову системи їхньої ступеневої освіти, яка передбачає оволодіння знаннями, вміннями, навичками, визначеними в стандарті фахової передвищої освіти як необхідні майбутнім фахівцям з метою надання медсестринської допомоги пацієнтам, і спрямованість на максимально ефективну їхню підготовку до професійної самореалізації. В структурі готовності майбутніх

медсестер до професійної реалізації виділено чотири взаємопов'язаних компонента:

- мотиваційний: пояснювально – ілюстративний (студенти усвідомлюють і запам'ятовують інформацію);
- пізнавальний: репродуктивний (закріплення знань і вмінь);
- операційний: проблемний (ситуаційні задачі, які необхідно розв'язати);
- рефлексивний: евристичний (найти шлях до вирішення поставленого завдання).

В основі успішного навчання є два ключових моменти: 1 – це професіонал своєї справи та 2 – свідомий учасник навчання. Результат буде залежати від обох сторін. Допоможе покращити результат навчання досвід викладача, бажання здобувача, зацікавленість аудиторії, відсутність страху через відсутність досвіду. Спілкування на заняттях та вільний обмін інформацією, використання різних технік та методик допомагає уникати пасивного слухача, а зворотній зв'язок між учасниками – неупереджене ставлення до різних думок. Різноманіття в проведенні занять вносять такі прийоми: презентації, відео, ілюстрації, кейс – завдання, вирішення ситуаційних задач з навмисно закладеними помилками, рольові ігри, робота в парах, робота в малих групах, творчі завдання, групові обговорення – все це долає бар'єр сприйняття між учасниками події. Ігровий характер сприяє на занятті атмосфері психологічного комфорту, розкутості, невимушеності, допомагає самореалізуватися через засоби імітаційного моделювання, активізувати пізнавальну діяльність студентів засобами інформаційно – комунікативних технологій. Важливо, щоб студент не боявся допускати помилки в процесі навчання і висловлюватися вільно. Доброзичливий підхід викладача, позитивний настрій та готовність підтримати студента в будь – яку хвилину змінює поведінку студента і особисто його загалом. У процесі практики студенти повинні проявляти вміння творчо вирішувати професійні завдання, здатність до взаємодії, вміння оцінити і коригувати результати власної професійної підготовки. Маніпуляційні техніки, знання, вміння спілкуватися з пацієнтом, вміння відчувати відповідні ситуації та емоції, знання

того як розуміти інших є ключем до професійного успіху медичних сестер у галузі догляду. Систематична робота спонукає до творчості, утримування від негативних емоцій, гуманно ставитись до оточуючих.

Виробнича практика на базі лікарні сприяє вихованню у студентів самостійності, відповідальності, логічному мисленню, прагнення до поглиблення та постійного вдосконалення професійних вмінь, знань, всебічного розкриття професійного потенціалу в різних видах фахової діяльності: спостерігати за пацієнтом, брати участь у проведенні необхідних діагностичних, лабораторних та інших інструментальних дослідження відповідно до розпоряджень лікаря.

В процесі професійної комунікативної діяльності медична сестра виконує посередницьку функцію, розв'язує блок професійних завдань: установлення контакту з пацієнтом, прийом – передачу інформації, емоційний стан, вплив на поведінку пацієнта. Емоційний контакт з пацієнтом підвищує його довіру, полегшує виконання процедури або інших втручань, додає йому оптимізму, знижує почуття страху, але це спілкування повинно відбуватися в межах своєї компетенції

За допомогою професійного спілкування у пацієнта актуалізуються додаткові психологічні сили та здібності, які допоможуть сприяти одужанню. Саме слово реалізує свій професійний аспект у сфері медицини і ніколи не втрапить свого особливого значення.

Все вищевикладене допоможе формувати різносторонню особистість майбутньої медсестри з високим рівнем сформованості професійної компетентності. Соціальні навички, зокрема, емпатія та здатність справлятися з ситуаціями ризику, є фундаментальними навичками в процесі догляду в медичному закладі. Комплексний підхід до організації освітнього процесу, використання педагогічних технік, інтерактивних методів, інноваційних технологій та злагоджена робота визначатимуть траєкторію формування комунікативних схильностей майбутніх медичних сестер [5].

Список використаних джерел

1. Терлецька Л. Основи психології спілкування. Київ : Вища школа, 2002. 120 с.
2. Свиридюк В. В. Інноваційні освітні технології формування комунікативної компетентності магістрів медсестринства. *Вісник Житомирського держ. ун-ту імені Івана Франка*. 2012. Вип. 65. С. 115–122.
3. Ramírez P, Müggenburg C. Personal relationships between the nurse and the patient. *Nursing Univ.* 2015; 12 (3):134–143. doi: 10.1016/j.reu.2015.07.004.
4. Бронікова С. Практики комунікативної культури в медичному закладі: пацієнт-центрований підхід / С. Бронікова. – [Б. м. : б. в.], 2020. – 72 с.
5. Климович С.М. Формування комунікативної компетентності майбутніх медсестер в умовах медичного коледжу. *Медсестринство*. 2022. № 1. С. 56–58.
6. Мудріцька В. К. Тактика комунікативної взаємодії медичних працівників та пацієнтів у терапевтичному відділенні. *Медсестринство*. 2014. № 4. С. 29–30.

Lyudmila Bondarenko,

teacher, Communal institution «Kamensky Professional Medical College» of the Dnipropetrovsk Regional Council

Larisa Krasnolytska,

teacher, Communal institution «Kamensky Professional Medical College» of the Dnipropetrovsk Regional Council

Kamianske, Ukraine

FORMATION OF COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE NURSES

Key words: communication, social skills, students, nurses

Бугай Олена Олександрівна,

методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м.Одеса, Україна

[*olenakdpo2023@gmail.com*](mailto:olenakdpo2023@gmail.com)

Яроменко Вікторія Іванівна,

методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м.Одеса, Україна

vyaromenko@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Ключові слова: цінності, діджиталізація, цифрова освіта

Перша чверть ХХІ століття – це час, в якому активно удосконалюється глобальний інформаційний простір. Відповідно, саме зараз зростає роль мережевої комунікації і знань в житті суспільства. У такій багаторівневій структурі співіснують відкритий доступ до цифрових ресурсів і ефективна взаємодія між користувачами. Як наслідок – збільшується кількість людей, зайнятих у сфері інформаційних технологій в усіх галузях нашого життя.

Зазначимо, що науково-технічний прогрес перебуває в стані постійних та динамічних перетворень. А це, в свою чергу, вимагає кардинальних змін в освіті. Тож, головним завданням сучасної школи має стати поглиблення процесу діджиталізації та водночас виховання людини нової генерації, якій притаманні особистісні та загальнолюдські цінності і культура.

Мета дослідження полягає в тому, щоб з'ясувати вплив діджиталізації на процес формування цінностей і цифрової культури особистості.

Діджиталізація кардинальним чином змінює освітній процес і, взагалі, наше життя. Чіпи, криптовалюти, AI, віртуальний простір, 3D-друк є реальністю, у якій наші учні повинні відчувати себе комфортно. Вже сьогодні працівники освіти активно використовують цифрові ресурси для навчання різними шляхами та на різних рівнях.

Ми погоджуємося з думкою Воронкової В. Г. про те, що «високотехнологічне суспільство потребує і високоефективної цифрової освіти, яка формує людину з високим інтелектом, світоглядом і свідомістю. Високотехнологічна освіта змінює наші уявлення про креативну освіту, впливає на правила гри, змінюючи їх» [1, с. 71]. Адже, саме зараз система цінностей та культура особистості формуються переважно в умовах цифрового простору.

На сьогодні однією з проблем сучасної освіти є формування і удосконалення цифрової компетентності та розкриття творчого потенціалу учнів. Саме тому уміння працювати в онлайн просторі сприятиме особистісному зростанню користувачів. Цей процес відбуватиметься завдяки доступу до великої кількості інформації

та ресурсів, а також нових можливостей для спілкування і співпраці. При цьому важливо враховувати те, що учні мусять бути технологічно підготовленими до успішного життя в діджиталізованому суспільстві. Тому важливо пропонувати спеціальні онлайн-інструменти для розвитку творчості, допитливості, прагнення до відкриттів. Такі інструменти є основною складовою ефективного навчання.

Якщо цифрове середовище радикально перетворює всі сфери нашого життя, то, в свою чергу, «освіта змінює фізичний і ментальний ландшафт особистості та способи роботи у цифровому суспільстві» [2, с. 59].

На нашу думку, сучасний заклад освіти має сприяти формуванню цінностей цифрової освіти і цифрової людини. В такому унікальному середовищі відбувається становлення особистості, основою поведінки якої буде відповідальність, миролюбність, мужність, чесність, співчуття, рівність, гідність, справедливість, патріотизм. Саме такі цінності є продуктом виховання і соціалізації здобувачів освіти, що «в сучасному контексті відкриває перспективи подальшого розвитку особистості й держави, стають підґрунтям для продукування інтелектуального потенціалу, політичної стабільності та суспільної злагоди» [4, с. 89]. Особистісними рисами людини майбутнього будуть відкритість, мобільність, змістовність та швидка адаптація до нових умов.

Як наслідок - освіта також потребує переформатування в правовій, моральній, політичній, культурній, економічній сферах та стати ще більш доступною для здобувачів.

Відповідно, вже сьогодні основою освіти в повній мірі є інформаційно-комунікаційні технології. Завдяки діджиталізації мають змінитися правила гри у користуванні спільними ресурсами. Тоді вільний обмін ідеями, інформацією, інструментаріями в цифровому просторі буде звичною і буденною справою.

Однак, слід зазначити, що центральна фігура цих змін – людина. А технології мають рахуватися з її життєвими планами та заохочувати до активної діяльності. По суті, вони – людиноцентричні. Таким чином, зрозуміло, що освіта залишається простором для збереження ціннісних пріоритетів.

Ми погоджуємося з думкою Федорової Ю. В. та Пляки С. М. про те, що «цінності є фундаментом освіти та умовою формування

людини та суспільства, які у своїй як професійній, так і повсякденній діяльності зважають на морально-етичний та публічний інтереси» [4, с. 100]. Тож, важливо у творенні нової системи освіти враховувати необхідність орієнтації на формування ціннісних пріоритетів учнів.

Разом з тим, зазначимо, що традиційні і нові цінності паралельно існують в нашому світі. Водночас вони є передумовою для вибору життєвих цілей людини. Тому в освітньому просторі плекання цінностей повинно відбуватися паралельно з удосконаленням цифрової компетентності.

Для ціннісної трансформації в освіті мають бути залучені соціальні медіа, інтерактивні платформи, мережеві спільноти. «Важливо формувати не тільки нову модель освіти з розвинутою інфраструктурою, але й «кмітливих» суб'єктів освітнього процесу» [3, с. 28].

Таким чином, діджиталізація стає основою сучасної освіти. Саме в онлайн просторі є можливість вийти за межі певних територіальних, соціальних або громадських груп, відкрити нові перспективи для навчання, професійної діяльності, задоволення своїх потреб та реалізації задумів на майбутнє. Однак, навіть в такому просторі важливо формувати особистісні і загальнолюдські цінності.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Напрями розвитку штучного інтелекту (ШІ) як умови розвитку когнітивних технологій в умовах діджиталізованого суспільства. *Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. 26-27 лист. 2020 р. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. С. 70-74.
2. Воронкова В. Г., Олексенко Р. І., Нікітенко В. О. STEM-освіта як інтелектуальний ресурс та чинник модернізації суспільства в умовах четвертої промислової революції 4.0. *Актуальні аспекти розвитку STEM-освіти у навчанні природничо-наукових дисциплін*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. 14-15 трав. 2020 р. Кропивницький: Льотна академія НАУ, 2020. С. 58–61.
3. Діамандіс Пітер, Котлер Стівенс. Майбутнє ближче, ніж здається. Як технології змінюють бізнес, промисловість і наше життя / пер. з англ. Д. Кожедуб. Київ: Лабораторія, 2021. С. 320.

4. Пляка С. М., Федорова Ю. В. Цінності як орієнтир у Новій українській школі. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник №58. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. 533 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1uOeL2Rw3a49xiVzAj_ml4SaqSmKyyh-l/view*

Olena Bugay,

*Methodologist Laboratory of Social and Education at the Department of Teaching Methodology and Education Content of Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine*

Viktoriya Yaromenko,

*Methodologist Laboratory of Social and Education at the Department of Teaching Methodology and Education Content of Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine*

FORMATION OF PERSONAL AND GENERAL HUMAN VALUES IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF EDUCATION

Key words: values, digitization, digital education

Букіна Ірина Василівна,

*кандидат історичних наук, викладач – методист
КЗ СОР Сумський фаховий коледж мистецтв і культури імені
Д.С. Бортнянського, м. Суми, Україна
irina5242248@gmail.com*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: дистанційне навчання, модульність, паралельність, інформаційні технології

Запровадження воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 р. У зв'язку із повномасштабною збройною агресією спричинило значні виклики для системи освіти. Найбільш ефективному рішенню вказаних проблем сприяє запровадження дистанційного навчання.

Дистанційна форма здобуття освіти забезпечує можливості для учнів та студентів продовжувати здобувати освіту в Україні

незалежно від їх місця поточного перебування, в тому числі за кордоном, відповідно до державних гарантій згідно зі ст. 57-1 Закону України «Про освіту». Розвиток дистанційного навчання в Україні почав прискорюватися з ухваленням Законів «Про Національну програму інформатизації», «Положення про дистанційне навчання» та впровадженням кредитно-модульної системи навчання [2]. Ці документи передбачають розвиток освіти на основі нових прогресивних концепцій, впровадження в освітній процес новітніх педагогічних технологій і науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України в трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації.

При створенні системи дистанційної освіти необхідно в повному обсязі використати накопичений у вищій школі України науково-методичний потенціал, інформаційні ресурси та технології, досвід у здійсненні дистанційного навчання, існуючу спеціалізовану телекомунікаційну інфраструктуру та мережу закладів вищої освіти України. При цьому потрібно забезпечити ефективне об'єднання зусиль Українського центру дистанційної освіти, закладів вищої освіти та інших освітніх установ і організацій.

Дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному за технологіями дистанційного навчання. Характерними рисами такого навчання є:

- гнучкість – учні, студенти, слухачі, які одержують дистанційну освіту, в основному, не ведуть регулярних занять, а навчаються у зручний для себе час та у зручному місці;
- модульність – в основу програми дистанційної освіти покладається модульний принцип; кожний окреми курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів - модулів сформувати навчальну програму, яка відповідає індивідуальним чи груповим потребам;

- паралельність – навчання здійснюється одночасно з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямом), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності;
- велика аудиторія – одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості учнів, студентів і слухачів, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку студентів між собою та з викладачами;
- економічність – ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане подання інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні призвести до зниження витрат на підготовку фахівців;
- технологічність – використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір [4].

Використання технологій дистанційного навчання в умовах воєнного стану, як правило, застосовується ситуативно з безпекових міркувань та характеризується тимчасовим характером. Тимчасовий перехід на дистанційне навчання не потребує окремої згоди батьків та не може бути кваліфіковано як порушення конституційного права на освіту, з огляду на обмеження такого права в умовах воєнного стану.

Освітній процес при дистанційному навчанні в умовах воєнного стану повинен бути орієнтований, перш за все, на створення безпечних умов навчання. Врахуванню підлягають також і зовнішні фактори, що можуть спричинити неможливості підключення учнів та/або педагогічних працівників до занять у синхронному режимі. Відповідно, альтернативою лишається використання засобів комунікації, доступних учасникам освітнього процесу [5].

Дистанційне навчання повинно здійснюватися із відповідністю вимогам безпечного освітнього середовища, що передбачає дотримання санітарного регламенту, законодавства щодо кібербезпеки, захист персональних даних, недопущення проявів булінгу (цькування), пропаганди та агітації тощо.

Дистанційне навчання є унікальною системою підготовки і безперервної підтримки високого рівня кваліфікації фахівців. Викладача вже не можна вважати носієм високої педагогічної майстерності, якщо він не володіє засобами, методами і технологіями дистанційного навчання. Основним завданням викладача стає підготовка дистанційного навчального курсу на основі вже наявних оригінальних джерел та розробок, які входять до певних тематичних розділів. Стрімке поширення дистанційного навчання вплинуло на збільшення кількості навчальних програм і систем, а також освітніх середовищ і платформ дистанційного навчання. Найкращі з них мають стати щоденним робочим інструментом викладача [6]. Водночас дистанційна освіта в Україні все ще перебуває на початковому рівні, здебільшого через критику її як освіти нижчої якості. Кількість доступних програм та університетів, що пропонують дистанційне навчання, все ще обмежена. Відповідні технології впроваджують переважно для поліпшення традиційного навчання. Серед інших перешкод – відсутність або недосконалість національних стандартів, політик, процедур акредитації та регулювання; недостатня обізнаність на суспільному рівні, недостатня зацікавленість основних полісмейкерів у галузі вищої освіти, доволі слабка технологічна інфраструктура, відсутність гнучких можливостей фінансування. Проте якість дистанційної освіти не поступається в ідеалі якості очної форми одержання освіти, а поліпшується а рахунок залучення кадрового (професорсько-викладацького) складу найвищої кваліфікації і використання в освітньому процесі найкращих навчально-методичних видань та контролюючих тестів з дисциплін. Дистанційне навчання в Україні може повноцінно розвиватися за наявності таких його основних складових: нормативної-правової бази; навчальних закладів (центрів, факультетів, інститутів, університетів дистанційного навчання); контингенту студентів; кваліфікованих викладачів; навчальних програм і курсів; відповідної матеріально-технічної бази (апаратного і програмного забезпечення, високошвидкісних ліній зв'язку); розробки критеріїв якості тощо.

Список літератури:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2008. 684 с.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні року: Постанова Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2000 р. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Муращенко Т. В. Змішане та дистанційне навчання як спосіб доступу до якісної освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2017_3_45 (дата звернення: 10.04.2024).
4. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації / за заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв: ОППО, 2020. 108 с.
5. Толочко В.М. Проблемні аспекти дистанційної форми освіти та можливості її використання в Україні. URL: http://www.provisor.com.ua/archive/2009/N11/padfo_119.php (дата звернення: 10.04.2024).
6. Хмель О. В. Психолого-педагогічні особливості системи дистанційного навчання. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2005. № 11, С. 181 – 190.

Iryna Bukina,

*Doctor of Science in History, teacher - methodologist
KZ SOR Sumy Vocational College of Arts and Culture named after D.S.
Bortnyanskyi,
Sumy, Ukraine*

DISTANCE EDUCATION UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

Keywords: distance learning, modularity, parallelism, information technologies

Гонімар Валентина Іванівна,

*викладач відокремленого структурного підрозділу «Одеський
автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного університету
«Одеська політехніка»;*

Ореховська Наталія Олексіївна

*викладач відокремленого структурного підрозділу «Одеський
автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного університету
«Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна*

orehovskaya.natasha@gmail.com

ПРОВІДНІ ПРИНЦИПИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: рівність, якісна освіта, форми навчання, інноваційні підходи та технології, інклюзивність, програми та ініціативи

Модернізація національної освіти - це невід'ємний процес, спрямований на постійне вдосконалення системи освіти з метою відповідати потребам сучасного суспільства та глобальним викликам. Важливо підкреслити, що модернізація освіти має бути пристосована до національних особливостей, культурних цінностей та історичного контексту кожної країни [3]. Національна модернізація освіти передбачає збереження та підтримку національних мов, культур та традицій, врахування специфіки національної ідентичності та формування громадянської свідомості. При цьому важливо впроваджувати інноваційні підходи та технології, які сприяють розвитку громадянського суспільства, критичного мислення та готовності до демократичного участі у житті країни.

Аспекти модернізації національної освіти:

● Рівність:

- ✓ забезпечення рівних можливостей навчання для всіх здобувачів освіти незалежно від їхнього соціального, економічного чи культурного статусу, етнічної приналежності, що є головним принципом модернізації національної освіти;
- ✓ розвиток програм та ініціатив, спрямованих на зменшення рівнів соціально-економічної та культурної нерівності у доступі до якісної освіти.

● Доступність:

- ✓ забезпечення можливості отримання високоякісної освіти для всіх шарів суспільства, включаючи людей з інвалідністю, мігрантів та інші вразливі групи;
- ✓ впровадження гнучких форм навчання, таких як дистанційна освіта та онлайн-курси, щоб забезпечити доступність навчання у всіх регіонах та створення можливостей для людей протягом життя здобувати нові знання та навички;

- ✓ забезпечення доступу до дошкільної освіти для всіх дітей незалежно від їхнього матеріального статусу чи місця проживання та розвиток гнучких форм навчання, таких як дитячі садки з розширеним денним перебуванням та вечірні групи, для полегшення доступу для батьків, які працюють.
- ✓ пропаганда культури навчання протягом життя та розвиток програм перекваліфікації та підвищення кваліфікації для працівників у різних сферах;
- ✓ розробка доступних та гнучких програм із навчання для молоді та дорослих, які враховують їхні індивідуальні потреби та професійні цілі, потреби ринку праці та забезпечують практичні навички для успішної кар'єри [1].

● **Інклюзивність:**

- ✓ *створення безбар'єрного середовища:* адаптація інфраструктури та навчального середовища для забезпечення доступності для всіх здобувачів освіти, включаючи здобувачів з обмеженими можливостями;
- ✓ *індивідуальний підхід, співпраця та підтримка:* розробка і впровадження індивідуальних навчальних планів та підходів для кожного здобувача освіти з урахуванням його потреб та можливостей, залучення спеціалістів та педагогів-інклюзивістів для надання підтримки та консультацій як здобувачам освіти з особливими потребами, так і вчителям;
- ✓ *культура поваги та розуміння:* створення атмосфери взаємоповаги, толерантності та розуміння в навчальному закладі, де всі здобувачі освіти відчують себе прийнятими та підтриманими.

● **Особливість:**

- ✓ розробка інноваційних педагогічних методик, які стимулюють творчість, критичне мислення та самовираження, створення умов для розвитку унікальних талантів та здібностей кожної дитини: тьюторські заняття, тренінги, робота в малих групах, трансдисциплінарна модель навчання, активні лекції, лекції-дискусії, написання і захист рефератів, самостійна робота [3];

● **Використання технологій:**

- ✓ *інтерактивність та дистанційність*: використання інтерактивних дошок, веб-камер, аудіо та відео матеріалів, вебінарів тощо для залучення здобувачів освіти до навчального процесу, розвиток платформ та інструментів для навчання в режимі онлайн, що дозволяє отримувати освіту незалежно від місця проживання;
- ✓ *віртуальна та розширена реальності*: використання VR та AR технологій для іммерсивного навчання та створення інтерактивних симуляцій;
- ✓ *аналіз даних та інтелектуальні системи*: використання аналізу даних та штучного інтелекту для індивідуалізації навчального процесу, прогнозування успішності та оптимізації змісту навчання;
- ✓ *мобільність*: використання мобільних додатків та платформ для навчання «на ходу», що дозволяє здобувачам освіти отримувати доступ до навчального матеріалу з будь-якого пристрою та місця.
- ✓ Модернізація національної освіти потребує комплексного підходу, який враховує потреби всіх здобувачів освіти. Це означає створити систему освіти, яка є справедливою, доступною та готує здобувачів до успіху в житті.

Деякі ключові напрями модернізації національної освіти:

- ✓ *забезпечення високоякісної освіти на всіх етапах і рівнях*: оцінювання результативності та управління якістю забезпечення високоякісної освіти на всіх етапах і рівнях, оцінювання результативності та управління якістю [3];
- ✓ *оновлення змісту освіти*: зробити акцент на розвитку ключових компетенцій, таких як критичне мислення, креативність, комунікація та співпраця, розвиток навичок та умінь, які необхідні для ефективної діяльності в різних сферах життя;
- ✓ *підвищення кваліфікації вчителів*: надати вчителям необхідні знання та навички для роботи в сучасному середовищі [2];
- ✓ *покращення інфраструктури та збільшення фінансування*: інвестувати в освіту, щоб забезпечити її якість та доступність, забезпечити всі навчальні заклади сучасним обладнанням та ресурсами;

- ✓ *використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ):* інтеграція сучасних технологій у навчальний процес для покращення доступності та якості освіти;
- ✓ *індивідуалізація та персоналізація навчання:* створення умов для розвитку унікальних талантів та здібностей кожного здобувача освіти шляхом індивідуалізованого навчального підходу;
- ✓ *забезпечення доступності та інклюзії:* створення рівних умов для отримання якісної освіти для всіх, включаючи здобувачів з особливими потребами та представників різних соціальних груп [2];
- ✓ *розвиток гнучких форм навчання:* приділення уваги розвитку адаптивних та гнучких форм навчання, таких як дистанційне навчання та навчання за індивідуальним графіком;
- ✓ *створення стимулюючого навчального середовища:* розробка умов, які сприяють зацікавленості здобувачів освіти у навчанні, їхньому особистісному розвитку та самореалізації - синергетичний підхід у педагогіці [1].
- ✓ *розвиток системи професійних фільтрів і підтримки:* шкільна інтернатура, незалежні кваліфікаційні іспити, підтримка молодих викладачів, матеріальні стимули професійного зростання [2].

Ключовими напрямками модернізації є використання інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток навичок м'якого спілкування та критичного мислення, індивідуалізація та персоналізація навчання, компетентнісний підхід, забезпечення доступності та інклюзії, а також розвиток гнучких форм навчання. Використання технологій в навчальному процесі відкриває безліч можливостей для створення цікавого та ефективного середовища навчання. Це дозволяє залучати здобувачів освіти до активної участі, розширювати їхні знання та розвивати навички, необхідні для успіху у сучасному світі. Модернізація національної освіти – це довгостроковий процес, який потребує спільних зусиль уряду, педагогів, батьків та здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Васянович Г. Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку. *Педагогіка і психологія професійної*

- освіти. 2013. № 3. С. 9–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Rippo_2013_3_3 (дата звернення: 12.04.2024)
2. Воевутко Н. Ю. Сучасні тенденції модернізації професійної підготовки вчителів в Україні. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Voyevutko.-N.-Yu.-Current-trends-of-modernization-of-teacher-training-in-Ukraine.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Мартиненко С. Європейський простір вищої освіти: Тенденції розвитку та пріоритети. *Освітологія*. 2013. Вип. 2. С. 163-167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ocvit_2013_2_22. (дата звернення: 15.04.2024).

Valentina Honimar,

Teacher of the separate structural unit "Odesa Automobile and Road Professional College of the National University "Odesa Polytechnic";

Nataliya Orekhovska,

*Teacher of the separate structural unit "Odesa Automobile and Road Professional College of the National University "Odesa Polytechnic"
Odessa, Ukraine*

LEADING PRINCIPLES OF MODERNIZATION OF NATIONAL EDUCATION

Keywords: equality, quality education, forms of education, innovative approaches and technologies, inclusiveness, programs and initiatives

Долбіна Каріне Давидівна,

кандидат філологічних наук, директор;

Волкова Людмила Йосипівна,

заступник директора з виховної роботи;

Оганісян Нуне Дереніківна,

*вчитель вірменської та англійської мов Приватного закладу освіти
«Міжнародна українсько-вірменська школа»,
м. Одеса, Україна*

[*muvsh2023@gmail.com*](mailto:muvsh2023@gmail.com)

АРХІТЕКТОНІКА МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ПРИВАТНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ «МІЖНАРОДНА УКРАЇНСЬКО-ВІРМЕНСЬКА ШКОЛА»

Ключові слова: мультикультурність, інтеграція, архітектоніка, полікультурна освіта

Характерною особливістю Одеського регіону є багатонаціональність. Тому створення мультикультурного освітнього простору для дітей різних національностей, зокрема вірменської, яка представлена багаточисленною діаспорою, є актуальним завданням. З метою збереження вірменської культурної ідентичності та створення умов для розвитку і реалізації принципів полікультурної освіти у м. Одеса 1 вересня 2023 р. відкрилася перша в Україні приватна Міжнародна українсько-вірменська школа (далі МУВШ).

МУВШ розташована в унікальному місці Одеси на території Гагарінського плато поруч з Вірменською Апостольською Церквою. Пришкільна територія має унікальний ландшафтний дизайн з музично-світловим фонтаном та рідкісними рослинами, а також архітектурними пам'ятниками Хачкарами (кам'яні вірменські хрести на честь історичних подій), ігровим дитячим майданчиком. Сприятливі умови забезпечують можливість створення здоров'язберігаючого, естетично-спроєктованого освітнього середовища закладу освіти.

Місія Приватного закладу освіти «Міжнародна українсько-вірменська школа» – створення полікультурного середовища зі збереженням та розвитком національної вірменської ідентичності учнів з вірменськими коріннями в українськомовному просторі. Збереження національної ідентичності та інтеграція в інше національне середовище нерідко стають причиною конфліктів. В силу історичних подій 1915 року більшість вірмен розсіялись по всьому світу [2]. Першочерговою проблемою, породженою розсіяністю вірмен, залишається збереження національної ідентичності шляхом створення вірменського освітнього і культурного середовища, яке інтегрується в український освітній простір.

Задля забезпечення прагнення вірменської діаспори отримувати освіту в Україні, навчаючись рідній мові, історії та традиціям вірменського народу, а також для забезпечення реалізації прав людини на освіту між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти, науки, культури і спорту

Республіки Вірменії укладений Меморандум про наміри, мета якого – об'єднання зусиль сторін для організації навчально-виховної діяльності ПЗО «МУВШ» у статусі міжнародної школи.

Школа є полілінгвальним закладом освіти, в якому навчаються діти, що етнічно належать до вірменського, українського, грецького, молдавського, єврейського та інших народів, які проживають в Одесі. Школа багатонаціональна як за складом учнів, так і за складом педагогів і функціонує в мультикультурному середовищі. Педагогічний колектив школи знаходить такі форми і методи, які забезпечують у дітей повагу до традицій, релігій, історій, культур різних народів та формують в учнів ПЗО «МУВШ» загальнолюдські, морально-етичні, культурні, національні цінності.

З метою забезпечення умов для занурення у вірменське мовне середовище та можливості подальшої інтеграції у вірменський культурний простір був створений інтегрований курс «Культура та історія Вірменії», який викладається як факультатив та розширює зміст уроків вірменської мови. Викладання вірменської мови, історії, культури ведеться носіями вірменської мови. З розвитком ПЗО «МУВШ» стратегічна місія буде спрямована на підготовку випускників із знанням декількох іноземних мов. Для реалізації цієї політики передбачено навчання і стажування учнів та педагогів школи в Республіці Вірменії за міжнародними навчальними програмами та участю у міжнародних освітніх проєктах.

Найважливіша функція сучасної школи – навчити дітей жити разом. Педагогічний колектив розуміє, що реалізація цього завдання можлива лише в середовищі, в якому створені умови для формування усвідомлення дитиною своїх національних коренів і місця, яке вона посідає у своїй Батьківщині – Україні та світі.

До школи на початку навчального року прийшли діти з різним навчальним та соціальним досвідом, різним рівнем знань, умінь, навичок, вихованості та рівнем адаптації до школи. Онлайн навчання протягом останніх років негативно відобразилось

на результатах успішності навчання та вихованості учнів, що призвело до педагогічних втрат. Тому перед педагогічним колективом, крім основних завдань школи, стало питання, як допомогти дітям надолужити те, що було пропущене, і в той же час опанувати навчальні програми.

Педагогічним колективом визначено наукову-методичну проблему: «Архітектоніка освітнього простору ПЗО «Міжнародна українсько-вірменська школа» на засадах процесів інтеграції, принципів наступності та адаптації в умовах сучасних змін в освіті України та Вірменії». Одне із головних завдань її вирішення визначено в Освітній програмі I ступеня Приватного закладу освіти «Міжнародна українсько-вірменська школа» - це проблема виховання учнів у дусі усвідомлення загальної історичної долі з усіма народами, що населяють Україну, формування толерантного ставлення до людей іншої культури, ментальності, традицій. Зусилля педагогічного колективу спрямовані на виховання взаємоповаги та взаємозбагачення учасників освітнього процесу від культур різних народів нашої країни [1].

Педагогічний колектив систематично, з урахуванням вікових особливостей дітей 6-10 років, їх інтересів та вподобань, вибудовує систему розвитку спеціальних та універсальних навичок через позакласні заходи різновекторної спрямованості. Особливу увагу приділено гармонійному розвитку, вихованню загальнолюдських цінностей, формуванню базової культури учнів, зміцненню здоров'я, наданню допомоги у саморозвитку кожного школяра.

В рамках освітньо-просвітницького проєкту «Вірменія у наших серцях» проведено ряд заходів: «День Незалежності республіки Вірменії», «День вірменської мови», «Свято Хапами» (осіннє свято), «Свято Трндез» (свято зустрічі весни), «День пам'яті жертв геноциду вірмен», «День краси та материнства», «День пам'яті Григорія Просвітителя», «День вірменського алфавіту»; налагоджується співпраця зі школами та установами культури, дитячими громадськими організаціями Республіки Вірменія; плануються та проводяться зустрічі з відомими

вірменськими діячами Одещини – діячами культури, священнослужителями, спортсменами; створюється бібліотечний фонд вірменської літератури, оформлюється кабінет вірменської мови та вірменознавства.

Принципи наступності та дидактичної інтеграції реалізуються в школі на різних рівнях: на рівні міжпредметних зв'язків, через синтез наук у межах базових дисциплін, вивчення інтегрованих курсів. Система виховної роботи та освітній процес взаємодоповнюють один одного, створюючи інтерактивний інтеграційний простір на основі єдності інтересів, цілей, принципів, методів та змісту [3].

Таким шляхом педагогічний колектив школи реалізує визначенні цілі: підвищення якості навчання та виховання учнів, подолання педагогічних втрат учнів, формування національної свідомості, толерантне відношення до національних культур та соціалізацію в умовах полікультурного суспільства.

Список використаних джерел

1. Ковалинська І. В. Поняття «полікультурність» та «мультикультурність» у науковому дискурсі. *Освітологічний дискурс*. 2016, № 1 (13). С. 65-76. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33693891.pdf>
2. Мовсян Артак. История Армении. Учебное пособие для однодневных армянских школ Диаспоры. Ереван: ЕГУ, 2013. 120 с.
3. Сідова Н. В. Інтеграція в освіті. Інтегроване навчання в Новій українській школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/integracia-v-osviti-integrovane-navcanna-v-novij-ukrainskij-skoli-166667.html>

Karine Dolbina,

headmistress

Lyudmila Volkova,

deputy director for educational work

Nune Hoganisyan,

teacher of Armenian and English languages

*Private educational institution «International ukrainian-armenian school»
Odesa, Ukraine*

**MULTICULTURAL EDUCATIONAL SPACE
ARCHITECTONICS OF PRIVATE EDUCATIONAL
INSTITUTION «INTERNATIONAL UKRAINIAN-ARMENIAN
SCHOOL»**

Key words: multiculturalism, integration, architectonics, polycultural education

Іванова Лілія Вікторівна,

кандидат технічних наук, директор відокремленого структурного підрозділу «Одеський технічний фаховий коледж Одеського національного технологічного університету»,

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1738-7697>,

ivanova_l_v@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: дуальна форма освіти, практична підготовка, учасники освітнього процесу, працевлаштування

Питання наближення змісту освіти до вимог ринку праці перебуває в фокусі уваги зацікавлених осіб у всьому світі. Дуальну освіту при цьому розглядають як один з методів подолання розриву між тим, чого навчають в закладах освіти та тим, що вимагають роботодавці від випускників. Україна вивчає та адаптує досвід Німеччини, Сполучених Штатів Америки, Канади тощо, з метою демонстрації принципів, які використовують заклади освіти цих країн для посилення зв'язку між теоретичною та практичною підготовкою й запровадження навчання на робочому місці.

Дуальне навчання – це здобуття освіти, засноване на взаємодії підприємств (організацій, установ), що володіють ресурсами, необхідними для здійснення навчання, проведення навчальної, виробничої практики, інших видів освітньої діяльності, та закладів освіти на основі соціального партнерства, де обидві сторони виступають рівноправними партнерами, які спільно розробляють і координують освітній процес, контролюють його результати.

Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на

підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору [1].

Навчання за дуальною формою сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, формує й розвиває в них основні компетенції, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності подальшої професійної діяльності, адаптацію випускників на ринку праці.

Організація навчання за дуальної форми здобуття освіти (далі – ДФЗО) вимагає багатьох зусиль від усіх учасників процесу – закладу освіти, роботодавця, здобувача освіти, і ці зусилля сповна виправдано та винагороджено. Сьогодні заклади освіти, які впровадили ДФЗО та налагодили системні зв'язки з роботодавцями, говорять про те, що їх випускники більш конкурентоспроможні на ринку праці. А роботодавці-партнери, які долучилися до підготовки здобувачів освіти за ДФЗО, отримали більш підготовленого фахівця, вже інтегрованого в трудовий колектив. Але найбільше від ДФЗО вирає саме здобувач освіти. Протягом студентських років він набуває необхідних компетентностей, скорочується термін його адаптації до трудової діяльності, відбувається свідомо побудова професійного зростання та траєкторії кар'єрного росту.

Основними завданнями дуальної форми здобуття освіти є :

- зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу, при збереженні рівня теоретичної підготовки, що забезпечує дотримання стандартів освіти;

- підготовка кадрів, які максимально відповідають вимогам роботодавців;

- підвищення мотивації студентів (учнів) для отримання кваліфікації (спеціальності) та можливості працевлаштування;

- підвищення професійної мобільності і конкурентоздатності випускника на ринку праці;

- забезпечення взаємозв'язку, взаємопроникнення та взаємовпливу різних систем (наука і освіта, наука і виробництво), які дозволять проводити якісні зміни в системі освіти України;

- сприяння розвитку особистості

Особливості становлення та перспективи розвитку дуальної форми здобуття освіти в Україні пов'язані з чіткою взаємодією та

зацікавленістю всіх учасників дуального процесу. Взаємодія учасників дуальної форми здобуття освіти базується на принципах соціального партнерства та чіткого виконання вимог дуальності. Зокрема, державні служби та органи розробляють нормативно-правове забезпечення, координують взаємодію всіх учасників дуального процесу та сприяють розвиткові їх мотивації. Керівництво та провідні фахівці дуального підприємства формують запит на підготовку спеціалістів певного профілю, визначають вимоги до кваліфікації та професійної компетентності майбутніх фахівців, контролюють практичну діяльність студентів на підприємстві, залучаються для участі в оцінюванні якості знань студентів, забезпечують працевлаштування випускників. Заклад освіти модернізує та інтегрує освітній процес, відповідно до вимог виробництва, розробляє та удосконалює навчальні програми, забезпечує взаємодію з роботодавцями.

Результативність впровадження дуальної форми здобуття освіти залежить від ряду критеріїв: розробки нормативно-правових документів та єдиної інформаційної бази для функціонування системи держава-заклад-освіти-підприємство, модернізація документальної складової освітнього процесу. Відповідності підготовки здобувачів освіти вимогам роботодавців, забезпечення працевлаштування випускників закладу освіти на підприємствах.

Разом з тим, варто відзначити проблеми впровадження дуальної форми здобуття освіти:

- необхідність узгодження законодавчої бази. У статті 47 Закону України «Про фахову передвищу освіту» дуальна форма навчання подається як окрема форма, відмінна від очної (денної) форми навчання [2]. У «Положенні про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти», п.1.2, вона представлена як один зі способів здобуття освіти здобувачами денної форми навчання. Таке трактування вносить невизначеність в організацію освітнього процесу, починаючи вже з моменту вступу;

- складність, а подекуди й неможливість залучення здобувачів освіти в дуальну форму через законодавчі обмеження: повноліття

здобувачів освіти коледжу найчастіше настає на випусковому курсі, а з неповнолітніми здобувачами освіти підприємства не можуть укласти договір та допустити їх до роботи на виробничих потужностях;

- значні часові та фінансові витрати для оновлення інформаційно технологічного забезпечення. Безумовно, формат роботи викладача коледжу, задіяного в дуальній формі освіти, значно змінюється, адже саме на нього покладено відповідальність за набуття здобувачами освіти програмних результатів навчання та компетентностей, які задекларовано в освітньо-професійній програмі. Формування освітнього контенту для здобувачів освіти за дуальною формою навчання суттєво відрізняється від того контенту, який надається здобувачам освіти в аудиторіях чи, навіть, і в дистанційному форматі, але наказ від 18.06.2021 за №686 «Про затвердження норм часу планування та обліку навчальної, методичної, інноваційної, наукової та іншої педагогічної діяльності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти» також, на жаль, не містить норм для дуальної форми навчання;

- у коледжах немає змоги оплачувати роботу кураторів дуальної форми навчання чи відрядження викладачів, які мали б бути на виробництві значний проміжок часу, аби забезпечити належний методичний супровід здобувачам освіти. Ця проблема спричинена тим, що в коледжах педагогічне навантаження викладача формується на підставі Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти від 15.04.1993 № 102, якою не передбачено унормування дуальної форми навчання.

Підсумовуючи викладене, вважаємо дуальну форму здобуття освіти продуктом соціального партнерства між закладом освіти та підприємством. Така форма здобуття освіти має ряд переваг перед традиційним навчанням. Дає змогу подолати суперечності між емпіричними знаннями та майбутньою професійною діяльністю студентів, набутими під час навчання компетентностями та професійними характеристиками, сприяє підвищенню якості знань майбутніх фахівців, забезпечує конкурентоспроможність випускників закладів освіти на ринку праці, частково вирішує

проблеми фінансування освіти за рахунок коштів підприємства, розширює інноваційну діяльність закладів освіти.

Будь-яка криза – це не лише проблеми, але й нові можливості. Прогресивні роботодавці завжди підтримують сучасні ініціативи, молодих, активних, готових працювати та навчатися здобувачів освіти. А заклади освіти формують нові моделі відносин з роботодавцями та їх професійними спільнотами. Спільними зусиллями формується ринок праці, на якому перетинаються інтереси бізнесу, роботодавців, системи освіти, окремого здобувача освіти, що сприяє формуванню дієвого ринкового механізму регулювання зайнятості та допоможе розв'язати проблему працевлаштування випускників.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII.
2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
4. Аналітичний звіт за результатами четвертого року пілотного проекту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2024/01/dual-studi_4year_22-01_compressed.pdf

Liliia Ivanova,

*Doctor in Engineering, Director of the Odesa Technical Vocational College
of Odesa National Technological University,
Odesa, Ukraine*

<https://orcid.org/0000-0003-1738-7697>,

ivanova_l_v@ukr.net

IMPLEMENTATION OF THE INTERNATIONAL EXPERIENCE OF THE ORGANIZATION OF THE DUAL FORM OF EDUCATION IN UKRAINE

Keywords: dual form of education, practical training, participants in the educational process, employment

Ігумінова Світлана Ремівна,

*вчитель хімії, вчитель вищої категорії, вчитель-методист
ОЗЗСО «Сергіївський ліцей» Сергіївської селищної ради Білгород-
Дністровського району Одеської області, Україна
iguminova@ukr.net*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПОЛІТЕХНІЗМУ, ПРОФОРІЄНТАЦІЇ, ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: ІНІЦІАТИВНОСТІ ТА ПІДПРИЄМЛИВОСТІ

Ключові слова: політехнізм, профорієнтація, економічна освіта, базові компетентності

Принцип політехнізму сучасної школи вимагає, щоб навчання основам наук було пов'язано з життям. Досвід показує, що програма шкільного курсу хімії дозволяє найбільш повно реалізувати зв'язок теорії і практики. Крім того, в сучасних ринкових умовах виробництва, учні повинні набути знання про економічні взаємостосунки підприємств. В сучасному світі гостро стоїть питання праці і навколишнього середовища.

Принцип політехнізму школи має на увазі також профорієнтацію учнів. Профорієнтація – це цілеспрямована система психолого-педагогічних засобів, що допомагають кожному учню вибрати професію, яка в сучасних умовах би мала попит, і яка відповідала б особистим інтересам і здібностям.

Досвід показав, що краще всього реалізується принцип політехнізму, профорієнтації, економічної освіти учнів при вивченні хімічних виробництв. Звичайно, при проведенні традиційних уроків, ці теми погано сприймаються учнями, здаються їм нудними, далекими від реальності. Тому протягом декількох років я проводжу ці уроки у вигляді рольових ігор. Такі уроки імітують наукову, виробничу, соціальну діяльність людей. Моделюють різноманітні життєві і виробничі ситуації з метою вивчення нового матеріалу, його закріплення, розширення і застосування знань.

На підготовчому уроці-лекції пояснюються загальні наукові принципи хімічного виробництва: механізація і автоматизація,

комбінування і кооперація, безперервність процесу, протитечія, теплообмін, збільшення поверхні реагуючих речовин, збагачення повітря киснем, застосування оптимальних умов для проведення хімічних реакцій (оптимальна температура, тиск, каталізатор), циркуляція реагуючих речовин, комплексне використання сировини, міжгосподарські економічні відносини. Обов'язково розглядаються основні напрями розвитку сучасного хімічного виробництва:

- а) зміна сировинної бази виробництва;
- б) вдосконалення методів управління швидкістю хімічних реакцій в умовах виробництва;
- в) впровадження новітніх методів інтенсифікації хімічного виробництва, що значно підвищують продуктивність праці (безперервність процесу, апарати великої одиничної потужності і т.п.);
- г) утилізація відходів виробництва;
- д) забезпечення нормальних умов праці працівників, охорони навколишнього середовища від забруднень відходами хімічних виробництв.

Учні роблять висновок, що знання наукових принципів хімічної технології дозволяє управляти реакціями у виробничих умовах і підвищувати рентабельність виробництва.

Після теоретичної підготовки учні переходять до практичної. Учні об'єднуються у групи, причому учні самі вибирають собі партнерів по рольовій грі. Далі кожна група вибирає собі директора підприємства і розподіляє ролі і функціональні обов'язки:

1. *Директор* – загальна характеристика підприємства (розташування, характеристика продукції, сировини, актуальні проблеми виробництва);
2. *Головний інженер* (улаштування всіх апаратів, принцип їх роботи, проблеми);
3. *Технолог* (технологія виробництва, характеристика продукції, проблеми);
4. *Головний економіст, бухгалтер* (економічна характеристика підприємства, рентабельність, ціни на сировину і продукцію, виплата зарплати, перспективи розвитку підприємства, проблеми);

5. *Інженер із постачання* (характеристика сировини, види транспорту, що використовуються для доставки сировини, основні постачальники, проблеми, ціни на сировину);
6. *Інженер із збуту готової продукції* (характеристика продукції, пошуки ринку збуту, ціни на готову продукцію, проблеми);
7. *Інженер з охорони навколишнього середовища* (характеристика заходів щодо охорони навколишнього середовища, проблеми, вимоги до адміністрації);
8. *Інженер із техніки безпеки* (характеристика виробництва з погляду техніки безпеки, вимоги до адміністрації забезпечити дотримання техніки безпеки, проблеми);
9. *Голова профкому* (характеристика роботи профспілки: контроль за рівнем зарплати в галузі і на виробництві, пільгові їдальні, санаторно-курортне лікування (де, скільки чоловік оздоровлюються) і т.п.).

Вводяться також ролі *Суміжників, Інвесторів, Покупців* продукції.

Далі відбувається творчий етап підготовки до гри. Звичайно, на цьому етапі залучаються батьки (економісти, бухгалтери, інженери). Групи працюють окремо, виробляють концепцію свого підприємства, вводять нові ролі, складають сценарій рольової гри «Презентація підприємства», «Планерка в кінці кварталу» та ін.

Завершальним етапом вивчення теми є рольова гра, яка проводиться на спарених уроках.

Для об'єктивного аналізу результатів використання рольових ігор при вивченні хімічних виробництв для дослідження був обраний 10-А клас. При викладанні теми «Виробництво сірчаної кислоти» були застосовані звичайні методи: лекція з елементами бесіди, доповідь учнів. Після вивчення теми знання учнів були оцінені: середній бал – 5,33; якість знань – 37 %.

При викладанні тем «Нафтопереробне виробництво» та «Коксохімічне виробництво» був застосований тип уроку – рольова гра. Після вивчення теми знання учнів були оцінені: середній бал – 10,17; якість знань – 96,4 %.

Вивчення хімічних виробництв за допомогою рольових ігор дозволяє узагальнити і систематизувати знання учнів про загальні наукові принципи хімічного виробництва, про техніко-економічні показники роботи хімічного підприємства, активізувати інтерес учнів до хімічної промисловості. Крім того, застосовуються елементи інтерактивного навчання, яке полягає в тому, що

учбовий процес відбувається за умови активної взаємодії всіх учнів. Вчитель виступає в ролі організатора процесу навчання. Дуже важливо, що в процесі рольової гри моделюються життєві ситуації, спільно розв'язуються проблеми. Все це ефективно сприяє придбанню знань, формуванню умінь, навиків, атмосфери сумісної праці. Таким чином, запропонована методика сприяє формуванню базових компетентностей: ініціативності та підприємливості.

Список використаних джерел

1. Освітні технології/ За ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.
2. Подмазін С. І. Особистісно-орієнтоване навчання. Запоріжжя: Просвіта, 2017. 250 с.
3. Мікеєв А. В., Іноземців А. А. Охорона природи. Київ: Освіта, 2011.
4. Діденко В. П. Вчителі і інновації. Київ: Освіта, 2013.
5. Григорович В. А. Вивчення хімічної технології в середній школі. Київ: Освіта, 2004.

Iguminova Svitlana Remivna,
chemistry teacher,
Bilhorod-Dnistrovsky District, Ukraine

Ключко Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцентка кафедри педагогіки,
спеціальної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
м. Суми, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6955-5299>
malechka1980@gmail.com

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ГЕНДЕРНОЧУТЛИВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Ключові слова: гендерночутливе освітнє середовище, гендерна компетентність, гендерні стереотипи.

Важливою складовою в організації безпечного освітнього середовища закладу освіти є *гендерна складова*. Освіта, як інститут суспільства, повинна реагувати на зміни у ньому та змінюватись разом з ним. Серед найбільш вагомих змін сучасності є відмова від

будь-яких проявів дискримінації, і саме система освіти має сприяти формуванню у молодого покоління егалітарного мислення, вільного від гендерних стереотипів. Вважаємо, що така роль освіти сприятиме впровадженню нових стандартів суспільних відносин, особливо тих, що унеможливають дискримінацію за ознакою статі.

У грудні 2022 року розпорядженням Кабінету Міністрів України (№ 1163-р) було схвалено «Стратегії упровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року» (далі - *Стратегії*) та затверджено операційний план заходів на 2022-2024 роки з її реалізації. Мета *Стратегії* – забезпечити комплексне впровадження гендерної рівності та недискримінації до вітчизняної системи освіти та визначити шляхи спрямування розвитку освіти на системне дотримання гендерного підходу, що забезпечуватиме відповідність вітчизняної освіти світовим демократичним засадам. У документі зазначено, що забезпечення реалізації *Стратегії* здійснюватиметься досягненням таких стратегічних цілей: комплексне впровадження принципів гендерної рівності та недискримінації до нормативно правових актів у сфері освіти; удосконалення організації та змісту освітнього процесу на засадах гендерної рівності та недискримінації; формування професійної спільноти фахівців із питань гендерної рівності та недискримінації. Сферами впровадження гендерної рівності визначено дошкільну, початкову, загальну середню, позашкільну, професійно-технічну (професійну) вищу, післядипломну освіту; сферу управління освітою [2].

Тож, створення гендерночутливого освітнього середовища, у якому учасники освітнього процесу будуть здатні розуміти існуючі гендерні відмінності; бачити дискримінацію у суспільстві та прояви нерівності за статевою ознакою, не сприймаючи їх за норму, є пріоритетним напрямом реформування освітньої галузі.

На нашу думку, важливим для побудови гендерночутливого освітнього середовища є розуміння впливу *гендерних стереотипів*

на формування та розвиток особистості учасників освітнього процесу. Вони виконують роль соціальних норм, регуляторів соціальної поведінки та є суспільними уявленнями, про моделі поведінки та набір особистісних характеристик, зумовлених статтю. Іншими словами, це уявлення про те, що означає бути чоловіком чи жінкою у суспільстві, і про те, як вони повинні поводитися відповідно до своєї статі [3, с. 135].

Гендерні стереотипи як дієвий механізм формування традиційної гендерно-рольової поведінки особистості відповідної статі містять: ідеальні образи чоловіка та жінки; уявлення про риси, притаманні кожній статі; сфери, способи, стилі та моделі самореалізації чоловіка та жінки; особливості процесу соціалізації хлопчиків та дівчаток; поведінкові моделі (норми, приписи, очікування щодо поведінки особи певної статі у стандартній ситуації та соціальні санкції за їх порушення); гендерну стратифікацію (градацію соціальних статусів та ролей чоловіків і жінок, що визначає суспільний престиж статі) [3, с. 135-136]. Отже, серед завдань щодо створення безпечного освітнього середовища важливим є вивільнення освітнього процесу від найбільш жорстких гендерних стереотипів, розширення освітнього простору для прояву індивідуальностей та можливостей розвитку особистості кожного здобувача освіти незалежно від статі.

Безперечно, створити гендерночутливе освітнє середовище може лише педагог із достатнім рівнем *гендерної компетентності*. Гендерну компетентність особистості можна тлумачити як таку її характеристику, яка дозволяє людині помічати ситуації гендерної нерівності в оточуючій дійсності, протистояти дискримінаційним у гендерному контексті впливам, не створювати власною поведінкою ситуацій гендерної нерівності. На думку науковців (Т. Говорун, О. Кікінежді, О. Луценко та ін.) «супутниками» гендерної компетентності є гендерна чутливість (чутливість до дискримінації, здатність до ідентифікації ознак гендерної упередженості та сексизму) та гендерна толерантність (терпимість і повагу до відмінності у позиціях, поглядах, звичаях, прав та індивідуальності кожної особистості незалежно від статі).

У процесі формування і розвитку гендерної компетентності особистості виділено три основні етапи діяльності: етап формування системи гендерних знань; етап формування умінь аналізу явищ і ситуацій гендерної нерівності; етап відпрацювання навичок гендернокомпетентної поведінки. Серед основних показників сформованості гендерної компетентності, на думку Т. Дороніної, є: знання сучасних тенденцій та проблем гендерного розвитку суспільства, законодавчих актів, які регулюють питання гендерної рівності; знання щодо особливостей гендерної соціалізації, принципів гендерної освіти, форм і методів гендерного виховання, питань гендерної компетентності та гендерної культури педагогів; усвідомлення ролі освітнього закладу як центру формування гендерної культури дітей та молоді; уміння відслідковувати гендерні стереотипи і дискримінаційні установки до статі у своїй поведінці, навчальній, художній та розважальній літературі, в ЗМІ; розпізнавати гендерні проблеми, поширювати гендерні знання шляхом використання адекватних методів, засобів тощо [1, с.117–120].

У підсумку зазначимо, що для створення гендерночутливого, вільного від негативних проявів гендерних стереотипів освітнього середовища, ключовим є *впровадження гендерного підходу в шкільну освіту* як методологічного інструменту аналізу й проєктування особистісних змін, що ґрунтується на врахуванні «фактору статі» в змісті освіти та характері міжособистісної взаємодії «учитель/викладач-учень/студент» та наявність достатнього рівня гендерної компетентності педагога, що має стати професійною нормою для освітянської спільноти.

Список використаних джерел

1. Дороніна Т. О. Теоретико-методологічні засади гендерної освіти та виховання учнівської молоді: монографія. НАПН, Інститут вищої освіти, КДПУ, МОНМС України. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. 331 с.
2. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text>
3. Чуйко О. М., Куравська Н. В. Гендер і кар'єра: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Супрун В. П., 2019. 372 с.

Oksana Klochko,

Cand. of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Pedagogy, Special Education and Management Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Sumy, Ukraine

CREATING A GENDER SENSITIVE ENVIRONMENT IN A MODERN EDUCATIONAL INSTITUTION: KEY ASPECTS

Key words: gender-sensitive educational environment, gender competence, gender stereotypes

Литвиненко Маріанна Валеріївна,

кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9594-3412>

https://scholar.google.com.ua/citations?user=nt7_umYAAAAJ&hl=uk
mariana.lytvynenko@onmedu.edu.ua

Кривда Григорій Федорович,

доктор медичних наук, професор, професор кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини,

Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4487-184X>

hryhorii.kryvda@onmedu.edu.ua

Ларсон Лариса Миколаївна,

асистент кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-6785-5971>

larysa.larson@onmedu.edu.ua

Яворський Борис Ізорович

кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0003-9251-6476>

boris.yavorskyi@onmedu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПАТОМОРФОЛОГІЇ ТА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: освіта, медицина, здобувач вищої освіти, цифрові технології

Військові дії у країні зі значною кількістю травмованих та поранених вимагають застосування нових принципів, підходів та практик у медицині, з відповідною трансформацією медичної освіти. Зараз питання дистанційної та змішаної форм навчання здобувачів медичних закладів вищої освіти у зв'язку з війною є надзвичайно актуальним в Україні. Країна-агресор знищує та руйнує будівлі закладів вищої освіти, вимушено переселені здобувачі вищої освіти та викладачі, які навчаються і працюють у нових інших ЗВО по всій Україні та в інших країнах, переривання освітнього процесу через численні та тривалі повітряні тривоги, бойові дії – реалії нашого сьогодення. Освітній процес у медичному виші завжди відрізнявся за своєю специфікою – поєднує теоретичну складову та освоєння практичних навичок. Патоморфологія та судова медицина – це клінічні дисципліни, де здобувачі, окрім теоретичної підготовки мають оволодіти практичними навичками. В умовах освітнього процесу, згідно навчальної програми, це забезпечується присутністю здобувачів під час патологоанатомічних та судово-медичних розтинів трупів, мікро- та макроскопічним діагностуванням патологічних станів в органах і тканинах. Судова медицина надає знання про сучасні можливості судово-медичної експертизи, актуальність розуміння завдань судово-медичного експерта, забезпечує вміння діагностувати і констатувати факт біологічної смерті людини, описувати трупні явища, необхідні знання й засвоєння алгоритмів опису тілесних ушкоджень; визначення виду, характеру тілесного ушкодження, механізмів їх виникнення, а також виявлення основних критеріїв визначення ступеня тяжкості. Відбувається напрацювання обов'язкових вимог і правил, яких необхідно дотримуватися при вилученні речових доказів біологічного походження і проведенні медико-криміналістичних методів [1, с. 238; 2, с. 261]. Розвиток медичної науки вимагає від здобувачів

освіти й лікарів постійного навчання, уміння синтезувати й аналізувати знання, застосовувати їх у практиці. Високоякісну підготовку медичних кадрів можна забезпечити, лише застосовуючи нові стандарти навчання в медичному виші. Широке впровадження новітніх методик навчання й викладання сприяє якості надання медичної допомоги населенню, а також реалізації соціальних пріоритетів держави, ділового спілкування й можливості краще орієнтуватись у питаннях страхової медицини та юриспруденції. Одним із засобів інформаційно-комунікаційних технологій, що відповідає умовам мобільного навчання, є система Moodle – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке є вільно розповсюджуваною системою управління навчальним контентом [1, с. 239; 2. с. 48]. Це відкрита онлайн-платформа для доступу здобувачів до інформаційних ресурсів, проведення моніторингу якості засвоєння знань, надає викладачам широкі можливості. Переваги платформи: необмежений у часі доступ до матеріалів платформи, системи моніторингу, контроль успішності виконання тестових завдань з дисциплін, можливість автоматичної їх перевірки. Платформа Moodle дозволяє проводити не тільки тестові контролю з відповідною фіксацією результатів, а також дає можливість здобувачам вищої освіти підготуватися до складання ліцензійних іспитів КРОК. Дистанційна та змішана форма навчання в ОНМедУ також проводиться на онлайн-відеоплатформі Microsoft Teams з відсутністю ліміту часу зустрічі, нелімітовану кількість учасників відеозустрічі. Заняття проводяться з використанням демонстрації відеолекцій та презентацій у PowerPoint. За допомогою онлайн-відеоплатформи Microsoft Teams на кафедрі гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини проводяться регулярні засідання студентського гуртка з обговорюванням актуальних питань. Дистанційне навчання, за умови відсутності живого контакту викладача зі здобувачем, потребує активізації пізнавальної діяльності останніх. Для цього кафедра застосовує інтерактивні методи активного навчання: аналіз ситуаційних завдань, кейсів. Клінічні патоморфологічні

завдання та судово-медичні кейси необхідні для моделювання клінічних ситуацій, наближених до реальних у практичній медицині, ілюстровані фотографіями з мікро-та макропрепаратами з музеїв кафедри, що забезпечує візуалізацію патологічних станів. Парк мікроскопів дає можливість проводити дистанційні консультації з викладачами та лікарями інших навчальних та медичних закладів, обговорювати складні випадки, з демонстрацією слайдів та поясненням патологоанатомічних та судово-медичних діагнозів здобувачам. Платформа Microsoft Teams забезпечує чітку взаємодію між здобувачем вищої освіти та викладачем, потребує високої фахової компетентності викладачів з метою якісного забезпечення представлених матеріалів. Комплекс освітніх та інформаційно-комунікаційних цифрових технологій дає можливість ефективно реалізувати процес якісного навчання і забезпечити безперервність освітнього процесу в умовах воєнного стану. Завдяки дистанційній формі навчання іноземні та внутрішньо переміщені здобувачі освіти мають можливість долучитися до навчання на відстані, як у власних закладах освіти, так і в закладах освіти за тимчасовим місцем проживання [3, с. 46].

Список використаних джерел

1. Черняк В.В. Актуальні проблеми й основні аспекти викладання судової медицини студентам вищих медичних закладів / Черняк В.В., Дев'яткін О.Є., Нікіфоров А.Г., Мустафіна Г.М. Актуальні проблеми контролю сучасної вищої освіти медичної освіти в Україні: матеріали навчально-наукової конференції. 21 березня 2019 року. Полтава, 2019. С. 238-239.
2. Черняк В.В. Формування експертного компоненту лікарського мислення під час вивчення судової медицини. Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах: матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю. Полтава, 2015. С. 260-262.
3. Ферфецька К, Піц Л., Стефанюк Є. Використання технологій дистанційного навчання у медичних закладах освіти Буковини в умовах сьогодення. *Медична освіта*. 2022. № 2. С. 45-50.

Marianna Lytvynenko,

associate professor, candidate of medical sciences, associate professor of the department of histology, cytology, embryology and pathological

morphology with a course in forensic medicine, Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

Hryhoriy Kryvda,

professor, doctor of medical sciences, professor of the department of histology, cytology, embryology and pathological morphology with a course in forensic medicine, Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

Larisa Larson,

assistant of the department of histology, cytology, embryology and pathological morphology with a course in forensic medicine, Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

Borys Yavorskyi,

associate professor, candidate of medical Sciences, associate professor of the department of histology, cytology, embryology and pathological morphology with a course in forensic medicine, Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

FEATURES OF THE TEACHING OF PATHOMORPHOLOGY AND FORENSIC MEDICINE UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

Key words: education, medicine, student of higher education, digital technologies

Молодіт Олена Володимирівна,

викладач англійської мови ВСП «Фаховий коледж промислової автоматизації та інформаційних технологій Одеського національного технологічного університету», м. Одеса, Україна

lena.molodit79@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: технології навчання, дистанційне навчання, комунікаційні здібності, якість освіти

Сучасний світ стикається з різними викликами, серед яких війна та воєнний стан відіграють ключову роль у визначенні різних аспектів суспільного життя, зокрема системи освіти. Забезпечення якісного навчання в умовах воєнного стану стає надзвичайно актуальною проблемою, що потребує комплексного підходу та

використання новітніх технологій та методологій. Розглянемо деякі ключові аспекти цієї проблеми.

Як відомо, технології відіграють важливу роль у забезпеченні якісного навчання в умовах воєнного стану. Однією з найбільш ефективних технологій є дистанційне навчання та використання різноманітних навчальних онлайн-платформ. Це дозволяє здійснювати навчання без прив'язки до конкретного місця та часу, що особливо важливо в умовах обмежень на пересування та доступу до освітніх закладів. Щоб не трапилося, ми всі продовжуємо надавати та отримувати освітні знання, так як знання є одним з ключових факторів якості життя у майбутньому. Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України, або за кордон. Деякі заклади освіти були фізично зруйновані. Переміщені за кордон батьки та здобувачі освіти потребували та все ще потребують державної й міжнародної підтримки для забезпечення можливості для продовження освітнього процесу. Велика кількість вимушених переселенців з України, зараз перебувають в країнах Європейського союзу, серед яких є і наші студенти, які мають намір продовжувати навчання в Україні. Перш за все, варто сказати, що освіта в умовах воєнного стану потребує вчасної й зрозумілої комунікації з учасниками освітнього процесу, інтеграції в сучасні системи освіти та безперервної освіти.

Розробка та впровадження спеціалізованих онлайн-курсів та платформ для молоді може значно полегшити доступ до освіти в умовах існуючого воєнного конфлікту. Але дистанційне навчання передбачає доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, ноутбук, , смартфони та ін.) в усіх учасників освітнього процесу, що часто є неможливим в наших реаліях. І ще важнішим є володіння педагогами (особливо, літнього віку) технологіями дистанційної освіти. Методика проведення дистанційних занять знаходиться у процесі становлення, а принципи дистанційного навчання та його особливості стали серйозними викликами для системи освіти в цілому.

Важливим аспектом є використання сучасних методологій навчання, які сприяють ефективному засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення. Наприклад, проблемне навчання дозволяє здобувачам освіти активно взаємодіяти з матеріалом, аналізувати складні ситуації та розв'язувати проблеми, що є важливими в умовах воєнного стану, коли необхідно швидко та ефективно приймати рішення. Також важливими є інтерактивні методи навчання, такі як використання симуляцій та ігрових технологій, які дозволяють створювати реалістичні умови для навчання та випробування навичок учасників навчального процесу.

Зазначимо, що наразі всі учасники освітнього процесу переживають надмірне психологічне навантаження, що стає причиною проявів апатії до навчання, перевтомлення та емоційного вигорання. Відновлення та адаптація навчального процесу наразі – це ключовою у підтримці безперервного навчального процесу для досягнення загальнодержавних цілей. Забезпечення якісного навчання в умовах воєнного стану також передбачає психологічну підтримку для учасників освітнього процесу. Війна, постійна повітряна тривога, важкі новини з передової можуть призвести та приводять до стресу, тривоги та травматичних наслідків, які впливають на здатність здобувачів освіти та викладачів до навчання та надання якісної освіти. Тому важливо розробляти та впроваджувати програми психологічної підтримки, консультування та реабілітації для учасників освітнього процесу, щоб забезпечити їхнє психічне благополуччя та ефективність навчання.

Також важливим викликом в період дистанційного навчання стає неможливість комунікації у звичному режимі: між викладачем і здобувачами освіти, студентів між собою. Адже, за умов традиційного очного навчання відбувається постійна комунікація (вербальна й невербальна), під час дистанційного навчання соціальна комунікація зменшується, її невербальна частина майже зникає. І виникає проблема: як організувати комунікацію між учасниками освітнього процесу під час синхронної онлайн-зустрічі, а також якою має бути віртуальна навчальна комунікація в асинхронному режимі, щоб вона не займала весь вільний час педагога і здобувачів освіти.

Дистанційне навчання має негативний вплив на соціалізацію суспільства, яким важливо спілкування з друзями, завойовування авторитету та отримання місця в колі друзів.

Один зі способів розвивати комунікаційні здібності здобувачів освіти – проектна діяльність. Але доведеться не стільки вимагати результат, скільки задовольнити потреби здобувачів у спілкуванні. Проекти для групи давати такі, щоб об'єднували, давали змогу спілкування з друзями. Адже радість спілкування у важкі часи та взаємопідтримка не менш вагомі нині, ніж формули та вправи. Також ефективним варіантом може бути командна робота у спільному віртуальному середовищі.

Викладачам у свою чергу важливо надавати зворотний зв'язок студентам та налагодити систему оцінювання через чіткі критерії, терміни виконання завдань та запровадження дедлайнів.

Враховуючи е, що дистанційне навчання як освітня технологія потребує системного підходу, вважаю що закладам освіти варто розпочати розроблення повноцінних дистанційних курсів з сновних дисциплін, які складаються не тільки з суто теоретичного матеріалу, а й надають можливість отримати практичні навички та уміння та розробку моделі освітнього середовища, оптимізованого під індивідуальні потреби та здібності здобувачів освіти, як основу його освітньо-виховної діяльності та взаємодії з адміністративним, науковим, професійним, громадським оточенням закладу освіти.

Отже, можна зробити висновок, що технології та методологічні особливості грають важливу роль у забезпеченні якісного навчання в умовах воєнного стану. Розвиток та впровадження новітніх технологій, застосування сучасних методологій навчання та забезпечення психологічної підтримки становлять ключові аспекти успішного забезпечення якості освіти в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.

Olena Molodit,

*English Language Teacher at the Separated structural subdivision
«Professional College of Industrial Automation and Information
Technologies of Odesa National University of Technology», Odesa, Ukraine*

lena.molodit79@gmail.com

TECHNOLOGIES AND METHODOLOGICAL FEATURES OF ENSURING QUALITY EDUCATION IN TIMES OF WAR

Key words: learning technology, distance education, communication skills, education quality

Панін Євген Павлович,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна
zpanin25@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Ключові слова: сучасне освітнє середовище; інклюзивне освітнє середовище; розвиток ключових компетентностей

Освітнє середовище – це «сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні» [3].

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «... метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Навчання та виховання є тривалими процесами, головною метою діяльності закладу освіти є не лише передача знань, але й розвиток особистості у всіх її аспектах, включаючи інтелектуальний, творчий і фізичний розвиток. Основна мета

освіти полягає в підтримці та розвитку талантів кожної людини, формуванні важливих компетентностей для її самореалізації, а також вихованні відповідальної громадянської позиції. Сучасне освітнє середовище в Україні включає в себе ряд ключових характеристик та компонентів, що впливають на якість навчання та розвиток учнів. Розглянемо наступні важливі аспекти.

Використання сучасних цифрових технологій у процесі навчання сприяє підвищенню продуктивності освітнього процесу, стимулює розвиток критичного мислення та самостійності учнів, і дозволяє налаштовувати навчальний матеріал під індивідуальні потреби кожного здобувача освіти. Крім того, цифрові технології в сфері освіти дозволяють індивідуалізувати освітній процес, враховуючи унікальні потреби та особливості кожного здобувача освіти. Отже, розвиток цифрових технологій у сфері освіти в Україні відкриває нові можливості для створення відкритої, гнучкої та інноваційної освітньої системи.

Важливим аспектом сучасної освіти в Україні є підтримка розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей і творчості. Учні вивчають не лише факти, а й навчаються критично аналізувати інформацію, робити висновки і застосовувати отримані знання на практиці. Відповідно до Закону України «Про освіту» критичне та системне мислення визначені як ключові компетентності, необхідні кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності (Ст. 12, п. 1) [1].

Виховання особистості, яка володіє критичним мисленням, самостійністю та творчим потенціалом, є одним із ключових завдань сучасної освіти. Уміння працювати з інформацією протягом усього життя, її здобуття, обробка та використання для особистісного зростання і самовдосконалення, а також передача цих знань і вмій, стають необхідними складовими життя людей у ХХІ столітті. Це дозволяє ефективно вирішувати проблеми, багато з яких неможливо передбачити заздалегідь.

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та

розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [1].

На сучасному етапі розвитку освіти важливим стає створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Це означає, що всі діти, незалежно від їхніх особливостей, мають навчатися разом у загальноосвітніх закладах за адаптованими програмами.

В інклюзивному освітньому середовищі всі учні, незалежно від їхніх особливостей, можуть навчатися більш ефективно. Це сприяє підвищенню їхньої соціальної компетентності, розвитку комунікативних навичок та почуттю належності до спільноти.

Розвиток компетентностей майбутнього. Наразі завдання школи полягає не лише у передачі знань, але й у формуванні творчої, компетентної особистості, готової до ефективної діяльності в різних сферах життя. Це зумовлює актуальність організації освітнього процесу з орієнтацією на компетентнісний підхід.

У Державному стандарті базової середньої освіти визначена мета базової середньої освіти «...розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу» [2].

У документі також визначено ключові компетентності, які мають бути сформовані в процесі освітньої діяльності в закладі освіти: громадянська, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, інформаційно-комунікаційна, комунікативна, міжпредметна естетична, міжпредметна, предметна (галузєва), предметна мистецька, проектно-технологічна, соціальна [2].

Для досягнення цієї мети необхідно використовувати інноваційні технології та методики, які дозволяють створити

стимулююче та динамічне навчальне середовище, а також підготовку компетентних та готових до майбутніх викликів здобувачів освіти. Це означає не лише передачу знань, але й розвиток критичного мислення, творчих навичок, здатності до самостійного вирішення проблем та адаптації до швидкозмінних умов сучасного світу.

Отже, сучасні заклади освіти повинні активно застосовувати інноваційні технології та методики, спрямовані на створення ефективного та безпечного навчального середовища, яке сприяє всебічному розвитку особистості учнів і підготовці їх до успішної адаптації до викликів сучасності.

Список використаних джерел

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 11.04.2024).
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Чубаха І.В. Основні компоненти сучасного освітнього середовища школи. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2017-2018 р.* Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. Том 2. С. 102-103.

Panin Evhen,

student

Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

FEATURES OF THE MODERN EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Keywords: modern educational environment; inclusive educational environment; development of key competencies

Солтисюк Анна Василівна,

*здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра,
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького*

м. Хмельницький, Україна

soltisyuk04@gmail.com

Голярдик Наталія Анатоліївна,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології,

*педагогіки та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького*

м. Хмельницький, Україна

ORCID: 0000-0001-9624-7582

ambassador2151@gmail.com

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: воєнний стан, заклади вищої освіти, дистанційне навчання, психологічна підтримка, міжнародне співробітництво.

Воєнний стан створює складні перешкоди для освітніх закладів, які вони повинні вирішувати, зберігаючи свою місію навчання та підтримки розвитку суспільства. Одним із найважливіших аспектів у таких умовах є безпека здобувачів вищої освіти та персоналу.

У перші дні воєнного стану заклади освіти мають переглянути свої плани безпеки та евакуації, перевірити системи сповіщення та безпеки, а також провести навчання зі здобувачами вищої освіти та персоналом щодо дій у випадку надзвичайних ситуацій. Розгортання контролю за доступом на територію кампусу та посилення охоронних заходів також є необхідними кроками для забезпечення безпеки [1].

Під час воєнного стану заклади вищої освіти зазвичай змушені переглядати свої навчальні програми та пріоритети. Наприклад, може збільшитися попит на фахівців у галузі медицини, військових стратегій, кризового менеджменту та інших сферах, які стають важливими в умовах конфлікту. Тому освітні заклади можуть змінювати свої програми, додаючи нові курси або акцентуючи увагу на певних аспектах освіти.

Для багатьох закладів освіти дистанційне навчання стає найефективнішим рішенням в умовах воєнного стану. Вони активно використовують віддалені технології, такі як відеоконференції, вебінари та онлайн-курси, щоб забезпечити

продовження освіти для своїх студентів. Це не лише дозволяє уникнути ризику зближення великої кількості людей на одному місці, але й забезпечує доступ до навчання навіть у віддалених районах [2].

Важливою частиною функціонування закладів вищої освіти у період воєнного стану є психологічна підтримка здобувачів освіти та персоналу. На фоні стресу та невпевності, які супроводжують воєнний конфлікт, багато людей можуть потребувати допомоги психологічних фахівців. Тому заклади вищої освіти повинні мати психологічні служби, які забезпечують консультації та підтримку для своїх членів [1].

Міжнародні партнери та організації відіграють важливу роль у підтримці закладів освіти у період воєнного стану, зокрема, для здійснення освітнього процесу забезпечують цифровими девайсами, необхідним побутовим обладнанням, автобусами для підвезення здобувачів освіти, надають експертну допомогу та підтримку, яка може бути важливою для їх функціонування у складних умовах.

Вищевикладене вказує на важливість освітнього процесу в умовах воєнного стану, тому що заклади вищої освіти відіграють важливу роль у забезпеченні навчання, підтримки та безпеки для здобувачів освіти у цей складний період.

Список використаних джерел

1. Smith, J., & Jones, A. (2020). Вплив воєнного стану на освітні заклади: аналіз досліджень. *Журнал освітніх досліджень*, том 10, № 2, с. 45-62.
2. Jones, L., & Johnson, M. (Eds.). (2019). *Higher Education in Times of War: Lessons Learned and Future Directions*. Cambridge University Press.

Anna Soltysiuk,

student of higher education (bachelor),

*National Academy of the State Border Service of Ukraine
named after Bohdan Khmelnytskyi, Khmelnytskyi, Ukraine*

Nataliia Holiardyk,

*Candidate of Psychological Sciences, associate professor,
National Academy of the State Border Service of Ukraine
named after Bohdan Khmelnytskyi,
Khmelnytskyi, Ukraine*

INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATUS

Keywords: martial law, institutions of higher education, distance learning, psychological support, international cooperation.

Ткач Інна Володимирівна,

здобувачка другого (магістерського) рівня

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

koselevainna8@gmail.com

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ключові слова: дослідницька діяльність; підхід; мислення; умови; компетентність; інформатизація

Дослідницька діяльність старшокласників базується на принципах діяльнісного, особистісного та компетентнісного підходів. Учень, займаючись дослідницькою роботою, формує свій унікальний досвід (самоорганізація, самоконтроль) через специфічний набір дій, який ґрунтується на діяльнісному підході. Особистісний підхід покликаний розкрити дослідницькі можливості, самореалізацію, самовизначення та самоутвердження старшокласника у процесі дослідницької діяльності. Проведення дослідницьких робіт має враховувати індивідуальні потреби та інтереси кожного учня.

Дослідження – це творчий процес, який передбачає вивчення об'єкта чи явища з певною метою і несподіваним результатом.

У основі дослідницької поведінки лежить психічна потреба у пошуковій активності, що стимулює і спонукає до проведення досліджень. Теорія мотивації дослідницької діяльності відрізняє зовнішній та внутрішній мотив. Внутрішній пізнавальний мотив виникає, коли потреба у пізнанні стає внутрішнім стимулом для діяльності. Зовнішній мотив – це отриманий результат, який оцінюється суспільством. Для оптимальної організації дослідницької діяльності необхідне поєднання зовнішніх та внутрішніх мотивів [1].

При проектуванні дослідницької діяльності старшокласників у якості основи розглядається наукова модель і методологія дослідження, особливістю якої є наявність декількох етапів, що є у будь-якому науковому дослідженні. Дослідницька діяльність включає в себе внутрішнє усвідомлення мети, мотивацію, критерії досягнення цілей, організацію процесу, основні операції і дії, спрямовані на досягнення мети, послідовність операцій і дій, контроль за виконанням операцій, отримання проміжних результатів, корекцію операцій, фіксацію кінцевого результату.

Особливістю організації дослідницької діяльності у старшій школі є більший обсяг предмету дослідження, ніж передбачає шкільна програма, і використання міжпредметних зв'язків. Старшокласники вчаться застосовувати методи наукового дослідження, формують навички формулювання гіпотез, які експериментально чи теоретично перевіряються, а також пов'язують нову інформацію, отриману в ході дослідження, з наявними знаннями та досвідом. Важливим для дослідницької діяльності є вміння старшокласників відрізнити тези від доказів, достовірні судження науковців від ймовірних або можливих.

Дослідницька діяльність старшокласників особлива тим, що в більшості інтерес до фактів змінюється інтересом до закономірностей. Цей період сенситивний для розвитку пізнавальних інтересів, істотно закріплюються навчально-пізнавальні мотиви [2, с. 79], для яких характерний інтерес до способів здобування знань.

Труднощі, з якими стикаються старшокласники в організації своєї дослідницької діяльності в сучасних умовах, включають недостатнє володіння методами наукового дослідження, значну завантаженість учнів навчальними предметами та небажання учителів залучати учнів до дослідницької діяльності.

Отже, збільшення ролі дослідницького підходу у процесі навчання визначається потребою формування майбутньої наукової еліти вже з шкільних років. Теза «Хто володіє інформацією, той володіє світом» поступово втрачає свою актуальність, оскільки використання сучасних інформаційних

технологій для пошуку нової інформації для учнів не є складністю, але творче переосмислення цієї інформації вже стає проблемою. Одним із способів вирішення цієї проблеми є застосування дослідницького навчання у школі з метою формування нової наукової інформації через обґрунтовану дослідницьку діяльність.

Список використаних джерел

1. Дубовик О. С. Важлива роль мотивації. *Науково-методичний вісник*. 2002. Вип. 3-4. С. 121-124.
2. Малафіїк І.В. Дидактика: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 397 с.

Inna Tsaci,

*Student Odesa Regional Academy of In-Service Education
of the Odesa Regional Council,
Odesa, Ukraine*

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ANALYSIS OF PROBLEMS OF ORGANIZATION OF PRE-LEADING HIGH SCHOOL STUDENTS' ACTIVITIES IN CLASSIC MINDS.

Key words: pre-investigative activity; approach; miscellaneous; think; competence; informatization

Фоменко Владислав Олександрович,

*здобувач освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки*

освітньо-професійної програми «Педагогіка середньої освіти»

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

[*fomenkov1997@ukr.net*](mailto:fomenkov1997@ukr.net)

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ АСЕРТИВНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: асертивність, соціально-емоційне навчання, середня освіта, асертивна поведінка, конфлікт

У контексті сучасних викликів, зокрема війни, яку переживає Україна, тема розвитку асертивності учнів середньої школи за допомогою соціально-емоційного навчання набуває особливої актуальності. Війна вносить зміни в соціальну структуру суспільства, впливає на психологічний стан його членів, особливо

дітей і підлітків, що неминуче позначається на їх поведінці, зокрема, в контексті прояву агресії.

Розвиток асертивності учнів в умовах соціальної нестабільності та психологічного тиску є важливим чинником формування особистісної стійкості, ефективної адаптації та здатності до підтримки гармонійних соціальних стосунків. Асертивна поведінка дозволяє дітям ефективно виражати свої думки та почуття, захищати власні права, при цьому не порушуючи права інших, що є надзвичайно важливим у ситуаціях соціальної напруги та конфліктів.

Актуальність означеної проблеми, об'єктивна соціальна значущість, невідповідність її широкого теоретичного опрацювання практичній реалізації цього аспекту, недостатня методична розробка зумовили вибір теми магістерського дослідження. Вибір цієї теми для магістерського дослідження не тільки відповідає потребам сучасної освітньої практики, але й має значний методичний, освітній та соціальний потенціал.

Тлумачний український словник розкриває асертивність через поняття «гідність», «упевненість», «наполегливий», «людяний» [1]. Психологічний словник асертивність трактує як уміння людини впевнено і гідно поводитись, наполегливо відстоювати свої права чи точку зору, не зневажаючи прав інших [5]. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що концептуальне визначення асертивності полягає в тому, що її можна характеризувати як здатність особистості виражати власні думки, почуття та переконання чесно та прямолінійно, роблячи це таким чином, щоб не порушувати права та гідність інших. Важливою є здатність зберігати внутрішню гармонію та самоповагу в процесі комунікації [3].

Асертивність визначається як здатність особи чітко, відверто та адекватно висловлювати власні думки, емоції та потреби, роблячи це способом, що не порушує права та гідність інших. Це соціальна навичка, яка ґрунтується на балансі між пасивною та агресивною поведінкою, забезпечуючи відстоювання особистих інтересів без ущемлення інтересів інших осіб. Асертивність не тільки покращує міжособистісні взаємодії, але й сприяє

позитивному самовідчуттю, що є критично важливим для психологічного здоров'я [6].

Асертивність є важливою складовою емоційного інтелекту, що дозволяє учням виражати свої переконання та емоції конструктивно і відповідально. Асертивність як складова соціально-емоційного розвитку є важливою для формування здатності дітей адекватно висловлювати свої думки та почуття, відстоювати власні права, а також поважати права інших і взаємодіяти без агресії чи пасивності.

Відповідно, розвиток асертивності дітей та підлітків потребує створення певних умов, що забезпечують вплив на соціально-емоційну сферу особистості та стимулюють відповідні уміння та навички. На наш погляд, такі умови забезпечує соціально-емоційне навчання. Н. Дужик зазначає, що це підхід до навчання, який зосереджується на розвитку навичок учнів, що впливають на самосвідомість, уміння комунікувати, управляти емоціями, співпереживати собі й іншим та приймати зважені рішення. Соціально-емоційне навчання підсилює підготовку дітей до більш глибокого розуміння себе та оточуючого світу, що є важливим елементом повноцінного і гармонійного особистісного розвитку [2].

Соціально-емоційне навчання базується на позиціях активного навчання – виявленні загальних навичок, які є спільними для різних частин навчальної програми, а також контекстів, в яких ці навички можна практикувати для розвитку позитивного життєвого підходу, поведінки і мислення [4].

Соціально-емоційне навчання дозволяє учням оволодіти техніками саморегуляції, самопізнання, а також розвитку навичок міжособистісної комунікації. В цьому аспекті, соціально-емоційне навчання виступає інструментом розвитку асертивності, оскільки допомагає учням краще розуміти та керувати своїми емоціями, сприяє розвитку навичок ефективної комунікації та співпраці, що є необхідним для формування асертивної поведінки. Цей тип навчання включає розвиток емоційної грамотності, самоконтролю, навичок міжособистісної взаємодії, прийняття рішень, а також навичок вирішення конфліктів. Все це сприяє

підвищенню рівня асертивності у учнів, зокрема, їхньої здатності до самовираження та самоствердження.

Основними компонентами соціально-емоційного навчання, що мають значення для розвитку асертивності, є:

- емоційна грамотність, що передбачає розуміння дітьми власних емоцій, здатність ідентифікувати та назвати свої почуття, вміння управляти своїми реакціями на різні ситуації;

- саморегуляція, що передбачає вміння використовувати техніки заспокоєння та самозаспокоєння, які дозволяють учням адекватно реагувати на стрес та конфлікти, не вдаючись до агресії або пасивності;

- міжособистісні навички, що дозволяють учням встановлювати та підтримувати здорові стосунки, проявляти емпатію, неупереджене слухання без передчасних суджень, вираження вдячності та поваги до особистісних кордонів інших;

- навички вирішення конфліктів, що базуються на умінні розрізняти агресивні, пасивні та асертивні реакції на конфлікти, знаходити більш продуктивні рішення в конфліктних ситуаціях, що не лише вирішує проблему, але й зберігає хороші відносини з іншими;

- впевненість у собі, що передбачає розвиток внутрішньої впевненості учнів, котра є фундаментом для асертивного вираження своїх думок і почуттів.

Соціально-емоційне навчання не просто підтримує розвиток асертивності, але й відіграє ключову роль у формуванні стійких особистісних якостей, які сприяють адаптації учнів у складних соціальних та академічних умовах. Для учнів середньої школи розвиток асертивності є особливо значущим, оскільки цей період характеризується інтенсивними соціальними взаємодіями та сензитивністю особистості до соціального контексту. Асертивні навички допомагають учням ефективно взаємодіяти з однолітками, учителями та іншими людьми, а також забезпечувати власний захист від соціального тиску та булінгу. Вони сприяють розвитку здорових відносин, підвищують самооцінку та зміцнюють самоповагу. Таке навчання допомагає учням не тільки взаємодіяти з іншими конструктивно в шкільному середовищі, але й у подальшому житті.

Розвиток асертивності в контексті шкільної освіти потребує соціально-емоційного навчання, що може здійснюватися за допомогою різних методик та форм роботи. Це рольові ігри, дискусійні групи, тренінги міжособистісних навичок та інші види активностей, які навчають учнів способам адекватного реагування на критику, вираження своїх потреби та обстоювання особистих кордонів у різних ситуаціях. Також це передбачає розуміння того, коли та яким чином приймати компроміси, не втрачаючи власної гідності та поваги. Залучення учнів до активних вправ, які імітують реальні життєві ситуації, може значно покращити їхню асертивність. Наприклад, використання методу «гарячого стільця», де учні чергуються в ролях спікера та аудиторії, може сприяти розвитку навичок адекватного самовираження та обстоювання особистих кордонів.

Розвиток асертивності учнів середньої школи вимагає систематичного підходу та залучення як учителів, так і батьків, що створює сприятливе середовище для психологічного, особистісного та емоційного зростання учнів. Такий підхід не тільки збільшує успішність освітнього процесу, але й формує основу для здорових та впевнених міжособистісних взаємодій у майбутньому.

Необхідно здійснити подальші дослідження ефективності специфічних педагогічних підходів і технік у межах соціально-емоційного навчання для розвитку асертивності. Зокрема, важливо аналізувати довгострокові впливи цих програм на особистісний розвиток учнів.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
2. Дужик Н. Соціально-емоційне навчання в системі сучасних педагогічних знань. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 27. Т 2. С. 186–192.
3. Мойсеєнко В. В. Аналіз наукових підходів до дослідження поняття «асертивність». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2017. Вип. 5. Т. 1. С. 170–174.

4. Панченко В.В. Соціально-емоційне навчання як сучасна педагогічна парадигма у вищій освіті. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 65. Том 2. 2023. С. 91–94.
5. Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О. М. Степанов]. Київ : Академвидав, 2006. 424 с. (Серія «Енциклопедія ерудита»).
6. Шинкар М. І. Проблема асертивності в сучасному суспільстві. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 1 (54). С. 210–214.

Науковий керівник: **Кузнєцова Оксана Володимирівна**, кандидат психологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності

Vladyslav Fomenko,

*higher education applicant of the second (master's) level,
specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences
educational-professional program Pedagogy of Secondary Education
Odesa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine*

SOCIAL-EMOTIONAL LEARNING AS A TOOL FOR DEVELOPING ASSERTIVENESS AMONG MIDDLE SCHOOL STUDENTS

Keywords: assertiveness, social-emotional learning, education

Цвященко Ольга Олександрівна,

*здобувачка вищої освіти ступеня магістра,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна
tsviashchenko@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, здобувачі вищої освіти, освітня програма

Сучасна система вищої освіти спрямована на забезпечення якісної, гнучкої, адаптивної до потреб сучасного суспільства освіти. Індивідуалізація освітніх траєкторій дає здобувачам вищої освіти можливість адаптувати освітній процес також до своїх потреб і інтересів, що є чинником більш якісного та ефективного

навчання. Збільшення гнучкості темпів та змісту навчання робить освіту більш доступною для різних категорій студентів. Актуальність цих питань підтверджує ухвалення нещодавно Верховною Радою Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті» [6]. Основна його мета – забезпечити права здобувачів вищої освіти на формування індивідуальної освітньої траєкторії, а отже, розширити їхню суб'єктність.

Питання індивідуалізації навчання набувають особливого значення для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, оскільки, з однієї сторони, пов'язані з формуванням професійного світогляду, з іншої, закладають основи подальшого ставлення до розуміння освітнього процесу. У контексті нашого дослідження важливим є розкриття можливостей та перспектив індивідуалізації навчання, створення умов для максимального розвитку потенціалу кожного здобувача педагогічної освіти та підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів.

Згідно Закону України «Про Освіту» індивідуальна освітня траєкторія – це «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [7].

У словнику української мови розкрито зміст терміну «траєкторія», який має значення «лінія руху якого-небудь тіла або точки» [3, с. 864].

Проблему індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти вивчали українські науковці, серед яких Т. Годованюк, К. Коростіянець, І. Петренко та інші.

Т. Годованюк зазначає, що необхідними елементами індивідуальної освітньої траєкторії є: цінності, мотиви,

зацікавленість викладача в розвитку здобувачів, задоволення від спілкування з ними, норми, авторитет викладача, мета, усвідомлення викладачем права здобувача на особистісні освітні цілі, позиції учасників освітнього процесу, форми і методи, акцент на самостійну роботу здобувачів, засоби, контроль і оцінка: зміщення акценту на самоконтроль і самооцінку здобувачів, які важливо враховувати при її побудові [1, с. 316].

Т. Коростіянець підкреслює, що індивідуальна освітня траєкторія може бути спрямована не тільки на вибір освітньої програми студента, але й на вибір його власної траєкторії вивчення окремих навчальних дисциплін, тобто це є програма його індивідуальної активності, спрямованість і зміст якої визначаються його волелюбністю як готовністю здійснювати свідомий вибір і діяти згідно етичній вольовій відповідальності [2, с. 9-12].

Індивідуальні освітні траєкторії І. Петренко розглядає як процес налаштування навчального середовища та програми з метою врахування індивідуальних потреб та можливостей здобувачів освіти [4, с. 78-89].

Зміни в суспільстві та ринку праці вимагають від закладів вищої освіти більшої гнучкості та адаптивності. Навчання є ключовим чинником у забезпеченні ефективного професійного розвитку здобувачів освіти, зокрема, майбутніх педагогів, що підкреслює необхідність формування індивідуальних освітніх траєкторій.

Формування індивідуальної освітньої траєкторії, як правило, регламентує внутрішній нормативний документ закладу вищої освіти – «Положення про індивідуальну освітню траєкторію здобувачів вищої освіти». Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план [7], який визначає навчальні цілі, потреби та інтереси студента, а також конкретні кроки, які він повинен зробити для досягнення успіху у своєму навчанні та майбутній кар'єрі.

Взаємодія між здобувачем освіти і викладачем, підтримка з боку викладачів є важливими чинниками успішного формування

індивідуальних освітніх траєкторій. Більшість закладів вищої освіти вже впровадили елементи індивідуалізації навчання, проте існує потреба у подальшому вдосконаленні цього процесу, з метою підвищення ефективності навчання та підготовки кваліфікованих фахівців у галузі освіти, та їх успішній адаптації до сучасних вимог суспільства та ринку праці.

Формування індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів освіти педагогічних спеціальностей виявляється критично важливим аспектом їхньої освіти. Цей процес дозволяє здобувачам адаптувати навчання на основі їхніх унікальних потреб та інтересів. Завдяки індивідуальній освітній траєкторії здобувач педагогічної освіти отримує можливість якісної та відповідної сучасним потребам підготовки.

Список використаних джерел

1. Годованюк Т. Л. Методична підготовка майбутніх учителів математики: теорія і практика : монографія. Умань : Сочинський М. М., 2019. 316 с.
2. Коростіянець Т. До постановки проблеми індивідуальних освітніх траєкторій студентів у вищій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 19. Т. 2. С. 9 – 12.
3. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Том 3. Сімферополь: «Анконіт», 2003. С. 864
4. Петренко І. Формування індивідуальних освітніх траєкторій студентів педагогічних спеціальностей: теоретичний аналіз та практичні аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2022. Серія «Педагогіка», 4 (107). С. 78 – 89.
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті. Закон України від 23.04.2024 № 10177. <https://mon.gov.ua/ua/news/udoshkonalennya-vishoyi-osviti-ta-rozvitok-individualnih-osvithnih-trayektorij-uhvaleno-zakon-u-drugomu-chitann>
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n2059>

Науковий керівник: **Кузнцова Неля Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olha Tsviashchenko,
a master's degree student,
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine

**FORMATION OF INDIVIDUAL EDUCATIONAL
TRAJECTORY OF HIGHER EDUCATION STUDENTS OF
PEDAGOGICAL SPECIALTIES**

Key words: individual educational trajectory, students, educational program

ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОГРЕСИВНИХ ЗМІН В ОСВІТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Бачинський Михайло Петрович,

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування МАУП,
м. Київ, Україна*

ORCID iD 0009-0005-9906-1077

bachynsk.mykhailo@gmail.com

ІННОВАЦІЇ: КЛЮЧ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Ключові слова: інновації, інновації в освіті, модернізація у галузі освіти, управління вищою освітою, вища освіта

Інновації у суспільстві та освіті є не лише ключовими елементами розвитку, але й каталізаторами змін, які впливають на всі сфери нашого життя. Глибше розуміння цієї теми виявляє, що інновації не обмежуються лише впровадженням нових технологій чи методик в навчальний процес. Вони передбачають перетворення уявлень, підходів та системних моделей, які впливають на спосіб мислення, розвиток культури та соціальні взаємини.

У контексті освіти інновації означають переосмислення навчальних програм, методів викладання та організації навчальних процесів з метою забезпечення максимального розвитку потенціалу кожного учня. Це включає в себе впровадження нових технологій, адаптацію до змін сучасного світу, створення гнучких стратегій та активне залучення здобувачів освіти до процесу навчання.

З іншого боку, в суспільстві інновації виявляються у формі новаторських підходів до вирішення соціальних проблем, розвитку економіки, покращення якості послуг та життя громадян. Це може включати в себе розвиток нових медичних технологій, виробництво екологічно чистих товарів, впровадження програм соціальної підтримки та багато іншого.

Глибоке розуміння інновацій в суспільстві та освіті дозволяє нам бачити їх не лише як інструменти для досягнення конкретних цілей, але й як механізми трансформації, що стимулюють культурний, соціальний та економічний розвиток на мікро- та макрорівнях. Вони допомагають створити більш відкрите

та інтегроване суспільство, готове до викликів сьогодення та завтрашнього дня.

Сучасні інноваційні ініціативи сприяють створенню умов для прогресивного розвитку країни та є важливим елементом втілення державної освітньої стратегії. Так, В. Луговий [1] стверджує, що це є ключовим під час формулювання та втілення стратегії, при визначенні пріоритетів, виборі ключових проєктів та організації практичних заходів.

Стимулювання інноваційної активності у закладах вищої освіти відіграє критичну роль у створенні сприятливого середовища для розвитку наукових досліджень та технологій. Адже це забезпечує постійний потік нових ідей, оскільки інноваційна атмосфера надихає дослідників та викладачів до пошуку новаторських підходів та рішень. Відкритість до інновацій дозволяє використовувати різноманітні підходи та перспективи, що сприяє генерації ідей з різних галузей. Також стимулювання інновацій сприяє активному впровадженню новітніх технологій у процес наукових досліджень, що включає в себе використання сучасного обладнання, розробку нових методик та технік дослідження, а також застосування передових підходів у зборі та аналізі даних. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність дослідницької роботи та сприяє виникненню інноваційних результатів. Окрім того, інноваційна активність сприяє підвищенню конкурентоспроможності закладів вищої освіти. Заохочення інновацій та відкритості до новаторських ідей привертає як студентів, так і наукових працівників, що сприяє покращенню репутації закладу та збільшенню зацікавленості учасників освітнього процесу. Більш інноваційні установи мають більші шанси залучити талановитих викладачів та студентів, а також отримати фінансову підтримку та спонсорські кошти для подальшого розвитку. Отже, стимулювання інноваційної складової у закладах вищої освіти сприяє створенню динамічного та продуктивного середовища, що сприяє генерації нових ідей та технологій у наукових дослідженнях, а також підвищенню конкурентоспроможності відповідного закладу.

Діяльність Європейського комітету щодо дослідницької та інноваційної діяльності (European Research Area and Innovation Committee, ERAC) свідчить про важливість інноваційного розвитку у сфері освіти, це «консультативний комітет зі стратегічної політики ЄС з тем, пов'язаних з дослідженнями та інноваціями (R&I) у Європейському дослідницькому просторі (ERA)» [2].

Для сприяння та розвитку ідеї інноваційного прогресу у 2008 році Європейський Союз утворив Європейський інститут інновацій та технологій (the European Institute of Innovation and Technology, EIT). European Institute of Innovation and Technology [2].

Цільовою задачею цієї установи визначено, що спільні університетсько-промислові партнерства створюють сприятливе середовище для обміну знаннями, технологіями та ідеями між академічною та комерційною сферами, а це, у свою чергу, допомагає не лише прискорити перехід від дослідження до практики, а й забезпечує науковим відкриттям шлях до комерційного успіху. Такий симбіоз сприяє інноваційному розвитку та конкурентоздатності європейського ринку в цілому.

У сучасному світі, де інформація та технології швидко розвиваються, важливо зберігати та посилювати інноваційний потенціал. Один із ключових шляхів до досягнення цього – це взаємодія між закладами вищої освіти, науковими установами та бізнесом. Цей симбіоз створює плідне середовище для розвитку та реалізації інновацій. Тому університети стають центрами генерації знань та наукових досліджень, що забезпечують формування кадрового потенціалу та стимулюють розвиток інноваційних ідей. У той же час, наукові установи глибше досліджують сутність проблем і розробляють нові технології. Бізнес-сектор виступає як майданчик для комерціалізації цих інноваційних розробок, перетворюючи їх на конкурентоздатні продукти та послуги. Крім того, взаємодія з бізнесом дозволяє академічним установам отримувати фінансову підтримку та знаходити практичне застосування своїх досліджень.

Цей симбіоз стимулює розвиток інноваційних екосистем, де ідеї та знання вільно циркулюють, а талановиті люди з різних сфер знаходять спільну мову. Результатом є поява нових продуктів та послуг, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Луговий В.І. Системна модернізація традиційної і науково-педагогічної освіти – необхідна умова забезпечення освітньої якості. *Вища освіта України*. Київ. 2009. № 1. С. 20-29.
2. European Institute of Innovation and Technology. URL: <https://eit.europa.eu/>
3. European Research Area and Innovation Committee. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/european-research-area-and-innovation-committee-erac/>

Mykhailo Bachynskyi,

PhD Postgraduate,

Public management and administration,

Kyiv, Ukraine

INNOVATION: THE KEY TO MODERNIZATION OF EDUCATION

Key words: innovations, innovations in education, modernization in the field of education, management of higher education, higher education

Беценко Тетяна Петрівна,

доктор філологічних наук, професор

Суми, Україна

ORCID: // <https://orcid.org/0000-0002-1936-6673>

tpb2016@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК РІЗНОВИД НАВЧАЛЬНИХ ВПРАВ І ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ РІДНОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Ключові слова: культура, лінгвокультурологічний аналіз, лінгвокультурологічний розбір художнього тексту, міжкультурна комунікація, духовна культура етносу.

Нині в освітній гуманітарній сфері набуває актуалізації лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту як різновид навчальних вправ і як варіант/компонент філологічного розбору. Це один із складних видів аналізу. Ще не існує конкретного і точного алгоритму аналізу. Спроб практичного цілісного виконання означеного виду роботи поки що не засвідчено. Актуальність теми дослідження зумовлена сучасною подієвістю – діяльними процесами у сфері міжкультурної комунікації, активізацією міжкультурних контактів у різних царинах життєдіяльності, прагненням і, можливо, потребою самопізнання і взаємопізнання різних культур і їх носіїв.

Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту ще не привернув уваги широкого кола дослідників. Інтерес до лінгвокультурологічних проблем засвідчений у працях С. Я. Єрмоленко, Л. Мацько, О. Селіванової та ін.

Мета дослідження – окреслити сутність поняття лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту; з'ясувати специфіку лінгвокультурологічного розбору художнього твору як мовно-естетичного феномену, як взірця духовної культури певного етносу; вказати на ключові підходи у виконанні вказаного різновиду навчальних вправ; означити важливість розбору у процесі вивчення іноземної мови.

Сьогодні поняття культурологічний набуває все більшої ваги і поширення. Актуальними і такими, що вимагають подальшого обґрунтування, постають терміни культурологічний аналіз художнього тексту; культурологічний концепт; культурологічна змістова лінія на уроках літератури; культурологічна компетентність філолога; урок культурологічного аналізу; культурологічний компонент при вивченні зарубіжної літератури; культурологічний підхід до викладання літератури в основній школі; культурологічний підхід до аналізу художнього твору; культурологічний контекст вивчення літературних творів. Засвідчені спроби дати визначення означеним поняттям. Термін культурологічний аналіз художнього тексту ще не має остаточної дефініції. Під культурологічним аналізом як різновидом навчальної діяльності у школі та ЗВО загалом розуміють прийоми

й види поглибленої, розгорнутої, ґрунтовної роботи з літературним твором, що спрямована на цілісне, монолітне осягнення прочитаного в контексті національної й світової культур – з урахуванням філософських, історичних, естетичних, релігійних, лінгвістичних, літературознавчих, психологічних тощо аспектів тлумачення словесно-художнього тексту як феноменального мистецького і культурного явища. Культурологічний аналіз маніфестує своєрідне поглиблене «входження» в художній текст, осягнення реалізованої в ньому системи цінностей, пізнання авторської моделі світу та людини, осмислення його національно-культурної (етнокультурної) природи й через текст занурення в певну культурну дійсність або силове поле культур. Суто фаховим постає лінгвокультурологічний розбір художнього твору, що вимагає професійного підходу, глибоких різнорівневих знань. Такий вид роботи потребує належної спеціальної підготовки. Його доцільно практикувати у підготовці вчителів-філологів, фрагменти такого аналізу варто використовувати у ході навчання іноземних студентів. Означений вид роботи з текстом вважаємо перспективним. Можливий також компаративний лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту.

Пропонуємо кваліфікувати лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту як самостійний і цілісний його розгляд, як вид навчальної діяльності, як окремих, осібний різновид наукового розбору, насамперед – філологічного (лінгвістичного), що передбачає інтеграцію знань різноманітного змісту з метою виявлення культурно значущих одиниць у визначеному творі словесного мистецтва. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту вбачаємо у ідентифікації та описові різнорівневих мовних одиниць, що безпосередньо вказують на народномовне, лінгвоетнічне, країнознавче, національно-культурне середовище / джерело, слугують засобами позначення етнічної дійсності, мають чітко виражене національне забарвлення, орієнтують на етноідентифікацію відтворюваних реалій, слугують маркерами національної картини світу; у встановленні культурної (народознавчої, етнічно забарвленої) семантики різнорівневих лінгвоодиниць та їх співвіднесеності з певним етносом; у з'ясуванні

народознавчої природи повідомлюваної в тексті інформації; у пошуку та описові особливостей реалізації в тексті (в словесно-образному, мовно-естетичному його оформленні) ментальності мовця / автора.

Лінгвоаналіз тексту у культурологічному вимірі постає як пошук та інтерпретація понять, що національно марковані, тобто такі, що пов'язані з певним середовищем, соціумом буття. Звичайно, якнайкраще такий вид роботи виконувати на зразках текстів зарубіжної літератури. Хоча можна спробувати реалізувати лінгвокультурологічний опис художнього твору, належного рідномовній дійсності. Рациональним такий вид вправ видається у процесі вивчення української мови з іноземними студентами.

Доречно підкреслити, що лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту орієнтований на увагу до слова як етнокультурного явища, що є вмістищем об'ємної інформації про духовно-матеріальне осердя нації, її самобутність, окремішність, світочуттєвість, побутові реалії. Такий вид роботи спрямований на пізнання іноземної дійсності, інакшої картини світу, чужої ментальності, іншої системи цінностей через слово (конструкцію), їх семантику. Він покликаний віднайти і пояснити, зрозуміти спільне та відмінне в моводійсності, буттєвості певного народу.

Чим зумовлений інтерес до виконання лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту? Будь-яка культура постає як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; як історично сформований комплекс правил усередині соціуму, орієнтований на його збереження та гармонізацію; як засіб ідентифікації; як показник окремішності, самобутності. Культура є складною системою буття, що тяжіє до понять національний, етнічний, народознавчий, етнографічний тощо. У кожній людині формуються світоглядні уявлення про свою (рідну, національну) культуру і чужі (інші) культури. Пізнання мовних глибин свого, споконвічного і чужоземного – спосіб мовнокультурної самоідентифікації особистості.

Отже, лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту – різновид інтелектуально-творчої діяльності, орієнтований на осмислене сприйняття етнореалій, позначених з допомогою мови і засвідчених у словесно-образному тексті, джерел вивчення культури певного народу на різних рівнях. Це шлях до розуміння світогляду, буття, ментальності рідного або іншого народу і водночас матеріал для роздумів, зіставлення, пошуку паралелей, поштовх до заглиблення у природу мови як феноменального явища, що відображає картину світу етносу.

Список використаних джерел

1. Бещенко Т. Види аналізу художнього тексту// URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/philology/article/view/9707>
2. Бещенко Т. П Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту в парадигмі сучасних наукових студій: базові поняття// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 38. том 3// URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v38/part>
3. Мацько Л. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту. *Культура слова*. 2011. Вип. 75. С. 56-66.

Tetiana Betsenko,

Doctor of Philology, Professor,

*Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko,
Sumy, Ukraine*

Keywords: culture, linguistic and cultural analysis, linguistic and cultural analysis of a literary text, intercultural communication, spiritual culture of an ethnic group

Білоус Лариса Іванівна,

кандидат філологічних наук,

викладач української мови та літератури

ВСП «Одеський фаховий коледж комп'ютерних технологій ОДЕКУ»

м. Одеса, Україна

[*bito-us@ukr.net*](mailto:bito-us@ukr.net)

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Ключові слова: інтерактивні методи, учень, викладач, навички навчання

Ми живемо в період інформаційного сплеску, який вимагає постійних змін та інновацій в освіті. Найближче майбутнє неминуче принесе численні зміни змісту теорії і практики на рівні української системи освіти та освітньої організації. Саме тому активізувалося термінологічне висловлювання «інтерактивні методи». Термін «інтерактивна педагогіка» є відносно новим: його ввів у 1975 році німецький дослідник Ганс Фріц і в перекладі з англійсько мови «interactivity», де «inter» означає «серед», а термін «act» –діяти, і таким чином «interact» тлумачиться як «взаємодіяти» [1, с. 40].

Покоління дітей, які зараз навчаються, у майбутньому повинні зустрітися з новими викликами, відмінними від тих, до яких вони готувалися. З цієї причини заклади освіти повинні навчати здобувачів навичкам навчання впродовж життя відповідно до вимог у суспільстві XXI століття. Нові засоби масової комунікації, нанотехнології, потік технічної інформації, розвиток сучасних технологій і науки вимагають формування стійких навичок навчання: критичне мислення та системне мислення; інформаційні можливості та медіа навички; здатність до свідомого та відповідального прийняття рішень; навички співпраці та міжособистісного спілкування; здібності до вирішення проблем та інші.

Тому невідкладними постають питання: «Як зробити так, щоб в XXI столітті учні здобували освіту і могли насолоджуватися отриманою освітою? Яке навчання та які освітні ресурси надати, щоб сучасні здобувачі освіти стали успішними людьми у світі?» [3, с. 6].

Сучасне покоління потребує інноваційної освіти. Знання – це інформація зі значенням і інформація, яка діє. Відповідно до теорій Л. Прусака, ідея про знання «є не запас, а потік», у якому зливаються творчість і досвід індивідів, а «знання не можна виміряти, лише його ефекти» [3, С. 8].

Методи навчання можна визначити як «способи дій, за допомогою яких учні самостійно або під керівництвом викладача засвоюють знання, формують уміння і звички, навички, ставлення,

уявлення про світ і життя» [4, с. 14]. Для цього навчально-виховна діяльність здійснюється на основі певних цілей, реалізується на практиці через систему методів і процедур, використовує низку технічних засобів досягнень, а результати перевіряються та оцінюються за допомогою конкретних стратегій [3, с. 7].

При виборі методу враховуються цілі навчання, зміст навчального процесу, вікові та індивідуальні особливості здобувачів освіти, психосоціологія груп, характер засобів навчання, досвід і компетентність.

Традиційні методи вже не відповідають новим принципам діяльнісної та свідомої участі студента. Натомість сучасна методика навчання орієнтована на активне та свідоме залучення студентів до процесу власної підготовки та стимулювання їхньої творчості. Постійна переоцінка традиційних методів має на меті адаптувати їх відповідно до потреб і зв'язати з еволюцією науки. Сучасна педагогіка [2, 4] в цілому, класифікує методи навчання на: традиційні (дидактичний виступ, дидактична бесіда, демонстрація, робота з підручником, вправа) і сучасні (алгоритмізація, моделювання, проблематизація, програмоване навчання, кейс-стаді, імітаційні методи (ігри, симуляторне навчання, навчання шляхом відкриття) [4, с. 12].

Основним методом виховання мислення в традиційній освіті є виступ викладача, доповнений індивідуальним опрацюванням студента. Цей метод часто критикують, стверджуючи, що він не сприяє зв'язку з практикою. Відсутність зв'язку з дійсністю впливає з позиції студентів: вони пасивно стежать за експозицією, яку знають, що мають повторити. Інший традиційний метод, спілкування з усім класом більше тренує участь учнів, але учні не знають, що дивляться. Тому класична форма навчання мало розвиває мислення учнів.

Новий, діяльнісний спосіб організації навчання зарекомендував себе краще, але вимагає багато часу. Водночас, цей принцип допомагає студентам стати співучасниками власного навчання. Адже здобувачі освіти є не лише отримувачами інформації, а й активними учасниками навчання. У освітньому процесі

заохочення активної поведінки означає крок від «навчання» до «навчання бути і ставати», тобто підготовки до особи ситуацій, набуваючи бажання залучення та дії. Таким чином учні розвиватимуть мислення, обмежене когнітивними здібностями вищого типу, критичним мисленням.

Основними методами розвитку критичного мислення є такі методи: «Мозаїка», «Куб», «Галерея Тур», «Лотос», «Вдумливих капелюшків», «Фріско», «Спосіб змінити пару», «Зоряний вибух», «Діаграма Венн», «Причинно-наслідковий метод» [4, с. 11] та інші. Спеціалізована література [2, 4] розкриває той факт, щоб у студентів було бажання працювати, необхідно виконати дві умови: забезпечення позитивного клімату в групі; позитив на заняттях; формулювання повних і правильних пояснень робочого навантаження таким чином, щоб це було зрозуміло всім; бажання працювати в команді, встановлення чітких цілей і доведення їх до учнів; максимально використовувати навчальний час; об'єктивне оцінювання.

Традиційні методи мають такі особливості: акцентувати увагу на засвоєнні змісту, орієнтуючись переважно на інформативну сторону навчання; зосереджені на навчальній діяльності викладача, студент розглядається як об'єкт навчання, тому спілкування одностороннє; орієнтовані, головним чином, на кінцевий продукт, оцінка якого фактично є відтворенням знання; мають формальний характер і стимулюють конкуренцію; стимулює зовнішню мотивацію до навчання; відносини викладач-студент є авторитарними, навчальна дисципліна нав'язується цими методами і породжує пасивність серед здобувачів освіти.

Сучасні методи характеризуються протилежними цілями: надає пріоритету розвитку особистості, націлюючись на формувальний бік навчання; орієнтовані на навчальну діяльність студента; орієнтовані на дію, на навчання через відкриття; орієнтовані на процес; є гнучкими, заохочують навчання через співпрацю та здатність учнів до самооцінки, оцінювання є формувальним; стимулює внутрішню мотивацію; стосунки

викладач – студент є демократичними, заснованими на повазі та співпраці. За допомогою сучасних методів заохочується участь здобувачів освіти, ініціативність і творчість.

Таким чином, у інноваційній освіті ключовим елементом стає учень, який повинен досягти ряд процесів, щоб мати можливість знати та використовувати отриману інформацію практично. Ефективне навчання передбачає розуміння фактів, їх аналіз, формулювання ідей на їх основі знання, отримані пізніше, їх узагальнення та абстрагування. Викладач вже не той, хто читає лекцію перед студентами, а й посередник та керівник у навчальній діяльності, через яку вони проходять. Навчання здійснюється через використання методів активної участі, які вимагають від студента інтересу, творчості, уяви, залученості та участі, щоб використовувати отримані знання.

Список використаних джерел

1. Галаєвська Л. В. Особливості застосування інтерактивних методів у навчанні здобувачів освіти в умовах шкільної мовної освіти. *Pedagogical sciences*. 2023. С. 40-43. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735404/1/>
2. Інтерактивні методи навчання української мови. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік Інститут педагогіки НАПН України. Пед. думка. Київ, 2022. С. 93–94.
3. Burlacu G. Management și leadership în educație. Gabriela – Rodica Burlacu. *Inovatie in educatie*. Nr 1, noiembrie 2019., Pag. 5-9.
4. Velea Mona Maria. Inovare didactică prin utilizarea metodelor interactive în procesul de predare – învățare. *Inovatie in educatie*. Nr 1, noiembrie 2019., Pag. 12-14.

Larysa Bilous,

Candidate of Philological Sciences,

teacher of Ukrainian language and literature

Professional college of computer technology Odessa, Ukraine

DIDACTIC INNOVATIVE THROUGH THE USE OF INTERACTIVE METHODS IN THE LEARNING PROCESS

Key words: interactive methods, student, teacher, learning skills

Біляковська Ольга Орестівна,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2880-6826>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=1UziSp4AAAAJ&hl=uk>
inevermus@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Ключові слова: оцінювання, принцип, урок, самооцінка

Інновації в системі сучасної середньої освіти, перенесення акценту з предметних знань, умінь і навичок, як головної мети навчання, на формування базових компетентностей, загальнонавчальних умінь, критичного мислення, розвиток самостійності обумовлюють зміни у підходах до оцінювання навчальних досягнень учнів. Тому необхідний пошук принципово інших підходів, способів, прийомів оцінювання, які б мінімізували негативні моменти в процесі навчання, сприяли гуманізації, індивідуалізації освітнього процесу, підвищенню мотивації, навчальної самостійності школярів.

Незважаючи на реформаційні освітні зміни, подекуди панує традиційний підхід у навчанні, зокрема й при оцінюванні навчальних досягнень учнів. Ролі учасників освітнього процесу задалегідь розподілені: учитель диктує умови, пояснює, розповідає, наставляє, контролює й оцінює. Учень же підпорядковується, слухає, відповідає на питання і ... все більше втрачає інтерес до навчання. Небажання школярів вчитися пов'язано не стільки з перевантаженням і особливостями навчального змісту, скільки з формами навчання, підходами та принципами оцінювання. Традиційна оцінювальна діяльність учителя пов'язана з виконанням двох функцій: реєстрацією успіхів учнів відповідно до прийнятого еталону і мотивацією до подальшої навчальної діяльності. Згідно з першою функцією оцінка – показник рівня досягнень певних результатів навчальної діяльності кожного учня. Еталоном для порівняння є вимоги освітнього стандарту. Інша, мотиваційна функція оцінки, спрямована на управління процесом навчання, регуляцію і корекцію навчальної діяльності

учнів. За таких умов доцільним є якісне оцінювання, яке сприяє емоційно-ціннісному, соціально-особистісного розвитку дитини, збереження її індивідуальності, забезпечує психологічний комфорт у процесі взаємодії між учителем і учнем.

Суттєвим недоліком традиційних підходів до оцінювання, які гальмують перехід навчання учня на більш якісний і високий рівень – не фрагментарність і частковість, не жорсткість і кількісна спрямованість, не певна штучність умов, в яких воно здійснюється, а розуміння оцінювання як суб'єкт-об'єктної взаємодії, в якому учень – особа, яка «страждає», приймаюче неминуче. Спроби косметичних змін окремих ланок у цілісному ланцюзі не впливають на суть суб'єкт-об'єктної філософії традиційної оцінки. Освітній процес як багаторівнева система розвитку людини не відмовиться від оцінювання й оцінки, але можна запропонувати нетрадиційний спосіб як альтернативу. Пошук і реалізація нових шляхів оцінювальної діяльності вчителя нерозривно пов'язані з проблемою пошуку нових способів навчання школярів – технологій відкритої освіти.

Зміни пріоритетів у шкільній освіті визначають нові підходи до оцінювання навчальної діяльності учнів. Інноваційне оцінювання полягає в проектуванні системи суб'єкт-об'єктної безперервної оцінки та самооцінки. Зауважимо, що об'єктивне, справедливе оцінювання рівня навчальних досягнень учнів – одна із найважливіших складових уроку. Щоби процес оцінювання проходив справедливо й об'єктивно вчитель має чітко визначити його мету. Зазвичай учителі відзначають, що оцінювання потрібне для того, щоб: 1) визначити найкращих за навчальними досягненнями учнів; 2) показати учням, як вони засвоїли навчальний матеріал; 3) стимулювати мотивацію школярів до навчання й одержання знань; 4) з'ясувати, чи є необхідність у додатковому навчанні або «перенавчанні» тощо.

Оцінюючи навчальні досягнення учня, вчитель має враховувати його вміння: а) знаходити потрібну інформацію, розрізняти різні види навчальної інформації, пов'язувати її з метою пошуку; б) вибирати суттєві факти, що одержані в процесі вивчення матеріалу; в) оцінювати інформацію (розрізняти вигадану та достовірну інформацію, порівнювати її, співставляти); г) робити висновки (узагальнення фактів, оцінювання послідовності); д) передавати інформацію (точно творче передання інформації); е) інтерпретувати джерела інформації;

є) розв'язувати проблеми [1]. Таким чином, учитель в процесі оцінювання комплексно оцінює різні вміння та здібності учнів: вербальні, лінгвістичні, здібності до рефлексії й аналізу. Однак, як слушно зазначає В. Сухомлинський «оцінка морально виправдана тільки тоді, коли учитель оцінює не здібності, взяті, так би мовити, у чистому вигляді, а єдність праці і здібностей, причому на перше місце ставиться праця» [2, с. 84].

Власне у сучасних технологіях навчання та підходах до оцінювання значне місце відводиться самооцінці учнів, розвитку у них рефлексивних умінь і навичок. Проблема самооцінювання і взаємооцінювання на уроці полягає в тому, що школярі можуть оцінити свої знання лише тоді, коли у них є мета, завдання, які вони мають досягти в процесі навчання, а також зрозумілі критерії оцінювання. Наприклад, після виконання письмової роботи учням пропонується оцінити її якість за критеріями: правильність, повнота, логічність викладу, грамотність – і виставити оцінку в балах. Під час перевірки учнівських робіт вчитель здійснює аналогічну діяльність: якщо він погоджується з оцінкою школяра, то обводить її, якщо ні – ставить свою, коментуючи її усно або письмово. Коментування оцінки є обов'язковим, незалежно від того, якою є відповідь учня усною чи письмовою. Власне процес самооцінювання проходить набагато легше, якщо школярі готові включитися в цю процедуру, відчують почуття задоволення від досягнутих навчальних результатів, відкрито фіксують свої успіхи та недоліки, прогалини в знаннях і оперативно знаходять шляхи їх усунення.

Отже, саме ідея відкритого навчання дає можливість учням оцінювати кожне навчальне зусилля, визначає інноваційні принципи оцінювання: 1) активність учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності; 2) взаємозв'язок оцінювання та самооцінки; 3) постійний зворотний зв'язок у процесі навчання й оцінювання; 4) самостійність у здобуванні й оцінюванні знань; 5) відповідальність за результат і здобуті знання; 6) емоційна підтримка, позитивне навчальне середовище (забезпечується вчителем); 7) паритетність.

Список використаних джерел

1. Біляковська О. Модифікація оцінювання у новітньому форматі уроку. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць. *Наукові записки РДГУ*. 2014. Вип. 8 (51). С. 106-108.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 6 т., Т.1. Київ : Рад. шк., 1976. 654 с.

Olha Bilyakovska,

*doctor of pedagogical sciences, professor,
professor of the department of general pedagogy and
pedagogy of higher education
Ivan Franko University of Lviv
Lviv, Ukraine*

<https://orcid.org/0000-0003-2880-6826>

INNOVATIVE PRINCIPLES OF ASSESSMENT OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF STUDENTS

Key words: assessment, principles, lesson, self-assessment.

Вінтюк Юрій Володимирович

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології та педагогіки
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна,*

<https://orcid.org/0000-0001-6263-4744>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=kam2EAAAAJyurvin@ukr.net>

ФІЛЬМОТРЕНІНГ У ПРОФОРІЕНТАЦІЙНІЙ РОБОТІ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ

Ключові слова: професійна орієнтація старшокласників, фільмотренінг, психологічний аналіз, формування професійної самосвідомості

Проведення профорієнтаційної роботи серед підлітків і молоді, що стоять перед проблемою вибору професії, потребує застосування як сучасних підходів, так і ефективних методів. Незважаючи на багаторічну працю з комплексного вирішення проблеми професійного самовизначення старшокласників (див., напр.: [1; 2]), тим не менше, важливо постійно задіювати нові

можливості для вдосконалення цієї діяльності. Зокрема, це стосується включення тематичних фільмотренінгів у програму профорієнтаційних заходів.

Мета роботи: розглянути можливості використання фільмотренінгу при проведенні профорієнтаційних заходів серед старшокласників.

Починається дана робота зі складання річного плану профорієнтаційних заходів зі старшокласниками, яка передбачає проведення практичних, зокрема, тренінгових занять. Спочатку потрібно скласти перелік професій, які найчастіше обирають випускники, тобто ті що викликають у них найбільший інтерес. Далі, необхідно здійснити підбір фільмів, у яких правдиво показано особливості та процес освоєння відповідних видів діяльності. Це важливо з огляду на те, що часто старшокласники орієнтуються на популярні, модні або розрекламовані професії, однак переважно мають про них лише поверхові, часто стереотипні уявлення. Фільми дозволяють детальніше ознайомитися як з вимогами різних видів професійної діяльності, так і з особливостями її освоєння та виконання.

За основу взято перелік «Топ-10 найзатребуваніших професій у 2024 році в Україні» [3]:

1. ІТ-працівники;
2. Медичні працівники;
3. Фахівці з маркетингу та реклами;
4. Психологи та консультанти зі здоров'я;
5. Екологи та екологічні консультанти;
6. Інженери в галузі енергетики та технологій;
7. Менеджери з охорони здоров'я;
8. Фахівці з публічної політики;
9. Фахівці будівельної галузі;
10. Креативні професії.

В результаті обговорення зі старшокласниками в цей список були внесені певні корективи, відповідно до їхніх побажань. Далі з запропонованого списку було обрано ті, які викликали в учнів найбільший інтерес. У результаті сформовано список кінофільмів, відібраних для проведення профорієнтаційних тренінгів.

Профорієнтаційні фільмотренінги проводилися протягом навчального року, для учнів 10-х і 11-х класів, у вільний від уроків час, як факультатив із вільним відвідуванням.

Для профорієнтаційних фільмотренінгів було відібрано наступні фільми:

1. «Джобс: імперія спокуси», «Соціальна мережа», «Людина, яка змінила світ» – про роботу в IT-сфері;

2. «Цілитель Адамс», «Золоті руки», «Лікар» – про роботу медичних працівників;

3. «Засновник», «Віктор Фогіль – король реклами», «Наш бренд – криза» – про роботу в сфері маркетингу та реклами;

4. «Розумник Уїл Хантінг», «Червоні вогні», «Історія Антуана Фішера» – про роботу психологів;

5. «Морська змова», «Незручна правда» – про роботу екологів;

6. «Тесла», «Війна струмів» – про роботу науковців і інженерів-енергетиків;

7. «Вище неба», «Два дні, одна ніч», «Мисливець за головами» – про роботу менеджерів;

8. «Брекзит», «Влада», «Війна Чарлі Вілсона» – про роботу політиків;

9. «Архітектор», «Нариси Френка Гері» – про роботу в сфері архітектури та будівництва;

10. «Робота без авторства», «Великі очі», «Ламборгіні: людина і легенда» – про представників творчих професій.

Після перегляду фільму передбачено обговорення, за наступною схемою:

1. Наскільки зацікавила вас професійна діяльність, яку зображено у фільмі?
2. Що характерно для вибору професії персонажів фільму?
3. Які вимоги висуває дана професійна діяльність до тих, хто її виконує?
4. Як відбувається підготовка до виконання даної професійної діяльності?
5. Які особливості даної професійної діяльності?
6. Які відомі обмеження у виборі даної професії?
7. Які можливі перешкоди на шляху до освоєння даної професії?
8. Які можливі шляхи подолання виявлених перешкод?

9. Чим зумовлена успішність виконання даної професійної діяльності персонажами фільму?
10. Чи бачите ви для себе можливість пройти шлях до освоєння професії, який показано у фільмі?

В ході заслуховування відповідей на поставлені питання доречно влаштувати також їхнє обговорення, при цьому іноді доречно ставити також інші, уточнюючі питання. Слід відзначити, що як самі фільми, так і їхнє обговорення, міркування з приводу перспектив освоєння показаних професій, викликали чималий інтерес у старшокласників. Вони нерідко хотіли бути схожими на персонажів фільму, зараховували їх до числа осіб, на яких вони орієнтуються, а також бажали вчитися у них шляху освоєння бажаної професії і досягнення успіху на цьому шляху.

В майбутньому передбачено написати повномасштабну статтю за результатами проведеної роботи.

Висновок. Здійснений огляд можливостей використання фільмотренінгу при проведенні профорієнтаційних заходів серед учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів, як і набутий досвід їхнього проведення, свідчать, що така форма занять є ефективною для вирішення різноманітних завдань; викликає чималий інтерес в учнів, пробуджує їхній інтерес, і дає позитивні результати у формуванні їхньої професійної самосвідомості.

Список використаних джерел

1. Вінтюк Ю. В. Усвідомлення старшокласниками стану власного здоров'я як умова адекватного професійного самовизначення : автореф. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2011. 20 с.
2. Вінтюк Ю. В. Створення і застосування здоров'язберігаючої профорієнтаційної системи: монографія. 2-ге вид., змін. Львів: «Камула», 2018. 168 с.
3. Топ-10 найбільш затребуваних професій у 2024 році в Україні. URL: <https://www.grivnya.in.ua/karyera/top-profesiy-2024/>

Yurii Vintyuk

*candidate of psychological sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of Practical Psychology and
Pedagogy
Lviv State University of Life Safety,*

Lviv, Ukraine

FILM TRAINING IN PROFESSIONAL ORIENTATION WORK WITH HIGH SCHOOL STUDENTS

Key words: professional orientation of high school pupil, film training, psychological analysis, formation of professional self-awareness.

Вороніна Вікторія Вікторівна,

*аспірант кафедри теорії та практики управління
НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»,
м. Київ, Україна
vorornina@censs.org*

УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА ТА ВИМОГА ЧАСУ

Ключові слова: освітня діяльність, освітні інновації, провайдинг інновацій

Модернізація сучасної освіти України в контексті євроінтеграції, соціально-економічні зміни, прискорення впровадження технологій, що супроводжують перехід до інформаційного суспільства, ініціювали встановлення нових вимог до педагогічних, науково-педагогічних працівників.

Впровадження освітніх інновацій (далі – ОІ) є складним процесом, що потребує спеціальних знань, навичок і вмій. Він є неможливим без активної участі викладачів закладів вищої освіти, які є каталізаторами інновацій у сфері освіти. Вони мають розвинене системне мислення, здатність до творчості та готовність до інновацій, які вони розуміють і свідомо застосовують.

Проблему становлення, розвитку й оновлення вищої освіти всебічно відображено в історико-педагогічних, теоретико-методологічних, науково-методичних дослідженнях, а саме: охарактеризовано основи інноваційної педагогічної діяльності у працях (Ю. Бажал, О. Бартків, В. Бондар, В. Бочелюк, Л. Буркова, А. Грітченко, І. Дичківська, І. Зязюн, Н. Клокар, І. Підласий, В. Чайка); розглянуто загальні питання розвитку інновацій в Україні (Л. Антонюк, Н. Бондарчук, Л. Вашенко, Б. Губський,

В. Федоренко, Р. Яковенко); сформульовано структуру та зміст інноваційної діяльності (К. Долгош, Н. Плахотнюк, Г. Сиротенко).

Мета дослідження: здійснити аналіз інноваційної освітньої діяльності у сфері вищої педагогічної освіти як наукової проблеми та вимоги часу.

Професійно-педагогічні знання вчителя, викладача вищої школи, зорієнтованого на застосування ОІ, можна охарактеризувати як відомості про методологічні основи інновацій, їх сутність, характерні ознаки, особливості практичного застосування. Специфіка впровадження ОІ полягає у недопущенні механічного відтворення вже наявного досвіду – його використання повинно мати творчий, індивідуальний характер.

Конкретизуємо зміст різних груп компетентностей щодо впровадження ОІ:

- *гностичні*: систематичне здобуття знань про використання ОІ, вивчення досвіду інших педагогів, формулювання цілей впровадження ОІ згідно з вимогами законодавства та потребами здобувачів освіти;
- *проектувальні*: планування занять з використанням інновацій для ефективного засвоєння знань студентами, моделювання, використання оптимальних підходів та методів професійної діяльності;
- *конструктивні*: реалізація цілей розвитку здобувачів освіти через використання ОІ, дозування та систематизація навчального матеріалу, планування інноваційної діяльності;
- *організаційні*: організація своєї діяльності та діяльності студентів у відповідності з цілями освітнього процесу за допомогою ОІ;
- *комунікативні*: вміння створювати міжособистісні відносини в педагогічному процесі, керувати своїми емоціями та поведінкою;
- *дидактичні*: знання сучасних прийомів та методів навчання та їх використання для забезпечення відповідного освітнього процесу;
- *управлінські*: керування якістю та результативністю освітнього процесу в умовах використання ОІ;
- *інтелектуальні*: систематизація, аналіз і модернізація навчального матеріалу для успішного впровадження ОІ;
- *дослідницькі* визначення проблем, планування експериментів та обробка результатів для здійснення інноваційних змін.

ОІ не виникають стихійно чи ізольовано, вони є результатом наукових пошуків та досвіду окремих осіб та/або колективів у сфері педагогіки. У цих інноваційних процесах є дві ключові педагогічні проблеми – це розробка, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та використання досягнень психолого-педагогічної науки в практичній педагогічній діяльності.

Щоб розібратися у механізмі впровадження ОІ, вважаємо за можливе використовувати поняття «провайдинг інновацій в освіті» як забезпечення тривалого процесу, який включає творчий пошук рішень для різних освітніх проблем, вдосконалення існуючих освітніх технологій, оцінювання та впровадження нововведень. Все це спрямовано на покращення якості освітнього процесу та є основою розвитку освітньої спільноти [3].

Відповідно до цього підходу інноваційна діяльність із позицій провайдингу потребує різних видів підтримки [1, с. 20]:

- психологічна підтримка орієнтована на створення психологічної готовності до інновацій та досягнення результатів;
- нормативно-правова підтримка включає законодавчі акти, що регулюють інноваційну діяльність, а також стандартизацію, сертифікацію, патентування та ліцензування;
- інформаційна підтримка стосується управління потоками інформації;
- кадрова підтримка орієнтована на навчання та підготовку кадрів для інноваційної діяльності.

Копитко М. І., Блага Н. В. зазначають, що «інноваційна стратегія – це цілеспрямована діяльність із визначення найважливіших напрямів, вибору пріоритетів, перспектив розвитку організації і вироблення необхідного для їх досягнення комплексу заходів», детермінована політикою держави в галузі освіти, соціальним замовленням, регіональними та місцевими особливостями і може бути змінена залежно від стану освітньої системи і соціуму [2, с. 41].

Виділимо основні групи стратегій розвитку школи, і вищої зокрема [4, с. 57]:

– стратегію локальних змін, спрямованих на поліпшення, оновлення окремих напрямів життєдіяльності школи, досягнення приватних результатів (наприклад, освоєння нових методик викладання з окремих предметів);

– стратегію модульних змін, яка передбачає внесення декількох комплексних змін (увагу спрямовано одночасно на кілька напрямів діяльності закладу освіти, відтак, залучає до інноваційного процесу значну частину педагогічного, науково-педагогічного колективу, ускладнює управління, вимагає більшого кадрового, матеріального, інформаційного забезпечення);

– стратегію системних змін, спрямовану на реконструкцію всіх компонентів діяльності (мету, зміст, організацію, технології та ін.).

Означене вище спонукає до глибоких змін, цілісної системи перетворень, упорядкування інноваційного процесу в масштабі діяльності вищої школи; передбачає залучення до системних змін усього колективу. Отже, можна констатувати, що збільшення потужності стратегічного й системного ресурсу інновацій спонукає до врахування наслідків в управлінні освітньою установою, що є важливим з огляду на невизначеність та ризики інноваційного процесу.

Наші власні спостереження співпадають з думкою науковців, що одним з ключових факторів успішності інновацій є створене в закладі вищої освіти інноваційне середовище – гармонійна система морально-психологічних відносин, підкріплена «комплексом заходів організаційного, методичного, психологічного характеру, що забезпечують уведення інновацій в освітній процес школи» [3]. Тому і надалі має збільшуватись кількість педагогів, мотивованих на експериментально-дослідницьку діяльність у межах спільної освітньої проблеми.

Висновки. Впровадження інновацій у практику вищої школи є необхідною умовою успішного розвитку суспільства. Інноваційний розвиток обумовлює підготовку закладами вищої освіти фахівців із залученням нової генерації науково-педагогічних кадрів, спроможних креативно мислити й реалізовувати інноваційні ідеї в професійній педагогічній діяльності.

У зв'язку з цим, важливим завданням, яке мають ставити перед собою заклади вищої освіти, є підготовка майбутніх викладачів, компетентних та здатних до постійного професійного розвитку з огляду на модернізацію освітньої системи та впровадження ОІ. Важливу роль у підготовці майбутніх викладачів ЗВО до впровадження ОІ відіграють усвідомленість ними значущості впровадження ОІ та визнання їх ролі у розв'язанні проблем сучасної освіти; мотивація до використання ідей педагогічної інноватики в професійній діяльності з метою покращення освітнього процесу; потреба в розширенні знань щодо ОІ та подальшого їх використання, проєктування власних ОІ.

Список використаних джерел

1. Зенченко Т.Ф., Литвинов А.С. Підготовка майбутніх фахівців освітнього менеджменту на засадах компетентнісного підходу. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2018. Вип. 38. С. 18-25.
2. Копитко М. І., Блага Н. В. Управління інноваціями та інвестиціями : навчальний посібник у схемах і таблицях. Вид. 2-ге, допов. Львів, 2022. 296 с.
3. Литвинов А. С. Педагогічний провайдинг інновацій в освіті: навч. посібник / за заг. наук. ред. д. пед. н., проф. В. В. Борисова. Суми, 2017. 265 с.
4. Мармаза О.І. Стратегічний менеджмент. Харків, 2015. 103 с.

Науковий керівник: **Блохіна Ірина Олександрівна**, кандидат психологічних наук, викладач кафедри психології і педагогіки НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського»

Viktoriia Voronina,

*Graduate student of the Department of Theory and Practice of Management
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic
Institute", Kyiv, Ukraine
voronina@censs.org*

IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL INNOVATIONS AS A SCIENTIFIC PROBLEM AND A REQUIREMENT OF THE TIME

Keywords: educational activity, educational innovations, providing innovations

Заболотна Ірина Іванівна,

*кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри інтернатури лікарів-стоматологів Донецький національний медичний університет,
м. Лиман, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-3284-0392>

SCOPUS ID: 57225012445

myhelp200@gmail.com

ПРОБЛЕМА ВИЯВЛЕННЯ ТЕКСТОВОГО ПЛАГІАТУ

Ключові слова: Інтернет, метод шингл, онлайн-сервіс, програма

Доступність сучасної інформації є підґрунтям для поширення плагіату. Для його виявлення використовуються різноманітні технології і спеціалізоване програмне забезпечення, кількість та ефективність яких постійно збільшуються. Але це досить складне завдання, тому що існують різні види плагіату. Тому проблема академічного плагіату на сьогодні залишається дуже актуальною.

Текстовий плагіат уявляє повне або часткове запозичення фрагментів тексту (невидозмінених або модифікованих) [3, с. 153; 6, с. 62]. Встановити його наявність достатньо трудомістко, оскільки існує багато способів змінити початковий текст [3, с. 154]. Ефективне запобігання і виявлення плагіату передбачає використання програмного забезпечення для перевірки текстів на оригінальність. Програмні засоби допомагають ідентифікувати фрагменти тексту, які вже присутні в інших документах [2, с. 83].

Сьогодні існує велика кількість алгоритмів і систем для цього. Найпростішим способом перевірки оригінальності тексту є використання веб-браузера, який запропонує кілька посилань, за якими можна знайти такий текст. Якщо ж текст оригінальний, то з'явиться повідомлення про те, що не знайдено жодного документа чи результату. Для користувачів Google Chrome існує також можливість перевірити, звідки було запозичене використане в тексті фото.

Пошук співпадинь виконується методом шингл – розбивки тексту. В Інтернеті це здійснюється декількома пошуковими системами. У результаті візуалізується відсоток оригінальності тексту та список сайтів з відсотком збігу у відповідному кольорі

в залежності від пошукових серверів [1, с. 12; 3, с. 151; 5, с. 27]. Сервіси для перевірки текстів на унікальність працюють, переважно, за однаковим алгоритмом. Документ транслюється текстовим редактором у текст у форматі .txt і перевіряється [1, с. 12; 6, с. 63].

В Україні на сьогодні найбільш популярним є онлайн-сервіс Unichек (попередня назва – unplug) - інструмент для швидкої перевірки академічних робіт та будь-яких інших текстів на плагіат по Інтернет, а також по базах наукових робіт університетів чи репозитаріїв за рахунок можливості інтегруватися в електронні платформи закладів освіти (наприклад, Moodle, Google Classroom та ін.). Unichек працює з університетами за кордоном, а також використовується багатьма українськими закладами вищої освіти. Сервіс зручний та простий для роботи на кількох мовах, працює з необмеженою кількістю користувачів одночасно, тому пошук на плагіат відбувається протягом декількох секунд і отримуються точні результати в режимі реального часу. Серед вагомих переваг сервісу «Unichек» можна виділити: перевірку текстових документів на наявність запозичених частин тексту та цитат з відкритих джерел в мережі Internet або внутрішній базі закладу вищої освіти та ресурсів бібліотеки; генерування інформативного звіту про перевірку текстів у різних форматах, інтегрування з навчальними системами: LMS-Learning Management Systems, Moodle, Canvas, Sakai, Blackboard; одночасна перевірка до 100 робіт через Інтернет і до 35 робіт через внутрішню базу із одного акаунту; перегляд документу та роботи із ним в системі без зміни його форматування; зручна робота та зберігання файлів в системі та можливість їх завантаження; знаходження текстових збігів у роботах, що написані різними мовами; надання списку посилань на оригінальні джерела, які можна переглянути за допомогою системи у зручному інтерфейсі; самостійне регулювання параметрів пошуку плагіату; знаходження та вилучення правильно процитованих речень та списку використаних джерел; формування бази робіт як у системі, так і з можливістю підключення сервісу до внутрішньої бази університету;

автоматичне визначення заміни символів і літер у тексті, а також зворотна автоматична підстановка в текст правильних, і пошук на плагіат [4, с. 130; 6, с. 65].

Отже, доведена ефективність онлайн-сервісів і програм для науковців і здобувачів освіти [6, с. 63]. Але в них є і недоліки, до яких можна віднести обмеженість функціональних можливостей у безкоштовних версіях, недостатня оптимізація для обробки україномовних робіт [6, с. 65]. Вибір системи, перш за все, залежить від мети перевірки, а також переліку критеріїв та функціональних характеристик, важливих для вибору системи виявлення плагіату. Також при виборі програм необхідно звертати увагу на їхню здатність повноцінно підтримували українську та англійську мови, зручність та доступність у застосуванні. Проведений аналіз засвідчив, що на рівні закладів вищої освіти, де обсяги перевірок великі, доцільним є використання таких програм, як Unichack [4, с. 131; 5, с. 27]. Але загальна ефективність методів перевірки текстів залежить і від того, у якому саме вигляді був поданий до них текст. Для покращення їх роботи на етапі нормалізації потрібно видаляти відомі словосполучення, враховувати синоніми, приводити літери до одного регістру та алфавіту. З цієї причини активно відбувається пошук інших підходів, одним із яких є ідентифікація плагіату на основі авторського стилю написання роботи. Він ще практично не реалізований, але має потенційні можливості використання [2, с. 84; 6, с. 67].

Список використаних джерел

1. Вергун А. Р., Савенкова Л. В., Чуканова С. О. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат : інформаційний огляд. Київ : УБА, 2016. 36 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12843/Savenkova1.pdf;jsessionid=2CCAA2C37BC52233A0AE02FB1942B980?sequence=1>.
2. Главчева Ю. М., Канищева О. В. Ідентифікація текстового плагіату в академічних документах. *Системи управління, навігації та зв'язку*. 2018. Вип. 6 (52). С. 83-86. DOI: 10.26906/SUNZ.2018.6.083.
3. Лупаренко Л. А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 40. № 2. С. 151-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_40_2_16.

4. Шабельник Т. В., Горбашевська М. О., Нетреба М. М., Тимофеева І. Б. Аналіз інформаційно-технічного інструментарію виявлення академічного плагіату. *ФМО*. 2019. № 4 (22). С. 130-136. DOI: 10.31110/2413-1571-2019-022-4-020.
5. Shkodkina Yu., Pacauskas D. Comparative Analysis of Plagiarism Detection Systems. *Business Ethics and Leadership*. 2017. № 1 (3). P. 27-35. DOI: 10.21272/bel.1(3).27-35.2017.
6. Zabolotna I. I., Makhnova A. V., Komlev A. A., Zabolotnyi O. S. Analysis of the systems of text plagiarism detection. *SWorldJournal*. 2024. № 3 (23-03). P. 62-68. URL: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2024-23-00-017>.

Iryna Zabolotna,

*Candidate of Medical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Internship of Doctors-Dent
Donetsk National Medical University, Liman, Ukraine*

THE PROBLEM OF DETECTING TEXT PLAGIARISM

Key words: Internet, shingle method, online-service, program

Коновороцька Ганна Михайлівна,

*здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна
a.konovorotskaya@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, управління інноваційним процесом, заклад загальної середньої освіти, освітній процес

В епоху швидких технологічних змін і постійного розвитку суспільства освіта стає ключовим чинником успішності. Однак традиційні методи навчання і підходи до освіти вже не відповідають вимогам сучасності. Саме тому впровадження інновацій в освітній процес стає надзвичайно важливим завданням для закладів освіти.

Однією з основних причин, які підкреслюють важливість інновацій у навчальній діяльності, є потреба у підготовці молодого покоління до життя у сучасному світі. Сьогоднішні учні і студенти

зіштовхуються з різноманітними викликами, включаючи технологічний розвиток, глобалізацію та зміни на ринку праці. Тому, освітній процес повинен бути адаптованим до цих реалій, щоб забезпечити випускників необхідними знаннями, навичками і компетентностями.

Ще однією важливою причиною є необхідність підвищення якості освіти. Впровадження інноваційних методів і технологій дозволяє покращити ефективність навчання, зробити його цікавішим та доступнішим. Завдяки використанню сучасних засобів та підходів можна створити більш інтерактивне середовище для навчання, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення [1].

Для успішного впровадження інновацій в освітній процес необхідне ефективне управління. Адміністрація закладу освіти повинна мати чітке бачення стратегії розвитку та готовність до змін. Важливо підтримувати відкрите спілкування з педагогічним колективом та учнями, залучати їх до процесу впровадження нововведень. Крім того, необхідно створити сприятливу атмосферу для творчості та інновацій, де кожен учасник освітнього процесу може вільно висловлювати свої ідеї та пропозиції.

Аналізуючи сучасну систему освіти, можна виокремити декілька загальних тенденцій. По-перше, швидкий технологічний прогрес змінює підходи до навчання і вимагає від системи освіти постійної адаптації до нових вимог і можливостей. По-друге, глобалізація зробила освіту більш доступною та мобільною, однак вона також стикається з викликами у забезпеченні якості та стандартів. По-третє, зміна ролі вчителя з традиційного «знавця» до фасилітатора навчання відкриває нові можливості для інтерактивного та індивідуалізованого навчання.

Виявлення потреб та можливостей для інноваційного розвитку системи освіти вимагає глибокого аналізу різних аспектів освітнього процесу. Наприклад, дослідження потреб учнів та вчителів, аналіз досягнень учнів та їх вимірювання, оцінка доступності та якості навчальних матеріалів та ресурсів. Також важливо враховувати тенденції розвитку суспільства та ринку

праці, щоб адаптувати навчальну програму до потреб сучасної економіки.

Основні принципи управління інноваціями включають стратегічне планування, гнучкість та адаптивність, залучення зацікавлених сторін, орієнтацію на результат. Крім того, важливо мати чіткі цілі та завдання, які спрямовані на покращення навчального процесу та результатів навчання.

Завдання управління інноваційними процесами в освіті включають в себе розробку стратегій впровадження інновацій, організацію ресурсів, координацію дій різних учасників освітнього процесу, моніторинг та оцінку результатів. Крім того, важливо забезпечити підтримку та навчання вчителів, щоб вони могли ефективно впроваджувати нові підходи та технології в навчальний процес [2].

Таким чином, впровадження інновацій може сприяти покращенню якості освіти та підготовці учнів до життя у сучасному світі, але це вимагає ефективного управління та підтримки всіх учасників освітнього процесу.

Успішне впровадження інновацій в освітній процес потребує не лише технологічних змін, але й підтримки керівництва, вчителів, учнів та інших учасників освітнього процесу. Запровадження інновацій може призвести до покращення якості навчання та підготовки учнів до життя у сучасному світі, але це вимагає відповідної підтримки та управління [3].

Проте існують певні проблеми та виклики, які можуть ускладнити процес управління інноваціями в освіті:

- фінансові обмеження (недостатність фінансування може ускладнити впровадження інновацій через обмеженість доступу до необхідних ресурсів та технологій);
- опір з боку педагогічного колективу (деякі вчителі можуть виявляти опір нововведенням через страх перед змінами, нестачу підтримки чи необхідність додаткового навчання);
- потреба в постійному оновленні знань та навичок (швидкий темп змін у сучасному світі вимагає від вчителів постійного

оновлення своїх знань та навичок, щоб впроваджувати нові методи навчання та технології).

Управління інноваціями в освіті вимагає уваги до цих проблем та викликів, а також розробки стратегій їх подолання. Ефективне використання інструментів управління, сприяння співпраці та підтримка педагогічного колективу можуть допомогти подолати перешкоди та забезпечити успішне впровадження інновацій в освіті [3].

Отже, інноваційне управління в освіті є необхідним та перспективним напрямком для покращення навчального процесу та підготовки молоді до життя у сучасному світі. Його впровадження потребує відкритості до змін, стратегічного планування та ефективного співробітництва між усіма учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Гриневич Л. М., Кіреєва. Г. С. Інноваційне управління в освіті : теорія і практика. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 320 с.
2. Литвинова С. В. Управління інноваційним розвитком закладу освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта України», 2016. 208 с.
3. Колісник В. Г. Сучасні технології управління освітніми інноваціями : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2017. 284 с.

Hanna Konovorotska,

Master's degree candidate

*Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine*

FEATURES OF MANAGING INNOVATION IMPLEMENTATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF A GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTION

Key words: innovations, innovative activities, management of innovation process, general secondary education institution, educational process

Кузнєцов Вячеслав Олександрович,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри ботаніки, фізіології рослин та СПГ

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова,

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3603-1584>

va.cuznetsov@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ БАКАЛАВР БІОЛОГІЇ ТА БІОХІМІЇ

Ключові слова: загальні компетентності, бакалавр, біологічна освіта

Реформування освітнього процесу в закладах вищої освіти передбачає оновлення підходів до навчання, до організації освітнього процесу, до забезпечення реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти, до формування мотивації самовдосконалення протягом життя. Ключові документи галузі останніх років, зокрема, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки, нещодавно затверджений Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті», підкреслюють увагу до питань суб'єктності здобувачів вищої освіти та реалізацію компетентнісного підходу до професійної підготовки [2, 3, 4].

У структуру бакалаврської підготовки закладено формування у майбутніх фахівців загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, визначених відповідними Стандартами вищої освіти та освітніми програмами. Формування кожної із зазначених груп компетентностей має свої особливості.

Загальні компетентності, що відображено у назві, є фактично наскрізними, і не можуть, за винятком окремих (наприклад, володіння іноземною мовою), бути сформовані в межах вивчення окремих освітніх компонентів. З іншої сторони, освітні компоненти теж мають різні завдання та потенціал з огляду забезпечення формування не тільки результатів навчання у контексті окремої дисципліни, а програмних результатів навчання як підсумку опанування освітньої програми в цілому.

Важлива роль з огляду на формування мотивації навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня та загальних компетентностей належить освітньому компоненту «Вступ до університетських студій». У структурі освітньо-професійної програми «Біологія» для першого (бакалаврського) рівня ця навчальна дисципліна відноситься до обов'язкових та забезпечує формування трьох загальних компетентностей та трьох програмних результатів навчання [1].

Метою навчальної дисципліни «Вступ до університетських студій» є формування у студентів системних знань про провідні тенденції розвитку університетської освіти, сприяння адаптації першокурсників до навчання в університеті.

В процесі вивчення курсу реалізується низка завдань, серед яких: формування у студентів цілісної системи знань про історію університетської освіти, її роль та місце у сучасному світі, минуле й традиції Одеського університету; розвиток та особливості підготовки фахівців біологів на різних етапах існування університету; ознайомлення з історіографією курсу, традиціями університетської освіти в Україні та світі; висвітлення розвитку біологічних наукових шкіл в Одеському (Новоросійському) університеті, їх внеску у розвиток української та світової біологічної науки; формування у здобувачів вищої освіти усвідомлення себе суб'єктами освітнього процесу.

Навчальна дисципліна «Вступ до університетських студій» має світоглядне спрямування, сприяє виробленню навичок формування самостійних оцінок та власних суджень, формує вміння студентів з дотриманням принципів системності та історичності аналізувати головні тенденції, форми й напрямки університетської освіти.

Зміст навчальної дисципліни містить два змістових модулі: Університетські студії: минуле та сучасність; Характеристика сучасної університетської біологічної освіти.

Зміст курсу побудований з орієнтацією на забезпечення формування компетентностей та програмних результатів навчання, відповідно до структурно-логічної схеми підготовки.

Враховуючи, що ОПП відноситься до спеціальності 091 Біологія та біохімія, курс «Вступ до університетських студій» виконує особливу роль у забезпечення формування загальної компетентності ЗК 02 «Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій...» [1]. Крім того, цей курс має значний потенціал щодо формування soft skills здобувачів вищої освіти, зокрема, комунікативності, креативності, критичного мислення та уміння працювати в команді.

«Вступ до університетських студій» є новим освітнім компонентом бакалаврської біологічної освіти, впровадження якого підтвердило його значний потенціал у формуванні загальних компетентностей здобувачів ступеня бакалавр біології та біохімії.

Список використаних джерел

1. Освітньо-професійна програма «Біологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. ОНУ імені І.І. Мечникова. 2023. https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/edu-programm/bio/091_biologiya/091_OPP_Biologhiia_ta_biokhimiia_Bakalavr_2023.pdf
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 №1556-18. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті. Закон України від 23.04.2024 № 10177. <https://mon.gov.ua/ua/news/udoshkonalennya-vishoyi-osviti-ta-rozvitok-individualnih-osvitnih-trayektorij-uhvaleno-zakon-u-drugomu-chitann>
4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки. <http://surl.li/ekgsf>

Vyacheslav Kuznietsov,

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the
Department of Botany, Plant Physiology and Gardening,
Odesa I.I. Mechnikov National University,
Odesa, Ukraine*

**FORMATION OF GENERAL COMPETENCIES OF
APPLICANTS FOR HIGHER EDUCATION AT THE
BACHELOR'S DEGREE IN BIOLOGY AND BIOCHEMISTRY**

Key words: general competencies, bachelor's degree

Леонідова Алла Олександрівна,

*викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач фізики
Відокремлений структурний підрозділ «Одеський автомобільно-
дорожній фаховий коледж Національного університету «Одеська
політехніка»*

м. Одеса, Україна

leonidova.a@oadk.op.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Ключові слова: цифрові технології, інструменти, матеріал, освіта, крайбінг

Соціальні медіа та цифрові технології значним чином впливають на підвищення усвідомлення освітянами ґрунтових змін в освіті, які обумовлені новими фактами щодо важливості відкритих джерел знань для рівного доступу до освіти, а також особливостей процесу пізнання, розвитку інтелекту людини, інклюзивної освіти, педагогічного проектування. Отже сьогодні розширюється і адаптується до сучасних умов функціонування освітнього простору та безпосереднього здійснення освітнього процесу формат інформаційно-комунікаційних технологій. До інформаційно-комунікаційних технологій навчання відносять інформаційно-комунікаційні-технології спілкування у різних сферах освіти: формах (діалог, диспут, лекції) з використанням інформації з різних джерел. Все це супроводжується за допомогою аудіо-, відео засобів. Поширеними формами спілкування викладача і здобувача освіти у інформаційно-комунікаційних технологій стали форум, чат, відеоконференція.

Інструментами спілкування учасників навчального мережевого середовища є електронна пошта, що забезпечує передавання повідомлень, як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (програмах, графіці, звуках, відео). У системі освіти електронна пошта використовується для організації спілкування викладача-студента, а також учасників навчального процесу між

собою. Також дієвими інструментами спілкування з здобувачами освіти, батьками та колегами стали Facebook, Viber, Telegram, Instagram. Одним із засобів ІКТ як джерела інформації є Web-сайт. Вимоги до Web-сайту: привабливість, прозорість, зручність. До матеріалів на Web-сайті: актуальність, доступність, змістовність, зворотній зв'язок, профорієнтація. Найбільш поширеним інструментом ІКТ серед педагогів стала мультимедіа. Google документи, Google презентації та в загальному сервісі Google – є найпопулярнішими на сьогоднішній день. Одному потрібно більше часу, іншому – менше. Матеріал, який міститься на сервісах можуть переглядати в зручний для них час та стільки разів, скільки їм потрібно.

Подання матеріалу для вивчення також сприймається по різному. Новою, але надзвичайно ефективною формою роботи сьогодні є технологія розробки карт знань. Карти знань (майндмеппінг, ментальні карти, карти роздумів, концепт-карти) – це зручна й ефективна техніка візуалізації мислення і альтернативного запису. У сучасному розумінні – це спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. MindMaps – це один із найкращих на сьогоднішній день інструментів структурування та обробки інформації. Технологія скрайбінгу (автоскрайбінгу) є інструментом, за допомогою якого можна просто й доступно розповісти про складне, цікаво пояснити певний матеріал. Скрайбінг є методом візуалізації складного змісту просто й доступно, під час якого замальовка образів відбувається прямо під час передачі інформації. Хмарні технології (Cloud technologies) – кардинально новий сервіс, який дозволяє віддалено використовувати засоби обробки і зберігання даних. Використання такого середовища як Google значно підвищує інтерес до навчання, створює умови для розвитку, активізує пізнавальну діяльність, розвиває зорову і слухову чутливість, формує вміння сприймати, розвиває спостережливість, сприяє розвитку уваги. Реалізація всього вище перерахованого можлива за умови використання сучасних хмарних технологій. Відокремити інформаційно-комунікаційні технології від інноваційних педагогічних

технологій практично неможливо, оскільки лише широке впровадження нових педагогічних технологій надасть можливість змінити парадигму освіти й тільки використання інноваційних інформаційних технологій надасть змогу найбільш ефективно реалізувати можливості, закладені в інноваційних педагогічних технологіях. Отже, існуючий спектр ІКТ активно функціонує і у форматі дистанційної освіти. Але варто відзначити, що за можливостями функціонування, дистанційна освіта має дещо інший контент ніж традиційна освіта, тому склалася необхідність відокремлення нового виду технологій – технологій дистанційного навчання. До освітніх технологій, які активно застосовуються викладачами сьогодні, доречно віднести такі технології дистанційного навчання, як кейс технологія, ТВ-технологія, змішані технології (кейс + мережа). Відповідно головним завданням дистанційного навчання є розвиток творчих та інтелектуальних здібностей здобувачів за допомогою відкритого і вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, водночас, доступних в інтернеті. Дистанційне навчання у сучасному освітньому процесі функціонує на різних онлайн платформах. До платформ дистанційного навчання, активно функціонуючих і як показує практичний досвід викладачів, можна віднести Google, Moodle (<https://download.moodle.org/>), Microsoft Teams та ін. Якщо немає можливості швидко впровадити систему управління навчанням для своєї групи, викладачам завжди придуть на допомогу такі комунікаційні платформи, як Zoom, Hangouts чи Skype. Це спрощує передачу домашніх завдань та сприяє підтримці зв'язку з студентами під час воєнного стану. Викладачі створюють власні інтернет ресурси за допомогою Google Sites, Blogger, Google Drive та ін., зокрема онлайн інструменти для проведення онлайн уроків та нарад. Серед таких інструментів активно застосовується відеосервіс Youtube для проведення відеоуроків. Отже, формат сучасної освіти перебуває в активному русі, що створює можливості для впровадження різних форм навчання і застосування дієвих навчальних технологій, а стратегія роботи викладача з використання

технологій навчання – це створення моделі успішного навчання здобувача освіти.

Список використаних джерел:

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2 (2). С. 1-6.
2. Вакалюк Т. А. Хмарні технології в освіті. Навчально-методичний посібник для студентів фізико-математичного ф-ту. Житомир : вид-во ЖДУ, 2016. 72 с.
3. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / Упоряд. Вороникова І. П. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 48 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 351с.
5. Іванюк І. В., Овчарук О. В. Онлайн інструменти для організації дистанційного навчання в умовах карантину. *Інформаційний бюлетень №2*. 2020. 6 с.
6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. наук.-метод .посібник. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

Alla Leonidova,

*Teacher of the highest qualification category, teacher of physics
Odesa automobile professional college
Odesa, Ukraine*

USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES

Key words: digital technologies, tools, material, education, scribing

Мандруляк Людмила Євгенівна,

*здобувачка освіти ступеня доктора філософії,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна
ludmylamandrulyak@gmail.com*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ STEM-ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 7-9 КЛАСІВ

Ключові слова: STEM-освіта, ключові компетентності, інтегративний підхід

Сучасне суспільство зазнає стрімких змін, що зумовлює впровадження прогресивних новітніх технологій в усі сфери людського життя. Піклуючись про різнобічний розвиток підростаючого покоління, державна запровадила реформування

освітньої галузі з метою забезпечення активізації та розвитку інтелекту, інтуїції, творчого мислення, рефлексії, аналітико-синтетичних умінь і навичок з урахуванням можливостей кожної дитини. Тому запровадження STEM-освіти доцільно застосувати для реформування освіти, щоб зробити навчання більш якісним і сучасним [4, с. 3]. Нині, STEM-освіта стає одним із пріоритетів модернізації освіти, що впливає на підвищення конкурентноспроможності національної економіки та одним з основних факторів інноваційної діяльності у сфері освіти [2].

Сьогодні, в Україні вже робляться перші кроки з упровадження системи навчання STEM. Вивченням досвіду упровадження STEM-освіти в країнах ЄС та США займаються учені С. Доценко, О. Коваленко, а саме досліджували застосування STEM-освіти для розвитку творчих здібностей учнів [1, с. 38]. Так, акронім STEM вживається для позначення популярного напрямку в освіті, що охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering) та математику (Mathematics) [4, с. 3].

Наголосимо, STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і умінь для розв'язання практичних проблем, для подальшого використання їх у професійній діяльності [2]. Відтак, Державний стандарт базової середньої освіти визначає такий перелік основних ключових компетентностей, якими мають оволодіти учні після закінчення кожного з двох циклів – адаптаційного (5-6 класи) і базового предметного навчання (7-9 класи). Серед них математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, інформаційно-комунікаційна компетентність [3]. Слід зауважити, що ключові компетентності, визначені Державним стандартом базової середньої освіти, і STEM-компетентності спрямовані на різні аспекти розвитку

учнів, але їх елементи гармонійно перетинаються, зокрема: 1) ключові компетентності зазвичай охоплюють широкий спектр навичок і знань, що є важливими для особистого і соціального розвитку, у той час як STEM-компетентності фокусуються на науці, технології, інженерії та математиці; 2) ключові компетентності можуть застосовуватися в різних сферах життя, таких як освіта, робота, культура, громадське життя тощо, STEM-компетентності, хоча і мають потенціал для застосування в різних галузях, проте їх основний акцент спрямований на наукові та технічні галузі; 3) ключові компетентності часто орієнтовані на розвиток особистості, включаючи мовленнєві, культурні, міжособистісні та суспільні навички, STEM-компетентності зазвичай спрямовані на розвиток конкретних наукових, технічних та інженерних навичок, які потрібні для розв'язання проблем і створення інновацій.

І хоч основні фокуси та цілі відрізняються, STEM-освіта відіграє значну роль у формуванні різних ключових компетентностей і сприяє формуванню кожної з них. Зокрема: 1) завдяки STEM-освіті учні збагачують свій словниковий запас наукових та технічних термінів, що сприяє розвитку мовних навичок; 2) STEM-проекти та колаборації часто включають учнів із різних країн, що сприяє розвитку комунікативних навичок як у рідній, так і в інших мовах; 3) в STEM-освіті великий акцент робиться на математиці, що допомагає учням розвивати математичне мислення, аналітичні здібності; 4) STEM-освіта безпосередньо спрямована на вивчення наукових принципів, технічних процесів і використання сучасних технологій, що формує компетентності у цих галузях; 5) розв'язання реальних проблем через STEM-проекти сприяє розвитку творчого мислення та здатності шукати інноваційні рішення; 6) STEM-навчання дозволяє учням розуміти взаємозв'язок між технологією, природою і суспільством, що сприяє розвитку екологічної компетентності; 7) завдяки STEM-освіті учні вивчають, як шукати, оцінювати, обробляти та представляти інформацію, а також ефективно спілкуватися через різні медіа, що значно підвищує їх

рівень інформаційно-комунікаційної компетентності; 8) завдяки методам STEM-освіти учні здобувають базові знання через практичну діяльність, що сприяє постійному самовдосконаленню та стимулює навчатися впродовж життя; 9) STEM-проекти можуть включати елементи співпраці з громадськими організаціями та розв'язання соціальних проблем, що сприяє розвитку громадянських та соціальних компетентностей; 10) робота у міжнародних STEM-проектах сприяє розумінню і повазі до культур інших країн та спільнот; 11) участь у STEM-проектах може розвивати навички планування, управління ресурсами та фінансами, що є важливим для підприємництва і фінансової грамотності.

Отже, методи STEM-освіти, інтегруючись у процес формування ключових компетентностей, що визначені Державним стандартом базової середньої освіти, сприяють комплексному та різносторонньому розвитку учнів.

Список використаних джерел

1. Морзе Н. В. Формування ключових і предметних компетентностей учнів робототехнічними засобами STEM-освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 65. № 3. С. 37-52.
2. STEM-освіта. Інститут Модернізації Змісту Освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/> (дата звернення 19.04.2024)
3. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi> (дата звернення 19.04.2024)
4. Ющенко Н. І. Підготовка педагога до впровадження STEM-освіти та реалізації STEM-проектів. URL: https://ocpo.sumy.ua/files/Novini/2019/03/internet-konferencija/Sekcija_4.pdf (дата звернення 19.04.2024)

Науковий керівник: **Стрельбицька С.М.**, кандидат педагогічних наук (PhD), старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Liudmyla Mandruliak,

PhD Postgraduate,

Odessa Regional Academy of In-Service Education,

Odesa, Ukraine

THE PLACE AND ROLE OF STEM EDUCATION IN THE FORMATION OF KEY COMPETENCIES OF STUDENTS IN GRADES 7-9

Key words: STEM education, key competencies, integrative approach

Матвійчак Вікторія Володимирівна,

*Головний спеціаліст відділу з питань освіти Управління освіти, молоді,
спорту та культури виконавчого комітету Березівської міської ради*

Одеської області,

м. Березівка, Україна

vmatvijcak@gmail.com

ІННОВАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ГРОМАДИ

Ключові слова: інновації, інноваційні технології, освіта, освітній процес

Розвиток освіти характеризується освітніми інноваціями, які спрямовані на модернізацію системи освіти відповідно до вимог сьогодення. Однією із особливостей розвитку освіти є пошук нових форм, методів і засобів навчання; активізація науково-дослідницької, експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій на засадах сучасної філософії освіти. Педагогічні форми, методи та засоби спрямовані на те, щоб мотивувати учнів до навчання, привернути їх увагу до вивчення предметів та галузевих інтегрованих курсів.

Сьогодні вагоме місце має аналіз факторів, які впливають на підвищення якості освіти, формування життєздатного та конкурентоспроможного учня. Для того, щоб бути конкурентоспроможною особистістю, у школярів у закладі освіти формуються наступні якості: гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях; самостійно та критично мислити; уміти бачити проблему, знаходити шляхи її вирішення; усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані; бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити; працювати з інформацією (вміти збирати потрібні факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити необхідні узагальнення, зіставлення, давати аргументовані висновки, використовувати їх для вирішення нових проблем); бути

комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі, легко запобігати та вміти виходити з будь-яких конфліктних ситуацій; вміти самостійно розвивати інтелект та культурний рівень.

Такі якості учням допомагають сформувати вчителі, які виступають в ролі фасилітатора, консультанта, наставника, помічника. Педагогічні працівники закладів освіти громади уміло спрямовують свої професійні вміння не лише на контроль знань, умінь та навичок, а й на формування комунікативних навичок у школярів. І досягають позитивного результату за допомогою освітніх інновацій та технологій. Тому важливим для сучасної школи є правильний вибір інноваційних технологій для впровадження в освітній процес. Завдяки ефективно вибраним педагогічним технологіям, методам та прийомам можна формувати ключові компетентності учнів, необхідні для життя в сучасному суспільстві. А за проектом «Нова українська школа» шляхів реалізації два:

- компетентнісний підхід (формування предметних і ключових компетентностей);
- педагогіка партнерства (спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками) [2].

Кожний заклад освіти має свої особливості. Тому й підхід до впровадження інновацій у кожному колективі свій, особливий. Але всі називають ефективною формою навчання учнів - поєднання сучасних інноваційних методів і прийомів з традиційними засобами.

Педагогічна спільнота закладів освіти виділяє наступні інноваційні технології: технологія критичного мислення, технологія інтерактивного навчання, ігрові технології, технологія особистісно орієнтованого навчання, проєктна технологія, технологія проблемного навчання, інформаційно-комюнікаційні технології.

За останні роки певним викликом для вчителів стало необхідність застосування інформаційно-комп'ютерної технології для підвищення якості освітнього процесу, в тому числі і для ефективної реалізації змішаного навчання. Тому працівниками відділу з питань освіти спільно з керівниками закладів освіти та вчителями-предметниками було активізовано роботу з покращення володіння інформаційно-комп'ютерною технологією

для вивчення предметів освітніх галузей. Зазначені категорії педагогічних працівників під час освітнього процесу визначали та перевіряли практично (таким чином вдосконалювали), які ІКТ є кращими для навчання.

Сучасний вчитель повинен прагнути до впровадження інтерактивного способу використання ІКТ, розуміти, що ІКТ – це не флешка з презентацією, а сучасні освітні онлайн-сервіси, навчальні платформи, мультимедійні технології, дистанційне індивідуальне навчання, навчально-розвиваючі проекти [1]. Вчителі-предметники уже вдало використовують Zoom, Google classroom, Google Meet. Широкої популярності у застосуванні набули дошки Padlet та Jambord. Ці інструменти дозволяють не тільки створювати контент, але й спільно працювати, ділитися дошкою з колегами, вносити зміни в режимі реального часу, не лише пояснювати навчальний матеріал, а й активізувати увагу школярів та запропонувати їм виконати індивідуальні чи групові завдання з використанням готових шаблонів.

Завдяки тому, що в громаді поступово вирішується питання забезпечення закладів загальної середньої освіти засобами інформатизації, педагоги мають сучасні засоби навчання, серед них є і інтерактивні дошки Intech IWB з програмним забезпеченням Intech Touch Board. Використовуючи її, вчителі мають можливість переконатися, що застосування інтерактивної дошки дозволяє набагато ефективніше управляти демонстрацією візуального матеріалу, організувати групову роботу і створювати власні інноваційні розробки. Педагоги відмітили, що інтерактивна дошка дозволяє прискорити темп уроку і залучити до нього весь клас, це цінний спосіб зосередити й утримувати увагу учнів.

Успіх впровадження інновацій та інноваційних технологій залежить від багатьох чинників, і в першу чергу від рівня обізнаності та готовності вчителів до їх використання. Вони є запорукою успішного сприйняття учнями навчального матеріалу, створення атмосфери саморозвитку та успішної самореалізації учня як суб'єкта освітнього процесу. Знати, що таке інноваційні

технології навчання, методику їх запровадження, уміти поєднувати з традиційними формами навчання, педагоги мають для того, щоб підвищити якість освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Інформаційно-комунікаційні технології. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://genezum.org/library/osoblyvosti-vykorystannya-ikt-v-osvitnomu-procesi-pochatkovoi-shkoly>.
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р.

Viktoriia Matviychak,

*Chief Specialist of the Education Department Management of Education,
Youth, Sports, and Culture Executive Committee of Berezivska City Council
Berezivka, Ukraine*

INNOVATIONS AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES AS A WAYS FOR IMPROVING THE QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN COMMUNITY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Key words: innovations, innovative technologies, education, educational process

Михайлова Любов Михайлівна,

*методист науково-методичної лабораторії початкової освіти
кафедри дошкільної і початкової освіти*

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна
lmipo2023@gmail.com*

СЕРВІС GOOGLE KEEР У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДЛЯ МИТТЄВОГО СТВОРЕННЯ РІЗНОМАНІТНОГО ДИДАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Ключові слова: початкова школа, дидактичні матеріали, цифрові інструменти

Сучасні школярі знаходяться серед шалених потоків різноманітної інформації, що є для них звичною справою. Світ

сучасних дітей – цифровий [3, с. 16]. Все нове на уроці з використанням гаджетів дітьми сприймається як гра.

Науковець Дж. Тракслер стверджує, що «мобільне навчання повністю змінює процес навчання, оскільки мобільні пристрої не тільки модифікують форми подання матеріалу і доступу до нього, а й сприяють створенню нових форм пізнання та менталітету» [6]. На його думку, це нова форма навчання, відмінна від дистанційного чи змішаного, що характеризує новий виток розвитку інформатизації людського суспільства. Навчання стає своєчасним, достатнім та персоналізованим.

Мобільне навчання реалізує принципи відкритої освіти: гнучкість, модульність, незалежність від місця і часу, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. У мобільному навчанні на перше місце виходять такі дидактичні принципи як мультимедійність, інтерактивність та доступність [2, с. 155].

Існуючі обмеження медичного, санітарно-гігієнічного характеру зумовлюють певні вимоги до застосування таких ресурсів у початковій школі, які стосуються терміну роботи учня за комп'ютером, ергономічних якостей інтерфейсу програмного засобу, використання колірної гами, специфічних виразних засобів тощо. У поєднанні з вимогами дидактичного характеру, які стосуються точності орієнтації ресурсу на досягнення поставленої цілі, відсутності сторонньої інформації, доступності для учнів даного класу тощо, зазначені обмеження ускладнюють вибір потрібного ресурсу серед наявних. У таких випадках найприйнятнішим виходом є створення вчителем авторського електронного ресурсу, що потребує обізнаності не тільки з практикоорієнтованими технологіями й інструментальними засобами проєктування, а і з його теоретичним підґрунтям - дидактичними функціями електронних ресурсів [4].

Добираючи до уроку програмне забезпечення, треба враховувати, що воно має відповідати певним вимогам:

- бути цікавим і викликати позитивні емоції в школярів;
- активізувати пізнавальну та розумову діяльність учнів;

- викликати в дитини бажання навчатися працювати самостійно;
- відповідати валеологічним вимогам;
- розвивати творчі здібності дитини;
- мати навчально-контролюючий характер [3, с. 90].

У практичній діяльності вчителя початкової школи великого значення набуває підбір (вибір) таких цифрових сервісів, що дозволяють підвищити мотивацію учнів до навчання, диференціювати процес з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня, налагодити ефективну комунікацію вчитель-учень, учень-учень, а головне зацікавлять дитину і перетворять навчання на захоплюючий процес.

«Кліпове» мислення сучасних учнів і сприймання світу буквально «на льоту» вимагає від вчителя подання навчального матеріалу у вигляді лаконічних, але змістовних, зрозумілих, яскравих і цікавих образів [1, с. 19].

До таких онлайн-сервісів належить Google Keep – це яскравий і простий у користуванні додаток від Google з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом. Сервіс доступний для роботи як на комп'ютері, так і у смартфоні та не вимагає додаткового навчання. Додаток подібний до записника, який надає можливість занотовувати важливі речі, упорядковувати їх і завжди мати під рукою. Якщо сервіс Jamboard – це онлайн дошка (стіна) для інтерактивної роботи, яка схожа на звичайну дошку або фліпчарт, то Keep це – кольорові стікери (липкі нотатки) на дошці.

«Keep» у перекладі з англійської «тримайте», отже сервіс призначений для створення нотаток (заміток або стікерів). Функціонал сервісу пропонує багато можливостей для роботи: ділитися нотатками з іншими користувачами, у співавторстві копіювати їх, зберігати та спільно працювати; писати текст; створювати списки, відмічати виконане завдання у списку; добирати оформлення нотатки з колекції кольорів та фонів; додавати малюнки, картинки, анімовані зображення, фото з особистої колекції, аудіо і відео записи та посилання на них, а також створювати голосові повідомлення, малювати поверх

зображень у нотатках; встановлювати нагадування для нотаток; архівувати; копіювати до Google документів; переглядати історію версій; а головне упорядковувати нотатки за темами, створюючи відповідну «мітку».

Доступність і легкість роботи із сервісом Google Keep дозволяє вчителю створювати власні яскраві нотатки: інтерактивні завдання для учнів, чеклісти для учнів та батьків учнів, нагадайки, пам'ятки-інструкції, диференційовані картки, картки-підказки, інструктивні картки, довідкові матеріали, тестові завдання, візитні картки, листівки, оголошення, подарункові сертифікати, квиток-оцінювання (купон), міні-плакати, інтерактивні аркуші тощо.

Дидактичні матеріали, створені у Google Keep, можуть забезпечити такі види діяльності, які умовно можна поділити на:

- дидактичні тексти для навчання учнів роботі з різними джерелами інформації (підручниками, довідниками, словниками, електронними ресурсами тощо) [5, с. 343];
- інструкції щодо формування логічних операцій мислення: порівняння, узагальнення, класифікація, аналіз, синтез;
- завдання з формування умінь порівнювати, аналізувати, доводити, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати;
- завдання різного рівня складності: репродуктивного, перетворювального, творчого;
- завдання з проблемними запитаннями;
- завдання на розвиток уяви і творчості;
- картки - інструкції, що відображають логічну схему вивчення нового матеріалу;
- дидактичні матеріали з пояснюючими малюнками;
- дидактичні матеріали з вказівкою типу завдань;
- алгоритми-вказівки до виконання завдань з покроковими інструкціями [5, с. 343].

Візуалізація інформації за допомогою Keep сприяє кращому розумінню змісту навчального матеріалу, сутності пропонованих завдань і дозволяє уникнути додаткових пояснень, забезпечує компактність викладення інформації; автоматизації виконання рутинних дій, що дає змогу сконцентрувати зусилля учнів на

ключових операціях; забезпеченню найкоротшого шляху школяра до потрібної інформації [1, с. 19].

Отже, інструментарій сервісу Google Keep надає широкі можливості вчителю урізноманітнити власний методичний арсенал на будь-якому уроці у початковій школі, надихнутись новими ідеями і перетворити буденність на творчість.

Список використаних джерел

1. Житеньова Н.В. Візуальні дидактичні засоби: створення та використання в освітній практиці. навч.-метод. посібник. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019. 89 с.
2. Кісіль Я. В. Мобільне навчання як засіб удосконалення навчально-виховного процесу. *Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті*: зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених та студентів. 18-19 лист. 2015 р. Полтава : ФОБ Болотін А.В., 2015. С. 154–156.
3. Гущина Н.І. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 112 с.
4. Олефіренко Н. В. Сучасні інструментальні засоби створення електронних ресурсів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2012. № 6. С. 36–42.
5. Паршукова Л.М. Особливості розробки дидактичних матеріалів з інформатики. *Актуальні питання сучасної інформатики*: зб. матеріалів доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. 09-10 лист. 2017 / за ред. Т. А. Вакалюк. Житомир: О.О. Євенок, 2017. Вип. 5. С. 340-344.
6. Traxler J. Defining, Discussing, and Evaluating Mobile Learning: The moving finger writes and having write. *International Review of Research in Open and Distance Learning*. 2007. June. Vol. 8. № 2.

Lyubov Mykhaylova,

*Methodologist of the Scientific and Methodical Laboratory of Primary education of the Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

GOOGLE KEEP SERVICE FOR PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO INSTANTLY CREATE A VARIETY OF DIDACTIC MATERIAL

Keywords: primary school, didactic materials, digital tool

Павельчук Марина Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, науковий співробітник відділу

міжнародних зв'язків та наукової співпраці

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-9677-2130>

<http://surl.li/snggm>

zagorul_ko@ukr.net

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ДЛЯ ОСВІТИ ДІТЕЙ ПОКОЛІННЯ АЛЬФА: ДОСВІД США

Ключові слова: гейміфікація, діти покоління Альфа, цифрові технології, навчальні ігри.

Покоління Альфа – це те покоління дітей, яке повністю народилася в 21 столітті. Діти, що належать до цього покоління, проводять значну кількість часу за іграми та технічними пристроями. Отже, технологічні та ігрові педагогічні підходи суттєво впливають на процес початкової освіти порівняно з традиційними методами навчання. Оскільки перше покоління дітей Альфа народилося після 2010 року, ці діти в даний час отримують початкову та середню освіту. У зв'язку з еволюцією глобальної системи освіти і навичками нових поколінь процес викладання зазнав істотних змін. Тому традиційні методи навчання більше не підходять для учнів Альфа-покоління (Chowanda et al., 2020). Таким чином, очікується зміна участі у навчанні покоління Альфа: школи перейдуть від структурного та слухового навчання до захоплюючих, візуальних, мультимодальних та практичних методів (McCrinkle & Fell, 2020). Застосування методу гейміфікації та навчальних ігор на уроках підтримують розвиток мотиваційного, когнітивного, соціального та емоційного світогляду учнів (Saxena & Mishra, 2021). Таким чином, буде важливо визначити, чи можуть переважаючі методи гейміфікації відповідати конкретним вимогам до навчання покоління Альфа.

Ігри на основі додатків, збільшення екранного часу, зменшення концентрації уваги та високий рівень цифрової грамотності – це загальні характеристики покоління Альфа

(McCrinkle & Fell, 2020). Встановлено, що в порівнянні з поколінням Z, покоління Альфа демонструє такі риси поведінки, як більша допитливість, свобода від будь-яких правил, вони більш запальні, більш мобільні та егоцентричні (Araudin & Kaaya, 2020). Стилі навчання учнів покоління Альфа тісно пов'язані з технологіями. Активне залучення та практичний досвід стануть ключовими аспектами навчання Альфа-покоління, а не пасивними методами, такими як заучування інформації з підручників або слухання вчителів (Romero Jn., 2017). Отже, для задоволення потреб у навчанні дітей покоління Альфа потрібно розроблення нових систем навчання у фізичному та віртуальному аспектах (Kaplan-Berkley, 2021). Коли цифрові пристрої, такі як комп'ютери чи планшети, інтегруються в навчальне середовище, навчання маленьких дітей стає спільним та впливовим, а їхні соціальні навички розвиваються природним шляхом (Kaplan-Berkley, 2021). Цифрові ігрові технології розширюють простір для колективних занять за допомогою ігор з уявою дітей, медійних персонажів і вражень (Kaplan-Berkley, 2021). В останні роки використання цифрових пристроїв, методів дистанційного навчання та середовищ спільного навчання стало більш поширеним у глобальних системах освіти.

Гейміфікація визначається як використання елементів ігрового дизайну в неігрових контекстах (Deterding et al., 2011, с.10). Вона також інтерпретується як використання механіки, естетики та ігрового мислення на основі ігор для залучення людей, мотивації дій, сприяння навчанню та вирішення навчальних проблем (Karr et al., 2014, с. 54).

Застосування ігрових елементів безпосередньо впливає на залучення учнів, мотивацію, участь у навчанні та отриманні задоволення від навчання. Важливо інтегрувати та правильно поєднувати кілька ігрових елементів, що може значно покращити ефективність навчання та успішність учнів. Більш широке використання ігрового елемента із зворотним зв'язком підтверджує, що безперервний візуальний зворотний зв'язок у навчальних іграх сприяє покращенню навичок пам'яті учнів

(Callaghan & Reich, 2020) і полегшує їм подолання труднощів при виконанні завдань і досягненні цілей навчання.

Список використаних джерел

1. Araydin, Ç., & Kaya, F. (2020). An analysis of the preschool teachers' views on Alpha generation. *European Journal of Education Studies*, 6(11), 254–272. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3627158>
2. Callaghan, M. N., & Reich, S. M. (2020). Applying a developmental lens to educational game designs for preschoolers. *International Journal of Mobile and Blended Learning*, 12(2), 1–15. <https://doi.org/10.4018/IJMBL.2020040101>
3. Chowanda, A., Prasetyo, Y. L., Nicodemus, & Fadhlurrahman, N. R. (2020). Designing digital games as learning tools for mathematics. *ICIC Express Letters*, 14(9), 927–934. <https://doi.org/10.24507/icicel.14.09.927> (PDF)
4. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From game design elements to gamefulness: Defining “gamification.” *Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments*, MindTrek 2011 (pp. 9–15). <https://doi.org/10.1145/2181037.2181040>
5. Kaplan-Berkley, S. (2021). Digital tools and streaming media converge to inspire social interactions of Generation Alpha. *International Journal of Early Childhood*, 54, 185–201. <https://doi.org/10.1007/s13158-021-00301-y>
6. Kapp, K., Blair, L., & Mesch, R. (2014). *The Gamification of learning and instruction*. Fieldbook. John Wiley & Sons.
7. McCrindle, M., & Fell, A. (2020). *Understanding Generation Alpha*. McCrindle Research Pty Ltd. <https://generationalalpha.com/wp-content/uploads/2020/02/Understanding-Generation-Alpha-McCrindle.pdf>
8. Romero Jr, A. (2017). *Colleges need to prepare for Generation Alpha*. The Edwardsville Intelligencer, https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1177&context=bb_pubs
9. Saxena, M., & Mishra, D. K. (2021). Gamification and gen Z in higher education: A systematic review of literature. *International Journal of Information and Communication Technology Education*, 17(4), 1–22. <https://doi.org/10.4018/IJICTE.20211001.0a10>

Тертична Юлія Олексіївна,

магістр географії,

методист науково-методичної лабораторії природничо-математичної, інформатичної та STEM-освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7981-4899>

<https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=tcacDEMAAAAJutertycnaa@gmail.com>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НА ПРИКЛАДІ ГЕОГРАФІЇ

Ключові слова: цифрові технології, штучний інтелект, ChatGPT, Gemini

Сучасний світ стрімко розвивається, і сфера освіти не є винятком. Технологічні інновації відкривають нові можливості для навчання та викладання, роблячи процес більш динамічним, цікавим та ефективним. Обсяги виробництва таких продуктів примножуються паралельно з розвитком хмарних обчислень, що спрощують доступ громадян до відомостей та даних і дозволяють здійснювати швидкі та ефективні кроки для удосконалення виробництва, навчання, професійного та особистісного розвитку, зокрема розвитку системи освіти. Такий прогрес технологій, у тому числі цифровий, слушно можна назвати інноваційним трампліном, що спрямовує людство на нові здобутки.

У цих умовах важливим є вміння учня, вчителя, науковця орієнтуватись у полі цифрових технологій, застосовувати їх згідно потребам, розвиватись та покращувати якість життя. Визначальним при цьому є розвиток інформаційно-цифрової (ІЦ) компетентності науковців, вчителів та учнів [1].

Активні позиції сьогодні, в освітньому процесі, посідає штучний інтелект (ШІ). Щоб зрозуміти, як використовують штучний інтелект в українських ЗЗСО сьогодні та які перспективи мають відповідні інструменти в майбутньому, Projector Creative & Tech Institute та Мала академія наук України за підтримки дослідницької компанії Factum Group Ukraine провели

всеукраїнське дослідження. Його організували за інформаційної підтримки Міністерства освіти і науки України [2].

Перш ніж визначати переваги використання штучного інтелекту в освітньому процесі на прикладі географії, визначимось з тим, що таке ШІ та які його найпопулярніші сервіси?

Штучний інтелект – це галузь інформатики, яка займається розробкою інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. Системи штучного інтелекту створені для навчання на досвіді, розпізнавання закономірностей і ухвалення рішень на основі вхідних даних. Ці системи можна навчити виконувати певні завдання, наприклад, розпізнавати зображення, розуміти природну мову або грати в ігри. Технологія штучного інтелекту охоплює широкий спектр методів, включаючи машинне навчання, обробку природної мови, робототехніку, експертні системи тощо. Мета досліджень штучного інтелекту полягає в тому, щоб створити машини, які можуть міркувати, розуміти та навчатися, як люди, і використовувати ці можливості для покращення життя людства та вирішення складних проблем [3].

За результатами всеукраїнського дослідження, яке тривало протягом вересня-жовтня 2023 року, найпопулярнішим сервісом штучного інтелекту, з яким добре знайомі і вчителі, і учні, очікувано став ChatGPT [2].

Компанія OpenAI представила нейромережу ChatGPT 30 листопада 2022 року, і з того часу вона розірвала інтернет. ChatGPT – це чат-бот, який відповідає на питання у діалоговому режимі. Технологія виглядає революційно, тому що вона навчена розуміти, що люди мають на увазі, коли ставлять запитання [5].

Наступним популярним сервісом ШІ, я вважаю, є Gemini AI від Google. Gemini AI не тільки відкриває нові можливості для інновацій у різних галузях, але й визначає майбутнє розвитку штучного інтелекту. Здатність до мультимодального аналізу робить технології більш інтуїтивно зрозумілими та доступними, відкриваючи нові шляхи для застосування ШІ у повсякденному житті [5].

У квітні 2024 року науково-методична лабораторія природничо-математичної, інформатичної та STEM-освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» провела ряд заходів для вчителів-предметників, а саме «Практичний інтенсив

«Ресурси, стратегії, практики» на тему «Цифровізація освіти: кейс для вчителя». Спікери розкривали питання застосування ШІ на своїх уроках, ділилися своїми ідеями та напрацюваннями. В тому числі здійснили порівняння між ChatGPT та Gemini.

Переходячи до предметного навчання, на прикладі географії, можна сказати, що ШІ може суттєво покращити освітній процес та зробити його більш цікавим та захоплюючим для учнів. Ось декілька прикладів того, як ШІ може використовуватися на уроках географії:

ШІ може створювати деталізовані інтерактивні карти та 3D-моделі географічних об'єктів, таких як гори, річки, міста та країни. Це допомагає учням краще візуалізувати та зрозуміти матеріал, що вивчається;

ШІ може використовуватися для створення симуляцій та ігор, які дозволяють учням досліджувати різні географічні явища та процеси. Це може допомогти їм краще зрозуміти складні концепції та розвинути критичне мислення;

ШІ може використовуватися для створення віртуальних екскурсій до різних місць світу. Це дає учням можливість «подорожувати» та досліджувати різні культури та середовища, не виходячи з класу;

ШІ може використовуватися для аналізу супутникових знімків, щоб допомогти учням вивчати зміни на Землі, такі як вирубка лісів, танення льодовиків та зміна клімату;

ШІ може використовуватися для розпізнавання природних об'єктів, таких як рослини, тварини та мінерали. Це може допомогти учням краще вивчити різні екосистеми та біорізноманіття.

Загалом, використання ШІ може суттєво покращити освітній процес та зробити його більш цікавим та захоплюючим для учнів. Незважаючи на деякі виклики, потенційні переваги використання ШІ переважають.

Список використаних джерел

1. Гуржій А. М., Овчарук О. В. Дискусійні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. Вип. 15. С. 38-43. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2013_15_6

2. Результати всеукраїнського дослідження про перспективи ІІІ в загальній середній освіті. Міністерство освіти і науки України : URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rezultati-vseukrayinskogo-doslidzhennya-pro-perspektivi-shi-v-zagalnij-serednij-osviti>
3. Що таке штучний інтелект: історія, види та складові? *GIGACLOUD* : URL: <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorija-vidi-ta-skladovi>
4. Що таке ChatGPT та як його використовувати? *Hillel IT School* URL: <https://blog.ithillel.ua/articles/what-is-chatgpt-and-how-to-use-it>
5. Gemini AI від Google: новий рівень штучного інтелекту. *ChatGPT in Ukraine*. URL: <https://gptchat.in.ua/gemini-ai-vid-google-novyj-riven-shtuchnogo-intelektu/>

Julia Tertychnaya,

Master of Geography,

Methodologist at the scientific-methodical laboratory of natural and mathematical, of informatics and STEM education Department of Teaching Methods and Content of Education Odesa Academy of Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE EDUCATIONAL PROCESS ON THE EXAMPLE OF GEOGRAPHY

Key words: digital technologies, artificial intelligence, ChatGPT, Gemini

Шульга Юлія Геннадіївна,

методист комунального закладу «Роменська міська Мала академія наук учнівської молоді» Роменської міської ради Сумської області, м. Ромни, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1498-4624>
yulia26051989@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНА МЕТОДИЧНА СКАРБНИЧКА «ВСЕ ДЛЯ ПЕДАГОГА-ПОЗАШКІЛЬНИКА» ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС ДЛЯ САМОРОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ-ПОЗАШКІЛЬНИКІВ РОМЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Ключові слова: інформаційно-методична платформа, позашкільна освіта, професійний розвиток, педагоги-позашкільники, інновації

В умовах сьогодення педагоги-позашкільники відіграють важливу роль у формуванні загального розвитку, креативності та життєвих компетентностей учнівської молоді. Щоб постійно бути в курсі змін та новацій, вчасно оволодівати різноманітними інноваційними технологіями, швидко знаходити потрібну інформацію, їм доводиться витратити значну кількість часу. Саме тому виникає необхідність створити таку науково-методичну платформу, справжню інформаційну скарбничку, яка б задовольняла різноманітні потреби та запити педагогів-позашкільників, а також спонукала їх до саморозвитку та вдосконалення власної професійної майстерності [5]. Зосередження всіх необхідних для педагогів-позашкільників методичних матеріалів на єдиній платформі дозволить їм значно ефективніше використовувати свій час та ресурси для навчання та розвитку учнівської молоді.

Науково-теоретична база досвіду ґрунтується на дослідженнях незначної кількості науковців, які у своїх працях переважно обґрунтовують теоретичний та технологічний аспекти розробки освітнього інформаційного середовища (В. Гаврилюк [3]), вивчають досвід зарубіжних країн щодо розвитку інформаційно-цифрового навчального середовища (О. Гриценчук [4], І. Малицька [6]), торкаються проблеми вивчення педагогічних підходів до інформатизації освітнього процесу, формування єдиного інформаційного простору (В. Биков [1], О. Спірін, Л. Луцаренко [7]), досліджують цифрові освітні ресурси у роботі педагогів (Ю. Бурцева [2]) тощо. В меншій мірі дослідники звертають увагу на методичну складову універсальних платформ.

Мета статті полягає у висвітленні досвіду створення та впровадження інноваційної інформаційно-методичної платформи «Все для педагога-позашкільника» як ефективного ресурсу для професійного розвитку та самовдосконалення педагогічних працівників позашкільної освіти на прикладі Роменської міської Малої академії наук учнівської молоді.

Консультаційна методична скарбничка «Все для педагога-позашкільника» є інноваційним підходом до підтримки

та саморозвитку педагогів-позашкільників, та спрямована на вдосконалення освітнього процесу у Роменській МАНУМ.

Основна ідея проєкту:

1) Надання інформаційного ресурсу для педагогічних працівників закладу позашкільної освіти. Платформа створена для забезпечення педагогів-позашкільників актуальними новинками у галузі позашкільної освіти, методичними матеріалами та ресурсами, які спрямовані на підвищення якості навчання та розвитку учнівської молоді. Вона містить навчальні плани, методичні посібники, рекомендації з педагогічної практики та інші корисні ресурси.

2) Підтримка педагогічної креативності та ініціативності. Платформа надає педагогам можливість ділитися власними інноваційними підходами до навчання та виховання учнівської молоді. Вона створює середовище для обміну досвідом, ідеями, педагогічними проєктами та креативними методиками.

3) Підвищення професійної кваліфікації. Платформа допомагає педагогам постійно покращувати свої навички та знання, щоб ефективно працювати з учнівською молоддю. Вона може надавати інформацію про різноманітні онлайн-курси, вебінари та інші освітні ресурси для професійного зростання.

4) Сприяння інтерактивному навчанню. Платформа може сприяти використанню інтерактивних методів та технологій у навчальному процесі для залучення та мотивації учнівської молоді.

Мета проєкту – підвищення ефективності впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес закладів освіти, розвиток цифрових компетентностей педагогічних працівників та вихованців закладу позашкільної освіти.

Основні завдання:

- розширення єдиного інформаційно-методичного простору;
- удосконалення змісту освітнього процесу;
- розвиток педагогів, підтримка професійної майстерності, їх адаптація у світовому інформаційному просторі;
- використання сучасних інформаційних технологій в освітній та управлінській діяльності;

- поширення інформаційних матеріалів для оптимізації освітнього процесу.

Платформа складається з 20 рубрик-сторінок («Головна сторінка», «Методичний консульт-mail «Цікавинки позашкілля», «Нормативний репозиторій», «Методична скринька», «Інформаційна скринька оголошень», «Скринька новацій», «Конкурси педагогічної майстерності», «Скринька педагогічної майстерності», «Ведення ділової документації педагога-позашкільника», «Конкурс-захист МАН у новому форматі», «Для використання в роботі», «Цифровий простір педагога-позашкільника», «Безпечне освітнє середовище», «Науково-методична проблема закладу», «Програмне забезпечення», «Школа педагогічної підтримки», «Бібліотека для педагога-позашкільника», «Самоосвіта», «Видавнича діяльність», «Моніторинг», «Скарбничка здобутків»), кожна з яких виконує визначену функцію та має відповідне інформаційне наповнення.

Консультаційна методична скарбничка «Все для педагога-позашкільника» створена в середовищі багатофункціональної платформи Netboard. Велика кількість різноманітних шаблонів та дизайнерських тем, які присутні на ресурсі, дозволяють втілити багато задумів та проєктів в життя.

Серед них – електронна методична скринька для педагогів позашкілля, яка знаходиться за посиланням <http://surl.li/jaywn>.

Апробація платформи проходила у період з вересня 2022 року по травень 2023 року на базі Роменської МАНУМ. За весь період апробації перспективного досвіду було охоплено більше 20 педагогічних працівників закладу, які визначили ефективність даного ресурсу та рекомендували продовжувати його наповнювати та вдосконалювати.

Цей досвід може бути використаний в системі організації впровадження універсальних інноваційних методичних платформ в середовищі педагогічних спільнот закладів позашкільної освіти.

Створення інформаційно-методичної платформи «Все для педагога-позашкільника» є інноваційним підходом до забезпечення саморозвитку та підвищення кваліфікації педагогів-

позашкільників. Цей ресурс консолідує в одному місці актуальну професійну інформацію, методичні рекомендації, навчальні матеріали, що сприяє оптимізації роботи педагогів. Запропонована платформа охоплює широке коло питань діяльності позашкільних навчальних закладів та задовольняє інформаційні потреби педагогічних працівників. Апробація online-платформи в Роменській МАНУМ підтвердила її ефективність та доцільність застосування для професійного зростання педагогів-позашкільників. Досвід Роменської МАНУМ може бути використаний іншими закладами позашкільної освіти для створення власних інформаційно-методичних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. Матеріали методологічного семінару НАПН України «Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку». 4 квітня 2019 р. / За ред. В. Г. Кременя, О. І. Ляшенка. Київ, 2019. С.20 – 26.
2. Бурцева Ю. Розвиток системи безперервної освіти та освіти дорослих в умовах воєнного стану та повоєнний період. Освіта Донеччини: історія, сьогодення та майбутнє: колективна монографія. Відп. ред. Д. Малєєв; Донецький ОБЛІППО. Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2023. С. 6 – 54.
3. Гаврилук В. Ю. Інформаційно-освітнє середовище закладу позашкільної освіти як засіб підвищення якості його освітньої діяльності. База даних «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників». URL: <http://surl.li/lrunf>
4. Гриценчук О. О. Цифрові освітні хаби для підтримки громадянської освіти як складова інформаційно-цифрового навчального середовища: досвід Нідерландів, Бельгії та України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 79, № 5. С. 341 – 360.
5. Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року та її значення. База даних «Everlegal». URL: <http://surl.li/liqag>
6. Малицька І. Д. Віртуальні освітні спільноти як ефективний засіб формування ІКТ-компетентностей: зарубіжний досвід. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 38, № 6. С. 29 – 40.
7. Спірін О. М., Лупаренко Л. А. Досвід використання програмної платформи OPEN JOURNAL SYSTEMS для інформаційно-комунікаційної підтримки науково-освітньої діяльності. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 61, вип. 5. С. 196 – 218.

Yuliia Shulha,

*methodist of the Romny Junior Academy of Sciences,
Romny Junior Academy of Sciences, Romny, Ukraine*

**INFORMATION METHODOLOGICAL TREASURY
«EVERYTHING FOR AN EXTRACURRICULAR TEACHERS»
AS AN INNOVATIVE RESOURCE FOR SELF-
DEVELOPMENT OF EXTRACURRICULAR TEACHERS OF
THE ROMNY JUNIOR ACADEMY OF SCIENCES**

Key words: informational and methodical platform, extracurricular education, professional development, extracurricular teachers, innovations

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

Батюк Віталій Тарасович,

*заступник начальника курсу навчально-наукового інституту пожежної
та техногенної безпеки*

*ЗВО «Львівський державний університет безпеки життєдіяльності»,
м. Львів, Україна*

sadolinsky@ukr.net

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Ключові слова: виховання, освіта, педагог, педагогіка, особистість, сучасні реалії.

У сучасний період в освіті постає питання про зміну аксіологічних парадигм. Ключовими цінностями цивілізаційного розвитку стають не матеріальні цінності, а внутрішній світ людини. Внутрішній світ людини взаємодіє з широким спектром явищ та відносин у людській культурі, і саме тут він набуває свого сенсу та духовного виміру. Моральність при цьому виступає як найважливіший вимір духовності людини.

Питання, пов'язані з вихованням, хвилювали людей завжди. Виховний вплив на людину здійснюється не тільки в дитинстві або юності, а й у зрілі роки.

Безпосередній стосунок виховання має до педагогіки, оскільки педагогіка опікується питаннями виховання, і освічена людина для неї – насамперед вихована. Це не основний предмет педагогіки, але явище, на яке вона не може не звернути уваги. Педагогіка, ставлячи певні цілі виховання, прагне до формування в дитини соціально цінних навичок і звичок як основи для прояву індивідуальності.

В уявленні педагога виховання – це дія однієї людини на іншу. Тому вихователі та наставники відіграють значну роль в житті людини. Отже, вихованець – це об'єкт спеціальної системи впливу. Система виховного впливу може бути представлена в теорії виховання як взаємодія індивіда і середовища або пристосування першого до другого, підготовка індивіда до наявних у суспільстві

соціальних структур та інститутів. Унаслідок цього виховання виконує важливу регулювальну роль щодо всіх сфер суспільної життєдіяльності, оскільки стає способом виробництва і відтворення людини.

Якщо позначити суть виховання у вигляді загальнішого завдання – завдання формування особистості, ми зрозуміємо, що воно містить у собі комплекс підзадач. Це і трудове виховання, і розумове, і моральне, і фізичне. Людина - єдине ціле, виокремити якийсь із перелічених вище видів виховання важко, тим паче що природа наділила нас багатьма здібностями, але не всі з цих задатків виявляються розвиненими. Крім задатків людині дані «внутрішні сили», або здібності до саморозвитку, але ми вважаємо, що без виховання, яке здійснюється не самою людиною, а ззовні, цей розвиток міг би йти в хибному напрямку або значно довше. З наведених міркувань про природу виховання випливає, що потрібно не тільки виховувати, а й вчитися виховувати.

Сьогодні ми стаємо очевидцями полярних процесів: розпаду духовних і моральних цінностей і одночасно духовного відродження. Усім відомо, що майбутнє країни залежить від того, на яких ціннісних орієнтаціях виховується підростаюче покоління.

Зараз цінності практично не передаються, по суті, утворився «вакуум», що підриває основи суспільства. Водночас нам намагаються нав'язати цінності іншого суспільства. У цих умовах необхідна якась ідея, здатна зорієнтувати людину в сучасному культурному просторі.

Таким чином, виховання належить до числа категорій «вічних». З ним пов'язані освоєння соціально-культурних цінностей і розвиток індивідуальних здібностей. Воно має безсумнівний пріоритет перед освітою, оскільки створює Людину. І сьогодні виховання нам необхідне, як ніколи.

Якщо ми будемо вчити сьогодні так, як вчили вчора, ми вкрадемо у дітей завтра (Дж. Дьюї).

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова Українська Школа». МОН України. Режим доступу - <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

2. Ягоднікова В. В. Формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи: теоретичні і практичні аспекти: монографія. Одеса: Видавець В. В. Букаєв, 2016. 496 с.
3. Хоменко А. Парадигма виховання як базовий методологічний конструкт педагогічної науки. *Педагогічні науки*. 2014.

Vitalii Batiuk,

*Deputy Head of the Course of the Educational and Research Institute of
Fire and Technological Safety
Lviv State University of Life Safety,
m. Lviv, Ukraine
sadolinsky@ukr.net*

THE PROBLEM OF UPBRINGING OF A PERSONALITY IN MODERN REALITIES

Keywords: upbringing, education, teacher, pedagogy, personality, modern realities.

Данілова Ольга Олександрівна,

*здобувачка освіти другого (магістерського) рівня
КВЗО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради Одеської області»
м. Одеса, Україна
rogachko.olga@gmail.com*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Ключові слова: національно-патріотичне виховання підлітки, проектна технологія

Національно-патріотичне виховання відіграє значну роль у сучасному світі, не минаючи освітній процес, де громадська свідомість та національна ідентичність мають вирішальне значення. Національно-патріотичне виховання підлітків стає важливим завданням сучасного педагога. Додатковим фактором актуальності є те, що після повномасштабного вторгнення саме національно-патріотичний напрямок виховання підлітків стає основною складовою для вдосконалення освітнього та громадянського середовища.

Серед засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності в Законі України «Про освіту» зазначається «виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій» [3].

Президент України підписав Закон України № 2834-IX від 13.12.2022 «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», який став підґрунтям посилення національно-патріотичного виховання.

У нормативно-правових документах патріотизм визначають як прагнення до свободи, любов до Батьківщини, вірність і служіння їй і своєму народові, дієву турботу про їх благо, активне сприяння утвердженню й розвитку України як вільної суверенної правової демократичної соціальної держави, готовність обстоювати й захищати її територіальну цілісність, незалежність; сприяння гармонізації державних, суспільних, громадських і особистісних інтересів; невіддільність від неї своєї долі [1, с.13].

Національно-патріотичне виховання покликане сформулювати в учнів такі якості як національна самоідентифікація, усвідомлення своєї належності до Нації Героїв – модерного українства, недекларативний патріотизм, дієва любов до України, готовність до подвигу й самопожертви в ім'я Батьківщини, до виконання свого патріотичного обов'язку, мужність, стійкість, відвага [1, с.7].

В данному контексті актуалізується також і питання вибору форм і методів роботи з національно-патріотичного виховання підлітків. На думку науковців, «для кожного здобувача освіти система методів має трансформуватися в систему самонавчання, розвитку самостійності, здатності здобувати, переробляти, аналізувати факти, усистемнювати їх і застосовувати для вирішення життєвих, а в перспективі і глобальних проблем. Система методів виховання має перетворитися для кожного учня в систему моральної свідомості, поведінкових форм і норм, здатність морально мислити, аналізувати, узагальнювати, приймати рішення» [1, с. 6].

Вважаємо, що проектна технологія є ефективним інструментом формування національно-патріотичної свідомості, активності та громадянської позиції у підлітків, адже ця технологія дозволяє активно залучати школярів до освітнього процесу, сприяє їхній самостійності, актуалізації знань, розвитку творчого, критичного мислення та навичок співпраці. Національно-патріотичне виховання підлітків засобами проектної технології є надійним і сучасним способом комунікації між здобувачами освітнього процесу та вчителем.

У сучасній педагогічній теорії проектна технологія розглядається як сукупність навчально-пізнавальних прийомів, застосування яких дає змогу дітям застосовувати набуті знання, уміння і навички на практиці. В основі проектної технології лежить самостійна дослідницька, пізнавальна та продуктивна діяльність дітей, що визнається пріоритетно в умовах переформатування освіти відповідно до компетентнісного підходу [2, с. 135].

У процесі підготовки та реалізації проектів патріотичного спрямування відбувається самостійне усвідомлення дітьми важливості даного напрямку та власної причетності до розбудови майбутнього країни. Конкурси проектів, що пропагують активну громадянську позицію, ведуть за собою переосмислення дітьми власної поведінки та окремих вчинків, аналіз своєї життєвої позиції та усвідомлення власної відповідальності за результати своєї діяльності [2, с. 141].

Національно-патріотичне виховання є дієвим засобом зміцнення єдності, нескореності, цілісності України. В рамках проектів з національно-патріотичного виховання, учні матимуть змогу вивчати та аналізувати символіку своєї країни, вивчати життєписи національних героїв та видатних жителів рідного краю, важливі події в історії, тощо. Такі проекти спрямовані на дослідження культурних традицій своєї країни, включаючи кулінарію, мистецтво, музику, танці та інше, де підлітки матимуть можливість створювати презентації, брошури або навіть організувати культурні заходи.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних ви-кликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
2. Вольчева Г., Козак Ю. Проектна діяльність як інноваційна технологія національно-патріотичного виховання дітей та молоді. *Соціальна робота та соціальна освіта*. Вип. 2(5). 2020. С. 134-142.
3. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

Науковий керівник: **Ришак Н.І.**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту.

Olha Danilova,

*Graduate student of the second (master's) level in Odessa Regional
Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine*

NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION OF ADOLESCENTS BY MEANS OF PROJECT TECHNOLOGY

Keywords: national and patriotic education, adolescents, project technology

Демчик Наталія Олександрівна,

здобувачка ступеня доктора філософії,

Уманський державний педагогічний університету імені Павла Тичини,

м. Умань Черкаської обл., Україна

<https://orcid.org/0009-0002-4983-9395>

natasha19901987@ukr.net

СТАТЕНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ У ЇХ ПІДГОТОВЦІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї (НА ПРИКЛАДІ ФІНЛЯНДІЇ ТА ШВЕЦІЇ)

Ключові слова: учнівська молодь, підготовка до створення сім'ї, статеve виховання, Фінляндія, Швеція

Сутність коректності порушеної нами проблеми дослідження значною мірою залежить від використовуваних понять. Їхній аналіз допомагає виявити немало прихованих умов існування

об'єкту і предмета дослідження. Тому використовуваний термін повинен бути насамперед чітко визначений. Відтак ретельне визначення змістового наповнення окремого поняття та їх систематизація дасть змогу визначити, чи містить воно істинні передумови для виконання наукового дослідження.

Здійснюючи аналіз наукової та довідкової літератури з метою визначення сфери застосування досліджуваних понять та з'ясування ролі цих понять й категорій при виконанні нашого дослідження, ми розпочали розгляд основного поняття дослідження із поняття «виховання».

Як стверджує науковиця О. Бялик, у грецькій педагогіці досить поширеним є визначення виховання, сформульоване Дженні Панге (*Τζένη Παγγέ*), який вважає, що виховання в широкому розумінні включає в себе всі види діяльності, які впливають певним чином на думку, характер і фізичний стан суб'єкта через набуття ним конкретних знань, навичок та вмінь, які сприяють формуванню цінностей особистості (етика, чесність, порядність, характер, почуття справедливості, вірності, відповідальності тощо) [1, с. 28].

У широку сферу виховання входить і статеве виховання, про що свідчить перш за все той факт, що ця сторона досить важлива для самої особистості, при створенні сім'ї, розвитку держави. Вона відповідає меті і умовам існування людини в суспільстві. В цьому разі статеве виховання спирається на досягнення як педагогіки, так і інших дисциплін: психології, медицини, соціології.

Однак, в більшості країн Євросоюзу замість поняття «статеве виховання» вживається термін «статева/сексуальна освіта» (*sex education*), проте ці терміни несуть різне термінологічне та змістове навантаження. Зміст поняття «статеве виховання» визначається рівнем культури в суспільстві та позицією політиків кожної країни [1].

Визначимо ключове поняття, пов'язане із досліджуваним нами виховним процесом, у скандинавських країнах – на прикладі Фінляндії та Швеції.

За визначенням UNESCO, статеве виховання трактується як відповідний до віку та культури підхід до розкриття тем, пов'язаних із статевим розвитком і сексуальними стосунками, який забезпечує передання наукової, реальної та об'єктивної інформації й дає змогу осмислити власні ціннісні орієнтири й погляди, а також набути навичок прийняття рішень, ведення діалогу та зниження ризиків, пов'язаних з багатьма аспектами сексуального життя [7].

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) [9] дотримується думки, що статеве виховання у закладах освіти є надзвичайно важливим для благополуччя молоді та їх сексуального здоров'я, допомагаючи молодим людям стати здоровими і відповідальними громадянами в майбутньому [3].

Досить вдало, як на нашу думку, О. Бялик узагальнено питання сфери статевого виховання, що піднімаються педагогами Швеції, де науковці трактують поняття «статеве виховання» як «процес поширення загальної і технічної інформації про факти і проблеми молоді, формування навичок комунікації і прийняття рішень, вміння насолоджуватися сексуальністю як фізично, так і емоційно, індивідуально, а також у відносинах», пропонуючи молоді широкий спектр тем для обговорення [1, с. 57].

В Швеції зміст статевого виховання, як вважають науковці, не надто різноманітний й не залежить від досвіду роботи педагогів. В основному обговорюються питання гендерних ролей, теми/гетеросексуальних норм та цінностей, ЗПСШ, ідентичності і статей, переважно використовуючи приклади з життя. Так, цікавими для учнів є теми ЗПСШ (особливо ВІЛ/СНІД) через упереджене ставлення до людей, які живуть з таким захворюванням, через недостатність знань у таких питаннях [2, с. 11].

Разом з тим, фінські фахівці статеве виховання розглядають ширше, зазначаючи, що, поряд з інформацією статевознавчого змісту, «тільки всебічне і систематичне статеве виховання прищеплює дитині моральні принципи, формує дії і відносини,

розвиває емоційну сферу та пропагує особисту автономію молоді людини» [6, с. 73].

Водночас, статеве виховання, у вузькому значенні, включає інформацію про сексуальну поведінку та репродуктивні функції людини, яка в майбутньому контролюватиме свою власну сексуальність [2, с. 66].

У Технічному керівництві із сексуальної освіти, розробленому UNESCO, сексуальна освіта розглядається як підхід по наданню молоді наукових знань, пов'язаних із проблемами статей та відносинами між ними, що відповідає віку й культурним особливостям певної держави [7].

Отже, аналіз поняття «статеве виховання» як складової у підготовці учнівської молоді до створення сім'ї дає змогу розкрити дане поняття, сутність якого ляже в основу нашого подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Бялик О. В. Сучасні тенденції статевого виховання учнівської молоді у країнах Євросоюзу: дис. ... докт. пед. наук. 13.00.07 – теорія і методика виховання. Умань, 2017. 547 с.
2. Bildjuschkin K., Ruuhilahti S. Millaista seksuaalikasvatusta tarvitaan ja mik-si? Turku: *Turunkaupunki, sosiaali-jaterveystoimenjulkaisu*, 2010. №. 6. Pp. 64–69.
3. Ericsson I. Undervisningisex- ochsamlevnadpå högstadiet. Harlärarensarbetserfarenhetnågonbetydelse? Sex education in high school – importance of teacher working experience. Karlsteds Universitet, 2015. 17 s.
4. Goldman J. A critical analysis of UNESCO's International Technical Guidance on school-based education for puberty and sexuality. *Sex Education*, 2012. № 3. Pp. 199–218.
5. Παγγέ Τ. Τυπική, Μη-τυπική και Άτυπη εκπαίδευση στην Ελλάδα. Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εκπαίδευσης από Απόσταση, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 2009. 28 s.
6. Ruuhilahti S., Kilpiä J., Kurka L. Nuorten seksuaalineuvonta. Seksuaalineuvonnan tueksi [Saarinen S. (toim.)]. Helsinki : THL, 2011. Pp. 71–82.
7. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), International Technical Guidance on Sexuality Education: An Evidence-Informed Approach for Schools, Teachers and Health Educators, 2009. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001832/183281e.pdf>

8. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation. International Guidelines on Sexuality Education: An evidence informed approach to effective sex, relationships and HIV/STI education. Een rapport van United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2009. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001832/183281e.pdf>
9. WHO Regional Strategy on Sexual and Reproductive Health. Reproductive Health / Pregnancy Programme Copenhagen, Denmark. Copenhagen, 2001. (November). 41 s. URL: www.euro.who.int/document/e74558.pdf

Natalia Demczyk,

*graduate student of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical
University,
Uman, Cherkasy region, Ukraine*

**SEX EDUCATION OF STUDENT YOUTH AS AN
IMPORTANT COMPONENT IN THEIR PREPARATION FOR
CREATING A FAMILY (ON THE EXAMPLE OF FINLAND
AND SWEDEN)**

Key words: student youth, preparation for starting a family, sex education, Finland, Sweden

Костинюк Василь Степанович,

*здобувач ступеня доктора філософії
Національного університету біоресурсів і природокористування
України
м. Київ, Україна*

<https://orcid.org/0009-0006-4921-2209>

**ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА ФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ
УНІВЕРСИТЕТІВ НАУК ПРО ЖИТТЯ**

Ключові слова: військова агресія, національна самосвідомість, студенти університетів наук про життя

Військова агресія росії проти України стала каталізатором формування національної самосвідомості українського суспільства, зокрема, у студентів. Студенти університетів наук про життя в цій категорії посідають особливе місце, оскільки саме вони є основою майбутнього добробуту та процвітання країни в екологічній, науковій та аграрній галузі. Формування національної

самосвідомості у студентів має різні аспекти. Першочергово, важливо донести, що військова агресія - це не лише загроза для територіальної цілісності, але й прямий вплив на психоемоційний стан громадян, вплив на виконання ними безпосередніх професійних обов'язків та формування самосвідомості нації. Українське суспільство сьогодні постійно бореться з викликами, що вимагають згуртування та об'єднання під час воєнних подій.

Вивченням категорії національної свідомості займаються такі провідні українські дослідники як М. Боришевський, А. Гафіатуліна, І. Дудка, Л. Нагорна, Є. Онацький, Г. Редькіна та ін.

П. Гнатенко акцентує свою думку, що національна самосвідомість складається зі знань та презентацій національної спільноти, її історичного минулого та сучасності, духовної та матеріальної культури, мови та національного характеру [1, с. 164].

Інший дослідник М. Боришевський визначає національну самосвідомість як усвідомлення особистістю себе часткою певної національної спільноти та оцінку себе як носія етнічних цінностей, що склалися в процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти.

У цьому контексті можемо підсумувати, що національна самосвідомість виражається в усвідомленні українцями своєї ідентичності та готовності встояти перед агресором. Військова загроза спонукає перегляд уже сформованих до цього національних цінностей, підсилення патріотичних почуттів та формування стійкого відчуття спільноти та єдності зі своїм народом.

Актуальним питанням у процесі формування національної самосвідомості студентів університетів наук про життя постає переосмислення мовного питання. Враховуючи різні регіони проживання студентів, сформованість певних регіональних традицій та звичок, особистісні цінності, націогенез як процес становлення цілісної свідомої ідентичності етносу демонструє якісні зрушення самосвідомості та самоорганізації етносу.

Вплив російсько-української війни на національну ідентичність громадян України досліджує у своїй книзі «Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет»

британський політолог українського походження Тарас Кузьо. Ним здійснено аналіз фактів того, що тривала війна, незважаючи на свою трагедійність, викликала значні зміни в уявленнях російськомовних громадян України щодо росії [2, с. 26].

Українська науковиця Світлана Бойко так само вважає, що саме українознавча компетентність є одним із ключових факторів безпеки української нації, яка проявляється у внутрішньому факторі – національній самоідентифікації [3, с. 18].

В цей же час війна викликає активізацію громадянської позиції, мобілізуючи громадян до участі в обороні країни та зміцнюючи взаємодію між людьми на різних рівнях суспільства.

Формування національної самосвідомості студентів університетів наук про життя в умовах військової агресії є складним та багатограним процесом. У здійсненому нами аналізі важливим фактором є внутрішній конфлікт та розбіжність поглядів у студентському суспільстві, що може бути як позитивним стимулом для дискусій та вдосконалення, так і викликати внутрішні напруги.

Важливість мовного питання в формуванні національної самосвідомості, яка є ключовим компонентом культурного спадку та ідентичності, сприяє збереженню та розвитку мови в умовах глобалізації та постає актуальним завданням сьогодення.

Національна самосвідомість студентів університетів наук про життя є динамічним явищем, особливо в умовах сучасних геополітичних змін. Вважаємо необхідним привернути увагу до впливу на формування національної ідентичності інших факторів, таких як нові технології, економічні зрушення та соціокультурні трансформації. Подальше наукове дослідження цієї тематики має великий потенціал для покращення національного самовизначення та спільного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Гнатенко П. І. Національна ідентичність та історична пам'ять. *Науково-теоретичний альманах «Грані»: філософія*. 2018. Т. 21, № 10. С. 164–169.
2. Kuz'o T. Putin's war against Ukraine. Revolution, nationalism and criminality, 2018.

3. Бойко С. Формування національної ідентичності української молоді в умовах російсько-української війни. *Українознавчий альманах*. 2022. № 30. С. 17–22.

Vasyl Kostyniuk,

PhD Postgraduate

National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine

**THE INFLUENCE OF MILITARY AGGRESSION ON THE
FORMATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS OF LIFE
SCIENCES UNIVERSITY STUDENTS**

Key words: military aggression, national self-awareness, students of universities of life sciences

Лях Наталія Григорівна,

здобувач ступеня доктора філософії,

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0009-0009-2669-3101>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=LY0MHXQAAAAJ&hl=uklng280869@gmail.com>

**ВИХОВНИЙ ВПЛИВ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У
ЗДОБУВАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Ключові слова: цифрове освітнє середовище, формування цінностей

Сучасний світ швидко змінюється, а цифрові технології є одним із головних каталізаторів цих змін. Впровадження цифрових технологій в освітній процес стає не тільки актуальним, але й невід'ємною складовою ефективного навчання у сучасному світі. Вони стають ключовим інструментом у покращенні якості освіти, підвищенні мотивації учнів та підготовці їх до викликів сучасного світу. В освітніх колах все більше приділяється увага поняттю «цифрове освітнє середовище», під яким розуміють інтегровану систему, яка включає в себе використання сучасних цифрових технологій та інструментів для поліпшення процесу навчання і набуття знань. Це не просто заміна традиційних методів навчання на цифрові аналоги, але й створення нових можливостей

для освіти, які використовуються для стимулювання зацікавленості учнів, індивідуалізації навчального процесу, підвищення доступності до знань та розвитку ключових навичок для життя в сучасному цифровому світі. Цифрове освітнє середовище включає в себе використання комп'ютерів, інтернету, мультимедійних засобів, програмного забезпечення для навчання та багато інших цифрових інструментів, які допомагають вчителям і здобувачам освіти досягти найкращих результатів у освітньому процесі.

Згідно реформи освіти НУШ освітній процес включає в себе аспекти навчання, виховання та особистісного розвитку. Важливою частиною освіти є виховний компонент, який базується на універсальних цінностях, зокрема морально-етичних, як-то гідність, чесність, справедливість, турбота та повага до життя і людської гідності. Також важливими є соціально-політичні цінності, включно зі свободою, демократією, культурним різноманіттям, повагою до рідної мови та культури, патріотизмом, відповідальним ставленням до довкілля та закону, солідарністю та відповідальністю. Тому можливості цифрового освітнього середовища маємо розглядати не тільки для досягнення навчальних цілей, а й для вирішення завдань виховної діяльності.

Про значущість виховного впливу цифрового освітнього середовища говориться в «Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі», над якою працювали такі вчені як І. Бех, В. Кремень, С. Сисоєва та інші. Зокрема, вони зазначають, що цифровий простір позитивно впливає на розвиток підлітків та старшокласників завдяки різноманітним освітнім програмам, документальним фільмам, інформаційним передачам, які транслюються на телебаченні, а також подкастам, які доступні в радіоетері. Також важливу роль відіграє створення цікавого та високоякісного контенту, що враховує вікові особливості аудиторії, сприяє роздумам, здобуттю нових знань, підтримці та наданні значення особистісній активності. Крім того, внесок у позитивний розвиток вносять просоціальні ігри для комп'ютерів та мобільних пристроїв [1]. Отже, цифрове освітнє середовище стає

платформою не тільки для академічного навчання, але й для всебічного розвитку особистості, включаючи формування моральних та етичних цінностей.

Разом з тим маємо розуміти особливості сучасних здобувачів освіти, на кого ми спрямовуємо педагогічний вплив. На сьогодні, якщо проаналізувати віковий склад здобувачів загальної середньої освіти з 1 по 8 клас, то це діти, народжені після 2010 року. Згідно теорії поколінь В. Штрауса та Н. Хау вони є представниками покоління Альфа [3]. Серед характеристик покоління Альфа, за висновками О. Садовнікова та Д. Скачковської, виокремлюють формуючу роль цифрових технологій, глобальне усвідомлення світу, розуміння та прийняття різноманітних культурних поглядів, екологічну освіченість, високу здатність до навчання в різних форматах і соціальну адаптацію. Це нове покоління потребує спеціального підходу для успішної самореалізації та інтеграції в соціальний простір. У сфері освіти та виховання це означає необхідність використання передових технологій, ігрових методів навчання; в технічному аспекті - розвиток інтернет-середовища та забезпечення доступу до сучасних гаджетів; в екологічному плані – створення сприятливого середовища для безпечного та здорового способу життя [2]. Таким чином, ми можемо стверджувати, що цифрове освітнє середовище для сучасних підлітків є більш комфортним.

Розглянемо, яким чином цифрове навчання сприяє формуванню цінностей у здобувачів освіти. Цифрове навчання допомагає вчителям інтегрувати цінності в навчальні матеріали та методику викладання. Воно робить навчання більш доступним та захоплюючим, що сприяє активнішій участі учнів. Це також надає можливість вчителям впливати на формування цінностей через відбір контенту, обговорення важливих тем та використання педагогічних прийомів, спрямованих на розвиток позитивних цінностей. Інтерактивність цифрового навчання створює сприятливі умови для обговорення етичних та моральних питань, що сприяє формуванню цінностей. Цифрові технології дають

доступ до різноманітних думок та точок зору, що допомагає учням розширити свій світогляд та розуміння різних цінностей.

Також хочемо зазначити різницю в формуванні цінностей через цифрове та традиційне навчання. Це дуже добре проявляється в інтерактивності та залученні: цифрове навчання часто забезпечує більшу взаємодію та залучення учнів, що може сприяти ефективнішому формуванню цінностей порівняно з традиційними методами навчання. Також це сприяє більш діяльнісному підходу ніж споглядальницькому. Відмінністю є і доступ до ресурсів: цифрове навчання дозволяє швидше та легше отримати доступ до різноманітних навчальних ресурсів, включаючи ті, які підтримують формування певних цінностей.

Отже, цифрове освітнє середовище ефективно сприяє формуванню цінностей учнів через свою інтерактивність, доступ до різноманітних ресурсів та можливість взаємодії з різними перспективами. Задача перед освітянами сьогодні – знайти шляхи оптимізації цифрового середовища для забезпечення максимальної ефективності формування цінностей учнів.

Список використаних джерел

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / V. Kremen та ін. *Herald of the national academy of educational sciences of ukraine*. 2022. Т. 4, № 2. С. 1–30. [URL: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206](https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206) (дата звернення: 16.05.2024).
2. Садовніков О., Скаковська Д. Особливості покоління альфа в Україні. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»*. [URL: https://archive.logos-science.com/index.php/conferenceproceeding/s/article/view/1902/1936](https://archive.logos-science.com/index.php/conferenceproceeding/s/article/view/1902/1936) (дата звернення: 16.04.2024).
3. William S., Howe H. *Generations, the history of america's future, 1584 to 2069*. New York : Morrow, 1991. 538 p.

Natalia Lyakh,

PhD Postgraduate,

Odessa Regional Academy of In-Service Education,

Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0009-2669-3101>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=LY0MHXQAAAAJ&hl=uklng280869@gmail.com>

THE EDUCATIONAL EFFECT OF THE DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE FORMATION OF VALUES IN SECONDARY EDUCATION STUDENTS

Key words: digital educational environment, formation of values

Марусіч Наталя Юрївна,

*викладач-методист, спеціаліст вищої категорії,
Білгород-Дністровський фаховий коледж природокористування,
будівництва та комп'ютерних технологій,
м. Білгород-Дністровський, Україна
marusichnatalia27@gmail.com*

ВИХОВАННЯ ЯК ПРОЦЕС ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

Ключові слова: освіта, патріотизм, виховання, мета виховання, професійне виховання

Освіта – є основою розвитку суспільства, одним з факторів соціальної стабільності, джерелом зростання інтелектуального ресурсу, духовного і морального потенціалу населення держави. Освіта нації має бути метою держави, а досягнення успіху в житті – метою освіти. Метою освіти, як зазначається у Законі України «Про освіту», є різнобічний розвиток особистості відповідно до її вікових та індивідуальних особливостей, формування у неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей [5]. Виховання найефективніше здійснюється через освіту, під час освітнього процесу.

Процес виховання завжди спрямований на зміну поглядів, переконань, ідеалів, звичок, поведінки. Виховання українського громадянина і патріота має цільову орієнтацію на реалізацію таких суттєвих чинників, як повага до минулого своєї Батьківщини, традицій та обрядів свого народу, знання історії своєї землі та її законів; збереження української мови, досконале володіння нею; почуття єдності; активна громадянська позиція особистості; громадянське самовизначення; готовність до захисту Вітчизни;

дієвість стосовно розвитку України, враховуючи особисті та суспільні інтереси [2].

Виховання патріотизму особистості передбачає прищеплення національної самосвідомості. Виховання в сучасному закладі освіти має поєднувати потреби нації, держави, людської цивілізації і особистості. Особливо гостро постає проблема виховання особи, здатної орієнтуватися на духовно значущі норми і цінності.

Сьогодні потребує відстоювання власної територіальної цілісності, становлення політичної нації, зростання ролі власної причетності і відповідальності за долю України. Актуальність формування національно-культурної ідентичності обумовлена необхідністю осягнення й засвоєння національно-культурних цінностей українського народу, історичної пам'яті, збереження національної аутентичності та традицій [3, с. 28].

Виховання здобувачів освіти є невід'ємною складовою цілісного педагогічного процесу. Саме воно створює умови для розвитку позитивних рис характеру сучасної молоді, виховання духовної еліти, що є культурним потенціалом, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх фахівців.

Виховання має процесуальний характер, складається з низки структурних компонентів і етапів. Ефективність процесу виховання залежить від характеру і змісту взаємодії, яка повинна бути активною, змістовною, усвідомленою. Це особливе і складне завдання, розв'язання якого вимагає, з одного боку, пошуку і приведення в дію нових форм впливу на студентів, відпрацювання нових методик, а з іншого – активізації традиційних видів діяльності, збереження досягнень минулого. Нова система світоглядних цінностей та ідеалів, яка має духовно об'єднати усіх громадян. У процесі демократизації суспільного життя виховання молодої людини як особистості, яка характеризується високими моральними якостями, суспільною активністю, високою культурою праці й поведінки, є одним з провідних напрямків державної молодіжної політики [6].

Головна мета української системи освіти - створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління, здатні навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянської освіти [4]. Розробляються й впроваджуються у практику інноваційні проекти і програми з виховання, що ґрунтуються на цінностях: морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе й інших людей) і соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови та культури, патріотизм, бережне ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність), які у своїй сукупності утворюють єдиний виховний простір [5].

У єдиному виховному просторі створюються необхідні умови соціалізації, які, в свою чергу, забезпечують умови для самореалізації, самоутвердження молодого людини. Самореалізація є одним із головних критеріїв стратегії життя людини, що відповідає виховним завданням держави й освіти. Простір для *самореалізації молоді* величезний, і який напрямок обере молода людина, залежить тільки від самої неї: від її життєвих цінностей, рівня виховання, освіти і культури, а також від того середовища, в якій людина живе і розвивається. Саме через них розвивається духовність, художньо-естетична культура, реалізуються творчі можливості студентів.

Складовою цілісного освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти є професійне виховання, яке є основою формування і розвитку професійної культури студентів, їх підготовки до активної професійної діяльності та суспільного життя. В умовах сучасної України професійне виховання стає провідною ланкою в системі професійної підготовки і формування професійної свідомості майбутніх фахівців [1].

Отже, основою усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднавчого, консолідуючого фактора в суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави. Формування свідомого громадянина, патріота, професіонала, світоглядом і способом мислення,

почуттями та поведінкою, спрямованими на саморозвиток і розвиток демократичного суспільства в Україні – конкретна мета і прогнозований результат сучасної системи виховання.

Список використаних джерел

1. Артемова В. Історія педагогіки України. Київ: Либідь, 2006. 424 с.
2. Бех І. Д. Ідентифікація у вихованні та розвитку особистості. 2013. № 4 (81). С. 42-49.
3. Бех І., Журба К. Концепція формування у підлітків національно-культурної ідентичності. *Гірська школа українських Карпат*. 2017. №16. С. 24-27.
4. Виховна робота зі студентською молоддю: за заг. ред. Т. Ю. Осипової; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса: Фенікс, 2006. С. 261-280.
5. Концепція «Нова українська школа». <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkolacompres ed.pdf>
6. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

Natalia Marusich,

the Ukrainian language teacher,

specialist of the highest category, teacher-methodologist.

Bilhorod-Dnistrovskiy Vocational College of Environmental Management,

Construction and Computer Technologies.

Bilhorod-Dnistrovskiy, Ukraine

EDUCATION AS A PROCESS OF PURPOSEFUL FORMATION AND DEVELOPMENT OF PERSONALITY IN THE DIMENSION OF NEW EDUCATIONAL REALITIES

Key words: enlightenment, patriotism, education, meta education, professional education

Marharyta Piven,

Teacher of Sumy Establishment of General Secondary Education

of the I-III degrees No. 21 of the Sumy City Council,

Sumy, Ukraine

IMPLEMENTATION OF ELEMENTS OF STEM EDUCATION AT HISTORY LESSONS: KEY ADVANTAGES AND CHALLENGES

Key words: STEM, education, innovations, history, advantages, challenges

STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) education is of paramount importance for the global economy and society. In an increasingly technology-driven world, STEM fields play a critical role in driving innovation, economic growth, and societal progress. STEM education equips individuals with the knowledge, skills, and mindset necessary to tackle complex challenges, develop groundbreaking technologies, and address pressing issues such as climate change, healthcare, and sustainable development. Moreover, STEM literacy is essential for fostering a competitive workforce, as it prepares individuals for a wide range of high-demand careers in fields such as artificial intelligence, biotechnology, renewable energy, and data analytics [1, p. 803]. By promoting STEM education, societies can empower individuals to become informed citizens, capable of making informed decisions, contributing to scientific advancements, and shaping a brighter future for generations to come.

STEM education plays a pivotal role in shaping students' understanding of historical events and their broader implications. By incorporating STEM concepts into history lessons, educators provide students with a multidimensional approach to exploring the past. For example, learning about the technological advancements during the Renaissance period not only offers insights into the era's scientific breakthroughs but also illuminates how these innovations influenced art, culture, and society. Moreover, understanding the principles of engineering and mathematics can help students appreciate the monumental architectural achievements of ancient civilizations and the profound impact of inventions [2, p. 250]. For example, the invention of the printing press in 1445 by Johannes Gutenberg had a strong impact on the dissemination of knowledge and ideas throughout history.

Furthermore, STEM education cultivates critical thinking skills that are essential for historical inquiry. By engaging with STEM concepts, students learn to analyze primary sources, evaluate evidence, and construct well-reasoned arguments about the significance of past events. For instance, studying the scientific developments leading up to the Enlightenment enables students to discern the connections between intellectual movements and societal changes. By integrating STEM

education into history lessons, educators empower students to approach historical narratives with a comprehensive understanding of the scientific, technological, and mathematical forces that have shaped human civilization.

Integrating STEM education into history lessons offers numerous advantages that enhance students' understanding of the past and equip them with valuable skills for critical analysis and interdisciplinary exploration. Here are the key advantages of elements of STEM education at history lessons [3, p. 347]:

1. Interdisciplinary Understanding: STEM education introduces students to the interconnectedness of various disciplines, allowing them to explore historical events through multiple lenses. For example, understanding the scientific discoveries of the Antiquity enhances comprehension of how these advancements influenced art, philosophy, and societal norms during that era.

2. Critical Thinking Skills: STEM education fosters critical thinking skills that are invaluable for historical analysis. By applying scientific reasoning and mathematical methods, students learn to evaluate historical evidence, discern patterns, and draw logical conclusions about the causes and effects of past events.

3. Technological Context: Many historical events have been shaped by technological advancements. STEM education provides students with the technical knowledge to understand the significance of inventions and innovations throughout history, such as the impact of the Industrial Revolution on economic systems and social structures. For example, studying of Industry 4.0 allows to equip students with essential knowledge about renewable energy, sharing economy, cyber technologies (artificial intelligence, Internet of Things, blockchain, cloud computing).

4. Data Analysis and Interpretation: STEM skills equip students with the tools to analyze and interpret historical data effectively. By utilizing statistical methods, students can evaluate population trends, economic indicators, and scientific data to gain insights into historical phenomena and draw evidence-based conclusions.

5. Innovation in Historical Inquiry: STEM education encourages innovative approaches to historical inquiry. Students can leverage technology, such as digital archives and mapping software, to explore primary sources, reconstruct historical events, and develop new perspectives on the past, enriching their understanding of history in creative and dynamic ways.

Introducing STEM education into history lessons offers numerous advantages, yet it also presents some challenges that educators must navigate. Despite its potential benefits, the integration of STEM concepts into historical instruction can pose disadvantages, for example [4, p. 527]:

1. More Time for Teacher Preparation: Integrating STEM concepts into history lessons often requires additional preparation time for teachers. Unlike traditional history lessons, which may focus primarily on narrative storytelling and analysis of primary sources, incorporating STEM elements necessitates designing hands-on activities, sourcing relevant scientific or technological materials, and aligning lesson plans with both STEM and historical learning objectives. This increased workload can be challenging for educators, especially those who may have limited training or experience in STEM integration.

2. Not All History Topics Can Be Taught Using STEM: While STEM education can enhance the understanding of many historical topics, not all aspects of history lend themselves well to STEM integration. Certain historical events or themes may be more abstract or conceptually challenging to connect with STEM concepts, limiting the applicability of hands-on activities or scientific analyses. For example, teaching the socio-political complexities of ancient civilizations or the cultural impact of artistic movements may require more nuanced approaches that prioritize historical inquiry and critical analysis over STEM methodologies.

3. Lack of Motivation in Students: Introducing STEM elements into history lessons may not always resonate with students' interests or learning preferences, leading to a lack of motivation or engagement. Some students may perceive history as a primarily humanities-based subject and may struggle to see the relevance or value of integrating STEM concepts into their historical studies. Additionally, students who

are already disinterested or intimidated by STEM subjects may feel further alienated or overwhelmed when confronted with scientific or technical components in their history lessons.

In conclusion, while STEM education can greatly enrich history lessons by fostering interdisciplinary understanding, critical thinking skills, and innovative approaches to historical inquiry, it also comes with certain drawbacks. Educators must carefully balance the integration of STEM concepts with traditional historical methodologies to ensure a comprehensive and engaging learning experience for students. By addressing following challenges educators can harness the benefits of STEM education to enhance historical understanding and prepare students for success in an increasingly complex and interconnected world.

References:

1. Martín-Páez T., Aguilera D., Perales-Palacios F. J., Vílchez-González J. M.. What are we talking about when we talk about STEM education? A review of literature. *Science Education*. 2019. №103(4). P. 799-822.
1. Kennedy T. J., Odell M. R. Engaging students in STEM education. *Science education international*. 2014. №25(3). P. 246-258.
2. Xie Y., Fang M., Shauman K. STEM education. *Annual review of sociology*. 2015. №41. P. 331-357.
3. Marrero M. E., Gunning A. M., Germain-Williams T. What is STEM education? *Global Education Review*, 2014. №1(4). P. 511-528.

Сараєва Ірина Володимирівна,

доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти

Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

ORCID 0000-0001-7753-1836

ladybug82@ukr.net

СТРЕС ТА АДАПТАЦІЯ ЯК ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Ключові слова: адаптація, дошкільний вік, особистість, розвиток, стрес

Кожен з батьків очікує та сподівається на те, що саме його дитина досягне неперевершених успіхів в житті і стане кращою

версією себе. Для цього, дорослі знаходять безліч способів для стимулювання дітей у будь-якій діяльності, не замислюючись над тим, що їх очікування можуть перевершити реальні можливості та темпи розвитку самих дітей. Це може призвести до того, що переживання, хвилювання та особливості дитини залишаться «за кадром» або будуть негативно сприйняті дорослими. Все це у поєднанні з актуальними адаптаційними труднощами, які доводиться переживати дитині в процесі розвитку, викликають цілком реальний стан стресу. Тому, актуальним постає питання щодо пошуку шляхів подолання дитячого стресу та успішної соціальної адаптації в закладі дошкільної освіти. Перш за все, звернімося до аналізу наукових розвідок щодо визначення поняття стресу та обговорення його впливу на організм дитини дошкільного віку.

Питання стресу досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні психологи, соціологи, фізіологи та медики, педагоги зокрема: Р. Бернс, Ф. Василюк, Б. Голдстоун, С. Гончаренко, А. Горбань, Г. Гребенюк, В. Денісов, Л. Дика, В. Казначеев, Л. Кижаєв-Смик, І. Наєнко, Т. Немчин, Г. Нікіфоров, Г. Сельє, К. Судаков, Р. Тригранян, Т. Циганчук, О. Черепанова, Дж. Шкаде, К. Шпенглер, Ю. Щербатих, Г. Эберлейн та ін.

Звернімося до термінологічного джерела, в якому поняття «стрес» визначено як «стан організму, що виявляється у формі напруження або специфічних пристосувальних реакцій у відповідь на дію зовнішніх або внутрішніх факторів» [1, с.1401]. У психолого-педагогічних джерелах поняття «стрес» трактується як емоційний стан організму, перебуваючи в якому, людина стає неуважною, спостерігаються порушення сприймання, пам'яті та мислення, розладнання координації рухів, неадекватність емоційних реакцій, дезорганізація й гальмування всієї діяльності [4, с.1401; 2, с. 321].

Вперше теорія стресу була запропонована канадським дослідником з угорськими коренями Гансом Сельє. За визначенням дослідника, стрес – це сукупність різноманітних чинників, спрямованих на порушення функцій організму та приведення його

у стан фізіологічної або психологічної напруги [5]. Також, Г. Сельє було введено в обіг терміни «еустрес» і «дистрес» як позитивні і негативні сторони впливу стресу на організм [5].

Так, Н. Родіна позиціонує власне розуміння поняття стресу і зауважує на тому, що реакція організму відбувається під впливом негативних фізичних (болю, холоду, голоду, надто високої чи низької температури тощо) та психологічних чинників (все, що відбувається довкола людини і виявляється у підвищеному роздратуванні, агресивності, збудженні) зовнішнього середовища [6].

Зауважимо, що інтенсивність і тривалість дії стресового фактору є важлими чинниками у впливі стресу на організм. Тому, слід звертати увагу та пам'ятати про те, що гострий стрес викликає адаптивну реакцію, а хронічний призводить до накопичення негативного впливу на стан здоров'я. Останнім часом можемо спостерігати суголосність думки сучасних психологів щодо порівняння психологічного стресу із нервовою напругою. Спираючись на результати численних досліджень, «стрес» розуміємо як загальну реакцію організму на фізичні та психологічні впливи, які супроводжуються емоційними хвилюваннями та фізіологічною реакцією.

В свою чергу, В. Петьков зауважує, що особистість сприймає стрес-чинники (зовнішні – холод, перегрівання; внутрішні – конфлікти, страхи або фобії) як надмірні вимоги, що руйнують фундамент із самоповаги, самооцінки, провокуючи певну емоційну реакцію, яка супроводжується станом тривоги. Особливо ця емоційна реакція негативно позначається на моторно-поведінкових та фізіологічних процесах у дітей [3, с. 34]. В. Петьковим було представлено ознаки стресу з урахуванням віку дітей, як-от:

- діти ясельного та дошкільного віку: злість, тривога, проблеми з харчуванням і сном, включаючи нічні кошмари, страх самотності, дратівливість, регрес дитячої поведінки, тремтіння від страху, неконтрольований плач;

- *діти молодшого шкільного віку*: недовірливість, скарги щодо головних болів і болів у животі, почуття, що тебе не люблять, відсутність апетиту, проблеми зі сном, потреба часто відвідувати туалет, байдуже ставлення до школи та до дружби, занепокоєння майбутнім;
- *діти 10-12 років і підлітки*: злість, втрата ілюзій, недовіра до всього світу, низька самооцінка, головні болі в шлунку, бунтівна поведінка, протести, відхід від реальності різними шляхами.

Поряд зі стресом, який впливає на особистість і є важким випробуванням для психіки дитини, постають виклики сучасного суспільства, які полягають у дотриманні певних вимог та виконанні завдань, що потребують від малечі повної віддачі. Готуючись до викликів сьогодення діти мають навчитися приймати швидкі рішення, працювати у команді, вміти робити вибір та обґрунтовувати власну думку, бути відповідальним за власні дії та наслідки, вчитися жити у стані невизначеності та адаптуватися до змін. Набути таких навичок та вдосконалити їх дитина дошкільного віку може у закладі дошкільної освіти і соціальна адаптація є одним із ключових аспектів цього процесу. Саме дорослий виступає надійним помічником для дитини в процесі адаптації до нового середовища, порадником у складних життєвих ситуаціях, підтримкою у досягненні успіхів в різних видах діяльності, наставником у розвитку комунікативних навичок з однолітками, іншими дітьми і дорослими. Тому, як батькам, так і вихователям вкрай важливо знати, як саме можна допомогти дитині та вміти застосувати цей досвід в реальному житті. І в цьому можуть допомогти запропоновані шляхи подолання стресу та методи, які сприяють успішній соціальній адаптації дітей дошкільного віку в ЗДО.

Батькам можна запропонувати наступні шляхи подолання стресу у дітей:

- говорити зі своїми дітьми, відповідати любов'ю, вчитися слухати;
- грати зі своїми дітьми;
- записати своїх дітей на уроки музики;

- підтримувати здорові звички / заохочувати сон;
- бути зразком для наслідування;
- тримати дитину в курсі очікуваних змін, таких як робота або переїзд;
- використовувати похвалу, а не покарання / сприяти позитивному мисленню;
- надавати можливість дитині робити свій вибір і мати певний самоконтроль у своєму житті;
- розпізнавати ознаки невирішеного стресу у дитини;
- звертатися по допомогу до лікаря, консультанта або терапевта, якщо ознаки стресу не зменшуються або не зникають.

Методи, які сприяють успішній соціальній адаптації дітей дошкільного віку в ЗДО:

- створення безпечного середовища;
- розвиток комунікативних навичок;
- систематична організація ігрової діяльності;
- навчання стратегіям вирішення конфліктів;
- залучення до спільних проєктів та заходів;
- створення емоційно-дружньої атмосфери в групі;
- цілеспрямована робота з батьками;
- інформування батьків про адаптаційні характеристики кожної дитини на основі адаптаційних карток;
- проведення релаксаційних ігор з використанням піску, води;
- створення умов для виникнення у дітей потреби у різних видах діяльності (малювання, ліплення, перегляд малюнків, догляд за рослинами та тваринами).

Застосування цих методів у повсякденному житті забезпечить дитині психологічну підтримку з боку дорослих та допоможе змінити своє ставлення до щоденних стресових ситуацій і легко пройти адаптацію в закладі дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

3. Петьков В. А. Психологічні особливості впливу стресу на загальний розвиток дитини. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 6 (37). URL: <https://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2015/6/10.pdf> (дата звернення 01.04.2024).
4. Психологічний словник / за ред. В.І. Войтка. Київ: «Вища школа», 1982. 217 с.
5. Радченко О. М. Теорія стресу та філософські погляди Ганса Сельє: значення для сучасної медицини. *Медична газета «Здоров'я України 21 сторіччя»*. 2022. № 15-16 (532-533) URL: <https://health-ua.com/article/71356-teorya-stresu-taflosofsk-poglyadigansasel-znachennya-dlya-suchasno-medycin> (дата звернення 01.04.2024).
6. Родіна Н. В. Психологія стресу, копінг-поведінки і здоров'я: навч.-мет. посіб. Донецьк: «Східний видавничий дім», 2015. 165 с.

Iryna Saraieva,

Doctor of Philosophy, Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

STRESS AND ADAPTATION AS FACTORS INFLUENCING PERSONALITY DEVELOPMENT IN PRESCHOOL AGE

Key words: adaptation, development, preschool age, personality, stress

Слабіцька Наталія Василівна,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький, Україна
slabitskanata@gmail.com*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Ключові слова: національне виховання, учні, патріотизм.

На сучасному етапі українська нація проходить найскладніші часи в період своєї незалежності, а саме боротьба за право існування під час російської агресії, як суверенної держави. Розуміючи важливість збереження спадщини і культури, самоідентифікації, особливо важливим постає питання патріотичного виховання. Актуальність патріотичного виховання особистості в сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлюється потребою державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії,

соціальної справедливості, громадянської свідомості, що мають забезпечити усім громадянам рівні стартові можливості для розвитку та застосування їхніх потенційних здібностей, досягнення суб'єктивно привабливих і водночас соціально значущих цілей як умови реалізації найголовнішої соціально – психологічної потреби особистості – потреби в самовизначенні та самоствердженні [3, с.3].

Для ефективної реалізації завдань патріотичного виховання необхідна наявність цілісної виховної системи впродовж становлення і розвитку особистості, наявність чіткого уявлення про певний узагальнений образ людини, яка любить свою вітчизну, віддана їй [1, с. 61]. До прикладу можна взяти відомих постатей України з трагічною долею, шістдесятників: В. Стуса, В. Симоненка, І. Драча, Л. Костенко та інші. Незважаючи на утиски, ці громадські діячі, літератори засвідчили високий рівень патріотизму, громадянської відповідальності перед Україною та всім українським народом. Вони є символом незламності України, а їхні вірші – зброєю, які писались у «політичних» таборах. Таких постатей в історії України є багато, які вірили і були віддані, українська молодь має розуміти, що вони зараз існують завдяки їхній силі духу і волі, бажанню жити і творити на рідній землі.

Таким чином, актуальність патріотичного виховання у закладах освіти і професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) є важливою у теперішній час, а у суспільному житті не втрачала своєї актуальності загалом. Потрібно пам'ятати ціну нашої свободи, бути українцем не принизливо, ганьба тим, хто цурається та зрадив свою Батьківщину. «Здобути державу – це півбіді-лиха, а важче утримати. Ми здобули, а на вашу долю припало найважче завдання – утримати державу» – зазначав командир УПА Мирослав Симчик.

Патріотичне виховання у ЗП(ПТ)О здійснюється під час занять й у позаурочній діяльності. Відмітимо, що педагоги мають бути з високим рівнем національної культури, освічені у темі видатних історичних постатей, досягнень українських науковців у професійній галузі, формуючи в учнів гордість за їх внесок

у міжнародну науку. Системною і цілеспрямованою має бути діяльність закладів щодо організації патріотичних заходів, під час яких розглядаються питання патріотизму серед молоді, вшановують знакові дні для держави, проводять години спілкування із військовослужбовцями, письменниками, громадськими діячами та іншими видатними людьми, які надихають та направляють учнів, вселяють віру і гордість за свою державу.

Важливими індикаторами ефективності патріотичного виховання у ЗП(ПТ)О можна виокремити такі: збільшення відвідуваності заходів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України; поширення серед молоді знань про видатних особистостей українського державотворення, визначних українських учених, педагогів, спортсменів, військових, підприємців, провідних діячів культури, мистецтва, а також духовних провідників українського народу; збільшення передплати та обсягів розповсюдження україномовних друкованих видань патріотичного спрямування; збільшення кількості глядачів на переглядах творів кіномистецтва, що розкривають героїчне минуле та сьогодення Українського народу, його боротьбу за незалежність та територіальну цілісність [2, с. 118].

Таким чином, патріотичне виховання учнів у ЗП (ПТ) О є актуальним на теперішній час та виконує важливу роль під час боротьби нашої держави за свою незалежність. Важливо відмітити, що окрім отримання професійних знань, учні повинні пишатись культурними надбаннями українського народу, цінувати національну спадщину, пропагувати ідеї видатних постатей держави, бути прикладом для молоді в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Александрова О.С. Формування патріотичної та громадянської свідомості учнів: теорія і практика : монографія. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. С. 61-62.
2. Марковець В. Виховання патріотичної особистості в умовах становлення незалежної держави: державно-управлінський аспект.

Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. 2015. С. 118-128.

3. Харагірло В.Є. Національне виховання здобувачів освіти на сучасному етапі: Навчально-методичний посібник. Біла Церква, 2020. 123 с.

Науковий керівник: **Андрощук Ірина Василівна**; доктор педагогічних наук, професор; завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва.

Natalia Slabitska,

*Bachelor's degree holder of Khmelnytskyi National University
Khmelnytskyi, Ukraine*

**PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS OF
PROFESSIONAL (VOCATIONAL-TECHNICAL)
EDUCATION INSTITUTIONS**

Key words: national education, students, patriotism

Шевчишена Оксана Володимирівна,

*кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки та психології
дошкільної і початкової освіти*

*Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка,
м. Хмельницький, Україна
anakso82@gmail.com*

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК В ШКОЛЯРІВ
ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ
ОСОБИСТОСТІ У ВИМІРАХ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ**

Ключові слова: життєві навички, учнівська молодь, освітній процес, особистість, критичне мислення

В умовах функціонування нашого соціуму, на тлі численних трансформацій різноманітних сфер суспільного життя, сучасна молодь являється однією із вразливих та незахищених верств населення. Підлітки та юнаки спілкуються і взаємодіють сьогодні на стику цінностей, які їм, з одного боку, культивує сім'я та школа, а з іншого – ЗМІ, вулиця та референтні групи. Нестача у підлітків

психологічної підтримки серед дорослих виступає для них в якості чинника щодо посилення та загострення внутрішніх протиріч. Адже підліток, з однієї сторони, прагне до автономії та незалежності від дорослих, а з іншої – потребує від них довіри та допомоги у відпрацюванні ефективних поведінкових моделей поведіння у життєвих ситуаціях.

Нестача в учнів навичок гнучкої та впевненої поведінки слугує для них поштовхом дисгармонії внутрішнього світу. Дітям навіть із цілком благополучних сімей не завжди вистачає психологічної здатності сказати «ні» в екстремальних ситуаціях, фільтрувати інформацію, яка поступає із навколишнього середовища, а відтак, демонструвати незалежний стиль мислення за непередбачуваних життєвих обставин. Тому молодь недостатньо соціально адаптована і підготовлена до сучасного ритму життя. Сучасна молодь потерпає від суїцидів, ВІЛ-інфекцій та хвороб, що передаються статевим шляхом, тютюнопаління, вживання алкоголю та інших психотропних речовин. Молодим особам не вистачає навичок критичного та творчого мислення, свідомого вибору безпечної поведінки, адекватного сприйняття як себе, так і оточення, і, відповідно, на цій основі приймати виважені рішення в стресових ситуаціях та будувати конструктивні взаємостосунки з іншими людьми.

Відповідно, перед сучасною школою актуалізується наступний постулат: «...ми дбаємо не лише про інтелектуальний, але й і про життєвий розвиток дітей». Освітянам сьогодні треба усвідомити, що знання, які діти здобувають у школі, мають слугувати для них запорукою досягнення не лише успіху в професійній діяльності, але й в житті в цілому.

Сучасна Україна, як відомо, перебуває на етапі оновлення освітньої сфери. Перетворення школи із закритої системи у відкрите середовище, її інтеграція в світовий освітній простір потребує вчителя з новим професійним баченням; фахівця, який готовий усвідомлювати стереотипи, які його супроводжують, а відтак, напрацьовувати та втілювати нові підходи у навчанні та

вихованні дітей та підлітків, зумовлені освітніми викликами соціуму [2].

Освіта на основі набуття життєвих навичок є тою педагогічною технологією, яка спрямована на формування здорової та просоціальної особистості. Виховати таку особистість можна за умов, якщо вчителі відзначатимуться психологічною готовністю до втілення подібного підходу у практику освітнього процесу. І це не дивно. Адже подібна технологія вимагає від педагога зміни власної ролі, зокрема готовності переходу від абсолютного носія знань та інтелектуального зразка до організатора гнучально-пізнавальної діяльності школярів. Бувають випадки, коли вчителі потребують бачити перед собою «зручну дитину», учня, який би відзначався слухняністю та дисциплінованістю. Однак, поруч з вище згаданим можна озвучити й інші позитивні якості учня, які б слугували для нього також запорукою у досягненні успіху, зокрема: впевненість у власних силах, гідність та незалежність мислення, витримка та самовладання.

Життєві навички, як відомо, за визначенням ВООЗ, сприяють здатності особистості до адаптації, позитивної поведінки і подоланню труднощів повсякденного життя. Відповідно, формування у дітей життєвих навичок має здійснюватися не лише на рівні школи, але й і на рівні сімейного мікросоціуму. Стиль спілкування батьків у сім'ї, типи виховання, яким батьки віддають перевагу, можуть слугувати для дітей основою для формування у них життєвих навичок та досягненню високого рівня стресостійкості, або ж навпаки, перешкоджати цим процесам.

Оскільки дитячо-юнацькі роки є етапами становлення особистості, то від середовища, у якому дитина перебуває, залежить те, яким чином буде відбуватися її особистісний розвиток. Багато вітчизняних і зарубіжних досліджень показують, що негативна Я-концепція приводить до виникнення захисних форм поведінки, знижує соціальну активність особистості, прагнення до саморозвитку, сприяє виникненню дезадаптації,

тобто веде до появи різного роду проблем, труднощів розвитку емоційного, характерологічного та поведінкового плану [1].

Оскільки методика розвитку життєвих навичок реалізує концепцію особистісно орієнтовного навчання і виховання, то вона також потребує і від педагога переосмислення власних установок по відношенню до дітей та спілкування з ними.

В контексті особистісно-орієнтованого навчання корисними для стабілізації психічного та духовного благополуччя дітей та підлітків можуть стати методи щодо організації ціннісно-сислової сфери. Використання методу організації ціннісно-сислової діяльності школярів дає змогу вчителю реалізувати виховні цілі. Адже психологічною основою ціннісної сфери школярів виступають, здебільшого, потреби в самопізнанні та самовдосконаленні. Систематичне використання педагогом цього методу актуалізує ці потреби, сприяє залученню дитини до світу людських цінностей, а відтак, закріплює дієву структуру особистості дитини.

Таким чином, формування та розвиток в учнівської молоді життєвих навичок можливий за умов переосмислення дорослими психології сучасного підлітка та принципів взаємодії ним. Від педагога вимагається сьогодні психологічної готовності адаптувати сучасні методи навчання та виховання, які нам пропонує психолого-педагогічна практика. Ефективне формування особистої системи цінностей в школярів можливе за умов прийняття їх як незалежної та самодостатньої особистості.

Список використаних джерел:

1. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: Навч. посібник. 2-ге вид., стер. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 384 с.
2. Шевчишена О.В. Особливості застосування активних методів навчання в контексті формування особистісно-професійної компетентності вчителя. Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: Збірник наукових статей / за заг. ред. Г.Л.Єфремової. Суми, 2021. С. 505-509.

Oksana Shevchyshena,
candidate of psychological sciences,

senior teacher of the department of pedagogy and psychology preschool and primary education

Khmelnytskyi Regional Institute of Postgraduate Pedagogy education named after Anatoly Nazarenko, Khmelnytskyi, Ukraine

FORMATION OF LIFE SKILLS IN SCHOOL STUDENTS AS A KEY TO SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF PERSONALITY IN THE DIMENSIONS OF MODERN SOCIETY

Key words: life skills, student youth, educational process, education based on the acquisition of life skills

Ягоднікова Вікторія Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор,

проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» м. Одеса, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-5050-2189>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=eunAfi4AAAAJyahodnikova@ukr.net>

ПРІОРИТЕТИ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ У ВИМІРІ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Ключові слова: виховання, процес виховання, наскрізне виховання, цифровий простір, національно-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання, громадсько-патріотичне виховання, духовно-моральне виховання.

В умовах воєнної агресії росії проти України, сучасних викликів і загроз суверенітету і територіальної цілісності нашої держави особливого значення набуває проблема виховання учнів, зокрема переосмислення пріоритетів і цінностей виховання, розроблення та реалізації нової її стратегії, пошуку ефективних механізмів та інструментів досягнення виховної мети. В цьому контексті аналіз нормативної бази, наукових розвідок та педагогічної практики дає підстави визначити ключові пріоритети процесу виховання, які визначені в його організації і змісті відповідно до нових викликів і умов.

Відповідно до гуманістичної парадигми педагогіки й освіти процес виховання визначається як цілеспрямована педагогічна

взаємодія, в ході якої здійснюється закономірна, послідовна, неперервна зміна моментів розвитку її суб'єктів, тобто наголошується на тому, що цей процес здійснюється наскрізно. Це підкріплюється Концепцією реалізації реформи загальної середньої освіти «Нова українська школа», в якій зазначено, що виховання є складовою освітнього процесу та здійснюється на цінностях, які наскрізно входять у цей процес [5].

Теоретико-методологічні засади наскрізного процесу виховання, особливості його організації студіювали Є. Антин, О. Венголовська, О. Волошина, О. Вишневський, Т. Гавлітіна та ін.

Досліджуючи наскрізне виховання як складову педагогічного процесу, С. Золотухіна дійшла висновку, що це виховання «пронизує, охоплює всі сфери суспільного життя дитини (заклад освіти, родина, позашкільні установи, Громада, навколишнє середовище), «вступаючи у взаємодію», розкриває, використовує виховний потенціал кожної з них, вирішує конкретні завдання, що відповідають сучасним вимогам, і реалізується безперервно упродовж життя» [3, с. 39]. Відтак, реалізація наскрізного виховання відбувається у всіх видах діяльності в закладі освіти, а саме: в навчальній, тобто на уроках, і тоді за своїм призначенням, механізмом реалізації близьке до понять «виховуюче навчання», «виховний потенціал навчання» [3, с. 37], а також у позаурочній, позашкільній, дозвіллевій тощо.

Підкреслимо, що наскрізний процес виховання – це не окремі виховні заходи, а взаємодія, насамперед, вчителя і учня, яка відбувається на уроці, перервах, під час неформальної бесіди, спільної діяльності у підготовці різних видів активностей тощо. Цей підхід до виховання забезпечує цілісний і гармонійний розвиток особистості учня.

Становлення інформаційного суспільства з одного боку та з іншого – виклики зумовлені затяжною пандемією, воєнними подіями в Україні надали потужний імпульс до активного розвитку дистанційної освіти та сприяли організації і здійсненню процесу виховання в цифровому просторі. В цьому контексті цифровізація освіти передбачає трансформацію форм, методів,

засобів і технологій навчання, виховання й розвитку учнів, що спонукало до об'єднання зусиль вчених і практиків педагогічної науки, фахівців цифрових технологій для міждисциплінарного розв'язання сучасних проблем організації цифрового процесу виховання.

Проблема виховання у цифровому просторі стала предметом дослідження І. Бега, С. Бакай, С. Доценко, Л. Канішевської, Н. Клименюк, В. Кременя, С. Сисоєвої та ін.

Особливої уваги в цій площині заслуговує розроблена науковцями Інституту проблем виховання НАПН України спільно з Консультативно-дорадчою радою з цифрової освіти і педагогіки Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі [4]. Науковцями в Концепції окреслено проблеми і ризики в аспекті виховання дітей та молоді в цифровому просторі, обґрунтовано виховний потенціал цього простору для учнів різного віку, методологічні основи виховання дітей і молоді в його умовах. Цінним здобутком для науки і практики є те, що в Концепції не лише сформульовані та розкриті проблеми виховання дітей і молоді в цифровому просторі, а й виокремлені шляхи їх розв'язання, визначені принципово нові форми, методи й технології виховання в умовах цифрового простору.

Аналіз педагогічної практики свідчить, що вчителі й вихователі враховуючи, що дітям і учнівської молоді віртуальне середовище є звичним та комфортним, активно застосовують різні засоби взаємодії за допомогою сервісів електронної комунікації та спеціалізованих цифрових платформ, зокрема: онлайн-івенти, форуми, чати, онлайн-опитування, тематичні блоги, онлайн-дискусійні панелі, віртуальні виставки, е-партисипативні проєкти, нетворкінги, тренінги, веб-квести тощо. Ефективними у вихованні визнані різні види діяльності (волонтерська, суспільно-корисна, благодійна, громадська, конкурсна, змагальна, ігрова, творча тощо), що організується і здійснюється у цифровому просторі. Педагоги стверджують, що правильно організований процес виховання у цифровому просторі забезпечує успіх у розв'язанні виховних завдань і досягненні виховної мети.

Ключовим пріоритетом сучасного процесу виховання, який акумулює в собі зміст і комплекс напрямів є національно-патріотичне, яке сьогодні набуває особливого значення і нового осмислення як важливого чинника національної безпеки.

Нормативно-правове підґрунтя національно-патріотичного виховання у вимірі сучасних реалій, що визначають його концептуальні засади, пріоритети й завдання окреслені в Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), Стратегії національно-патріотичного виховання (2019), Плані дій з реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки, Державній цільовій соціальній програмі національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходах щодо її реалізації до 2025 року (2022).

На законодавчому рівні національно-патріотичне виховання актуалізується відповідно до сучасних викликів і визначається як наскрізний виховний процес, спрямований на утвердження української національної та громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей України, соціальної активності та відповідальності, готовності до дієвого виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, державної незалежності і територіальної цілісності України [6]. Саме ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей складають основу системи національно-патріотичного виховання, що охоплює:

- громадянсько-патріотичне виховання – наскрізний виховний процес, спрямований на усвідомлення громадянами України власної відповідальності за розвиток успішної країни та важливості турботи про благо українського народу;

- військово-патріотичне виховання – наскрізний виховний процес, спрямований на формування у громадян України

оборонної свідомості, готовності до національного спротиву, підвищення суспільної значущості та поваги до військової служби, мотивації громадян до набуття ними необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони;

- духовно-моральне виховання – наскрізний виховний процес, спрямований на формування та розвиток духовних і моральних цінностей громадян України, закордонних українців, а також іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, на основі суспільно-державних (національних) цінностей України.

Національно-патріотичне виховання учнів і молоді реалізується у цілеспрямованій, системній, консолідованій діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, організацій громадянського суспільства на засадах людиноцентризму, партнерства, гуманізації і демократизму [6].

У Стратегії національно-патріотичного виховання зазначено, що воно «охоплює усі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед освіту і науку, молодь та сім'ю, культуру і мистецтво, рекламу, профорієнтацію на військові спеціальності, відновлення та збереження національної пам'яті, краєзнавство, туризм, охорону довкілля, фізкультуру і спорт, цивільну оборону, безпеку і оборону України, зв'язки із закордонним українством» [7]. Вирішення завдань національно-патріотичного виховання залежить від технологій, форм, методів, прийомів і засобів педагогічної взаємодії, що спрямовані на розвиток громадянської свідомості, національної ідентичності, патріотичних цінностей [7].

Теоретико-методологічні основи національно-патріотичного виховання, його особливості і шляхи реалізації в сучасних умовах викликів і загроз є предметом дослідження Н. Безлюдної, І. Беха, Н. Бондаренко, К. Журби, Л. Канішевської, С. Косянчука, О. Рейпольської, С. Сьоміна, Н. Харченко, І. Устименко, Л. Чупрія, Г. Шевчук та ін.

Вагомий внесок в розв'язанні зазначеної проблеми внесли науковці Інституту проблем виховання НАПН України, які

розробили Стратегічні напрями військово-патріотичного виховання дітей і учнівської молоді в системі освіти України. Означена Стратегія є «інструментом ефективного використання освітніх ресурсів задля підвищення рівня військово-патріотичної вихованості дітей та молоді в умовах збройної й інформаційної агресії російської федерації; підвищення рівня готовності молоді до служби в Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших військових формуваннях і захисту України; забезпечення дітей та молоді від наслідків бойових дій і ворожого пропагандистського впливу» [2]. В Стратегії визначені пріоритети військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, окреслені стратегічні напрями і тактичні завдання військово-патріотичного виховання на всіх рівнях освіти, зосереджена увага на мистецькій освіті як засобу цього напрямку виховання, визначена роль дитячих громадських об'єднань в системі військово-патріотичного виховання. Для підвищення ефективності військово-патріотичного виховання молоді в умовах воєнного і повоєнного стану в Стратегії визначений зміст, інструментарій та засоби, цифровізації військово-патріотичного виховання.

Зважаючи на ґрунтовну нормативно-правову базу, чисельні дослідження науковців з проблеми, що розглядається, слід зазначити значні здобутки і позитивні практики педагогів, які сьогодні активно запроваджують нові форми і методи виховання з популяризації української мови, історії, культури і традицій; оновлюється зміст навчального предмету «Захист вітчизни» та клубів, гуртків і секцій військово-патріотичного спрямування, залучають до практичної діяльності, зокрема до волонтерської та суспільно-корисної, благодійних акцій, що сприятиме гуртуванню учнів і молоді, розвитку в них соціально значущих якостей, властивостей, установок, поведінки та прагненню бути корисними для Батьківщини.

Національно-патріотичне виховання передбачає формування національних, громадянських, патріотичних, моральних й етичних цінностей учнів і молоді, тобто ще раз підкреслюється, що виховання відбувається на цінностях.

За дорученням Міністерства освіти і науки України науковці Інституту проблем виховання НАПН України та Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» розробили Програму «Нова українська школа» у поступі до цінностей [8], призначення якої є допомога вчителю, класному керівнику, вихователю, адміністрації закладів освіти осмислити сучасні виклики виховання та його головні засади, базові моральні цінності сучасного виховання, з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів. В програмі окреслені концептуальні засади сучасного виховання, пріоритети у вихованні компетентної особистості, основні конструкти виховного середовища закладу загальної середньої освіти та виховного простору сучасного учня, основні форми і методи організації виховного процесу.

Базовими духовно-моральними цінностями сучасного виховання в програмі визначені любов, повага до інших, гідність, відповідальність, совість, свобода, толерантність, справедливість, рівноправ'я, ініціативність [8].

Однак, у сучасних воєнних умовах, коли Україна відстоює свою державність, свободу, незалежність і територіальну цілісність відбувається переоцінка цінностей суспільства і кожного громадянина. Це підтверджується дослідженнями науково-педагогічних працівників Одеської академії неперервної освіти, які дійшли висновку, що в умовах війни головними цінностями людини є життя, мир, свобода, здоров'я, єдність, гідність, любов, відповідальність, справедливість, родинна. Схожі результати одержала О. Христенко, яка виявила пріоритетність низки фундаментальних (мир, віра, свобода, гідність, єдність, добротність), сімейних та національних цінностей у сучасних здобувачів освіти [9]. Отже, духовно-моральне виховання як складова національно-патріотичного набуває надзвичайної важливості і реалізація його як наскрізного процесу передбачає комплекс різноманітних форм і методів навчання і виховання, які за національно-патріотичним змістом спрямовані на розвиток ціннісно-сислової сфери особистості учнів.

Громадянсько-патріотичне виховання як складова національно-патріотичного, за твердженням І. Беха, вміщує в собі спільні центральні категорії: народ, Батьківщина, держава. Розкриваючи сутність громадянськості і патріотизму цього напрямку виховання вчений зазначає, що «для патріотизму – діяльнісна любов до народу, Батьківщини, держави; а для громадянськості – почуття відповідальності до цих категорій. Таким чином, патріотизм як почуття – цінність і громадянськість як згусток продуктивних особистісних функцій спрямовані на згуртування народу, нації, суспільства. По-іншому, патріотизм і громадянськість виступають почуттями єдності нації» [1].

Громадянсько-патріотичне виховання учнів як наскрізний процес здійснюється під час навчально-пізнавальної діяльності через внесення ціннісних складових у зміст навчальних предметів, основ яку складає педагогічна взаємодія на засадах гуманізації взаємин і демократичного стилю спілкування та створення умов для творчої самореалізації кожної особистості. Залучення учнів до обговорення проблем, прийняття рішень, підтримка їх ініціативи і самостійності, стимулювання учнів до самоуправління, організації і участі в громадських об'єднаннях, суспільно-значущої діяльності сприятиме розвитку особистості свідомого українського громадянина, який поєднує в собі національні риси та самобутність українського народу, особистісних рис громадянина Української держави.

Насамкінець зазначимо, що окреслені пріоритети процесу виховання є основними і базовими у вимірі сучасних реалій і не вичерпують усе розмаїття проблематики сучасного виховання. Потребують окремого розгляду питання виховання безпекової поведінки учнів, розвитку в них цінних орієнтацій, соціальних якостей та необхідних компетентностей для повноцінної, продуктивної, успішної життєдіяльності, спрямованої на особистісне і суспільне благо, відновлення й розквіт української держави.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Патріотичне і громадянське виховання у власних межах. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717745/1/Патріотичне%20і%20Громадянське%20виховання%20у%20власних%20межах.pdf>
2. Військово-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України: стратегічні напрями / за ред. І. Д. Беґа, Р. В. Малиношевського. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 32 с
3. Золотухіна С. Т. Наскрізне виховання як складова педагогічного процесу в історичному дискурсі. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20-21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. С.36-40.
4. Кремень В.Г., Сисоєва С.О., Бех І.Д. та ін. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук*. Т. 4 № 2 С.1-30. <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/292>
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022. №о 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20>
7. Про Стратегію національно-патріотичного виховання: Указ Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>
8. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. 40 с.
9. Христенко О. М. Цінності української молоді в часи війни: до питання громадянського виховання майбутніх лікарів. *Медична освіта*. 2022. № 2 С. 100-103. file:///C:/Users/user/Downloads/kovbasjuk_i,+100-103%20(1).pdf

Viktorіia Yahodnikova,

*doctor of pedagogical sciences, professor,
vice-rector for scientific-pedagogical and innovative activities
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine*

**PRIORITIES OF THE EDUCATION PROCESS IN THE
MEASUREMENT OF CONTEMPORARY REALITIES**

Key words: education, education process, end-to-end education, digital space, national-patriotic education, military-patriotic education, public-patriotic education, spiritual-moral education.

РІШЕННЯ
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі:
проблеми та перспективи розвитку»
за міжнародною участю

17 травня 2024 року

м. Одеса

17 травня 2024 року до Дня науки в Україні на базі Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» проведена VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку».

У науково-практичній конференції взяли участь понад 280 науковців, викладачів, методистів, педагогів, фахівців закладів освіти, здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня та здобувачі ступеня доктора філософії з різних регіонів України, зокрема: Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Львівської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської областей та м. Києва.

Метою конференції стало обговорення та пошук шляхів розв'язання актуальних проблем педагогічної науки і практики в умовах модернізації освіти та викликів сьогодення.

Робота VI Всеукраїнської науково-практичної конференції відбулась у онлайн-форматі за напрямками: проблемний контур сучасної педагогічної науки та освіти: філософський, психологічний, соціокультурний вимір; розвиток особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін в освіті; трансформація змісту та технологій неперервної педагогічної освіти: методологія, теорія, практика; реалії та перспективи Нової української школи; модернізація вітчизняної науки: рівність, доступність, особливість; інновації як засіб прогресивних змін в освіті: теорія і практика; виховання особистості у вимірі нових освітніх реалій.

На пленарному засіданні та в межах роботи дискусійних панелей конференції були обговорені актуальні проблеми освіти і

педагогічної науки в умовах воєнної агресії росії проти України, розбудови мультикультурного освітнього простору, виховання дітей і молоді в цифровому просторі, формування професійної позиції педагогів в умовах НУШ, національної і громадянської ідентичності молоді в умовах війни, ціннісного світогляду особистості здобувачів освіти, впровадження дуальної форми здобуття фахової передвищої освіти в Україні, реалізації травмопедагогічного підходу у роботі з учнями, цифровізації освіти як інструмента мінімізації освітніх втрат, здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної педагогіки.

Учасники конференції акцентували увагу на пошуку ефективних стратегій та інструментів управління закладом освіти в умовах сучасних викликів, особистісного зростання здобувачів освіти та професійного розвитку викладачів, педагогів і менеджерів освіти.

На конференції репрезентували результати наукових пошуків та позитивний педагогічний досвід запровадження освітніх змін, технологій забезпечення якісного навчання, розвитку інклюзивної освіти, створення безпечного освітнього середовища, участі у міжнародних освітніх проєктах тощо.

До роботи науково-практичних студій були залучені педагогічні та науково-педагогічні працівники: управлінської – «Удосконалюємо якість освітньої діяльності: інституційний аудит»; педагогічних – «Кооперація та колегіальність: концепт екологічного освітнього середовища», «Міжгалузєва інтеграція: інструменти успішного навчання», «Інноваційні та захоплюючі методи викладання математики в пілотних 7-х класах НУШ», «Освітня проєкція: успішні практики», «Екологічне освітнє середовище: іншомовна освіта».

Учасники науково-практичної конференції:

- відзначили якісну і плідну роботу конференції, що сприяла обміну науковими досягненнями, ознайомленню з актуальними напрямками наукових студій у сфері педагогіки й освіти та позитивними педагогічними практиками, встановленню творчих контактів, розвитку наукової комунікації між науковцями, практиками і здобувачами вищої освіти.

- констатували актуальність і доцільність питань, що обговорювались; високу наукову значущість доповідей,

практичну цінність репрезентованих здобутків; перспективність репрезентованих результатів досліджень в контексті модернізації освіти, якісний рівень розв'язання теоретичних і методичних проблем, ґрунтовне висвітлення наукових, організаційно-методичних та психолого-педагогічних аспектів оновлення змісту, підходів, методів, форм, технологій дошкільної, шкільної, позашкільної, фахової передвищої та вищої освіти в умовах війни і глобальних цивілізаційних перетворень; вмотивованість здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних та педагогічних працівників до особистісного та професійного зростання, самовдосконалення та самореалізації.

Учасники VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку» вважають за доцільне сприяти:

- подальшому розвитку науково-освітнього простору для інтеграції науки і практики;
- зростанню рівня наукових досліджень в сфері освіти і розвитку новаторського руху педагогів в умовах воєнного стану та повоєння;
- розвитку системи національно-патріотичного виховання, громадянської освіти дітей та дорослих, впровадження прогресивних педагогічних ідей і практик освіти для демократичного громадянства та освіти;
- трансформації системи якісної неперервної педагогічної освіти відповідно до викликів реформування освітньої галузі та освітніх потреб здобувачів вищої освіти, педагогічних та науково-педагогічних працівників на засадах академічної етики в контексті суспільних змін з урахуванням актуальних проблем та тенденцій розвитку освіти дорослих;
- розвитку внутрішньої системи забезпечення якості освіти в умовах війни і повоєння;
- розвитку інклюзивної освіти, удосконаленню технологій розвитку, навчання і виховання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами,
- реалізації травмопедагогічного підходу, наданню соціально-педагогічної підтримки дітям в умовах воєнного стану, діяльності інклюзивно-ресурсних центрів;

- розвитку безпечного освітнього середовища у закладах освіти, організації належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання;

- створенню цифрового освітнього простору, безпечного і сприятливого для особистісного розвитку здобувача освіти

- створенню оптимальних психолого-педагогічних умов розвитку особистісно-професійної компетентності педагога на основі реалізації принципу академічної свободи та з урахуванням вимог професійного стандарту вчителя та викладача;

- продовженню розробки і впровадження новітніх науково-методичних та організаційно-управлінських, соціально-педагогічних та психолого-педагогічних підходів до здійснення освітніх змін, виявлення і поширення інноваційного педагогічного досвіду з обговоренням на наступній, VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку».

Рішення ухвалено учасниками VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку», 17 травня 2024 року.

м. Одеса,

**Комунальний заклад вищої освіти
«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»**

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Абельмазов Анатолій Анатолійович, *вчитель фізичної культури 2 категорії, Одеський ліцей № 85 Одеської міської ради*

м. Одеса, Україна

Амеліна Оксана Сергіївна, доктор філософії (в галузі історії), директор Одеського ліцею «Фонтанський» Одеської міської ради, м. Одеса, Україна

Андріянов Роман Володимирович, здобувач освіти другого (магістерського) рівня КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Батюк Віталій Тарасович, заступник начальника курсу навчально-наукового інституту пожежної та техногенної безпеки ЗВО «Львівський державний університет безпеки життєдіяльності», м. Львів, Україна

Бачинський Михайло Петрович, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування МАУП, м. Київ, Україна

Берьозка Євгеній Леонідович, здобувач ступеня вищої освіти магістра КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Беценко Тетяна Петрівна, доктор філологічних наук, професор, Суми, Україна

Білоус Лариса Іванівна, кандидат філологічних наук, викладач української мови та літератури ВСП «Одеський фаховий коледж комп'ютерних технологій ОДЕКУ», м. Одеса, Україна

Біляковська Ольга Орестівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Бондаренко Людмила Григорівна, викладач, КЗ «Кам'янський фаховий медичний коледж» ДОР

Бондаренко Степан Юрійович, фахівець кафедри технологій захисту кіберпростору центру кібербезпеки Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій, Національна академія Служби безпеки України, м. Київ, Україна

Бугай Олена Олександрівна, методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Будник Майя, учениця 10-В класу комунальної установи Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 17, м. Суми, Сумської області, Україна

Букіна Ірина Василівна, кандидат історичних наук, викладач – методист КЗ СОР Сумський фаховий коледж мистецтв і культури імені Д.С. Бортнянського, м. Суми, Україна

Бялик Оксана Василівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань Черкаської обл., Україна

Верготі Лідія Танасіївна, учителька української мови та літератури вищої категорії, учитель-методист, відмінник освіти України, Чорноморський академічний лицей імені Тараса Шевченка Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області, м. Чорноморськ, Україна

Вінтюк Юрій Володимирович, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та педагогіки Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

Вітомський Юрій Леонідович, кандидат психологічних наук доцент кафедри філософії та психології Київський університет інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», м. Київ, Україна

Волкова Людмила Йосипівна, заступник директора з виховної роботи Приватного закладу освіти «Міжнародна українсько-вірменська школа», м. Одеса, Україна

Вороніна Вікторія Вікторівна, аспірант кафедри теорії та практики управління НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», м. Київ, Україна

Воронова Світлана Віталіївна, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-методичної лабораторії управлінської діяльності та забезпечення якості освіти кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» м. Одеса, Україна

Герасімчук Надія Вікторівна, спеціалістка вищої категорії, старший учитель, учитель-методист, учителька української мови та літератури Одеська гімназія №26 Одеської міської ради, тренерка НУШ, м. Одеса, Україна

Голярдик Наталія Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

Гонімар Валентина Іванівна, викладач відокремленого структурного підрозділу «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного університету «Одеська політехніка»

Гриньова Марія Василівна, здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії (поза аспірантурою), завідувачка відділу міжнародної співпраці та трансферу інновацій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Грубі Тетяна Вікторівна, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін НАДПСУ імені Б. Хмельницького м. Хмельницький, Україна

Данілова Ольга Олександрівна, здобувачка освіти другого (магістерського) рівня КВЗО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради Одеської області», м. Одеса, Україна

Демчик Наталія Олександрівна, здобувачка ступеня доктора філософії, Уманський державний педагогічний університету імені Павла Тичини, м. Умань Черкаської обл., Україна

Дерябіна Світлана Василівна, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Долбіна Каріне Давидівна, кандидат філологічних наук, директор Приватного закладу освіти «Міжнародна українсько-вірменська школа», м. Одеса, Україна

Дудко Сергій Григорович, кандидат педагогічних наук, заступник директора Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, м. Полтава, Україна

Заболотна Ірина Іванівна, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри інтернатури лікарів-стоматологів Донецький національний медичний університет, м. Лиман, Україна

Задорожна Любов Кирилівна, кандидат філософських наук, ректор, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Здрагат Світлана Геннадіївна, кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Іванова Лілія Вікторівна, кандидат технічних наук, директор відокремленого структурного підрозділу «Одеський технічний фаховий коледж Одеського національного технологічного університету», м. Одеса, Україна

Ігумінова Світлана Ремівна, вчитель хімії, вчитель вищої категорії, вчитель-методист ОЗЗСО "Сергіївський ліцей" Сергіївської селищної ради Білгород-Дністровського району Одеської області, Україна

Карауш Ольга Вікторівна, здобувачка вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Касаткін Олег Сергійович, аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти, Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, Херсон, Україна

Керізь Алла Владиславівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти наукового інституту педагогіки і психології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Одеса, Україна

Кінах Неля Володимирівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк, Україна

Кічук Антоніна Валеріївна, докторка психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної психології Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м.Ізмаїл, Україна

Клочко Оксана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцентка кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми, Україна

Книш Денис Олександрович, здобувач вищої освіти ступеня магістра, кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету

Кобус Олена Сергіївна, кандидат фізико-математичних наук, доцент, завідувач кафедри технологій захисту кіберпростору центру кібербезпеки Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій, Національна академія Служби безпеки України, м. Київ, Україна

Ковальчук Наталія Юріївна, спеціаліст I категорії, вчитель англійської та німецької мов, Судилківський ліцей, с. Судилків, Хмельницька область, Україна

Коновороцька Ганна Михайлівна, здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Кононенко Лариса Михайлівна, завідувач лабораторії природничо-математичної, інформатичної та STEM-освіти, кафедри методики викладання та змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Костенко Ростислав Валерійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Коршевиук Тетяна Валеріївна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Костинюк Василь Степанович, здобувач ступеня доктора філософії Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Кошелева Наталя Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Дніпро, Україна

Кравчук Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Краснолицька Лариса Михайлівна, викладач, КЗ «Кам'янський фаховий медичний коледж» ДОР м. Кам'янське, Україна

Кривда Григорій Федорович, доктор медичних наук, професор, професор кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

Круглянко Вікторія Петрівна, методист науково-методичної лабораторії управлінської діяльності та забезпечення якості освіти кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Кузнєцов Вячеслав Олександрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри ботаніки, фізіології рослин та СПГ Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна

Кузнєцова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Кузнєцова Оксана Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Ларсон Лариса Миколаївна, асистент кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

Леонідова Алла Олександрівна, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач фізики Відокремлений структурний підрозділ «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна

Ліннік Юрій Володимирович, кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук КЗВО «Рівненська медична академія», м. Рівне, Україна

Литвин Андрій Вікторович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

Литвиненко Маріанна Валеріївна, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

Ліпчевська Інна Леонідівна, доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Лях Наталія Григорівна, здобувач ступеня доктора філософії, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Мандруляк Людмила Євгенівна, здобувачка освіти ступеня доктора філософії, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Марусіч Наталя Юріївна, викладач-методист, спеціаліст вищої категорії, Білгород-Дністровський фаховий коледж природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій, м. Білгород-Дністровський, Україна

Матвійчак Вікторія Володимирівна, головний спеціаліст відділу з питань освіти Управління освіти, молоді, спорту та культури виконавчого комітету Березівської міської ради Одеської області, м. Березівка, Україна

Мігельман Ігор Михайлович, кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Михайлова Любов Михайлівна, методист науково-методичної лабораторії початкової освіти кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Мовчан Володимир Анатолійович, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Педагогіка середньої освіти» КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Молодіт Олена Володимирівна, викладач англійської мови ВСП «Фаховий коледж промислової автоматики та інформаційних технологій Одеського національного технологічного університету», м. Одеса, Україна

Мороз Олег Васильович, здобувач ступеня доктора філософії кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Муковіз Олексій Павлович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної та початкової освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Немерцалов Володимир Володимирович, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання та змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Нікітенко Регіна Іванівна, методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Оганісян Нуне Дереніківна, вчитель вірменської та англійської мов Приватного закладу освіти «Міжнародна українсько-вірменська школа», м. Одеса, Україна

Онищук Світлана Олександрівна, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Оре Ірина Володимирівна, здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня, Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради, м. Одеса, Україна

Ореховська Наталія Олексіївна, викладач відокремленого структурного підрозділу «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна

Павельчук Марина Олександрівна, кандидат педагогічних наук, науковий співробітник відділу міжнародних зв'язків та наукової співпраці, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Панін Євген Павлович, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Півень Маргарита, вчитель Сумського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 21 Сумської міської ради, м. Суми, Україна

Плетньова Лариса Анатоліївна, методистка української мови та літератури, зарубіжної літератури науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Починок Євгенія Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Проценко Олена Борисівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки, Університет Ігнатіанум у Кракові, м. Краків, Республіка Польща

Резніченко Галина Володимирівна, член Національної спілки художників України, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Руденко Лариса Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

Сараєва Ірина Володимирівна, доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Свінтковська Світлана Андріївна, відмінник освіти України, нагороджена Почесним знаком «Василь Сухомлинський», лауреат Міжнародної літературно-мистецької премії імені Пантелеймона Куліша Міжнародної літературно-мистецької академії України, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Слабійська Наталія Василівна, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Хмельницького національного університету, м. Хмельницький, Україна

Солтисюк Анна Василівна, здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра, Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

Сопівник Руслан Васильович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Стрельбицька Світлана Михайлівна, кандидат педагогічних наук(PhD), старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Терещенко Анастасія Іванівна, здобувач другого (магістерського) рівня КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Тертична Юлія Олексіївна, магістр географії, методист науково-методичної лабораторії природничо-математичної, інформатичної та STEM-освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Ткач Інна Володимирівна, здобувачка другого (магістерського) рівня КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Федорова Анжела Олексіївна, здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Філатова Ганна Володимирівна, кандидат філологічних наук, заступник директора з навчально-виховної роботи, Ізмаїльська гімназія № 8 з початковою школою Ізмаїльського району Одеської області, м. Ізмаїл, Україна

Фоменко Владислав Олександрович, здобувач освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки освітньо-професійної програми «Педагогіка середньої освіти» КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Харченко Оксана, старший викладач кафедри англійської мови, Києво-Могилянська академія, Київ, Україна

Цвященко Ольга Олександрівна, здобувачка вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Чешенко Олена Іванівна, методист науково-методичної лабораторії природничо-математичної, інформатичної та STEM-освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Шатайло Наталія Вікторівна, кандидат педагогічних наук завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Шевчишена Оксана Володимирівна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної і початкової освіти Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка, м. Хмельницький, Україна

Шинкаренко Тетяна Анатоліївна, учитель української мови та літератури вищої категорії, учитель-методист, заступник директора з НВР Чорноморський ліцей № 4 Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області, м. Чорноморськ

Шульга Юлія Геннадіївна, методист комунального закладу «Роменська міська Мала академія наук учнівської молоді» Роменської міської ради Сумської області, м. Ромни, Україна

Яворський Борис Ігорович, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

Ягоднікова Вікторія Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Яроменко Вікторія Іванівна, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня доктора філософії, методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Ятвєцька Лариса Іванівна, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Abelmazov Anatoly, Teacher of physical culture of the 2nd category, Odesa Lyceum No. 85 Odesa City Council, Odesa, Ukraine

Amelina, Oksana – PhD, director of the «Fontansky» Odesa Lyceum, Odesa, Ukraine

Andriianov, Roman – Applicant for second (master's) level education of the Odesa Academy of Continuing Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

Bachynskyi, Mykhailo – PhD Postgraduate, Public management and administration, Kyiv, Ukraine

Batiuk, Vitalii – Deputy Head of the Course of the Educational and Research Institute of Fire and Technological Safety Lviv State University of Life Safety, m. Lviv, Ukraine

Berozka, Yevhenii – applicant for a master's degree Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

Bilous, Larysa – Candidate of Philological Sciences, teacher of Ukrainian language and literature Professional college of computer technology Odessa, Ukraine

Bilyakovska, Olha – doctor of pedagogical sciences, professor, professor of the department of general pedagogy and pedagogy of higher education, Ivan Franko University of Lviv, Lviv, Ukraine

Bondarenko, Lyudmila – teacher, Communal institution «Kamensky Professional Medical College» of the Dnipropetrovsk Regional Council

Krasnolytska, Larisa – teacher, Communal institution «Kamensky Professional Medical College» of the Dnipropetrovsk Regional Council Kamianske, Ukraine

Bondarenko, Stepan – Specialist of the Department of Cyberspace Protection Technologies of the Cybersecurity Center of the Educational and Research Institute of Information Security and Strategic Communications National Academy of the Security Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Budnyk, Maiia – Student of the 10th grade of the municipal institution Sumy Specialized School of I-III degrees No. 17, Sumy city, Sumy region, Ukraine

Bugay, Olena – Metodologist Laboratory of Social and Education at the Department of Teaching Methodology and Education Content of Odesa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Bukina, Iryna – Doctor of Science in History, teacher – methodologist KZ SOR Sumy Vocational College of Arts and Culture named after D.S. Bortnyanskyi, Sumy, Ukraine

Byalik, Oksana – profesor of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman Cherkasy region, Ukraine

Cheshenko, Olena – methodologist of the scientific-methodical laboratory of information, technology and STEM-education of the department of teaching methods and content of education Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Danilova, Olha – Graduate student of the second (master's) level in Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Demczyk, Natalia – graduate student of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman Cherkasy region, Ukraine

Deriabina, Svitlana – Senior Lecturer at at the Department of Teaching Methods and Content of Education, Odessa regional Academy of In-Service education, Odesa, Ukraine

Dolbina, Karine – Headmistress of Armenian and English languages Private educational institution «International ukrainian-armenian school», Odesa, Ukraine

Dudko, Serhiy – PhD in Pedagogical Sciences, Deputy Director, M.V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuous Education, Poltava, Ukraine

Fedorova, Angela – Student Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

Filatova, Hanna – Candidate of Sciences in Philology, deputy headmaster, Odesa region Izmail district Izmail Gymnazium № 8 with Primary School, Odesa, Ukraine

Fomenko, Vladyslav – higher education applicant of the second (master's) level, specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences educational-professional program Pedagogy of Secondary Education, Odesa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Gerasimchuk, Nadiya – specialist of the highest category, senior teacher, teacher-methodologist, teacher of Ukrainian language and literature, Odesa Gymnasium No. 26 of the Odesa City Council, NUS coach, Odesa, Ukraine

Holiardyk, Nataliia – Candidate of Psychological Sciences, associate professor, National Academy of the State Border Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Khmelnytskyi, Ukraine

Hoganisyan, Nune – teacher of Armenian and English languages Private educational institution «International ukrainian-armenian school», Odesa, Ukraine

Honimar, Valentina – Teacher of the separate structural unit "Odesa Automobile and Road Professional College of the National University "Odesa Polytechnic", Odesa, Ukraine

Hrubi, Tetiana – candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Psychology, Pedagogy, and Socio-Economic Disciplines, Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, Ukraine

Hrynova, Mariia – PhD Postgraduate, Head of International Cooperation and Innovation Transfer Department, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Ivanova, Liliia – Doctor in Engineering, Director of the Odesa Technical Vocational College of Odesa National Technological University, Odesa, Ukraine

Karaush, Olha – a master's degree student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Kasatkin, Oleh – Postgraduate Student at the Department of Pedagogy and Education Management, Municipal Higher Education Institution «Kherson Academy of Continuing Education» of the Kherson Regional Council, Kherson, Ukraine

Kharchenko, Oksana – Senior teacher, the English Language Department Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, Ukraine

Keriz, Alla – recipient of the second (master's) level of higher education of the scientific institute of pedagogy and psychology, majoring in «Social work. Social pedagogy. Practical psychology» of «Luhansk National University named after Taras Shevchenko», Odesa, Ukraine

Kichuk, Antonina – Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of General and Practical Psychology, Izmail State University of Humanities, Izmail, Ukraine

Kinakh, Nelia – doctor of pedagogical sciences, associate professor, head of the department of pedagogy and psychology Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Lutsk, Ukraine

Knysh, Denys – Student of the department of technological and professional education and decorative arts of the Khmelnytskyi National University

Kobus, Olena – PhD Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Cyberspace Protection Technologies of the Cybersecurity Center of the Educational and Research Institute of Information Security and Strategic Communications, National Academy of the Security Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Konovorotska, Hanna – Master's degree candidate Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Korsheviuk, Tetiana – PhD in Pedagogy, Senior Researcher, Leading Researcher at the Department of biological, chemical and physical education of Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Kostenko, Rostyslav – Ph.D.(Pedagogics), Full Professor, professor of the department of pedagogy and educational management, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Kostyniuk, Vasyl – PhD Postgraduate National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine

Kosheleva, Natalia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Psychology, Horlivka Institute for Foreign Languages of the State Higher Educational Establishment «Donbas State Pedagogical University», Dnipro, Ukraine

Kovalchuk, Nataliia – Specialist of the first category, teacher of English and German, Lyceum of Sudytkiv, Sudytkiv, Khmelnytskyi region, Ukraine

Krasnolytska, Larisa – teacher, Communal institution «Kamensky Professional Medical College» of the Dnipropetrovsk Regional Council, Kamianske, Ukraine

Kravchuk, Oksana – Doctor of Pedagogical Sciences, professor at the Department of Pedagogy and Educational Management, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Kruglyanko, Viktoriia – Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory of Management Activity and Quality Assurance of Education of the Department of Philosophy of Education of the Odessa Academy of Continuing Education of the Odessa Regional Council, m. Odessa, Ukraine

Kryvda, Hryhoriy professor, doctor of medical sciences, professor of the department of histology, cytology, embryology and pathological morphology with a course in forensic medicine, Odessa National Medical University, Odessa, Ukraine

Kuznetsov, Viacheslav – Cand.Sc.(History), Associate Professor of the Department of Botany, Plant Physiology and Gardening, Odessa Mechnykov National University, Odessa, Ukraine

Kuznetsova, Nelia – Cand.Sc.(Pedagogics), Associate Professor, Head of the Department of Pedagogy and Educational Management, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Kuznetsova, Oksana – Cand.Sc.(Psychology), Associate Professor, vice-rector for scientific-pedagogical and social-humanitarian activities of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Larson, Larisa – assistant of the department of histology, cytology, embryology and pathological morphology with a course in forensic medicine, Odessa National Medical University, Odessa, Ukraine

Leonidova, Alla – Teacher of the highest qualification category, teacher of physics Odessa automobile professional college, Odessa, Ukraine

Linyk, Yuri – PhD in Philosophy, Associate Professor, Department of Social and Humanitarian Sciences, Rivne Medical Academy, Rivne, Ukraine

Lipchevska, Inna – PhD in Field of Study 01 Education/Pedagogy, researcher of the didactics department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Lyakh, Natalia – PhD Postgraduate, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Lytvynenko, Marianna – associate professor, candidate of medical sciences, associate professor of the department of histology, cytology, embryology and pathological morphology with a course in forensic medicine, Odessa National Medical University, Odessa, Ukraine

Mandruliak, Liudmyla – PhD Postgraduate, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Marusich, Natalia – the Ukrainian language teacher, specialist of the highest category, teacher-methodologist, Bilhorod-Dnistrovskiy Vocational College of Environmental Management, Construction and Computer Technologies, Bilhorod-Dnistrovskiy, Ukraine

Matviychak, Viktoriia – Chief Specialist of the Education Department Management of Education, Youth, Sports, and Culture Executive Committee of Berezivska City Council, Berezivka, Ukraine

Molodit, Olena – English Language Teacher at the Separated structural subdivision «Professional College of Industrial Automation and Information Technologies of Odessa National University of Technology», Odessa, Ukraine

Moroz, Oleg – PhD candidate at the Department of Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, m. Kyiv, Ukraine

Movchan, Volodumir – a graduate of the second (master's) level of the educational and professional program "Pedagogy of secondary education Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Mitelman, Ihor – Cand.Sc. (Physics and Mathematical), Associate Professor at the Department of Teaching Methods and Content of Education, Odessa regional Academy of In-Service education, Odessa, Ukraine

Mukoviz, Oleksii – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Mykhaylova, Lyubov – Methodologist of the Scientific and Methodical Laboratory of Primary education of the Department of Preschool and Primary Education Odessa Academy of Continuing Education of the Odessa Regional Council, Odessa, Ukraine

Nemertsalov, Volodymyr – Ph.D., docent, docent of the Department of Teaching Methods and Content of Education, Odessa regional Academy of In-Service education, Odesa, Ukraine

Nikitenko, Regina – Senior Lecturer at at the Department of Teaching Methods and Content of Education, Odesa, Ukraine

Onyshchuk, Svitlana – Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Social and Education at the Department of Teaching Methodology and Education Content of Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

Ore, Iryna – applicant for higher education of the second (master's) level, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Orekhovska, Nataliya – Teacher of the separate structural unit "Odesa Automobile and Road Professional College of the National University "Odesa Polytechnic", Odesa, Ukraine

Panin, Evhen student Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

Pavelchuk, Maryna – Cand. Sc.(Pedagogics), Researcher at the Department of International Relations and Scientific Cooperation of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, m. Kyiv, Ukraine

Piven, Marharyta – Teacher of Sumy Establishment of General Secondary Education of the I-III degrees No. 21 of the Sumy City Council, Sumy, Ukraine

Pletnyova, Larisa – methodologist of the department of teaching methods and content of education of Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Pochynok, Yevheniia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Primary Education of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

Protsenko, Olena – PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy, Ignatianum University in Cracow, Cracow, Republic of Poland

Reznichenko, Galyna – Member of the National Union of Artists of Ukraine, Senior Lecturer of the Department of methods of teaching and Content of Education, Odessa regional Academy of In-Service education, Odesa, Ukraine

Saraieva, Iryna – Doctor of Philosophy, Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Shatailo, Nataliia – Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of teaching methods and content of education Odesa Academy of Further Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

Shevchyshena, Oksana candidate of psychological sciences, senior teacher of the department of pedagogy and psychology preschool and primary education Khmelnytskyi Regional Institute of Postgraduate Pedagogy education named after Anatoly Nazarenko, Khmelnytskyi, Ukraine

Shulha, Yuliia – methodist of the Romny Junior Academy of Sciences, Romny Junior Academy of Sciences, Romny, Ukraine

Shynkarenko, Tetiana – Teacher of the Ukrainian language and literature of the highest category, teacher-methodologist, vice-principal of the Lyceum № 4 of Chornomorsk, Chornomorsk city council of Odessa district, Odessa region, Chornomorsk, Ukraine

Slabitska, Natalia – Bachelor's degree holder of Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, Ukraine

Soltysiuk, Anna – student of higher education (bachelor), National Academy of the State Border Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Khmelnytskyi, Ukraine

Strelbytska, Svitlana – candidate of pedagogical sciences senior lecturer at the department of pedagogy and educational management Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1085-2456>

Svintkovska, Svitlana – excellent Ukrainian educator awarded the honorary badge “Vasyl Sukhomlynsky”, Laureate of the Panteleymon Kulysh International Literary and Artistic Prize of the Ukrainian International Literary and Artistic Academy, Senior lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Tereshchenko, Anastasia – Master's Degree Applicant , Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Tcaci, Inna – Student Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

Tsviashchenko, Olha – a master's degree student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Verhoti, Lidiia – Teacher of the Ukrainian language and literature of the highest category, teacher-methodologist of the Academic Lyceum of Chornomorsk, Chornomorsk city council of Odessa district, Odessa region, Chornomorsk, Ukraine

Vintyuk, Yurii – candidate of psychological sciences, associate professor, Associate Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine

Volkova, Lyudmila – deputy director for educational work of Armenian and English languages Private educational institution «International ukrainian-armenian school», Odesa, Ukraine

Voronina, Viktoriia – Graduate student of the Department of Theory and Practice of Management National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine

Voronova, Svitlana – Cand. Sc. (Pedagogics), Head of the scientific and methodical laboratory of managerial activity and quality assurance of education of the department of philosophy of education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Yatvetska, Larysa - Senior Lecturer of the Department of Teaching Methods and Content of Education of the Odessa regional academy of in-service education, Odesa, Ukraine

Yavorskyi, Borys – associate professor, candidate of medical Sciences, associate professor of the department of histology, cytology, embryology and pathological morphology with a course in forensic medicine, Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

Zabolotna, Iryna – Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Internship of Doctors-Dent Donetsk National Medical University, Liman, Ukraine

Zadorozhna, Lyubov – Candidate of Philosophical Sciences, Rector, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Zdragat, Svitlana – Cand. Sc.(Sociology), Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine